

މުރުތައްދުންނާއި ތުރުކީންނާއި އެކުވެރިވުން، އެހީތެރިވުން، ލޯބިވުމުން ނަޖާތް ސަލާމަތްވުމުގެ މަގު

ތައުލީފު
ޝައިޚް ޙަމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަތީޤު
رحمه الله
(1301-1227 ހ)

ތަރުޖަމާކުރީ:
أبو المقداد الكتبي
އަބުލް މިޤްދާދު އަލް ކުތުބީ

މިފޮތް ޗާޕުކޮށް ނަޝަރު ޝާއިޢު ކުރުމުގެ ހައްގު، ކޮންމެ މުސްލިމު ފަރުދަކަށް މައްޖާނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެހެންވެސް އެއީ، މިފޮތުގައި ކިޔަވައިދާ އެއްވެސް އެއްޗާކަން އެއްވެސް އުނިއިތުރުކޮށްގެން ނުވަތަ ބަދަލުކޮށްގެން ނުގެންނަވުމުގެ ޝަރުތުގެ މަތީންނެވެ.

ރަބީޢު އައްވަލް 1442ހ / ނޮވެމްބަރ 2020މ

بسم الله الرحمن الرحيم

މުއައްލިފުގެ ކުރު ތަޢާރަފެއް

އުބޫޖާއީ ޙަމަދު ބިން ޢަލީ ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަތީޤު ބިން ރާޝިދުއެވެ. އުފަންވެވަޑައިގަތީ ހިޖުރައިން 1227 ވަނަ އަހަރު ނަޖުދުގައި ހުންނަ 'އައްޒުލްފީ' ރަށުގައިއެވެ.

ޝައިޚު ކުޑައިރު ޤުރުއާން ހިތުދަސްކުރެއްވި، އަދި އިލްމު އުގެނިވަޑައިގަތެވެ. އަދި ނަޖުދުގެ އިމާމުންގެ އަރިހުން އިލްމު ޙާޞިލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުގެ ކާފަ ދަރިކަލުން: ޝައިޚު ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ޙަސަނުގެ އަރިހުން އިލްމު ނަންގަވާ ސަނަދު ގުޅުވިގެންވާ ގޮތުގައި އިލްމު ނަގުލުކުރުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ.

ޝައިޚު ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤުގެ ދަރިވަރުންގެ ތެރޭގައި: ޝައިޚު ޢަބްދު الله ބިން ޢަބްދުއްލަޠީފު، ޝައިޚު ސުލައިމާނު ބިން ސަޙްމާނާއި އެހެންވެސް އުލަމާއެއް ބޭފުޅުން ހިމެނެއެވެ.

ޝައިޚު ފާހަގަވެގެންދިޔައީ ވަރަށް ތޫނާއި ޒުހުދުގައި ދީނުގެ ދިދަ އުފުއްލަވާ، އަދި ދީނުގެ ދުޝްމަނުންނަށް ރައްދުދެއްވުމާ، ކުފުރުކަމާއި ނުބައިކަންތައް ނަހީކުރުމުގައި ފާޅުކޮށްދެއްވި، އަދި الله ގެ ދީނުގެ ޙައްޤުގައި މަލާމާތްކުރާ މީހެއްގެ މަލާމާތަކަށް ބިރުނުގަންނަވާ ބަސްމިނިވަން ބާރުދެއްވައިގަނެވެ. **އަދި ޝައިޚުގެ ޚާއްޞަކަމުގައި ހިނގީ ފުރިހަމަކުރުމުގައިވާ:** އުޞޫލުވާނީ ދަރުސްތަކުގެ ތަޝްރީޙުކުރުމަށް ނަޞީޙަތް ކުރައްވަން ހަމަހަމަކުރުމުގެ ބާރުތަކާއި، ދުރުވާގޮތް ކަމެތިން ކުރަހާއެވެ، އަދި އެކަމަށް ހިތްވަރުދެއްވުމާ، ކާމިޔާބުވެވަޑައިގަތެވެ. އަދި ޝައިޚު ޢަބްދުއްލަޠީފު އާލްޝައިޚާއި ދެމެދު އެކަންކަމުގެ ވާހަކަތައް ބަދަލުކުރެއްވި ރިސާލަތަކެއް ފެންނަމުންދެއެވެ. އަދި މިފޮތަކީ އެކަމާއި ގުޅޭގޮތުން ލިޔުއްވުމުގެ ފޮތެކެވެ.

ޝައިޚު ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތްތަކުގެ ތެރޭގައި: ކިތާބުއް ތައުޙީދު ޝަރަޙަ ކުރައްވާ ލިޔުއްވި: 'އިބްޠާލުއް ތަންދީދު' އާއި، އައްދުރަރު ޢަން އަހްލިއްސުންނާ ފަދަ އިއްތިބާޢި އާއި، އައްތަފްރީދު ލުބީން ބައިނަ ދަޢުވަތިއް ސަލަފީ ވައިބްނު ސަޢޫދިން އާއި އަދި ސަބީލުއް ނަޖާތި ވަލްފިކާކި[1] (މިފޮތް) އަދި އޭގެ އިތުރުންވެސް ފޮތްފޮތަކާއި ރިސާލާތަކެއް ލިޔުއްވިއެވެ.

ޝައިޚު އަވަހާރަވީ އުމުރުފުޅުން 74 އަހަރުގައި ހިޖުރައިން 1301 ވަނަ އަހަރުއެވެ.

އަހަރުގެން މިފޮތް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި އަސްލުކަމަށް ބެލީ، ރިޔާސަތު އިދާރަތުލް ބުޙޫޘިލް އިލްމިއްޔާ ވަލް އިފްތާއިގެ އިޝްރާފުގެ ދަށުން، އިސްލާމީ ބޮޑު ސަޢޫދީ ޢަރަބިޔާ މުރާޖަޢާކޮށް ނެރުއްވައިފާ ހަމަވަނަ ޗާޕާއި އަދި މަކްތަބަތުލް ހިއްމާ އިން ތަޢުރީފްކޮށް ނެރުއްވައިފާ ޗާޕު، މިފޮތާބޭނުން ބަލައިގެންނެވެ.

[1] މިފޮތުގެ ނަމާއިމެދު ތަފްސީލުކޮށް މުޤައްދިމާގެ ފުރުޞަތުގައި އަންނަހުއްޓެވެ.

މުއައްލިފުގެ މުޤައްދިމާ

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم:

ހަމްދުހުރީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއާއި އެކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުމާއި އެއްވެސް ގުނަކަމެއްނެތި ދާއިމް ބަރަކާތް އިތުރުވެ. އަދި ދުއްޖަހާދުކުރުމުގައި އުއްމަތް ބަރަސާތް، އަދި އިޚްތިލާފުގައި ހިދާޔަތްދެއްވާކަން ތަޢާލާގެ ދަރަޖަތުގައި ތެދުވެރިއެވެ. އަދި އުއްމަތުގައި މަގާއި މަންހަޖު ސާފުކަމާއިއެކުގައި ޝަރުޢުގެ ހަރުދަނާކަމާއި ގުޅުން ކަނޑައެޅުން ވާޖިބުކުރުއްވިއެވެ. އަދި ސަހަބާބައި ސަލަފުންއެކު އެދިދިޔަ ކުރެއްވީ، އެކަލާނގެ ފަރާތުން އެކުގައިވީ އަދިގެއް ވޮރުން ޝަރުޢުގެ އަސްލުތަކުން الله ތަޢާލާ ވަޙީފާއިވި މުޙައްމަދުގެ ފަރާތުން. އަދި އެއްވެ ގޮތަކުގައިވެސް ކުރުގެ އަޚްލާޤީ ތަރިކާތައް ވަކިވެގެން އެޙާދިތަކުން ދުރުވެގެން ޙަޤީޤަތުގައި އެކަލާނގެ ވަގުތުގައި ޢަމަލުކުރެއްވީއެވެ.

أما بعد:

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މުޝްރިކުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ދޭކުރުން މަނާކުރެއް އެކަމުގައި ހަރުކަށިކަން އަޅުގަނޑު ވަރަކަށްކަށަވަރުކަމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ވަރަށްގިނަ މުސްލިމުންނަކީ، ކާފަރުންނާއި އަރާބީގެ ވެރިކަމުގައި ގޮވާލިއެވެ. ދީން އެކަމަކު ދަނޑިވަޅުތަކާ ބަހެއް އާއަލައިން ބަރަކާތް، އަދި އިސްލާމީ ދީނުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބޮޑުއިން ބަހެއް މުޙައްމަދުގެ މަތީ ބަސްފަހަކާއި އެކަމަކީ އަޅުގަނޑު ލިޔުނީމެވެ.

އަދި ފުރުއާން ހިފާ، އަދި އެއީ الله ގެ ކަލާމްފުޅުކަމަށް އީމާންވެ، އަދި އެއަށް ޢަމަލުކޮށް، އެފުރުއާނަށްގެން ޙުކުމްކުރަން، އަޙުކާމްތަކާ އެކަލާނގެ އަމުރުތަކަށް ބޯލަނބާކަމަށް އީމާންވުމެވެ، އެފުރުއާން އަޅުއިވިދޭނަމަ އެއަށް ބަލައިދޭ ހިއްވަރުން، އަދި އެފުރުއާނުގެ ހުކުމް އަޅުއަރާ ހިއްވަރުވެގެން އަވަސްވާނަކަމަށް ދެނެގެ އަމުރުތަށް ހިއްސާކުރަމެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލާށެވެ:

﴿ٱتَّبِعُواْ مَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُم مِّن رَّبِّكُمۡ وَلَا تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِۦٓ أَوۡلِيَآءَۗ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾[2]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ތަބާވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި، އެހެން އެހީތެރިންތަކަކަށް ތަބާނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ، ވަރަށް މަދުންނެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއްވެއެވެ:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيۡنَهُمۡ ثُمَّ لَا يَجِدُواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ حَرَجٗا مِّمَّا قَضَيۡتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسۡلِيمٗا﴾[3]

މާނައީ: "އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ! ކަލޭ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވެއްވެއެވެ. އެއުރެންގެ މެދުގައި އުފެދިގެންދާ ދެބަސްވުންތަކުގައި، ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްވެރިއަކަށް ނުހައްދަވާހާ ހިނދަކު، އެއުރެން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި، ކަލޭގެފާނު ނިންމެވުމުގައި އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި، ދަތިކަމެއް ފާހަގަނުކޮށް އެއުރެން ނުފެންނާނެއެވެ. އަދި އެއުރެން (އެ ނިންމެވުން) ފުރިހަމަވެގެންވާ ހިތްވަރުގެންވާނެއެވެ."

_______________ v _ v _ v _

2 الأعراف:3

3 النساء:65

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ١٢٣ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ١٢٤ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ١٢٥ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ﴾[4]

މާނައީ: "...ފަހެ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގެއް އަތުވެއްޖެނަމަ، ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގަށް ތަބާވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާ މަގުފުރެދިގެނެއް ނުދާނެއެވެ. އަދި އަބާއްޔަވެރިއެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޛިކުރަށް ފުރަގަސްދިނީމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާއަކަށްޓަކައި، ދަތި ދިރިއުޅުމެއްވާނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން އޭނާ ކަނުލޮލާއިގެ ގޮތުގައި މަޙްޝަރަށް ފޮނުއްވާނޭމެވެ. އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ ތިމަރަސްކަލާނގޭ! ކަނުލޮލާއިގެ ގޮތުގައި މިއަދު މަޙްޝަރަށް ފޮނުއްވީ ކީއްވެގޮތްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންނަކީ މިހާރު ކުރީގައި (ދުނިޔޭގައި) މިއަޔާވީމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކެއް ކަލޭގާ ހަމަތަކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ، އެ އާޔަތްތަކެއް ކަލޭ ހަނދާން ނައްތައިލީމުއެވެ. ހަމައެފަދައިން، މިއަދު ކަލޭގެމީހުން ހަނދާން ނައްތައިލެވޭނެއެވެ."

[4] طه:123-126

ދުނިޔަވީ ބަޔެއް ޝަހުވަތްތަކާއި ގޮތުދޫކުރާ މީހުންގެ ހިތްބައިން އެކަމަށް އިންކާރުކުރުމާއި، އަދި އެކަންތަކަކަށް އިޖާބަދުވު ޢަމަލުތަކަށް ފޭއިލުވުމަށް الله ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކަށް ދެކޮޅުހެދުން ހުރުވިއެވެ. އެހިނދުން، އިލްމަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ މީހުންނާއި، އިލްމު އުނގެނޭކަމަށް ދައުވާކުރާ މީހުން އެކަމުގައި ބައިތަކަކަށް ބެހިގެންދިޔައެވެ:

- މަގުފުރެދިގެންވާ ޤަރުޅު ދެކޮޅުހެދުން ތަނަވަސްކަމަށް ބަލާ އެކަމަށް ދުރުން ބައިގަނޑެކެވެ. އެފަދައިން އެބައިމީހުން ޝަރީޢަތުން ސަލަފުންގެ ނުބައިބޭސް އެކަމުގެ ގޮތްތަކުން އެކަންވަނީ ފާޑުވެގެން ފެންނާނެވެ.

- އަދި އެދެކޮޅުހެދުމަކީ ނުރުހުމެވެ، އަދި އެކަމުގެ އަހުލުވެރިޔާއި ޤަހިލެއްކަމުގައި ބެލި ބައިގަނޑެކެވެ. އެހެނެއްކަމަކު الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުންނަށް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުގައިވާ: އެކަންތައް ދައްކުވަން އެފަދައިން ކަންކުރާ މީހަކަށް އިންކާރުކުރުމުގެ ވާޖިބު އެބައިމީހުން އަދާނުކުރެއެވެ. މިބައިމީހުންނަށް މިދާނީ ކަންތައް ދިމާކުރުވެނަމަ، ދެކޮޅުހަދާ މީހާއި އެކަމަށް އިޖާބަދިން މީހާއި އެއްވަރުވެގެންނުވާނެވެ.

އެކަމަށްޓަކައި އިޖްތިހާދުކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހާއަށް ހައްދުދުއްވާ އަޖުރުގެ ޝަރުޢު ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޢައުފް ފައިދާކުރުމުގައި ރިސާލާއެއް ލިޔުއްވިއެވެ. އަދި އެފަދަ މިޤާލާތާ އުސްތާޛުބަކުން ސާދާ ބަސްތައް ބާކީކުރުއްވިއެވެ. ދުނިޔަވީ ބާކީވާނެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްތަކަށް ހައްދުދޫ އަދި އެކަންތަކަށް އިންކާރުކުރާ ޤާދީޔާގެ އިމާމުކަމުގައި އަހުލުވެރިންގެ ޝަރުޢު ފެނިގެންދިޔައެވެ. އަދި ކާފަރުން ހިތަހަމަ ނުރުހުންތަކުގައިވިޔަސް الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަޞްރުދެއްވާ، ހުރިހާ ދީނެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ދީން ފުރިހަމަކޮށްވާނެއެވެ.

ދެން އެއަންނަހަރު إن شاء الله އަރުޢަން ކަމިމަމުކާއި ދިޔާރުކުރާނެވެ. އެކަކީމަމުކަކުގައި، އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ ބަރަކާ، އަދި ކިއުއްމަ، އިލްމުވެރިން ނިސްބަތްވެގެންވާ އުމަރު ބަރަކާ އުކަލްތަކުގައި ގޮސްހަދަރުޔައިވާ ކަނޑުތަކުގެ ބަޔާންވާނުމެވެ. އެއީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލަމާ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلۡنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلۡهُدَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أُوْلَٰٓئِكَ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ﴾[5]

މާނައީ: "ހަމަކަނޑަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ ހެކިތަކާއި ތެދުމަގުގެ ތެރިއަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް މަޢުލޫމާތު ފޮތުގައި މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށްފަހު، އެފޮތުގައި ވަންހަނާކުރާ މީހުން (ޢަރާސްކޯއް!) އެއުރެންނަށް الله ލަޢުނަތް ލައްވާނެތެވެ. އަދި ލަޢުނަތްދޭ މީހުންވެސް އެއުރެންނަށް ލަޢުނަތްދޭނެތެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅަށް ބަލައިލަމާ:

﴿وَإِذۡ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكۡتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمۡ وَٱشۡتَرَوۡاْ بِهِۦ ثَمَنٗا قَلِيلٗاۖ فَبِئۡسَ مَا يَشۡتَرُونَ﴾[6]

މާނައީ: "ފޮތް ލިބުނު މީހުންގެ ކިބައިން الله ޢަހުދުކަނޑައެޅުއްވި ހިނގާދިޔަ ހަނދާންކުރާށެވެ! އެ ޢަހުދަކީ ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންނަށް އެ ފޮތް ބަޔާންކޮށްދޭންވާނެކަމާއި، އެ ފޮތް ވަންހަނާ ނުކުރުމަށް ހިފެހެއްޓުމަށް ޢަހުދެވެ. ދެން، އެއުރެންގެ ފުރަގަހަށް އެ ޢަހުދު އެއްލައިލިއެވެ. އަދި އެއުރެން އެފޮތަށް، ކުޑަ އަގެއް ގަތެވެ. ފަހެ، އެއުރެން އެ ގަތްކަމަކީ ވަރަށް ނުބައިކަމެއެވެ!"

_______________ v _ v _ v _

[5] البقرة: 159

[6] آل عمران: 187

- (ޢިސްހަރާރަފައިވާ) އެކަންތަކުގެ ތޯރާގައި: ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ގުޅުން ކަނޑާލާ އެބައިމީހުންނާއި ދުރުހެލިވެ އަދާވާތްތެރިވުމުގެ ވާޖިބުކަން ވެއެވެ.

- އަދި އޭގެ ތޯރާގައި: އެކަލާނގެ ސަބަބުން މީހާ މުރުތައްދުއްވެއްޖެކަމުގައިވެގެންނޫ ކަންތައްވެއެވެ.

- އަދި އޭގެ ތޯރާގައި: މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވެ، އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާކަން ޚުދުކުރުމަށް މީހާއަށް އެކަންތައްކުރުމަށް އިންކާރުކުރާ ކަންތައްވެއެވެ.

- އަދި އޭގެ ތޯރާގައި: ދީން ޚުދުކުރުމުގެ ވައްސަފަވެއެވެ.

- އަދި އޭގެ ތޯރާގައި: ބަލިކަށިވެ ނިކަމެތިވުމުގެ ވައްސަފަވެއެވެ.

- އަދި އޭގެ ތޯރާގައި: ހިޖްރަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، ހިޖްރަ (ޤިޔާމަތާއި ހަމައަށް) ދެމިގެންވާކަން ވެއެވެ.

އަދި އަހުރެން މިފޮތަށް ނަންދިނީ "سبيل النجاة والفكاك من موالاة المرتدين والأتراك" (މުރުތައްދުންނާއި ތުރުކީންނާއި މުވާލާތުވުމުން ނަޖާތް ސަލާމަތްވާނޭ މަގު) އެވެ.[7]

އަދި އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ މައްޗަށް މިފޮތް ބިނާވެގެންވުމަށާއި، އަދި ނަޖާތް ސަލާމަތްވުމަށް އެދިގެން މިފޮތް ކިޔާ ނުވަތަ އަޑުއަހާމީ ކޮންމެ މީހަކަށް މަންފާކުރުމަށް އަހުރެން ﷲ ތަޢާލާގެ ހަޟްރަތުން އެދެމެވެ.

---

[7] ޝައިޚް ނާޞިރުލް ފަހުދު ލިޔުއްވިއެވެ: "މިފޮތް މަޝްހޫރުވެގެންވަނީ: "سبيل النجاة والفكاك من موالاة المرتدين وأهل الإشراك" ގެ ނަމުންނެވެ. (އެބަހީ: މުރުތައްދުންނާއި ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި މުވާލާތުވުމުން ނަޖާތް ސަލާމަތްވާނޭ މަގެވެ.) އެތާގައި 'އަތުރާކު' ގެ ބަދަލުގައިވަނީ 'އިޝްރާކު' އެވެ.
އަދި ޞައްޙަ ނަމަކީ އަހުރެން ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ނަމެވެ. އެއީ މިކަންތަކަށް ހެކިތަކަކީ:

1- ތާގެ އަސްލު އަތުންލިޔުއްވާ ކޮޕީތަކުގައި ވަނީ މިނަމެވެ. އޭގެ ޝައިޚުގެ ތަރުޖަމާކޮށްފައިވާ ލިޔުމުން އެނގެއެވެ. (سبيل النجاة بتحقيق الفريان: 12)

2- ޝައިޚް އަލްމުޖައްދިދުވެސް ވަނީ މިނަން ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާފައެވެ. އޭގެ 'ސަބީލުން ނަޖާތި' ގޮތުގެ ނުވާބަގައިއެވެ. ސ: 24

3- އެފޮތް ލިޔުއްވުން ދެވަނަކޮށްވެގެން ތިރީގައިވާ ފަރާތްތަކުން ބަޔާން ކުރުމަށް މިނަންކަމަށް އިޝާރާތްކޮށްފައެވެ.
އޭގެ މިތާގައިކަން 35 ވަނަ ބައިތުގައި އެކަށޭގޮތުން ލިޔުއްވައިފައި ބަޔާންވެއެވެ:

(﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ...﴾ (المائدة: 51) وكذلك من تولى الترك فهو تركي...)

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ވާރޭ އެކުވެރިންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ..." ހަމައެފަދައިން ތުރުކީންނަކީ ވާރޭ އެކުވެރިންކަމުގައި ނަގައިފި މީހަކީވެސް ތުރުކީއަކަށެވެ..." (الدولة العثمانية: 13/1)

ފަސްލު

ދަންނާށެވެ! الله ތަޢާލާ، މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ތެދުމަގާއި ޙައްޤު ދީނާއިގެން ފޮނުއްވިއެވެ.

ދީން އެބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި އެކަށޭގޮތުން މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުންނަށް އެކަމަކަށް މަގުދައްކަވާ، އަދި އެކަމަށް ވާޖިބުވާނޭ މަގު އަންގަވާދެއްވާފައިވާ ބާރުގައި ގެނުވީ އެއްވެސް ހުރަހެއްނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކާއި ގުޅޭ އިންޒާރުދެއްވާ، އަދި އެކަމަށް ގެންދާ ޢުޤޫބާތް ބަންދުކުރައްވާފައިވާ ބާރުލުމާ އެއްވެސް ނުބައިކަމެއްނުވެއެވެ.

އޭގެ އެންމެ ބޮޑު ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަށޭގޮތުން ޚަބަރުދެއްވިއެވެ:

(إِنَّ الْإِسْلَامَ بَدَأَ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ غَرِيبًا كَمَا بَدَأَ . . .)[8]

މާނައީ: "އިސްލާމްދީން ފެށިގެންއައީ ޣަރީބުކޮށް އެކަހެރިވެގެން ގޮތުގައެވެ. އަދި އެދީން ފެށިގެން އައިގޮތަށް ޣަރީބުކޮށް އެކަހެރިކަމުގައިވެސްމެ އަނބުރާ އިޢާދަވާނެއެވެ..."

އަދި ޤިޔާމަތަށް ގާތްވާންވާއިރުގެ ޚަބަރު އެކަށޭގޮތުން ދެއްވިއެވެ. އެޤިޔާމަތަކީ:

---

[8] رواه مسلم: 142

«. . . كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، أَوْ يُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ دِينَهُ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا»[9]

މާނައީ: "...ކަޅުވެފައި ހުރުމުގެ އަނދިރިރޭގެފަދައިން ފިތުނަތަކެކެވެ. އެފިތުނަތަކުގައި މީހާ މުއުމިނުންގެ ގޮތުގައި ހެނދުނުކޮށް ދެން ކާފަރުންގެ ގޮތުގައި ހަވީރުކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ މުއުމިނުންގެ ގޮތުގައި ހަވީރުކޮށް، ކާފަރުންގެ ގޮތުގައި ހެނދުނުކުރާނެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ފަސްދަނިވި ކަންތަކުގެ ބަދަލުގައި އޭނާގެ ދީން ވިއްކާލާނެއެވެ."

ދުނިޔަވީ މިކަންތަކާއި، މިފަދަ އެހެން ކަންތައް ހިނގިހިނދު އެފަދައިން ކަންތައް ހިނގުމީ އެކަލޭގެފާނަކީ ﷲ ގެ ރަސޫލާކަލަންކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވާފައިވާ ކަންތަކުގެ ތެރޭގައި: އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތް، ކާފަރު ތުރުކީންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނީ ލޮލަށް ކުޑަވެގެންނާ، ނޭފަތްތަކުދިވެ ފަތާވެގެންނާ [illegible] އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް [illegible] (ފަތާވެގެންނާ) [illegible] އެކަލޭގެފާނު ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. (ذلف الأنوف) ގެ މާނައީ: ނޭފަތްތައް ކުރުވެ ފަތާވެގެންވުމެވެ.

އަބޫ ހުރައިރާ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

_ v _ v _ v ______________

[9] رواه مسلم: 118

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تُقَاتِلُوا التُّرْكَ، صِغَارَ الأَعْيُنِ، عِرَاضَ الوُجُوهِ، ذُلْفَ الأُنُوفِ، كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ المَجَانُ المُطْرَقَةُ...»[10]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ތުރުކީންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުކުންނަންދެން ޤިޔާމަތް ޤާއިމުނުވާނެއެވެ. (އެބައިމީހުންނީ) މޫނުތައް ފުޅާވާ ފަތާފޮޅިގެންވާ، ލޮލުގައި ކުދިފޮޅިގެންވާ، ނޭފަތްތައް ކުރުވެ ފަތާފޮޅިގެންވާ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ދަމިގަދަކޮށްތަކެއްގެ ފަތާފޮޅިގެންވާ އައްޔަނަތަކެއްފަދައެވެ. (އެބައި: އައްޔަނަތަކެއްފަދަ ކަށިގަނޑު ތަޅުއްވައި އުފުލި މޫނު ފުޅާވާ ފަތާފޮޅިގެންވާ ބައެކެވެ.)"

އައްތަޅުފާނގައި އައްދަށަ ތަޅުމުގަނޑު ބަހާރަތްކުރައްވެ: ޖަވައްބުއެވެ!

އަދި "المجان" އަކީ "المجن" ގެ ޖަމްޢުއެވެ. އަދި އެއީ އައްޔަނައެވެ. އެކަތަކީ ދާނގެ މުތަދާ: އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައްފަދި ފަތްފުޅި، އެބައިމީހުންގެ ކަތިއް ނިކުމެގެންނެވެ. މިއީ ޝަރުޢުއްސުންނާ އަރިބަޔަކީ ގެންނަވާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ މާނައެވެ.

ދެންފަހު، (ހިޖްރައިން) ތޯރަސަތާކަވަނަ އަހަރުގައި އެބައިމީހުންނަށް ބަރުދައްވާ، ދީން ނަޤުދުކުރައިގެ ބިންތަކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދެކޮޅަށް އެބައިމީހުން ނިކުތުންވީ اللّٰه ގެ ހިކުމަތާއި އަދުލުވެރިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބައިމީހުން އިމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް ނިކުތީ) އިމީހުންގެ ތެރޭގައި ފާޅުވި ބަސްފުޅުތަ މިއްލަތުގެ ސަޤާފަތް އަދި މުޢައްމަދުއްލާހަ މަގަން ޓަވާލުގެ ސަޤާފަތްނެވެ. އެހެންއްކަމަކު އެބައިމީހުންގެ ބައްޔާ މިހުންގެ ތެރެއިން ފާފަތަކާ ފާޅުވިއެވެ. އެކަންތަކުގެ ސަޤާފަތް މިލާފަތު ދައްލަތް ބާރުވެރިވެގެންދިޔައެވެ. ދެންފަހު އަޖަމި

_______________ v _ v _ v _

[10] رواه البخاري: 2928، ومسلم: 2912

ޒަމާނުގައި ޤާނޫނީވެގެންވާ ކަންތައްތައް ހިނގައިގެންދިޔައެވެ. އޭގެ އުކަންތައްތަކީ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުން ހުކުމްދިނުމާ ކަންތައްތަކުގައި ވިޔަސްކުރުމެވެ. އަދި ﷲ ތަޢާލާ، އުކާފިރުންގެ ކަރާމާ ކާފިރުކަމުގެ ސިފަފެންކަރުވާ އާއްމުވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި ސިފަފެކަރުވާނެއެވެ.

އަދި ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله، އެކަލޭގެފާނުގެ ޒަމާނުގައި ތަތަރުން ޤާޒާނު ބާދިޝާގައި ދިފާޢުކުރުއްވި ކާފިރުކަމާއި ވައްމަރުވެގެންވާ ކާފިރުތަކުން އެބައިމީހުންވެސް އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިން އިސްލާމްދީނުގެ އިޤާމާ ރަސޫލުވިޔައެވެ. އެބައިމީހުންނީ (އެބަހީ: ތަތަރުންނީ) މުޝްރިކުންގެ ބަރުދުނުގިލަފެ ދީނުންނެވެ. އެކަންކަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަޔާން ވަހަކަތައް އަރަބިމުން ބަޔާންކޮށްދެއްވުމުން މުސްލިމުންނަށް ދަސްވެގެންވެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . فإنّ هذه الفتنة التى ابتلى بها المسلمون مع هذا العدوّ المفسد الخارج عن شريعة الإسلام: قد جرى فيها شبيه بما جرى للمسلمين مع عدوّهم على عهد رسول الله صلى الله عليه وسلم فى المغازى التى أنزل الله فيها كتبه وابتلى بها نبيّه والمؤمنين: ممّا هو أسوة لمن كان يرجو الله واليوم الآخر وذكر الله كثيرا إلى يوم القيامة؛ فإنّ نصوص الكتاب والسنّة اللذين هما دعوة محمّد صلى الله عليه وسلم يتناولان عموم الخلق بالعموم اللفظى والمعنوى أو بالعموم المعنوى. وعهود الله فى كتابه وسنّة رسوله تنال آخر هذه الأمّة كما نالت أوّلها.

وإنّما قصّ الله علينا قصص من قبلنا من الأمم لتكون عبرة لنا. فنشبّه حالنا بحالهم ونقيس أواخر الأمم بأوائلها. فيكون للمؤمن من المتأخّرين شبه بما كان للمؤمن من المتقدّمين. ويكون للكافر والمنافق من المتأخّرين شبه بما كان للكافر والمنافق من المتقدّمين كما قال تعالى لمّا قصّ

قصة يوسف مفصلة وأجمل قصص الأنبياء. ثم قال: ﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى﴾ أي هذه القصص المذكورة في الكتاب ليست بمنزلة ما يفترى من القصص المكذوبة كنحو ما يذكر في الحروب من السير المكذوبة. وقال تعالى لما ذكر قصة فرعون: ﴿فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى﴾ ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشَى﴾ وقال في سيرة نبينا محمد صلى الله عليه وسلم مع أعدائه ببدر وغيرها: ﴿قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَى كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ﴾. وقال تعالى في محاصرته لبني النضير: ﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾.

فأمرنا أن نعتبر بأحوال المتقدمين علينا من هذه الأمة وممن قبلها من الأمم. وذكر في غير موضع: أن سنته في ذلك سنة مطردة وعادته مستمرة. فقال تعالى: ﴿لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا﴾ ﴿مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا﴾ ﴿سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾. وقال تعالى: ﴿وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ ﴿سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾.

وأخبر سبحانه أن دأب الكافرين من المستأخرين كدأب الكافرين من المستقدمين. فينبغي للعقلاء أن يعتبروا بسنة الله وأيامه في عباده. ودأب الأمم وعاداتهم لا سيما في مثل هذه الحادثة العظيمة التي طبق الخافقين خبرها واستطار في جميع ديار الإسلام شررها وأطلع فيها النفاق ناصية رأسه وكشر فيها الكفر عن أنيابه وأضراسه وكاد فيه عمود الكتاب أن يجتث ويخترم. وحبل الإيمان أن ينقطع ويصطلم. وعقر دار المؤمنين أن يحل بها البوار. وأن يزول هذا الدين باستيلاء الفجرة التتار. وظن المنافقون والذين في قلوبهم مرض أن ما وعدهم الله ورسوله إلا غرورا. وأن لن ينقلب حزب الله ورسوله إلى أهليهم أبدا وزين ذلك في قلوبهم وظنوا ظن السوء وكانوا قوما بورا ونزلت فتنة تركت الحليم فيها حيران وأنزلت الرجل الصاحي منزلة السكران وتركت الرجل اللبيب لكثرة الوسواس ليس بالنائم ولا اليقظان وتناكرت فيها قلوب المعارف والإخوان حتى بقي للرجل بنفسه شغل عن أن يغيث اللهفان. وميز الله فيها أهل البصائر والإيقان من الذين في قلوبهم مرض أو نفاق وضعف إيمان ورفع بها أقواما إلى الدرجات العالية كما خفض بها أقواما إلى المنازل الهاوية وكفر بها عن آخرين أعمالهم الخاطئة وحدث من أنواع البلوى ما جعلها قيامة مختصرة من القيامة الكبرى.

فإن الناس تفرقوا فيها ما بين شقي وسعيد كما يتفرقون كذلك في اليوم الموعود وفر الرجل فيها من أخيه وأمه وأبيه؛ إذ كان لكل امرئ منهم شأن يغنيه. وكان من الناس من أقصى همته النجاة بنفسه لا يلوي على ماله ولا ولده ولا عرسه. كما أن منهم من فيه قوة على تخليص الأهل والمال. وآخر فيه زيادة معونة لمن هو منه ببال. وآخر منزلته منزلة الشفيع المطاع. وهم درجات عند الله في المنفعة والدفاع. ولم تنفع المنفعة الخالصة من الشكوى إلا الإيمان والعمل الصالح والبر والتقوى. وبليت فيها السرائر. وظهرت الخبايا التي كانت تكنها الضمائر. وتبين أن البهرج من الأقوال والأعمال يخون صاحبه أحوج ما كان إليه في المآل. وذم سادته وكبراءه من أطاعهم فأضلوه السبيلا. كما حمد ربه من صدق في إيمانه فاتخذ مع الرسول سبيلا. وبان صدق ما جاءت به الآثار النبوية من الأخبار بما يكون. وواطأتها قلوب الذين هم في هذه الأمة محدثون كما تواطأت عليه المبشرات التي أريها المؤمنون وتبين فيها الطائفة المنصورة الظاهرة على الدين الذين لا يضرهم من خالفهم ولا من خذلهم إلى يوم القيامة. حيث تحزبت الناس ثلاثة أحزاب: حزب مجتهد في نصر الدين. وآخر خاذل له. وآخر خارج عن شريعة الإسلام. وانقسم الناس ما بين مأجور ومعذور. وآخر قد غره بالله الغرور. وكان هذا الامتحان تمييزا من الله وتقسيما. ﴿لِيَجْزِىَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ . . .)[11]

---

[11] مجموع الفتاوى: 28/425-429

ބާނައި: "އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުން ޤާނޫނުވެގެންވާ، މިފަސާދަތަކުވަނީ ޢަދުލުގެ ކިބައިން މުސްލިމުން އިލްމިޔާނުކުރުމުން މިޔުރޯޕާގައި ފަހު ހަމަކަނަވަރުން، الله ގެ ރަސޫލާ ގެ ޝަރީޢަތުގައި މުސްލިމުން އުޅެމުންދިޔަ ޚިލާފަށް ކުށިގަތުމުގައި، އެހަނގުރާމަތަކާއި ދުވަސް الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި އާޔަތްތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއްވާ، އަދި އެކަލާނގެ ކަލާމުގެ ނަބިއްޔާއި މުއުމިނުން އިލްމިޔާނުކުރުމުގައި ކަލާނގެ ހިނގާފައިވާ ކަލާނގެއި ވެއްޓިފައިވާ ކަލާނގެކުރެ (މިތަޢާރުފުގެ ޚިޔާނާތަކާމެދު) ހިނގައިދިޔައެވެ. އެކަލާނގެކަމީ الله އާއި އާޚިރަތުދުވަސް އެދޭ، ގިނަގިނައިން الله ދެކޭނޫނާ މިޔާއަށް ޚިޔާރުކުރުމުގައި ހަމައަށް ރިޢާޔަތްކުރާ ނަފްސާ ކަލާނގެއެވެ.

ފަހު ހަމަކަނަވަރުން މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދައުރުވަމުންގެއިވާ: ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ނަހުޖުމަށް، ފަތުވާޖެހޭންނާއި މަޢުނަވީގެން ޙައްދުވުމުން، ނުވަތަ (ހަމައެކަނި) މަޢުނަވީ ޙައްދުވުމުން ހަރުދުމަކުން ޙައްދުކޮށް (އެނަހްޖުމަކުގައި) ޝާމިލުވެގެންވެއެވެ. އަދި الله ގެ ދީނުގައާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި އައިސްފައިވާ ޙުދޫދުމެއް، އުއްމަތުގެ ކުރީގައިވީ މީހުން ޝާމިލުކުރިފަދައިން، މިއުއްމަތުގެ ފަހުގައިވީ މިސްމެކުންވެސް ޝާމިލުކުރެއެވެ.

އަދި އަޅުގަނޑުމެން ކުރީގައިވީ އުއްމަތުގެ ވަޒަކާތް الله މައްޗާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކިޔާދެއްވިކަންތައްތަކަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިބްރަތަށްޓަކައިދެއްވިމަންފާ. ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ބާރު، އުޅައިވީމެވެ ދަރަޖާގެ ބާރާއި ވަތްކަމުދެއްކެން، އަދި އުއްމަތުގެ ވަޒަކާ، އުއްމަތުގެ ކުރީގާއި އަޑާރިއްމަށްވެ. ދެންފަހު އިހުގައިވީ މިސްމެކުންގެ ތެރެއިންވީ މުޅުމިނަކަން ދިމާވި ކަންތައް ދިޔަނަމަ މިސްމެކުން ތެރެއިން ދިމާވާނެކަން ދުޅުމިނަކަށްވެސް ދިމާވާނެއެވެ. އަދި ކުރީގައުޅުނު މިސްމެކުންގެ ތެރެއިން ވަރަށްގިނަފަރާތުގައި މުނާފިޤުކަންވީ ކަންތައްތަކާއި، ވަރަށްގިނަ ތެރެއިން ވަރަށްގިނަފަރާތުގައި މުނާފިޤުކަންވެސް ވާހުށެވެ.

އެއީ ޤުރުއާނުގެ ވާހަކަ ތަކުރާރުކުރެއްވުން އެކަލާނގެ ކިޔާދެއްވާ، އަދި (އެހެން ނަސޭހަތުންގެ ވާހަކަތައް ދެއްކެވުމުގެތެރެއިން އިބްރާހީމް (ޢަލައިހިއްސަލާމް) ފަދަ ދުށް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ...﴾[12]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ ވާހަކަތަކުގައި، ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނަށް އިބްރަތެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ، ހަދައިގެން އުފައްދާ ވާހަކަތަކެއް ނޫންނެވެ..."

އެބަހީ: މިގޮތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ މިވާހަކަތަކީ، ހަނދުމަފަދަވާހަކަތަކުގައި އުފައްދާފައިވާ ދޮގު ވާހަކަތައްތަކެއް ނޫނެވެ، އުފައްދާފައިވާ ދޮގުވާހަކަތަކުގެ ބަދަލުގައިވާ ވާހަކަތަކެއްނޫނެވެ.

އަދި ފިރުޢައުނުގެ ވާހަކަ ގެންނަވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ ۝٢٥ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ﴾[13]

މާނައީ: "ދެން އާޚިރަތާއި، ދުނިޔޭގެ އުޤޫބާތުގެ ގޮތުން الله އޭނާ ހިއްޕެވިއެވެ. ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމުގައި އިބްރަތެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދި ބަދުރުހަނގުރާމައާއި އެހެން ހަނގުރާމަތަކުގައި އަހަރުމެންގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞްޙާބުބޭކަލުންނާއެކު ހިނގި ސިފައިސަތޭގެ ކާމިޔާބުކަމުގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

_______________v_v_v_

[12] يوسف: 111

[13] النازعات: 25-26

﴿قَدۡ كَانَ لَكُمۡ ءَايَةٞ فِي فِئَتَيۡنِ ٱلۡتَقَتَاۖ فِئَةٞ تُقَٰتِلُ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخۡرَىٰ كَافِرَةٞ يَرَوۡنَهُم مِّثۡلَيۡهِمۡ رَأۡيَ ٱلۡعَيۡنِۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصۡرِهِۦ مَن يَشَآءُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبۡرَةٗ لِّأُوْلِي ٱلۡأَبۡصَٰرِ﴾[14]

މާނައީ: "(ބަދުރުހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައި) ބައްދަލުވި ދެބައިމީހުން (ގެ ކަންތަކު) ގައި، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިބުރަތެއްވެއެވެ. އެއްބަޔަކީ ﷲ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ ބައެކެވެ. އަނެއްބަޔަކީ ކާފަރުވެގެންވާ ބައެކެވެ. އެއުރެންނަށް ލޮލަށް ސާފުކޮށް ފެންނަނަމޫނުގައި، މުސްލިމުން ފެންނަނީ، އެއުރެންގެ ދެގުނައަށެވެ. ﷲ އެކަލާނގެ ނަޞްރުން ވާގިދެއްވަނީ، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމުގައި، ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނަށް އިބުރަތެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ."

އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަނޫނަޟީރު ވާހަކައިގެ މިހެން ހިޖުރަކުރެއްވުމުގެ ހާދިސާގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿هُوَ ٱلَّذِيٓ أَخۡرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمۡ لِأَوَّلِ ٱلۡحَشۡرِۚ مَا ظَنَنتُمۡ أَن يَخۡرُجُواْۖ وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمۡ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنۡ حَيۡثُ لَمۡ يَحۡتَسِبُواْۖ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعۡبَۚ يُخۡرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيۡدِيهِمۡ وَأَيۡدِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ فَٱعۡتَبِرُواْ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَبۡصَٰرِ﴾[15]

މާނައީ: "އެކަލާނގެއީ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންކުރު ކާފަރުވީމީހުން ފުރަތަމަ ހަޝްރުގެ ދުވަހު، އެއުރެންގެ ގެދޮރުން ނެރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއުރެން ނުކުންނާނެކަމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހީއެއް ނުކުރަމުއެވެ. އަދި އެއުރެން ހީކޮށްގެންވީ، އެއުރެންގެ ކިއްލާތައް،

---

[14] آل‌عمران: 13

[15] الحشر: 2

الله ގެ (ބާރުވެރިކަމުން) އެއުރެން ރައްކާތެރިކޮށްދޭނެ ކަމަށެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ހިތްވަސް ނުކުރާފަދައަކުން އެއުރެންގެ ގާތަށް الله ގެ (ޢިޤާބު) އައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދުވައެވެ. އެއުރެންގެ އަމިއްލަ އަތްތަކުން އެއުރެންގެ ގެދޮރު ހަލާކު ކުރަމުން ދިޔައީއެވެ. އަދި މުއުމިނުންގެ އަތްތަކުންވެސްމެއެވެ. އޭ ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ޢިބްރަތް ލިބިގަންނާށެވެ."

އެހެންކަމުން މިއުއްމަތުގެއާއި، އަދި މިއުއްމަތުގެ ކުރިން އިސްވެގޮސްފައިވާ އުއްމަތްތަކުގައި އަހަރުމެންގެ ކުރިން އުޅުނު މީސްތަކުންގެ ހާލަތްތަކާއިމެދު ވިސްނާ ޢިބްރަތަށްޓަކަން އެކަލާނގެ އަހަރުމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.

އަދި އެކަންތަކުގައި އެކަލާނގެ ކަންހިނގާވާ ސުންނަތްތަކީ (ސިފަސިފަކާތް ތަބަދަލުނުވާ) ދުވާލެއްކަމަކާއި، އަދި އެކަލާނގެ ހުކުމްތަކާ ދުރުކަމަށްދުވިގެންކަމަކު އެއްބަސްނުވުމަ ގިނަ ބަސްބަސްގައި އެކަލާނގެ ބާރުންކުރައްވައެވެ. އެޙަދީން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ٦٠ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ٦١ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا﴾[16]

________________ v _ v _ v _

[16] الأحزاب: 60-62

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުންނާއި އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް އުފެދިފައިވާ މީހުންނާއި، މުއުމިނުން ބިރުގެންނުވުމަށް މަދީނާގައި ދޮގު ވާހަކަތައް ފަތުރައި، ފިތުނައުފައްދާ މީހުން އެކަން ހުއްޓައިނުލައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ފާކުރައްވައި ފޮނުއްވައިފާނުވާނެއެވެ. ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ އަވަށްޓެރިންގެ ގޮތުގައި ވަރަށް ކުރު މުއްދަތަކަށް މެނުވީ އެއުރެން އެރަށުގައި ނުތިބޭނެއެވެ. އެއުރެންނަކީ ލަޢުނަތްލައްވާފައިވާ ބަޔަކުއެވެ. (އަދި) އެއުރެން ފެނުނު ތަނެއްގާ ހިފަހައްޓާން ހިފާ، ބިރުވެރި ޤަތުލުކުރުމަކުން، އެއުރެން ޤަތުލުކުރެވޭނެއެވެ. (އެއީ) އިސްވެދިޔަ މީހުންނާމެދު، اللّٰه ކަންހިންގެވިގޮތެވެ. އަދި اللّٰه ކަންހިންގަވާގޮތަށް ބަދަލެއް އަންނާނީ ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَوۡ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوَلَّوُاْ ٱلۡأَدۡبَٰرَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا ٢٢ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلُۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبۡدِيلٗا﴾[17]

މާނައީ: "ކާފަރުވީމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރިނަމަ، އެއުރެން ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ހިނގައްޖެއިސްކަން ކަށަވަރެވެ. ދެން އެއުރެންނަކަށް އެހީތެރިއަކުވެސް، އަދި ނަސްރުދީތެރިއަކުވެސް ނުފެންނާނެއެވެ. (އެއީ) މީގެކުރިންވެސް اللّٰه އެކަލާނގެ (އަދުއްވުންނާމެދު) ކަންހިންގަވާފައިވާ ގޮތެވެ. އަދި اللّٰه ކަންހިންގަވާގޮތަށް ބަދަލެއް އަންނާނީ ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ."

[17] الفتح: 22-23

އަދި ޚަރުގެ މީހުންގެ ތުރުކީންނާ ކާފަރުންގެ އާދަފަސީ، އިހުގެމީހުންގެ ތުރުކީންނާ
ކާފަރުންގެ އާދަކާދައިންކަމަށް އެކަލާނގެ ހަބަރުދީއްވައެވެ. އެހެންކަމުން ﷲ ތަޢާލާގެ
އަޅުތަކުންނާއި ދުރުގައި އެކަލާނގެ ސުންނަތާއި އެކަލާނގެ ދީނުގެ ސަބަބުން (އެބަހީ: ދަރާފާއި
ނިޔަމަތްތެރިޔާ ކަންތައް ހިންގުމުގެ ކަންތައް)، އަދި އުއްމަތުގެ އާދަޔާއި ކަންތައް
ވަޒީރާއި އިސްރާއީލު ޖަބްރުކުރުން ޑޮކްޓަރުންނަށް ގައުމުވެގެންވެއެވެ. ނުއޮބެނާކުރު،
އެކަލާނގެ ހަބަރު ވެރިޔަށް، އަދި މުސްލިމުންގެ ހިތާ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި އެކަލާނގެ
ނަބިއްޔާއި ވެރިޔާ އުޅުމަށް، އަދި މުސާފިރުންނަށް، އެހެ ބޮޑުގެ ނިޔަމަތް ވެވުނަށް، އަދި
ކުރުގެ ވެރިކަމާއިކަމާއި ކުރުބަރުމަކާއި ވެހިކަލްވެރިޔާ، އަދި އެކަލާނގެ ތުހުމަތުގައި (ﷲ ގެ)
ފޮނުގެ ތަނބު އެހެ މުހުނުތަކު އުވެރިން ކަރުދާސްގެންނާ، އަދި އިމާންކަމުގެ ވެރިން
ކަންތައްގެން ޝަރީޢަތަން ކަރުދާސްގެންނާ، އަދި މުއުމިނުންގެ ބިމުގެ އެންމެ އެމީހުން
ހުރާބާއި ވިރާނާވެން ފެނުމަން ކަރުދާސްގެންނާ، އަދި ފުޅިރުވާގެންނާ މިކަމާހުން
އެމްގައިކުރުގެ ސަބަބުން މިދިން ފެނުމާއި ހާލަތުން ހިފެގެންނާ މިފަދަ ބޯޅެ ބަރިޔާއެކަމައެވެ.
އަދި މުސާފިރުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބޮޑުތަކުގެ ކަންނާ މީހުން، ކުރިމަތިކުރަމަކަށް
ފެނުމީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އެދިމީހުންނަށް ވަޒީރުންކުރުމާވާކަމަށް ހިތުން، އަދި
ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޙަޤީޤަތުގެ މީހުން އެދިމީހުންގެ އަޅުގަނޑުގެ ގާތަށް
ދުވަހަކުފަސް ދުން އެނބުރި ނާންނާނަކަމަށް ހިފެރިއެވެ. އަދި އެދިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި
އެކަންތައް ޤަބޫލުކުރުވުމެވެ. އަދި ނުބައިވެގެންނާ ހިފަޙަން އެދިމީހުން ހިފެރިއެވެ. އަދި
އެދިމީހުންގެ ގޮތުގެ ހަމަހަމަވެގެންނާ ބައެއްކަމުގައިއެވެ.

އަދި ފިތުނަވެރިކަމުގެ ފާޅުއެވެ. އެފިތުނަވެރިކަމުގައި ތިބެމުޖުމާ ޔަހޫދީންނާއި (މަގުއިރުގެންވާބޭލު) ދޫކޮށްލިއެވެ. އަދި ހަމަހޭލުނުއިރުގައި ހުރި މީހާ، މަސްތުވެފައިވާ މީހެއްގެ ދަރަޖައަށް ބާލާލިއެވެ. އަދި ފަސްފާސްކަމުގެ ގިނަކަމާއެކު، ތޫނުފިލި ބެއްދުވެރިޔާ، ނިދާފައިވާ މީހެއްފަދަ އަދި ހޭލުނު މީހެއްފަދައިންވެސް ނުވާގޮތަށް ދޫކޮށްލިއެވެ. އަދި އެފިތުނާގެ ތެރޭގައި ދަންނަމީހުންނާއި ގޮތް އަހުރުގެ ހިތްތަށް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ނުދަންނަ ބައެއްކަމުގައިވެގެންދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން، ހިތާމަކަން ގޯސްވެރިވެގެންވާ މިހާރު އެހީވެރިކަން ދިނުމަށްވެސް، މީހާގެ ނަފްސުގައި މަޝްޣޫލުވެފައި ދުރުވެގެންއުޅެއެވެ. އަދި އެފިތުނައިގެ ތެރޭގައި، އެބައެއްގެ ހިތްތަކުގެ ބަލިމަޑުކަމުގެ ނުވަތަ ނިފާޤުކަމުގެ ނުވަތަ އީމާންކަމުގެ ބަލިކަށިކަމާއި މީހުންގެ ޝައްކުއިން، ހަޤީޤަތުގެ އަޅުކަމުގެ اللہ ތަޢާލާ ފުރަގަސްކުރައްވާ ވަކިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަންތައް ގުދުވެރިކުރައްވާ ބަރަކާތުމީހުން މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖައަކަށް އެކަލާނގެ އުފުއްލުވިއެވެ. އެފަދައިން، ހަލާކުގެ މަގުމަތިކަން އަސްލުބަދަލު ތިރިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއް ބަދަލުގެ ކިބައިން، އެބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް، އެކަންތައް ގުދުވެރިކުރައްވާ ފުއްސަވިއެވެ. އަދި އެކަންތަކުގެ ތެރޭގައި، އެންމެ ބޮޑު ފިތުނަތަކުން ހުރިހާ ކަމެއްވެސް ފިލާގަނާނޭ އެކަންތަކުން ފިތުނަވެރިކަމުގައި އެކަންތައްތަކެއްވެގެންދިޔަ އިމާނެއްގެ ބަރާބަރު އެކަމުގައި ހިނގިއެވެ.

ދުނިޔެ އަބާއްޖަވެރިންނާއި، ބާއްޖަވެރިންނަށް މީސްތަކުން ބެހިގެންދިޔައެވެ. އެއީ ވަޢުދުވެވިގެންވާ ދުވަސް (ޤިޔާމަތުދުވަހުގައިވެސް) އެބައިމީހުން އެފަދައިން ބެހިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެފިތުނާގެ ތެރޭގައި މިހާ ދީނާގެ ކިބައިންނާއި، ދީނާގެ މަންމައާއި ބައްޕަގެ ކިބައިން ފިލަންދުވިއެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުންކުރަ ކޮންމެ މީހަކަށް އެދިހަކު އެކަމުކަން (މަޝްޣޫލުކަން) ކުއްދައިދީނުކަމެއް ލިބިގެންވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ

ތޯރާއިން އެނގެވެ ދުރަށްވިސްނާ މީހާގެ އަޙުމަޤީވުން އޭނާގެ ނަފްސަސައިގެން ސަލާމަތްވުމެވެ. އޭނާގެ މުދަލާކަން، އަދި އޭނާގެ ދަރިންނަކަން، އަދި އޭނާގެ އަމިއްލަކަންވެސް ފަސްއެއްނުޖެހި ނުބަލާތީވެ. ހަމައެފަދައިން އުފައިދިނުމުގެ ތުރާކަމީ: ހަމަޖެހުންނާއި ދުނި ސަލާމަތްކަމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ މީހުންވެސްވެއެވެ. އަދި (އުމީހުންގެ ތާރީޚުގައި) އުމީހުންގެ ގާތުގައި އަހަރެމެންނަށްކަން ދެވިގެންވާ މީހަކަށް އިތުރު އެހީދިނުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ މީހާވެއެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނަށް ޝަރީޢަތުގެ މަގުދުލައިގާ އެކަން މީހަކުވެސްވެއެވެ. އަދި މަންޒަރުކުރުމާއި ދިފާޢުކުރުމުގައި އުފައިދިނުމުގައި الله ގެ ރަސޫލުގެ އެކު ދަރަޖަތަކުގައެވެ. ޢީމާންކަމާއި، ޝާރިޢު ޖަމާޢަތާއި، ހުއްޓަކަންތަކާއި މަޞްލަޙަތުކުރުން ދެކޮޅު ޝަކުވާކުރުމުގައި ހާލަތު މަސްލަހަތުން ފަހިކޮށް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެފަދަގޮތުގައި ސިޔާސީގޮތުން އިސްތިޢުމާރުކުރުމެވެ. އަދި ސަލާމަތުގޮތުން ޤަބޫލުކުރުވުމުގައި ސިޔާސީގޮތުން ފުރުޞަތުދީފައިވެއެވެ. އަދި ނިމިގެންދާނިހާއިރުގައި، އޭނާ އެބަހުރުތަކާއި ބަސްތަކަން އެނގެ ބޭނުންޖެހިގެންވާހިނދު، ޖިނުސުބިރުކަން މަޝްރޫޢުތަކުގައިވާ ބަސްތަކާއި ޢަމަލުތަކަށް އޭގެ ހަރުކަށިކުރާކަން، (ކާފިރު) ޒާނަކޮށްދެވާކަން ބަޔާންވެ ގާތްވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ވެރިންނާއި ބޭނުންކަން ޔަހޫދީންނަށް، ދީން އުމީހުން އޭނާ މަގުފުރެއްދިއުމާ، އުމީހުންނަކަށް ނުބައިބަސްބުން ކުށްވެރިކުރެއެވެ. އެއީ އުމީހުންގެ އީމާންކަމުގައި މުޤުވެރިވެ، ރަސޫލާއި އުކަމުގައި (މަޤާބަވުމަށް) ކަދުޝަރި މިހާ އޭނާގެ ވެރި ރައްބަން ބަސްދުކުރިފަދައިންނެވެ.

އަދި އެކަންތަކާއި ހިނގާނުކުރަމަން ނަބަވީ އަޝްރަމުތަކުން ޒަބުރީގެން އައިސްފަދައިވާ ކަންތަކުގެ ތެރެވެރިކަން ގާތްވެގެންދިޔައެވެ. އަދި މިއެއްމަތުގައި އުފައިމިހުނަން ޔާދާދާވާ މިހުން -އެބަހީ: އިޔާޒަތު ލިބިގެންވާ މިހުން- ގެ ހިތްތަކާ (ހިތްޖަގަހަތަރު) އެކަން އެއްބަސްވެގެންދިޔައެވެ. އެއީ މުއުމިނުންނަކަން ދެއްކުވުން އުދާވެރިކަމުގެ ޒަބުރުތަކުގެ (ހިތްޖަގަހަތުގެ) މައްޗަށް އެކަންތަކުން ދިމާވެގެންދާ ފަދައިންނެވެ. އަދި ދިނުމުގެ

މަތީގައި ހާލުވެގެންވާ ނަސްރުދީގެންވާ ޖަމާއަތް، އެކުލެވޭނާގެ ތެރޭގައި ބަޔާންވެ ހާމަވެގެންދިޔައެވެ. އެބައިމީހުންނީ، އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވެގެންނަ މުއުމިނުންގެ ސަފަފުން، އަދި އެބައިމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލާ މުއުމިނުންގެ ސަފަފުން، ޚާއްޞަކޮށް ހަމައަށް އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވާ މީސްމީހުންނެވެ. މީސްމީހުން ވީން ޖަމާއަތަކަށް ބޭރުގެންދިޔަ ހިނދުއެވެ: ދީނަށް ނަސްރުދިނުމުގައި ގަދައަޑާ މަސައްކަތްކުރާ ޖަމާއަތެކެވެ. އަދި އެޖަމާއަތް ނިކަމެތިކޮށްލަމުންދާ އެހެން ޖަމާއަތެކެވެ. އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވެގެންވާ ޖަމާއަތެކެވެ.

އަދި މީސްމީހުން ތެދުވެރިވެގެންވާ މުއުމިނުންނާއި، ދޮގުވެރިވެގެންވާ މުނާފިޤުން ވަކިވެގެންދިޔައެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު الله ހާއިލުކުރު (ޝަހީދުން) ކައިވެރިކަމުން ކައިރިވި ގެއްލުންތެރިކުރިއެވެ. މި އިމްތިޙާނުން ވެގެންދިޔައީ الله ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ (މީސްމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު) ވަކިކޮށް ހާމަކޮށްދެއްވުމަށެވެ.

﴿لِّيَجْزِيَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾[18]

މާނައީ: "(އެއީ) ތެދުވެރިވި މުއުމިނުންނަށް، އެއުރެން ތެދުވެރިވުމުގެބަދަލުގައި، الله ހެޔޮ ޖަޒާދެއްވުމަށާއި، އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅަށްވާނަމަ، މުނާފިޤުންނަށް ޢަޛާބުދެއްވުމަށް، ނުވަތަ އެއުރެންގެ މައްޗަށް ތައުބާ ގަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله އީ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައިވިއެވެ."..."[19]

_______________ v _ v _ v _

[18] الأحزاب: 24

[19] މިހިސާބުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބުނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅު ނިމުނީއެވެ.

އަހުރެން (ޔަމަދު ބެން އައިތީ) ބުނަމުން: އެކަލޭގެފާނު ދިކުރުކުރައްވާ އިލްމީޖާބާއި ޒިންމާވެރިކަން ދަންނަވައި، މިޢާމަލާތްތަކުގައި ހަމައެފަދައިންވާ ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތައްތަކާ އަހަރުމެން ދެކެމުމެވެ. އަދި ހަމައެފަދައިން މީސްތަކުން ތިން ބަޔަށް ބެހިގެންގޮސްފިއެވެ:

ފުރަތަމައީ: އިސްލާމްދީނަށް ނަސްރުދޭ، އަދި އެމީހަކަށް ވެވޭ ގޮތަކުން އެކަމުގައި ގެދަރައާ މަސައްކަތްކޮށްދޭ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުންނީ ޔަގީނު މަދުވެގެންވާ، ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ އަޞްޙާބު މަތިވެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

ދެވަނަ ބައި: އިސްލާމްދީނުގެ އަހުލުވެރިން ނިކަމެތިކޮށް ދަންކޮށްލާ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވުން ދޫކޮށްލާ ބައެކެވެ.

ތިންވަނައީ: މުޝްރިކުންގެ ޖަމާޢަތަށް ނަސްރުދެވެރިވެ، އެހީތެރިވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް އިއްޒަތްތެރިކުރުމުގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރީޢަތުން ބޭރުވެގެންވާ ބައިގަނޑެކެވެ. އައްޠަބަރާނީ، އިބްނު ޢައްބާސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ޙަދީޘްކުރައްވައެވެ:

«مَنْ أَعَانَ صَاحِبَ بَاطِلٍ لِيُدْحِضَ بِبَاطِلِهِ حَقًّا، فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ ذِمَّةُ اللَّهِ، وَذِمَّةُ رَسُولِهِ»[20]

މާނައީ: "ބާޠިލުގެ އަހުލުވެރިޔަކަށް، އެބާޠިލު ބޭނުންކޮށްގެން ޙައްޤު ނައްތާލުމަށް އެހީތެރިވެއްޖެމީހާ، ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން ﷲ ގެ ޛިންމާއާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޛިއްމާ ބަރީއަވެއްޖެއެވެ."

_______________ v _ v _ v _

20 رواه الطبراني في المعجم الكبير: 11539

ފަސްލު

މިއީ ފަސާދުކުރާ ވާހަކަތައް ފަރަންސީ ދަނޑިވަޅެވެ.

ދެންފަހެ ކާފަރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދުނިޔޭގެ ބިދުޢަތްތެރިވެސް ދަންނަހެ، ފަހެ اللّٰه ތަޢާލާ އެކަންތަކަށް ވާޖިބުކުރައްވާ، އަދި އެކަންތަކުގެ ވާޖިބުކަން ވަޢުދުވެރިކުރައްވާ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތް ދަންނާނެވެ! އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އަހުލުވެރިވެސް އެކަމާއި ހަމަޖެހުމާއި، އެކަންތަކުގައި ހަމަޖެހިލުމާއި ބަލާލައިގެންނެވެ. އެގޮތުންނެވެ، ތައުޙީދުގެ ވާޖިބުކަމާއި އޭގެ އިރުޝާދު (ޝިރުކު) ހަމަޖެހިގެންވާފަދަ، اللّٰه ގެ ޙައްޤުގައި މިކަންތަކަށް އެކުލެވިގެން އައިސްފައިވާ ދަލީލުތައް ގިނަވެގެންވާ އަދި ހުރިހާ ބައިންވެގެންވާ ހުކުމްތަކެވެ.

اللّٰه ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ﴾[21]

މާނައީ: "އަދި ބިމުގައި ފަސާދަ ނުކުރާށޭ، އެއުރެންނަށް ވިދާޅުވެވިއްޖެ، ހަމަ އަހަރެމެން ހެޔޮކަން ކުރާ ބައެކެވެ، އެއުރެން ބުނެއެވެ."

އިބްނު ޖަރީރު رحمه الله ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .فأهل النفاق مفسدون في الأرض بمعصيتهم فيها ربهم، وركوبهم فيها ما نهاهم عن ركوبه، وتضييعهم فرائضه وشكهم في دين الله الذي لا يقبل من أحد عملا إلا بالتصديق به والإيقان بحقيقته، وكذبهم المؤمنين بدعواهم غير ما هم عليه مقيمون من الشك والريب وبمظاهرتهم أهل التكذيب بالله وكتبه ورسله على أولياء الله إذا وجدوا إلى ذلك سبيلا . . .)[22]

_ v _ v _ v ______________

[21] البقرة: 11

[22] تفسير الطبري: 299/1

މާނައީ: "...ނިފާޤުގެ އަހުލުވެރިންނީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ވެރިރަށްބަށް ބިމުގައި އުޅުދުމުން، އަދި އެކަންތަކަށް އަރައިގަތުން އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކަށް އަރައިގަތުމުންނާއި، އަދި އެކަލާނގެ ފަރުޟުކަމެއް ނަގައިދުމުންނާއި، އަދި އެދީން ތެދުކޮށް އަދި އެދީންގެ ޙަޤީޤަތައިމުޅި ޔަޤީންކުރާފަދައިގެން ދުނިޔެ އެއްވެސް މީހެއްގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ޢަމަލެއް ޤަބޫލުނުކުރައްވާ ދީނާއިމެދު އެބައިމީހުން ޝައްކުކުރުމުންނާއި، އަދި އެބައިމީހުން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައި ހުއްޓުވުގެންވާ ޝައްކުކަމެއްނޫން އެހެން ދަލީލާއެއްކުރާކަމުން އެބައިމީހުން މުއުމިނުން ދޫކުރުމުންނާއި، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުން ދޫކުރުމުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ، الله ގެ ވަލީވެރިންނާއި ދުރުކަން -އެކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް މަގެއް ފެނިއްޖެއްޔާ- ނަޞީޙަތްވެރިވެ އެހީތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ..."

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(...وهذا الذي قاله حسن، فإن من الفساد في الأرض اتخاذ المؤمنين الكافرين أولياء، كما قال تعالى: ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الأرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾ فقطع الله الموالاة بين المؤمنين والكافرين كما قال: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ ....ولهذا قال تعالى: ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الأرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ أي: نريد أن نداري الفريقين من المؤمنين والكافرين، ونصطلح مع هؤلاء وهؤلاء.... يقول الله: ﴿أَلا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ يقول: ألا إن هذا الذي يعتمدونه ويزعمون أنه إصلاح هو عين الفساد، ولكن من جهلهم لا يشعرون بكونه فسادا...) [23]

---

[23] تفسير ابن كثير: 181/1

މާނައީ: "....އެކަލޭގެފާނު މިވިދާޅުވި ބަސްފުޅު ހެދޯވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމުގެ ތެރޭގައި: މުއުމިނުން، ކާފަރުންނީ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދާނަމައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ﴾[24]

މާނައީ: "ކާފަރުވި މީހުން (ތަންނާނެވެ!) އެއުރުންގެ އެއްބަޔަކީ، އަނެއްބައެއްގެ އެހީތެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަންނުކުރާނަމަ (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ނަޞްރުދީ އެހީވެ ތަޢާވަނަ) ބިމުގައި ފިތުނަފެތުރިގެންދާނެ، ބޮޑުވެގެންވާ ފަސާދަފެތުރިގެން އުފެދިގެންދާނެއެވެ."

ފަހެ މުއުމިނުންނާއި ކާފަރުންނާއި ދެމެދުގައިވާ މުވާލާތުކުރުން އެކަލާނގެ ކަނޑުއްވިއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިފަދައިންނެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنٗا مُّبِينًا﴾[25]

_ v _ v _ v _______________

[24] الأنفال: 73

[25] النساء: 144

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފަރުން އާއި އެހީތެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! (ފަހެ) ބަޔާންވެގެންވާ ހުއްޖަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުން ﷲ ގެ ހަޟްރަތަށް ހުށަހަޅުމަށް އެދެނީހެއްތޯ؟"...

މިކަމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ﴾[26]

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ފަސާދަ އުފައްދައި ނުދޭށޭ، އެއުރެންނާދިމާއަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ، ތިމަންމެންނީ، ހަމަ އިޞްލާޙުކުރަންއުޅޭ ބަޔަކީމުއެވެ، އެއުރެން ބުނެއެވެ."

އެބަހީ: އަހަރުމެން ބޭނުންވަނީ މުއުމިނުންނާއި ކާފަރުން ދެމެދާއެކުގެ ދެމެދުގައި ކަންކަން މަޑުމައިތިރިކޮށް ދޫދީލަން، އަދި މިބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުންނާއި އެކު އަހަރުމެން ބެލެހެއްޓުމަށެވެ.... ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ﴾[27]

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ފަސާދަކުރާ މީހުންނީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް އެކަން އިޙްސާސްނުވެއެވެ."

_______________ v _ v _ v _

[26] البقرة: 11

[27] البقرة: 12

އުބައީ: ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އުކަންތަކަށް އުބައިދުކުރުން ބަރާސާވެ، އިސްތިޢާރުކުރުންތަކުގައި އެދަރުވާކުރާ މިކަންތަކާ ހަމަ ސިފަ ވާސާދައެވެ. އެހެންއަކަމަކު އުބައިދުކުރުމަށް ޓެހިތަކުގެ ސަބަބުން، އުކަންތަކާ ވާސާދައާއަކަމުގައިވާކަމާ އުބައިދުކުރުނަސް އިސްތިސްނާވެއެވެ..." އއ.

އުކަޔާގެ ދުރު މިބައްސަލުކުރައްވި ކަންތައް ދަންނަވައެވެ! ﷲ ގަންނި ބުނަމެވެ! ހަރުމަންނަށް އުކަސްބަހް ހަޖައިވ، އުކަސްބަކުގެ ހަރުމަވިރީން ފުރިއްޖައެވެ. ފަހު އުބައިދުކުރުނަސް ބުނުވިއްޖެނަމަ: 'ނުބައިކަސްބަކާއި ފުސާދައިގެ ހަރުމަވިރީނާއި އެކިގައި ޖިހާބައިދުކުރުން އިރީންތަހުދަކު ގުދުވިރުކަރީ ކުރެކުޓެއްހެއްދެވެ؟' އުބައިދުކުރުން ބުނުއްވެ: 'ހަރުމަސް ބައުނުވަރީ ހަރުމަސްގެ ބާރުޖު އިސްތިޚްޅާރު، އަދި ހަރުމަސްގެ ދުރިޔާ އުބައިދުކުރުނަސްގެ ކިބައިން ނަގާ، އަދި އުބައިދުކުރުނަސްގެ ގޮތުގައި އުބައިދުކުރުނަސްނަ ކަގުއްކޮތިންކަސް (އިސްތިސްނާވީފަރާއް ފަގުން) ޚާތިމަކަށެވެ.'

އަދި ބަރާއަތުވުން: ބާރިކުގެ ހަރުމަވިރީނަސް ﷲ ތަޢާލާ ބައްއް ދުވަސްތަކުގައި (ބާރުދުއްވާ) އެކިޔާދިޔަދު ބަދަލުކުރައްވަކަކަން ދޯކަތި ﷲ އާއިލަދު ނުބައިރީޓަން، އަދި އުބައިދުކުރުނަސްއި ގެފުން ޔޫނަސް އަދި އުބައިދުކުރުނަސްއި ގެވާދަދުން މިހަކު ޔާއަސް ފުރިއްޖެނަމަ، އެމިހާ އެކިވިރިއަށްކަމުގައި ނަގާ، އަދި އެމިހާއި އެކަގައި އިރީންތަހުދަކު އެމިހާއަސް ކުރެއްވެ. އެއީ ޔާނާގެ ބާރުގެ ދުރުގުން މިހުން ބުނާ ބާރުގެ އިއްވެ:

﴿...نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٞۚ...﴾[28]

_______________ v _ v _ v _

[28] المائدة: 52

މާނައީ: "...ތިމަންމެންނަކީ މުޞްލިޙުންނެވެ ކަމަށް ތިމަންމެން ބުނަނީއެވެ..."

﴿أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ﴾[29]

މާނައީ: "ދަންނާށެވެ! ފަސާދަވެރިންނަކީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެބައިމީހުންނަށް އެކަން އިޙްސާސްނުވެއެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿بَشِّرِ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا ١٣٨ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَيَبۡتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلۡعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ١٣٩ وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓ إِنَّكُمۡ إِذًا مِّثۡلُهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡكَٰفِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ١٤٠ ٱلَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمۡ فَإِن كَانَ لَكُمۡ فَتۡحٌ مِّنَ ٱللَّهِ قَالُوٓاْ أَلَمۡ نَكُن مَّعَكُمۡ وَإِن كَانَ لِلۡكَٰفِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوٓاْ أَلَمۡ نَسۡتَحۡوِذۡ عَلَيۡكُمۡ وَنَمۡنَعۡكُم مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَلَن يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لِلۡكَٰفِرِينَ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ سَبِيلًا ١٤١ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمۡ وَإِذَا قَامُوٓاْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُواْ كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ١٤٢ مُّذَبۡذَبِينَ بَيۡنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِۚ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ١٤٣ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ عَلَيۡكُمۡ سُلۡطَٰنًا مُّبِينًا﴾[30]

_______________ v _ v _ v _

29 البقرة: 12

30 النساء: 138-144

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބުހުރިކަމުގެ ޚަބަރު ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ދެއްވާށެވެ! އެއުރެންނީ، މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފިރުން އެހީ ތެރިން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ މީހުންނެވެ. އެ ކާފިރުންގެ ގާތުން އިއްޒަތް ލިބިގަތުމަށް އެއުރެން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި އިއްޒަތް މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ފޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވެ، އެ އާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާ އަޑު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިވިއްޖެނަމަ، އެއުރެން އެހެން ވާހަކައެއް ދައްކަން ފަށައިފިމަތަން ދާންދެން، އެއުރެންނާއެކު އިށީނދެގެން، ތިޔަބައިމީހުން ނުތިބޭށެވެ! އެހެން ތިޔަބައިމީހުން ތިބެނިކަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް އެއުރެންފަދަ ބައެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله މުނާފިޤުންނާއި ކާފިރުންގެ އެންމެން ނަރަކައަށް އެއްކޮށްލައްވާނޭމެވެ. އެއުރެންނީ، ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު، ބަލަބަލައި ތިބޭ މީހުންނެވެ. ފަހެ، الله ގެ ހަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަތަޙެއް ލިބިއްޖެނަމަ، އެއުރެން ބުނާނެއެވެ. ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކުގައި ނުވިންހޭ؟ އަދި، ކާފިރުންނަށް ނަޞީބެއް ލިބިއްޖެނަމަ އެއުރެން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންމެން ގަދަވެ ނުގަންނަންވީހޭ؟ އަދި، މުއުމިނުންގެ ކިބައިން ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިކޮށް ނުދިންނޭހޭ؟ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޙުކުމްކުރައްވާނީ الله އެވެ. އަދި، މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ކާފިރުންނަކަށް އެއްވެސް މަގެއް الله ނުލައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުން، الله އަށް އޮޅުވައިލަމެވެ. (އެބަހީ: އޮޅުވައިލުމަށްކުރާ ކަމަކާ ބަދަލުދިނުމަށް ކުރެއްވެއެވެ.) އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ މައްޗަށް އެ އޮޅުވައިލުމާ ހަމަޖެއެވެ. އަދި، އެއުރެން ނަމާދަށް ތެދުވާއިރު، ދިސްލަކުންނަން ކަންދައްކަމުން މީހާ ދައްކުމެވެ. އަދި، ވަރަށް މަދުންމެނުވި، އެއުރެން الله ހަނދުމަކުރެއް ނުކުރެއެވެ. އެދެމެދުގައި (އެބަހީ: އީމާންކަމާއި ކާފިރުކަމާ ދެމެދުގައި) ދުރައިބޮން ހިރިހިރިބާ ޖެހިގެނެވެ. މިބައިކަރަކަންވެސް

ނޫނެވެ. އަދި، އެއްބަޔަކަށްވެސް ނޫނެވެ. (އެބަހީ: މުއުމިނުންގެ ޖަމާޢަތަކަށްވެސް، އަދި ކާފަރުންގެ ޖަމާޢަތަކަށްވެސް އެއުރެން ނިސްބަތެއް ނުވެއެވެ.) الله މަގުފުރައްދަވާ މީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހަކަށްޓަކައި އެއްވެސްމަގެއް ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މުއުމިނުން ފިޔަވައި، ކާފަރުން އެހީ އެހީތެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! (ފަހެ) ބަޔާންވެގެންވާ ހުއްޖަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ހުށަހަޅުއްވަން އެދެނީހެއްޔެވެ!"

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(...ثم وصفهم بأنهم يتخذون الكافرين أولياء من دون المؤمنين، بمعنى أنهم معهم في الحقيقة، يوالونهم ويسرون إليهم بالمودة، ويقولون لهم إذا خلوا بهم: إنما نحن معكم، إنما نحن مستهزئون. أي بالمؤمنين في إظهارنا لهم الموافقة. قال الله تعالى منكرا عليهم فيما سلكوه من موالاة الكافرين: ﴿أَيَبْتَغُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ﴾ ثم أخبر تعالى بأن العزة كلها لله وحده لا شريك له، ولمن جعلها له. كما قال في الآية الأخرى: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ وقال تعالى: ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ والمقصود من هذا التهييج على طلب العزة من جناب الله، والالتجاء إلى عبوديته، والانتظام في جملة عباده المؤمنين الذين لهم النصرة في هذه الحياة الدنيا، ويوم يقوم الأشهاد...) [31]

_ v _ v _ v _______________

31 تفسير ابن كثير: 2/435

ފާނަމީ: "...ދީން އެއަށްވުރެ އެބައިމީހުން މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފިރުން އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނަގާކަމަށް الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުން ސިފަކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ: ޙަޤީޤަތުގައި އެބައިމީހުން އެމީހުންނާއި އެކުގައި (އެބަހީ: ކާފިރުންނާއި އެކުގައި) ވާކަމެވެ. އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކޮށް، ސިއްރުން އެބައިމީހުންނާއި ޚަލްވާބައި އެކީ އެބައިމީހުން މުޢާމަލާތްކުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންނާއި އެކީ އެކަށެރިވެއްޖެނަމަ އެބައިމީހުން ބުނެތެވެ: 'އަޅުގަނޑުމެންވަނީ ކަލޭމެންނާއެކީ އެކުގައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންވަނީ ކަލޭމެން ފުރައްސާރަކުރާ ބައެއްކަމުގައެވެ.' އެބަހީ: މުއުމިނުންނަށް ފުރައްސާރަކުރާބައެއްކަމުގައެވެ. އެއީ މުއުމިނުންނަށް އެއްބަސްވާކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ބޭރުފުށުން ފާޅުކުރަމުންނެވެ. އެބައިމީހުން އިޚްލާޞްތެރިކަމުގައިވާ ކާފިރުންނާއި މުވާލާތްކުރުމަކީ އިންކާރުކުރައްވާ الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ...﴾[32]

ފާނަމީ: "...އެކާފިރުންގެ ގާތުން އިއްޒަތް ހޯދަނީ އެއުރެން އެދިހެއްޔެވެ!..."

ދީން އިއްޒަތްތެރި އެއްވެސް ޝަރީޢަތްކުރުވާ الله އަށްކަމަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް އިއްޒަތް ދެއްވިދާނެކަން ކަމަށް އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. އެއީ އެހެން އާޔަތެއްގައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًاۚ...﴾[33]

---

32 النساء:139

33 فاطر:10

މާނައީ: "އިއްޒަތްތެރިކަން އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހާ އިއްޒަތެއް މިލްކުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَـٰكِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾[34]

މާނައީ: "...އަދި އިއްޒަތްވަނީ الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށާއި، މުއުމިނުންނަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުނާފިޤުންނަކަށް (އެކަމެއް) ނޭނގެތެވެ."

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު: الله ގެ ޙަޟްރަތުން އިއްޒަތް ހޯދުމަކީ، އެކަލާނގެއަށް އަޅުވެތިވުމަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުތަކުންގެ ޖަމާޢަތުގެ ތެރޭގައި ހިމެނިގެންވުމަށް ބާރުއަޅާ ހިތްވަރުދިނުމެވެ. އެމުއުމިނުންނީ މިދުނިޔޭގައާއި، އާޚިރަތުން ޤިޔާމަތް ދުވަހު (ޤިޔާމަތްދުވަހު) އެބައިމީހުން ނަޖާތު ލިބިގެންވާ އަޅުތަކުންނެވެ..."

އަލްޝައިޚް (ޙަމަދު ބިން ޢަތީޤު) ވިދާޅުވެއެވެ: ކާފިރުންނާއި އެކުވެރިވެ އެއީ މުނާފިޤުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ، ފަހެ އެކަންތައް ބަލާލައިގެންވެސް އަދި އެކަންތައް ނަހީކޮށްފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ...﴾[35]

---

34 المنافقون: 8

35 آل عمران: 28

މާނައީ: "މުއުމިނުން، މުއުމިނުން ފިޔަވައި ކާފިރުން އެއީ، އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދަހުރިކަމުގެވެ! އެކަންތައް (އެޒުރަން) ކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، الله ގެ ވާގިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއްގައި އުމުރަކު ނުވެތެވެ..."

ފަހެ ކާފިރުންނާއި މުވާލާތުކުރުން އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވިއެވެ. ދެން ވަޢީދުކުރެއްވިއެވެ: "އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފި މީހާ" އެބަހީ: ކާފިރުންނާއި މުވާލާތުކޮށް (އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ) މީހާ: " الله ގެ ވާގިވެރިކަމުން އެއްވެސް ކަމެއް އޮތުމާއެކަނ ނުވެތެ" އެބަހީ: އޭނާ الله ގެ ހިމާޔަތުން ބޭރުވެއްޖެއެވެ، އަދި ކާފިރުންގެ އޭނާގެ ދިޔައިން ބޭރުވެއްޖެ ދިނުގަތުމަށްފަހު ވެސްވެއްޖެއެވެ. ދީނުގެ ބޭސްތަކުން ބަސްވެއްޖެއެވެ. އަދި ކަންތައްތަކުގެ ވަރަށް ބޮޑު ކުށެއް އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފު ކަމެއްކަމުގައި ކުރެއްވިއެވެ.

އަދިވެސް ކާފިރުންގެ ވަޢީދުކުރެއްވިއެވެ:

﴿تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنۡهُمۡ يَتَوَلَّوۡنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْۚ لَبِئۡسَ مَا قَدَّمَتۡ لَهُمۡ أَنفُسُهُمۡ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَفِي ٱلۡعَذَابِ هُمۡ خَٰلِدُونَ ٨٠ وَلَوۡ كَانُواْ يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِيِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمۡ أَوۡلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنۡهُمۡ فَٰسِقُونَ﴾[36]

މާނައީ: "އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުން ކާފިރުވި މީހުންގެ އެކުވެރިކަން ލިބިގަންނާތީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެތެވެ. އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކުން، އެއުރެންނަށް ކުރިއަށް ފޮނުވައިދީފައިވާ އެއްޗަކީ ނުބައިކަމެވެ! އެއީ الله އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެރިވުމެވެ. އަދި

______________ _ v _ v _ v

[36] المائدة: 80-81

އެއުރެންނީ ރަސޫލާގެ ތެދުކަމުގައި ދެމިތިބީނޫ ބަޔަކު ކަމުގައިވެއެވެ. އެއުރެން الله އަށާއި، ނަބިއްޔާއަށާއި، އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާ ކަމުގައިވިނަމަ، އެކާފިރުންނީ، އެކުވެރިން ކަމުގައެއް ނުހިފާނެއެވެ. އެހެންއެކަމަކު އޭގެތެރެއިން ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންނެވެ."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(...فبين سبحانه وتعالى أن الإيمان بالله والنبي وما أنزل إليه مستلزم لعدم ولايتهم، فثبوت ولايتهم يوجب عدم الإيمان؛ لأن عدم اللازم يقتضي عدم الملزوم...)[37]

މާނައީ: "...ފަހެ الله ތަޢާލާ ބަޔާންކުރައްވާފައި އެވަނީ: الله އަށާއި، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާއަށާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވުމީ އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތު ނުކުރުން ލާޒިމުކުރާކަމެއްކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ޘާބިތުވުން، އީމާންކަން ނެތުން ވާޖިބުކުރެއެވެ. އެހެނީ ލާޒިމުކުރާ ކަންތައް ނެތުން، އެކަމުން ލާޒިމުވާ ކަންތައްވެސް ނެތުމަށްވާކަން ލާޒިމުކުރާތީއެވެ..."

އަޅުގެން ބުނަމެވެ: الله ތަޢާލާ، ކާފިރުންނާއި މުވާލާތުކުރުމުގެ ގޮތްތަކުން އެކަލާނގެ ނުރުހުއްސެވުމާއި، އަދި ރަސޫލާގެ ދެމިގެންވުން ތަކުލީފުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުއުމިނުންނަކަމުގައި ނުވާ މިހާރުގެ ބިޔައިން ގޮތުގެ އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުން ހަރާމްކުރައްވާފައިވަނީ އެކަލާނގެ ހަދަރުކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ الله އާއި އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާއި އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތަށް އީމާންވުމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ ދޭތެރޭ، ފަހެ އެއުރެން އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ

_______________ v _ v _ v _

37 اقتضاء الصراط المستقيم: 1/550

އެހީތެރިންވެއެވެ. އަދި ކިޔެއްމަ، އެއުރެން އެބައިމީހުންނާއި ދުރުހެލިވެ ބަރާއަތްވެރިވެއެވެ. އެއީ އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވީ ރަސޫލުންނާއި ދުރުގައި الله ޒަބުދުއްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ބަޔާން އަދި إن شاء الله އަންނާނީތަފުސީލުންނެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٥١ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٞۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ﴾[38]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދާށެވެ! އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔެއްގެ އެކުވެރިންނެވެ. ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހަދައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ ހިތުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް ހުންނަމީހުން (އެބަހީ: ޝައްކާއި ނިފާޤުގެ ބަލިހުންނަ މީހުން) އެއުރެންގެ އެކުވެރިކަން ލިބިގަތުމަށް އަވަސްވެގަންނަތީ، ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެއުރެން ބުނެތެވެ. ތިމަންމެންނަށް މުޞީބާތެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ތިމަންމެން ބިރުގަންނަމެވެ. ފަހެ، الله ފަތަޙައްވެސް ދެއްވައިފާނެތެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން، އެހެން އަމުރުފުޅެއްވެސް އައުވާދެއްވާނެތެވެ. ފަހެ، އޭރުން އެއުރެންގެ ހިތްތެރޭގައި ވަންހަނާކުރި ކަންތަކުގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއުރެން ވާނެތެވެ."

________________v_v_v_

[38] المائدة: 51-52

ފަހެ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި އެކުވެރިވާ އެމީހުން، الله ތަޢާލާ މުއުމިނުންނަށް ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވާ އެމީހުން ލޯބިވެއްޖެ މީހުންނަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންކަމަށް އެކަލާނގެ ޙުކުމްކުރައްވާފައެވެ. އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއި މުވާލާތްތެރިވިމީހާ ފަހެ ޔަހޫދީއެކެވެ. އަދި ނަޞާރާއިންނާއި މުވާލާތްތެރިވިމީހާ ފަހެ ނަޞްރާނީއެކެވެ.

އިބްނު އަބީ ޙާތިމު، މުޙައްމަދު ބިން ސީރީނުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ޢަބްދު الله ބިން ޢުތްބާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(لِيتَّقِ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَهُوَ لَا يَشْعُرُ قَالَ: فَظَنَنَّاهُ أَنَّهُ يُرِيدُ هَذِهِ الآيَةَ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾.)[39]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހަކު، އޭނާއަށް ނޭނގި އެނގިހުރެ ޔަހޫދީއެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞްރާނީއެއްކަމުގައިވާކަށް ބިރުވެތިވާންވީއެވެ' (އިބްނު ސީރީން) ވިދާޅުވިއެވެ: 'ދެން އެކަލޭގެފާނު އެ ބޭނުންކުރެއްވީ މިއާޔަތްކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ހިތަށްއެރިއެވެ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ...﴾

[39] تفسير ابن أبي حاتم: 6511

އެވަގުތުންގެ: ތުހުމަތުވެރިންނާއި މުނާފިޤުންނާއި ދެމެދުގައި ފަރަޤު ތެދުވެއްޖެއެވެ. އަދި ބަޔަކީ މުނާފިޤުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ދެމެދުގައި ތަފާތު ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ އަޒާބުދެއްވުން (ހަމަ ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) އާއި މުނާފިޤުންނާ މިހާރު، އެބައިމީހުން ފިޔަވައި އެހެން ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނާ މިހާ (ކާފިރުކަމުގައި) ތަފާތުވެއްޖެއެވެ.

ފަހެ އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ހަބަރުދެއްވި: އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބަލިމަޑުކަމެއް - އެބަހީ: ދީނާއިމެދު ޝައްކާއި ޝުބުހަ- ވާމީހުން ކާފިރުކަމުގައި އަވަސްވެގެންނަކަމެވެ. އެއީ މީހުން ބުނާ ބަސްކަމުގައިއެވެ: "އަހަރުމެންނަށް މުޞީބާތެއް ލިބިގެންދާނެތީ ބިރުގަތުމުން އަހަރުމެން ބިރުގަންނަމެވެ." އެބަހީ: ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިން ވީމާ އެބައިމީހުންނަށް ނަސްރުލިބުން އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ: 'އެބައިމީހުންނަށް ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި ބާރުލިބިގެންދާނެކަމަށް އަހަރުމެން ބިރުވެރިވަމެވެ. އެހެނދުވަސް، އެބައިމީހުން އަހަރުމެންނާ ވަށައްޓަކައި ދެކެމުންނެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން އަހަރުމެންގެ މުދާތައް ފޭރިގަނެ، އަދި އަހަރުމެންގެ ޙަރަމްތަކުން އަހަރުމެން ބޭރުކޮށްލާނެއެވެ.' މިއީ އެކަލާނގެ الله އާއްމުކަމުގައި ވަޢުދުވެވި الله އާއިމެދު ނުބައި ހިޔާލުކުރުމެވެ:

﴿...ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِۚ عَلَيۡهِمۡ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ وَلَعَنَهُمۡ وَأَعَدَّ لَهُمۡ جَهَنَّمَۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا﴾[40]

_______________ v _ v _ v _

40 الفتح: 6

މާނައީ: "...އެއުރެންނީ، الله އާމެދު ނުބައި ހީއެއް ކުރާމީހުންނެވެ. ނުބައިގޮތް ދިމާވުންއޮތީ އެއުރެންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި الله އެއުރެންގެ މައްޗަށް ޤާދިރުވެއްވިއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ޖެހިލުންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް ޢަޛާބު ދެއްވިއެވެ. އޭރު ނުބައިވެގެންވާ ނިމުމިތަކެވެ."

މިކަމަށްބަލާއި މިއާޔަތުގައި الله ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿...فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ﴾[41]

މާނައީ: "...ފަހެ، الله ފަތްޙުވެސް ގެންނަވާފާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން އަމުރެއް އަމުރުފުޅެއްވެސް އަންގަވާފާނެއެވެ. ފަހެ، އޭރުން އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރި ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރާ ބަޔަކަށް ކަމުގައި އެއުރެން ވާނެއެވެ."

އަދި الله ގެ ބަސްފުޅުތަކުންވާ 'عسى' (ކަށަވަރުކަމެއް) ވަނީ ވާޖިބުވެގެންނެވެ. ކަމަކީ ގެންނެވި الله ވަޢުދު ފުރިހަމަކުރައްވައިފިއެވެ. އެހިނދުން، ފާސިދު ހިތުގެ އަހުލުވެރިން، އެބައިމީހުންގެ ނަޞްރާނީ ވަނިކޮށްވާ ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާނެއެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

---

41 المائدة: 52

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَكُمۡ هُزُوٗا وَلَعِبٗا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ وَٱلۡكُفَّارَ أَوۡلِيَآءَۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ﴾[42]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން ފޮތް ދެއްވުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަކީ ފުރައްސާރަ ކުރުމާއި، ކުޅިވަރެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅުން މީހުންނާއި، ކާފިރުން އެއީ، އެހީތެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނީ، މުއުމިނުން ކަމުގައިވާނަމަ الله އަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ!"

ފަހެ ފޮތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި، އެބައިމީހުން ފިޔަވައި އެހެން ކާފިރުންނާއި މުވާލާތްކުރުން އެކަލާނގެ މުއުމިނުންތަކުންނަށް ނަހީކުރައްވައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުމީ އީމާންކަން ނަފީކުރާކަމެއްކަން ބަޔާންކުރައްވައެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُوٓاْ ءَابَآءَكُمۡ وَإِخۡوَٰنَكُمۡ أَوۡلِيَآءَ إِنِ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡكُفۡرَ عَلَى ٱلۡإِيمَٰنِۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٣ قُلۡ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ وَإِخۡوَٰنُكُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ وَعَشِيرَتُكُمۡ وَأَمۡوَٰلٌ ٱقۡتَرَفۡتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٞ تَخۡشَوۡنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرۡضَوۡنَهَآ أَحَبَّ إِلَيۡكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٖ فِي سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡفَٰسِقِينَ﴾[43]

_______________v_v_v_

[42] المائدة: 57

[43] التوبة: 23-24

ވާނީ: "އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންބަފައިންނާއި، އެއްބަނޑުއެއްބަފާ މީހުން (ވިޔަސް) އެއުރެން އިމާންކަމަށްވުރެ ބޮޑަށް، ކާފަރުކަމަށް ލޯބިކުރާނަމަ، އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރި، އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އަދި އެއުރެންނަކީ، އެހީތެރި އެކުވެރިން ކަމުގައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަލާމީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނީ، ހަމަ، އަނިޔާވެރިންނެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިންބަފައިންނާއި، ދަރިންނާއި، އަޚުންނާއި، އަނބިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން ހޯދިފައިވާ މުދާތަކާއި، ގެއްލުންވެދާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރުހިވޭ ގެދޮރާއި (މިހުރިހައި ތަކެތި) اللّٰه އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެތި ކަމުގައިވާނަމަ، اللّٰه ގެ އަމުރުފުޅު އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން ބަލަހަށައި މިތިބޭށެވެ! ފާސިޤުވި މީހުންނަށް، اللّٰه ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ."

ފަހެ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން މިފަދައި އެންމެ ގާތްވެގެންވާ މީހުންކަމުގައިވާ: ބައްޕައާއި، އެއްބަނޑު އެއްބަފާ އަޚާވެސް، އިމާންކަން ފިޔަވައި އެހެންކަމެއްގެ މަތީގައި އެދެމީހުން ދިރިއުޅުނަމަ އެދެމީހުންނާއި މުވާލާތުކުރުންވެސް اللّٰه ތަޢާލާ މުޅިމިނުއަކުން ނަހީކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެފަދަ ބައްޕައާއި އަޚާއީ ކާފަރުންކަމުގައިވާނަމަ އެދެމީހުންނަށް އެހީތެރިވެ އެކުވެރިވެ ލޯބިކުރާ މީހާއީ ފަހެ އަނިޔާވެރިއެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރައްވިއެވެ. ދެންފަހެ، އާދަމަނާއި، އަދި އާދަމުގެ ބަފައިންނަނާއި ދިރިހުރިވެސް ޢަދާވާތްތެރިންކަމުގައިވާ ކާފަރުންތަކަކަށް އެހީތެރިވެ އެކުވެރިވާ މީހާގެ ކަންތައްވާނީ ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ!؟ اللّٰه ގަންދީ ބުނަމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވެސް އެންމެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު މީހާއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ކާފަރުންނާއި މުވާލާތްކުރުމަށް މިއަށްކަންތައް އުފެދުނުއްކަމުގައި ނުވާނޭކަން އެކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން، އާޔަތުގެ ބައެއް ނުވަތަ އާޔަތުގެ އަށް، ނުވަތަ އާޔާ ޢަދު، ނުވަތަ އާޔާގެ މުޤަދުގެ މަޢްލޫމް ފިލުން، ނުވަތަ އާޔާގެ ގޮތުމިލާގެ މިޔަންގެ މަޢްލޫމާތު ދަރިވުމިކަމަންތަކާއި، ނުވަތަ އާޔާގެ އަނިބިނުގެ މަޢްލޫމް ފިލުން އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުން އެކަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ހަމަކަށަވަރުން މިއަށްކަންތައް ބޭނުންކޮށްގެން އުޅުއްވާއްކަމުގެ ބާބު الله ތަޢާލާ ހަލްޤުތަކުންނަން ބަންދުކުރެއްވިއެވެ. އެހެން މިކަންތަކުން ނުވަތަ މިއިން ބަޔެއް ކަންތަކުން އުޅުއްވާއްކާ ޖާގަ އިނދު، މުޝްރިކުންނާއި އެހިތިރިވެ އެކުވެރިވާ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި މިކަންތައް އުޅުއްވާކަމުގައި ނުވާކަން ބަޔާންވެއްޖެއެވެ.

ދެވަނަ ޝުބުހަތަކީ:

'މިއާދަތް ބާވައިލްފުސީ ޖިހާދުގެ ވާހަކަދައްކަވަން މުޖާހިދުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބޭކަލުންތަކެއް ވިދާޅުވިއެވެ.'

އެކަމަށް ޖަވާބުވަނީ ދެގޮތަކުންނެވެ:

ފުރަތަމައީ: އަހަރުމެން މިހެން ބުނަމެވެ: ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުން ގޮތަށް الله ޤަބޫލުކުރެއްވި ޖިހާދު ދުލޯސްކުރުމަން މި އަށް ކަންތައް އުޚުރުއްކަމުގައި ނުވާނަމަ، ދެންވެސް މުޝްރިކުންނާއި އަދާވާތްތެރިވެ އެބައިމީހުންނާއި ގުޅުންކަނޑާލުން ދޫކޮށްލުމަށް އެކަންތައް އުޚުރުއްކަމުގައި ނުވެސް މާއައްރާވެގެންވެއެވެ.

ދެވަނައީ: ސިފާ އެއާދަމުންވެސް އަހަރުމެން ބަޔާންކުރި ކަންތަކަށް ދަލީލުކުރެއެވެ. އެއީ ޖިހާދަށް ދަލީލުކުރި ފަދައިންނެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ...﴾[44]

މާނައީ: "...(މިހުރިހައި ތަކެތި) الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށްވުރެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލޯބިވެތި ކަމުގައިވާނަމަ..."

ފަހެ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާދެކެ ލޯބިވުން، މި އަށް ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް މުޝްރިކުންނާއި އަދާވާތްތެރިވެ ދުރުހެލިވެ އެބައިމީހުންނާއި ގުޅުންކަނޑާލުން ކުރިއަށްވުރެ އިސްކުރުން ވާޖިބުކުރެއެވެ. އެއީ ޖިހާދަށް ލޯބިކުރުން، އެ އަށް ކަންތަކުގެ މައްޗަށް ޖިހާދުކުރުން ކުރިއަށްނެރުން ވާޖިބުކުރާ ފަދައިންނެވެ. ތަފްޞީލުކޮށްދެންނެވީ الله ގެ ރަސޫލާއުންނެވެ.

_______________ v _ v _ v _

44 التوبة: 24

އިންސާފުވެރިމީހަކަށް މިވާހަކަތައް އަޑުއިވިއްޖެނަމަ، އުމުރެއްގެ ގޮތުގައި މިކަންތައްވާނީ ގާފުވެގެންނެވެ. ދުންޔާ ތަދައްބުރުކުރުމުގެ ސަބަބުން الله ތަޢާލާ އުމުރެއްގެ ހިތްގެފުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާގޮތަށް ދަންނަވައި، އޭނާވެސް الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވިފަދައިންނެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتۡ عَلَيۡهِمۡ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤۡمِنُونَ ٩٦ وَلَوۡ جَآءَتۡهُمۡ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُاْ ٱلۡعَذَابَ ٱلۡأَلِيمَ﴾[45]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ މައްޗަށް (ރަބްބުގެ ހުކުމްވަން) ކަށަވަރުވެފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ބަސްފުޅު ހައްޤުވެގެންވާ މީހުން، އެއުރެންގެ ގާތަށް ކޮންމެ އާޔަތެއް އައިސް، އެއުރެންނަށް ވޭންދެނިވި ޢަޛާބު ފެނިއްޖައުމަކަށް ދާންދެން، އީމާނެއް ނުވާނެތެވެ."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْۚ...﴾[46]

މާނައީ: "...އަދި އީމާންވި ހިޖުރަ ނުކުރާމީހުން (ތަބާނުވާނެވެ!) އެއުރެން ހިޖުރަ ކޮށްފުމަށްދާންދެން، އެއުރެންނަކަށް އެމީހުންގެ އެއްވެސްކަމެއް ވިލާޔަތެއް ނުހުންނާނެ ނުވެއެވެ..."

_______________ v _ v _ v _

[45] يونس: 96-97

[46] الأنفال: 72

ދީން އުއައްސަފުމަ ވަލީކަމްވިއްޔެވެ:

﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ﴾[47]

މާނައީ: "ކާފަރުވި މީހުން (ތަންނާހެވެ!) އުޅުރުންގެ އެއްބަޔަކީ، އަނެއްބަޔާއްގެ އެހީތެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ނުކުރާނަމަ (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ނަޞްރުދީ އެހީވެ ނުދޭނަމަ) ބިމުގައި ފިތުނަފަސާދަކާއި، ބޮޑުވެގެންވާ ފަސާދަވެރިކަން އުފެދިދާނެއެވެ."

ފަރު އެކަކާނގެ ޔަބުދުއްވާފައިވެސް: ކާފަރުން، މުސްލިމުންގެ ދިބައިން ދުރުވެ އަދި މުސްލިމުންގެ ދިބައިން އެބައިމީހުންގެ އަޅުވައި ދުރުކޮށް ކަނޑާލުމުން އެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އެހީތެރިވާ އެކުވެރިންވެއްޖެނަމަ، އެބައިމީހުންނަށް ފިތުނަކާއި ބޮޑުވެގެންވާ ފަސާދަ ހިނގާނެކަމަށެވެ.

އެހެންކަމުން ބަރާއަތްވެގެންދިޔައީ: މުސްލިމުމީހާ ކާފަރުމީހާއާއި މުވާލާތުކުރުމީ ދީނުގައި ފިތުނަވެރިކުރުމާ ސަބަބެއްކަމުގައެވެ. އެއީ ދީނުގެ ވާޖިބުތަކެއް ދުއްވާލާ، ހަލާކުކުރުވިގެންވާ ކަންތަކަން އަރައިގަތުމުންނާއި، ދީނުގެ ޝަޢާއިރުތަކުން ބޭރުވެގަތުމުންނެވެ. އަދި އެއީ ދީންތަކާއި، ހަރިތަކާއި، މުދާތަކުގައި ފަސާދަވުން (ފުޅުރުމުގެ) ސަބަބެއްކަމުގައެވެ. ދީނަށް ފަސާދައާއި ހަލާކުގެނައުމަކީ ބޮޑުފަސާދައެކެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނު ބުނެދެއްވާށެވެ: 'މުސްލިމުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވުމަ ހުއްޓާ ސަލާމްތެރިކަމާއި ރައްކާތެރިކަން ނުލިބޭނެ!' މިބުނާއިރުގެ މިވާހަކައިގައި ތިޔަދިނުވަނީ ކިހާވަރެއްގެ ހާލެއްތޯ!؟

[47] الأنفال: 73

އަދިވެސް ޤުރުއާނުގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ كَمَا كَفَرُواْ فَتَكُونُونَ سَوَآءٗۖ فَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ أَوۡلِيَآءَ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَخُذُوهُمۡ وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ وَجَدتُّمُوهُمۡۖ وَلَا تَتَّخِذُواْ مِنۡهُمۡ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرًا﴾[48]

މާނައީ: "އެއުރެން ކާފަރުވި ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންވެސް ކާފަރުވާން ނަމަވާތީ ހިތައި އެކަމަށް އެއުރެން އެދެއްޔެވެ. އޭރުން ތިޔަބައިމީހުން (އެއުރެންނާ) ހަމަހަމަވާނެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެކުވެރި އެހީތެރިން ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! (އެއީ) އެއުރެން اللہ ގެ މަގުގައި ހިޖުރަކޮށްފުމަށް ދާންދެންނެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ފުރަގަސްދީފިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއުރެން ފެނުނު ތަނެއްގައި ތަނަވާން އެއުރެން އަތުލާށެވެ! އަދި، އެއުރެން ޤަތުލުކުރާށެވެ! އަދި، އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެކުވެރިއަކުވެސް އަދި، ނަސްރުދޭނެއަކުވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ!"

ފަހެ ޤުރުއާނުގެ ކާފިރުންނާއި ދުރުގައި ހަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: އެބައިމީހުން ކާފިރުވިފަދައިން މުސްލިމުންވެސް ކާފިރުވުމަށް އެބައިމީހުން ބޭނުންވާކަމެވެ. ދީން އިސްލާމްވުމަށްފަހު އެބައިމީހުން ހިޖުރަކޮށްފުމަށް ދާންދެން އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވާ އެހީތެރިވުން اللہ ތަޢާލާ އިމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނަހީކުރެއްވިއެވެ.

48 الأنفال: 73

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمۡ أَن تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمۡ إِن كُنتُمۡ خَرَجۡتُمۡ جِهَٰدٗا فِي سَبِيلِي وَٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِيۚ تُسِرُّونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعۡلَمُ بِمَآ أَخۡفَيۡتُمۡ وَمَآ أَعۡلَنتُمۡۚ وَمَن يَفۡعَلۡهُ مِنكُمۡ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ١ إِن يَثۡقَفُوكُمۡ يَكُونُواْ لَكُمۡ أَعۡدَآءٗ وَيَبۡسُطُوٓاْ إِلَيۡكُمۡ أَيۡدِيَهُمۡ وَأَلۡسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ ٢ لَن تَنفَعَكُمۡ أَرۡحَامُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُمۡۚ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَفۡصِلُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ٣ قَدۡ كَانَتۡ لَكُمۡ أُسۡوَةٌ حَسَنَةٞ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذۡ قَالُواْ لِقَوۡمِهِمۡ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمۡ وَمِمَّا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرۡنَا بِكُمۡ وَبَدَا بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ ٱلۡعَدَٰوَةُ وَٱلۡبَغۡضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤۡمِنُواْ بِٱللَّهِ وَحۡدَهُۥٓ إِلَّا قَوۡلَ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسۡتَغۡفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمۡلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖۖ رَّبَّنَا عَلَيۡكَ تَوَكَّلۡنَا وَإِلَيۡكَ أَنَبۡنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ﴾[49]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަދުއްވުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންނަށް، އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، އެއުރެންނަށް ލޯބިދީ، އެކުވެރިކަން ހުށަހަޅުއްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށްއައި ޙައްޤު ދީނަށް އެއުރެން ކާފަރުވެފައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާ ކަމަށްޓަކައި، އެއުރެން ރަސޫލާއާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރަށުން ބޭރުކޮށްލައެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށާއި، އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ

---

49 الممتحنة: 1-4

ރުއްސުވުން ހޯދައިގެން، ތިޔަބައިމީހުން ނުކުތީ ކަމުގައިވާނަމަ (ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަދުއްވުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިކަން ނުބަހައްޓާށެވެ!) ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނަށް ލޯތްބާއެކު ސިއްރުން ވާހަކަ ދައްކަމުއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޚުފިޔާކުރާކަންތަކާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ބޭގެވެ. ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެބަޔަކު ޢަމަލުކުރާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެމީހަކީ ސީދާވެގެންވާ މަގު ގެއްލިއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެނަމަ، އެއުރެންވާނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްހުރި ޢަދުއްވުން ކަމުގައެވެ. އަދި އެއުރެންގެ އަތްތަކާއި، ދޫތައް ނުބައިގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދިގުކޮށްލާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވުން ނަމަވޫ ހިތައި، އެއުރެން އެކަމަކަށް އެދޭނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން، ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް މަންފާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ (އެދުވަހުން) ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. الله އީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައް މުޅިން ބަލައިވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ. (އެއީ) އެއުރެންގެ ޤައުމަށް ބުނިހިނދުވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން، ތިމަންމެން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާފަރުވެއްޖައީމުއެވެ. ތިމަންމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި، ރުޅިވެރިކަންވީ އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެފައެވެ. އެއްކައުވަންތަ الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވެއްޖައުމަކަށް ދާންދެނެވެ. އިބްރާހީމްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު މެނުވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާއަށް ފާފަފުއްސެވުންއެދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދުޢާކުރައްވާނަމެވެ. (އެހެންނަމަވެސް) الله ގެ ޙަޟްރަތުން ތިބާއަށްޓަކައި އެއްވެސްކަމެއް ކޮށްދިނުމުގެ ބާރެއް

ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް ދިފާޢެއް ނުވެއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގޭ! ހަމައެކަނި، ތިޔަރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުގަނޑު ވަކީލުކޮށްފީމުއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި، ތިޔަރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް އަޅުގަނޑު ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވެރިވަމުއެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުންވަނީ، ތިޔަރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ."

މިއާޔަތާއި ހަމައެއްވެ:

﴿إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَٰتَلُوكُمْ فِي ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ وَظَٰهَرُواْ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾[50]

މާނައީ: " ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަނާކުރައްވާކަށް ކަމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާމެދު ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރެފައި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބޭރުކުރުމަށް އެހީތެރިވި މީހުންނާ އެކުވެރިވުން ބަލައިގަތުމެވެ. އެއުރެންނާ އެކުވެރިވާ ބަޔަކަށް މީހުން (ޒާލިމުންނެވެ!) އެއީ، އެއުރެންނީ، ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ."

މިއާޔަތް ނިމުނުދުނުވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَوَلَّوْاْ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُواْ مِنَ ٱلْأٓخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ﴾[51]

_______________ v _ v _ v _

[50] المتحنة: 7

[51] المتحنة: 8

ވާނީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިބައިމީހުން މައްޗަށް ﷲ ކޯފާވެއްވާފައިވާ ބަޔަކާ ތިޔަބައިމީހުން އެކުވެރިވެ ނުވާށޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންވަނީ އާޚިރަތާމެދު އުއްމީދު ކަނޑާލައިގެންނެވެ. ކަށްވަރުގެ އަހުލުވެރިންނާމެދު ކާފިރުން އުއްމީދު ކަނޑާލިފަދައިންނެވެ."

މިސޫރަތް ބަލައިލުމުން ސިޔާސީ ބައެއް ބޭކަލުން، ވަރަށް ފަހަރުކުރުގެ ހަމަގައި ނަބިއްޔާ ﷺ ވަފާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތުން ވަޑައިގެންނެވިކަމަށް އެބައިމީހުން ހަބަރު ލިޔުންހިންގުކަމަށް ސިޔާސީކަމުގައި ބޯބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ދެންފަހަ މިލިޔުމުގެ ހަބަރުދީއާ ﷲ ތަޢާލާ މިއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެލިޔުން ހިފައިގެން ދިޔަ އަންހެނުންގެ ފަހަރުން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ބެން އަބީ ބަލްތާ ރަސްއެވިއެވެ. ދެން އެކަނބަލުގެ ބޯކުޑުގައި އެފަތުރުވެރިން ނުހިފާތެއްވަކާނެ ދެން އިސްލާމް އުޅުންތެރިވާ ހާލު، އަދި އޭނާ ސަބަބުގެ ކުޅުމުގެ ހާލު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައެވެ. އެހެންއަކަށު (އޭނާގައިން ސިލި ލިޔުނީ)، ވަކާލަތަށް އިސްލާމީ ދުލަތައްވާފައިވާ އަހުލުން ހިމާރެއްކުރާ މީހަކު އެކަޑެމީ ލިބިގެންނަވާފާކަށެވެ. އަދި އިސްލާމީ މިކަންތައް ބޭނުމުގެ ފުރައިސްތަކުގެ ކައިރިގައި އިސްލާމީއަށް އަޑުއް (އިބްރާހީމްއިރުކަށް) ލިބިގެންވެއެވެ. ދެން ސިޔާސީ ބައެއް ބޭކަލުން، އެކަމަ ޝަރުޢީ ތަރުބީއްޔަތު އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ ހިދާޔަތްވީއެވެ:

(. . . وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ.) [52]

މާނައީ: "ތިބާއަށް އެކަން އަންގައިދެނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ ފަހަރެއްގައި ބަދުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް الله ޖައްލަ ވަޢަލާ ބައްލަވާ، ދެން 'ތިޔަބައިމީހުން އެދޭގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރާށޭ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންއިލާހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދީމު' ވަޙީކުރައްވާފައިވާކަމަށްވާތީއެވެ."

ފަހެ އެކަލޭގެފާނީ ބަދުރު ހަނގުރާމާގައި ބައިވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިން މީހެއްކަމުގައި ނުވާނަމަ، މިދިޔުމުގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނު ގެއްލުންލިބުނީހެވެ.

ފަހެ މިޤިއްޞާގައި، އަދި މިޤިއްޞާ ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާއި އެހީގައި: ކާފިރުންނާއި ބަރާއަތްވުމަކީ ގުޅުންކަނޑާލުން ވާޖިބުވާކަމަށް ގިނަވެގެންވާ ދަލީލުތަކެއްވެއެވެ.

ދެންފަހެ، الله ތަޢާލާގެ ޢަދުއްވުން، އަދި އެބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުން އެއީ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހެދުން އެކަލާނގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނަޞީޙަތްތެރިވުމެވެ. މިއީ އެބައިމީހުންނާއި ބަރާއަތްވުމުގެ ގުޅުންހުރިކަމެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާގެ ފުރަ ބަރާއަތްވުމަކީ އެބައިމީހުންނާ ބަރާއަތްވުމެވެ، ތިބާ އެމީހަކަށް ބަރާއަތްވުމުގެ ގޮތުގައި ބޭރުން ސަބަބުތަކެވެ.

---

[52] رواه البخاري: 4890، ومسلم: 2494

އަހަރުމެން އުޅަމުން މިޝާރާއި ޤަހުރުރީމެވެ. -އެންމެ މަތިވެރި މިޝޯތުވަސީ الله އަށްވެ-
އިއްޒުމުން ތިބާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން މިހަކަން މިޚުލާފުގެންވާ އަޅުއްކަމުގައި އަދި އާންމާއި
ތިބާގެ ސާހިބާކަމުގައި ބަލާށެވެ. އަދި ތިބާގެ މަސްލަހަތުތައް ހާސިލުވާ، އަދި ތިބާއަށް
ގެއްލުންދިނުމަށް ކަންތައް މަނާކުރާ ސަލަފަހު އޭނާއެވެ. އަދި ތިބާގެ ސާހިބާއަށް މިސްތެކުކަމުގެ
ތެރެއިން ޙަޤީޤަތުވެއެވެ. ދެންފަހު، ތިބާގެ ސާހިބާ އުޅަނީ ތިބާއަށް މަނާކުރާ ހާލުވެސް
ތިބާގެ ސާހިބާގެ ދުޝްމަނަކީ ތިބާގެ އުފާވެރި އެހީތެރިއެއްކަމުގައި ނުވެސް، ތިބާގެ ގާތުގައި
ބަޔައްބަތު، އަދި ތިބާގެ ވިސްނުމުގައި ހެއްދަވެގެންވާނެހެއްޔެވެ!؟ ދެންފަހު، އާނާ ތިބާއަށް
އުޅަނބައް އެންމެ ހަރުކަށިކޮށް މަނާކޮށް، އަދި ތިބާ އެމީހާއި އުފާވެރިވެ އެހީތެރިވެއްޖެނަމަ
ތިބާއަށް ބަދުދުޢާކޮށްލާނެކަމަށް، އަދި ތިބާދެކެ ރުޅިއަރުވާނެކަމަށް، އަދި ތިބާ ނުރުހޭ ކަންތައް
ތިބާއަށް ޖައްސާ، އަދި ތިބާ އެދޭ ކަންކަން ތިބާގެ ކިބައިން މަނާކުރުން އެކަމުގެ މައްޗަށް
ހަމަޖެއްސުވިފާނަމަ ދެން އަދި ކޮންފަދަކަމެއްހެއްޔެވެ!؟ އަދި ތިބާގެ ސާހިބާއަށް
ބަދުއްދުޢާކުރުމުގައިވާ ހަމަހަމައި، ތިބާގެ ވެސް ބަދުއްދުޢާކުރުމުގައިވާނަމަ އަދި ކޮންފަދަކަމެއްހެއްޔެވެ!؟
ދެންފަހު، އެހެރީ ކަންތަކާއިއެކުވެސް ތިބާ އާންމަން އުފާވެރިވެ ރުހިވެއްޖެނަމަ،
ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިބާވަނީ ޖަހިލުވެގެންވާ އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ!

ދެން އެއަށްފަހު އުޅަމާނީގެ ވަޙީކުރުއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުން އުޅާފަރުންނަށް
ހޮޅިހުރަހަދާށެވެ." އޭގެމާނަ މިހުން ޝުބުހަ ބޮޑިލާކުރުމުން މިލާހަކާ ފުރިގެންވެއެވެ. އެހީ
މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތްކުރުން ހޮޅިކުރުމަށް، އިބްރާހީމުންނަށް އިންގާރުކުރުވިއްޖާއި
އިބްރާހީމުން ބުނެއެވެ: 'އަހަރުމެންގެ ކިބައިން އުޅަނބައް ފާޅުކުރެވިއެވެ.' އެއީ އިބްރާހީމުން
އާއިއުޅުމަގައި ބާކީތުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އިބްރާހީމުންގެ މުރަތުން އެހީތެރިވެ، އަދި
އިބްރާހީމުންގެ ޤައުމުން ދިރާކާށް، އަދި މުޝްރިކުންގެ ޕަޅަކަމާއި (ސިއްޙުމެއް) ވަކިކުރި
އިބްރާހީމުންނަށް ތިރަސްނދި ބާރުގައިއެވެ.

ދެންފަހެ އެފިރުމަކާއިމެދު މިސްރަތަކީ ބާވައިލެއްވުނު ކިރުމާއި، މިކަންތައްވަނީ ކިހިނެއްކަމެއްތޯ!؟ އޭރު الله ތަޢާލާ، އެދުރުންދުރުމަކަށް އޭރު ޒާތީވުޒަނަޒުވުންކަމަކަށް ނަސްދީއްވާފައިވަނީކަންނެވެ. މިކަންތައްވަނީ ނުހަނު ބޮޑަށްވެ ފާޅުވެގެންނެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތަށްއައި ހައްޤު ދީނަށް އުޅުނުވަނީ ކާފަރުވެފައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އިމާންވާކަމަށްޓަކައި، އުޅުނުން ރަސޫލާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރަދުން ބޭރުކޮށްލައެވެ." އެކަލާނގެ އުފާ، އެބައިމީހުންނާއި ދެރާވެވިޔާރާވަންޖެހޭ ސަލަފު ދިނުކުރުއްވާފައިވައެވެ. އޭރު އެކަލާނގެފާން الله ގެ ރަސޫލުބޮން އަޔަރުގެންނަން ގެންނަވި ރައްޔަން އެބައިމީހުން ކާފަރުވާއި، އަދި الله އަށް އިމާންވިކަމަށްޓަކައި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އިސްލާމްދީނުގެ އަރުވާލުމަށް (ރަދުން) ނިކުތުމެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތުކުރާއިމެދު އެކަލާނގެ އިންޒާރުދެއްވިއެވެ. އޭރު ސިއްރާއި ފާޅުވެގެންވާކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާކަމަށް އަންގަވާލެއްވެވެ. މިއީ ވަރުގަދަވެގެންވާ ވައްޒުކެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންކުރެ އެއްވެސް މީހަކު އެހެންކަމެއްކުރާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އޭނާއަކީ ސީދާމަގުން ގެއްލި ގެއްލިއްޖެކަން ކަށަވަރުވެ." އެބަހީ: الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާށެވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް ތާޢަތްވާށެވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް ސިއްރުގައި އެކަމެއްކުރާ މީހާ ފަހެ ސީދާމަގުން ގެއްލިއްޖެ ކަށަވަރެވެ، އަދި ހަމަގެއްލުން ނިކުމެގަތްމެއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: "އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެއްޖެނަމަ..." މިއާއިމެދު. ފަހެ އެކަލާނގެ އަޅާފައިވުމެވެ، އެބައިމީހުން މުޝްރިކުންގެ މައްޗަށް ބާރުހޯދާފައިވުން ކެނޑިނަމަ، އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތްޖެނަމަ، ނުބައިވެގެންނާ

ބަރާއަތުން އިބްރާހީމުން އޭނާއަށް ބަރާއަތްވެއްޖާ، އަދި އިބްރާހީމުގެ އަޅުކަމުންނާއި ދުޢާކުން،
ވެގެންވެސް ނުވަތަ ޤަލްބުގެ ރުހުމުގައި އަދި ފަޚުރުވެރިވުމުގައި ބަސްކަމުގައި ޒިޔާރަތްތަކުގައެވެ.
އެނާ އިބްރާހީމުންނާއި ދުރުވެރިވާ ކަރުނައި، އެނާ އިބްރާހީމުންނާއި މުވާޚާތުކުރު
މިތުރުވިއްތުރުވެސް، ފަހެ އެނާގެ ދީނަކީ އިބްރާހީމުގެ ދީނަކުރުވެއްޖުވަހުން ވާނަވަން
އިބްރާހީމުން އެނާއަށް ނުރުހޭނެއެވެ. އަދި އިބްރާހީމުގެ ނުބައިކަމުން އެނާއަށް ސަލާމަތުވެއް
ނުލިބޭނެއެވެ. މިކަމަށް ދަލީލަކީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَوَدُّواْ لَوۡ تَكۡفُرُونَ﴾[53]

މާނައީ: "...އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވާން ދެކެތި ހިތައި، އެއުރެން އެކަމަށް
އެދެނީއެވެ."

އަދި މީހުން ވަޙީކުރެއްވި ކަލާމިއްސެވެ:

﴿وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ...﴾[54]

މާނައީ: "އަދި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި އެއުރެންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު
ތަބާވެވަޑައިގެންފިނަމަ މެނުވީ، ކަލޭގެފާނާމެދު ނުރުހޭނެއެވެ..."

ދަން އެއަށްފަހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތުގައި މީހުންނާއި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން، ޒިކުރުކޮށްދިނުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެންގުޅުން ނުކޮށްދޭނެއެވެ..."
ފަހެ އެކަލާނގެ އިބްރާހީމުކުރުއްވި، މުޝްރިކުންގެ ގާތުގައި މީހުން ތިބުމުގެ ދެކުންނާ
މީހުންނާއި ދަރިންވެސް، އިބްރާހީމުންނާއި މުވާޚާތުކުރުން ހުއްޓުވާކަމުގެ ނިޝާނެކެވެ.

_______________v_v_v_

[53] الممتحنة:2

[54] البقرة:120

އެއީ މިދިޔާ، މައްކާގައި އޭނާއަށް ކިޔަވައިދިން ގޮތުގައި ދަރިން ތިބި ބަޔެއްގެ ކަމުގައިވެ ބުނެ
އުޅުމަށްޓަކައި ރަހުމަތްތެރިވިއެވެ. ދެންފަހު الله ތަޢާލާ އޭނާއަށް ކުށްވެރިކުރެއްވިއެވެ. އެހެނީ
ހަމަކަށަވަރުން އެހެން ރަހުމަތްތެރިވުމަކީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ، އިސްލާމްގެ
ގޮތުގައި ޚިޔާނާތްތެރިވުން ބޭނުންތެރިކަމެއް ނުވާނެތީއެވެ. އަދި އިސްލާމްގެ ދަރިންނާއި،
މުދަލާއި، އަދި ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްސަލަތަކުގައި ބޭރުން ރަސޫލާ، އެކަމުގެ ގޮތުގައި
ޚިޔާނާތްތެރިވުމަކީ ފައިދާއެއްނުވާ ކަމެއް އިސްލާމްގައި ދީނީގޮތުން ހުއްދަ ނުވާ ކަމެކެވެ.

ދެންފަހު އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތިމާގެ މީހުންނާއި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިން، ޤިޔާމަތްދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް މަންފާއެއް ނުކުރާނެއެވެ..."
އެބަހީ: އެފަރާތްތައް الله ގެ ޙައްޤުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނަހީކުރެވޭނެކަމެވެ. ދެންފަހު، الله ގެ
ހުކުމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން އެފަރާތްތައް ކުރިއަށްނުގެންދިޔަޔަސް ޢަމަލުކުރާނީ ކޮންކަމެއްތޯ!؟ އަދި
އެފަރާތްތަކަށްޓަކައި، الله ގެ ޙުކުމުންނާއި އެކުވެރިވެ އެއްބަސްވުން ޢަމަލުކުރާނީ ކޮންކަމެއްތޯ!؟
އެއީ الله ތަޢާލާ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބަރުވާލެއްވިގެން، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ބަސްތަކާއި ޙަޤީޤަތާއި ނިޔަތްތަކާއި ދެކެވޭގޮތާ ބަލައިގަނެއެވެ.

ދެން އަހަރެމެން އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުކުރެއްވި: އެކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް މިމަގުދުރުކަމި
ކަންތައްކަމުގައިވާ މުއުމިނުންނާއި މުވައްޙިދުންނާއި، އަދި ކާފިރުންނާއި މުވައްޙިދުން
ނަފްރަތުކުރުން އެއީ ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންނަށް ދުރުވުމާއި އަމުރުކުރެއްވި ނޫންކަމެވެ. އަދި
ކިބައިގައި، އެއީ ހުރިހާ ރަސޫލުން އެކަލާނގެ ތަބާވެރިންނާ މެދުގައިވާ ސުންނަތްކަމުގައި ބަޔާންކުރެއްވެވެ.
އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވެއެވެ: "އިބްރާހީމާއި ޖަމާޢަތާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނާ އެކުގައިވާ
މުއުމިނުން..." އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ ރަސޫލުންގެ ގޮތުގައިއެވެ. "(އެއީ)
އެމީހުން، އެމީހުންގެ ޤައުމަށް ބުނިހިނދެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، الله

ފިޔަވައި ޢިބާދަތްކުރުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން، ތިމަންމެން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ. ޢިބާދަތްކުރުންތަކުން ތިމަންމެން ކާފިރުވެއްޖައީމުއެވެ. ތިމަންމެންނާއި، ޢިބާދަތްކުރުންނާ ދެމެދުގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި، ބުޣުޟުވެރިކަންވެސް އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެފައެވެ. އެއްކައުވަންތަ الله އަށް ޢިބާދަތްކުރުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ..." އުސްތާޛުގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: "އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވި މީސްތަކުންގެ ގޮތުގައި ޢިބާދަތްކުރުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާވެއެވެ..." އެވަނީ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿ثُمَّ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ أَنِ ٱتَّبِعۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۖ...﴾[55]

މާނައީ: "ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ، ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވީމެވެ. ޙަނީފުކަމުގެން އެއްކިބާވެ، ސީދާމަގުގައިވާ އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވޮޑިގެންނެވުމަށެވެ!..."

ދެންފަހެ، الله ގެ ގާތްރައްޓެހި ޚަލީލު އިބްރާހީމްގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވި ރަސޫލުންގެ ކިބައިން ނަމޫނާ ނެގުމަށް الله ތަޢާލާ އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އެބޭކަލުންގެ ބަސްފުޅުގައެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންވެސް ޢިބާދަތްކުރުންނާއި ޢިބާދަތްކުރުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނެވެ.' އާޔަތުގެ ނިމެންދެނެވެ. އެބައެއްގެ ތެރޭގައި މުސްލިމުންނާ ޙަރުބުގެ މީސްތަކުންނަށް މިފަދައިން ބުނުން މުސްލިމުންގެ ދަޢުވަތް ވާޖިބުވެގެންވާނަމަ، ދެންފަހެ އޭނާއާއި ދުރުވެގެންވާ އަދި ހިނގާ ކަމެއްގައި ޒިޔާރަތްތަކުގައި ކާފިރުންނަށް އެފަދައިން ބުނުން ވާޖިބުވެގެންވުން ނުހަނުބޮޑަށް ބަޔާންވެ ސާފުވެގެންވެއެވެ.

55 النحل: 123

މިތަނުގައި ފާހަގަކޮށްލެވޭ ނުކުތާއެއްވެއެވެ. އެއީ އެކަލޭނގެ މިބަސްފުޅުގައިއެވެ:

﴿...إِنَّا بُرَءَٰٓؤُاْ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ...﴾[56]

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއި، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން، ތިމަންމެން ބަރީއަވެގެންވަމުއެވެ..."

އެނުކުތާއަކީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކުން ބަރީއަވުމުގެ މައްޗަށް، الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވުން އެކަލޭނގެ ކުރިއަށް ނެރުއްވިއެވެ. އެހެނީ ދީނަކީ ކަންތަކަކުން ފުރިހަމަވަނީ ކަންތައް މުހިއްމުވެސްވެއެވެ. އެގޮތުން އޭނާ ބުދުތަކުން ބަރީއަވެ، އެހެނަސް އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީސްތަކުންނާއި ބަރީއަނުވެއްޖެނަމައެވެ. އެފަދައިންވެއްޖެނަމަ، އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައް ގެނައި މީހެއްކަމުގައި އޭނާ ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެއްޖެނަމަ، ފަހެ އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކުގެ ބަރީއަވުން މިކަންތައް ޙާޞިލުކުރެއެވެ. މިކަންތައްވަނީ އެކަލޭނގެ މިބަސްފުޅު ފަދައިންނެވެ:

﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيًّا﴾[57]

_______________ v_v_v_

[56] الممتحنة: 4

[57] مريم: 48

މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާއި اللّٰه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ދުޢާކޮށް (އަޅުކަންކުރާ) ތަކެއްޗާ، އަހުރެން ވަކިވާހުށީމެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާހުށީމެވެ. އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރުމުގައި އަބާއްޖަވެރިޔަކު ކަމުގައި އަހުރެން ނުވާނީއެވެ."

ފަހެ އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ކިބައިން ދުރުވެ އެކަހެރިވުމުގެ މައްޗަށް، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެ އެކަހެރިވުން އެކަލާނގެ އެވަނީ އިސްކުރައްވާފައެވެ. އެފަދައިން މިބަސްފުޅުގައިވެސްވެއެވެ:

﴿فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ...﴾[58]

މާނައީ: "ފަހެ، އެކަލޭގެފާނު، އެއުރެންނާއި، اللّٰه ފިޔަވައި އެއުރެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާ ވަކިވެވަޑައިގަތުމުން..."

އަދި މިބަސްފުޅުގައިވެސްވެއެވެ:

﴿وَإِذِ ٱعۡتَزَلۡتُمُوهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ...﴾[59]

މާނައީ: "(އެ ޒުވާނުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނީއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެއުރެންނާ ވަކިވެ، އަދި اللّٰه ފިޔަވައި އެއުރެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާ ވަކިވެގެންނަވިހިނދު..."

---

[58] مريم:49

[59] الكهف:16

އެހެންކަމުން ތިބާގެ މައްޗަށް މިންކުޑާގައި ހިފުންވެއްޖެ. އެހެނީ އެކަށީތައް، الله ގެ ރަދުއްވުންނާއި ޢަދާވާތްތެރިވުމަށް ތިބާއަށް ދޮރުއް ހުޅުވާލެވޭނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ޝިރުކު ނުހިނގާ، އެހެންއެކަމަކު ތާގެ ރަހުމަތްތެރިންނާއި ޢަދާވާތްތެރިވެ ދޮރުހުޅުވިފައިވަނީ ކިޔައް ކިޔައް އިންސާނުންނެއްހުއްޓެވެ!؟ ފަހެ އެކަށީތަކުގެ ސަބަބުން އޭނާ މުސްލިމުންކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެއީ އޭނާ ހުރިހާ ރަސޫލުންގެ ދީން ދޫކޮށްލުމުންނެވެ.

ދީން އެއަށްފަހު ވަރިކުރެއްވިއެވެ: "...ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންމެން ކާފަރުވެއްޖައިމުއެވެ. ތިމަންމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދުގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި، ރުޅިވެރިކަންވެސް އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެފައެވެ. އެއްކަލާނގެކަމުގަ الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވެއްޖައުމަށް ދާންދެންނެވެ..." އެކަލާނީގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: (وَبَدَا) އެބަހީ: ފާޅުވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. އަދި ރުޅިވެރިކަމުގެ މައްޗަށް ޢަދާވާތްތެރިކަން ކުރިއަށް ނެރުއްވާފައިވާވާއިދުގެ ތިބާ ވިސްނާލުކުރުކަށްޓަކައެވެ. އެހެނީ ދެވަނަ ކަންތަކަށްވުރެ ފުރަތަމަ ކަންތައް މުހިއްމުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ ފަހަރުގައި އިންސާނާ މުޝްރިކުންދެކެ ރުޅިއައި، އެހެންއެކަމަކު އެބައިމީހުންނާ ޢަދާވާތްތެރިނުވެދާނެއެވެ. އެހެންވެއްޖެނަމަ، އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަންތައް ދެނެގަ ފުރިހަމަކުރުމުގައި އޭނާ ނުވާނެއެވެ. އެއީ ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަން އޭނާގެ ކިބައިން ފާޅުވެއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. އަދި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި ރުޅިވެރިކަން ކުރުމުގެ ކަށަވަރުން ފާޅުވުމަ ބަޔާންވެގެންވާންޖެހޭނެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! މުޝްރިކުން ހިތާއި ދުލުގައިވީނަމަވެސް، ފަހެ އެކަމުގެ އަޤީދާއެއް ހާލުވެއްޖެއުމަށް ދަންނާށެވެ، އަދި އެކަމުގެ ބަރާއަތްކުރުމަށް ބަރާއަތްވެއްޖެއުމަށް ދަންނާށެވެ އެކަމުން މަންފާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ބަރާއަތްވެރިކަމާއި ދޯސްތުވެރިކަމާއި، ގުޅުންކަނޑާލުން އެކަންތަކާއި ގުޅިގެންހުރުމަށް ދަންނާށެވެ ކަންތައް ނުވާނެއެވެ. އިސްދުން ބަރާއަތްވެރިކަމާއި މުޝްރިކުންނާއި ހާލުވެގެންނެވެ. ދަންނަވާ، އުޅުއްވިރު އެމީހުންނާ ދެމެދު ބަދަލުކުރެވޭނެ ކަމެއް ޢަމަލުކުރުމަށް މުޝްރިކުން ނުވާނަމަވެ. އެހެންކަމުން ތިބާގެ މައްސަލަތަކުގައި މާތްއެފަދަ ނަހަމަ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާށެވެ. އެއީ އެކަމުގެ ސަބަބުން ތިބާގެ ކިބައިން އެމަކަށް ސުލްޙަވެރިކަން ކަނޑުވާލެވެނީ ދަންނާށެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ وَظَٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾[60]

މާނައީ: " الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަނާކުރައްވާކަން ކަނަވަރީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނާހުރި ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނެރުއްވައި، އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބޭރުކޮށްލުމަށް ވާގިވެރިވާ މީހުންނާ އެކުވެރިކަން ބަހައްޓާށެވެ. އެއުރެންނާ އެކުވެރިކަން ބަހައްޓާ މީހުން (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނީ، ހަމަ އަނިޔާވެރިންނެވެ."

[60] المتحنة: 7

އެގޮތުން، އެކަލާނގެ އެވަނީ، އެބައިމީހުންނާއި ގުޅުންކަނޑާލާ، އަދި އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުން ދޫކޮށްލުމަށް ބާރުދޭ ބައެއް ކަންކަން ޒިކުރުކުރައްވާފައެވެ. އެކަންތަކަކީ: އެބައިމީހުން ދީނާއިހުރެ ހަނގުރާމަކުރާތީއެވެ. އެބަހީ: އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދީނުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ގެންގުޅުނުކަމާއި ތިޔަބައިމީހުން އެދިނުމެވެ ޔަޤީންކަމާއި މިހި ދީނުގެ ސަރަހައްދުތަކެވެ. އެއީ އެދީނަށް އެބައިމީހުންގެ ފުރުސަތު ބަރާބަރުކަމާއިމެދުވެރިކަމެވެ. ހަމައެފަދައިން: މުއުމިނުން، އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި ނުބައިކަމާ، މުއުމިނުން ނުރުހެވޭނެ އެބައިމީހުން އެހީތެރިވެއެވެ. ދުނިޔަވީ އެއާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެދިނުމުގެ ގޮތުން އަޤީދާތެރިކަމުގެ ގެއްލިގެންނެވެ.

މިއާޔަތުގައި: އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުމީ އީމާންކަން ނަފީކުރާ ބާވަތުގެ ކަމެއްކަމަށް ބަރާބަރަށް ޝިރުކުވެރިކަމާ ތަރުޖަމާ، އަދި ސާލިހުވެރިންގެ ބުނުއްވާފައެވެ. އެހެނީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާ: ﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ ٱللَّهُ﴾ އެގޮތުން ހަމައެކަނި ވަޙީކުރައްވާކަމަށް ބަންދުކޮށްފާ ހަޞްރުކޮށްފާ (إنما) ގެ މަފްހޫމުގައި، ޝަރީޢަތުގެ ނަހީގެ ބަސްފުޅު އެކަލާނގެ ޚަބަރުދެއްވީއެވެ. އަދި މިން ކަންތަކާއި، އަދި ބަސްފުޅުތަކުގެ (ވަކިކަމަކަށް ކަނޑައެޅި ބަންދުކުރުމުގެ) ސަބަބު (هم) އެކަލާނގެ ޚާއްޞަ ކުރެއްވީއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ގާތުން ބަޔާންފުޅުން މުޙައްރަމުކުރެވިފައިވާ ޙަރާމްކަން އަނިޔާވެރިކަން ދެނެގަނެވިފައެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَوَلَّوْاْ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُواْ مِنَ ٱلْأَٰخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ﴾[61]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! އެބައެއްގެ މައްޗަށް الله ކޯފާވެވޮޑިގެންފައިވާ ބަޔަކާ ތިޔަބައިމީހުން އެކުވެރިވެ ނުގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންވަނީ އާޚިރަތާމެދު އުއްމީދު ކަނޑާލައިގެންނެވެ. ކަބުރުގެ އަހުލުވެރިންނާމެދު ކާފިރުން އުއްމީދު ކަނޑައިލިފަދައިންނެވެ."

ފަހެ، الله ތަޢާލާ އެބައެއްގެ ކޯފާވެވޮޑިގެންފާ މީސްތަކުންނާއި މުވާލާތްކުރުން އީމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން، الله ތަޢާލާ އެކަންތަކެއްގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެންފާ ކުދުގެ ރަޙުމަތްތެރިވާ މީހާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ތާއީދުކުރުން ދުރުހެލިކަން އެކަށީގެންނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަން ހުރުމަތްތެރިކަމެއްވެސްމެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެފަދަ މީހާއި މުވާލާތްކުރުމީ الله ތަޢާލާއަށް އީމާންވުން ނަފީކޮށްދޭކަމެކެވެ.

61 الممتحنة:8

ހަދަފު

މިދަރުސްގައި އެކަންތަކަށް ސަމާލުކަމުދީ، އަދި އެކަމަކަށް އަހައްމިއްޔަތުކަން ދީނުން ވާޖިބު ކަންތަކެއްވެއެވެ. އެއީ މުޝްރިކުންގެ ދީނުން އެއްކިބާވެގަތުން، އެކަންތައްކުރާ މީހާއަށް ފުރިހަމަވެގެންވުމަށެވެ.

ފުރަތަމަ ކަސްރަތު:

އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް ތަބާވުން ދޫކޮށްލުމެވެ.

الله ތަޢާލާވަނީ އެއުރުންތަކަށް ތަބާވުން ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾[62]

މާނައީ: "އަދި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަކީ އެއުރެންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންނެވުމަށް ދާންދެން ކަލޭގެފާނާ ނުރުހޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ މަގު އެއީ ހަމަ ތެދުމަގެވެ. އަދި ކަށަވަރުންވެސް، ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ޢިލްމުގެ ތެދުއިން ކަށަވަރުކަމަށްފަހު އެއުރެންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ، الله ގެ ޙަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު އަދި ނަޞްރުދޭނެ މީހަކުވެސް ނުވާނެއެވެ."

[62] البقرة: 120

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . فانظر كيف قال فى الخبر: (مِلَّتَهُمْ)، وقال فى النهى (أَهْوَاءَهُمْ) ، لأن القوم لا يرضون إلا باتباع الملة مطلقا، والزجر وقع عن اتباع أهوائهم فى قليل أو كثير . . . . وقال سبحانه لموسى وهارون: ﴿ فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِّ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وقال سبحانه ﴿ وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴾ وقال تعالى: ﴿ وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ﴾ . . . .قال سبحانه: ﴿ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴾ إلى قوله ﴿ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ﴾ . . .)[63]

މާނައީ: "...ބަލާ ހަބަރުދެއްވުމުގައި އެކަލާނގެ 'އެބައިމީހުންގެ މިއްލަތަށް (ދީނަށް)' އަދި ނަހީގެ ބަސްފުޅުގައި 'އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކާ' ވިދާޅުވެއްވާފައިވާ ގޮތް ބަލާ ދެކޭތޯއެވެ! އެހެނީ (އެބައިމީހުންގެ) މިއްލަތަށް ފުރިހަމަކޮށް (އެކީއެކަށް) ތަބާވެވޭނެތުމުގެ އެބައިމީހުން ނުރުހޭނެތީއެވެ. އަދި ނަހީވެގެންވާ ބަސްފުޅުގައި އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް -މަދުކަންތަކެއްގައިވިޔަސް އަދި ގިނަކަންތަކެއްގައިވިޔަސް- ތަބާވުމާއިމެދުގައިއެވެ.....އަދި މޫސާއާއި ހާރޫނަށް އެކަލާނގެ ވިދާޅުއްވިއެވެ:

[63] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/99-102

﴿...فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾[64]

މާނައީ: "...ފަހެ، ތިޔަ ދެބޭކަލުން ސީދާމަގުގައި ތިއްބަވާށެވެ! ނުދަންނަ މީހުންގެ މަގެއް ތިޔަ ދެބޭކަލުން ތަބާވެވަޑައި ނުގަންނަވާށުރިކަމެވެ!."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾[65]

މާނައީ: "...އަދި މޫސާގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަޚާ ހާރޫނުގެފާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ބަދަލުގައި ހުންނަވާށެވެ! އަދި އިޞްލާޙު ކުރައްވާށެވެ! އަދި ފަސާދަކުރާ މީހުންގެ މަގަށް ތަބާވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!"

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَن يُشَاقِقِ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ ٱلْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ ٱلْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِۦ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِۦ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾[66]

---

64 يونس: 89

65 الأعراف: 142

66 النساء: 115

މާނައީ: "އަދި، އެމީހުނަށް ތެދުމަގުގެ ބަޔާންވުމަށްފަހު، ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވެ، މުއުމިނުންގެ މަގު ނޫން މަގަކަށް ތަބަޢާވުމާ (ދަންނާށެވެ!) އުމުރާ އިޚްތިލާފު މަގަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުމުރާ ދެކޮޅަށްހަދާ ހިފާނެވެ. އަދި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުމުރާ ނަރަކައަށް ވައްދަވާ ހިފާނެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ."....

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَـٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ٤٨ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ...﴾[67]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރުދު ގޮވައި ކަލާނގެފާނަށް ޙައްޤު ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ފޮތްތަކުގައި ވާ ތަކެތި ތެދުކުރަނިވި ގޮތުގައެވެ. އަދި އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިވި ޙައްޤު ކަމުގައެވެ. ފަހެ، ﷲ ބާވައިލެއްވިގޮތުގެ މިންވަރުން، އެއުރެންގެ މެދުގައި، ކަލޭގެފާނު ޙުކުމް ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވާ ޙައްޤު ދޫކޮށް އެއުރެންގެ ހަވާވެރިކަން ކަލޭގެފާނު ތަބާނުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ބައެއްގެ، ޝަރީޢަތެއް އާއި މަގެއް، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ﷲ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން އެއް އުއްމަތެއް ކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އެހެންނަމަވެސް

(މިނަބައިމީހުން އުއްމަތް ތަކަކަށް ބައިބައިކުރެއްވީ) މިނަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ޝަރީޢަތާއެކު މިނަބައިމީހުން އިޚްތިޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ދެން، ޢާލަމްތަކަށް މިނަބައިމީހުން ފަޟީލަތްދެއްވީމެވެ! މިނަބައިމީހުން އަސްލުން ޝުޢޫރުވެއްދެއްވި، ﷲ ގެ ބަސްބަހަކަށެވެ. އާދެން މިނަބައިމީހުން އެކަންކަމާގައި ޚިލާފުވެ އުޅުނުކަންތަކުގެ ހަބަރު މިނަބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ. އަދި ﷲ ބާވައިލައްވާފައިވާ ޙުކުމުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ކަނޑައަޅުއްވާ ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ! އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! އަދި، ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ބަޔާން އާޔަތްތަކުން ކަލޭގެފާނު އެއްކިބާކޮށްފާނަކަށް އެމީހުންނާމެދު ރައްކާތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!..."

ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ۝١٦ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝١٧ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝١٨ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ﴾[68]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތާއި، ޙުކުމާއި، ނަބީކަން ދެއްވީމެވެ. އަދި ރަނގަޅު ތަކެތިން އެމީހުންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވީމެވެ. އަދި (އެދުވަސްވަރުގެ) ޢާލަމްތަކުގެ މައްޗަށް އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި ދީނުގެ ކަންތަކާދުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ހެކިތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

_______________ v _ v _ v _

[68] الجاثية:16-19

ފަހެ، އެއުރެންނާ ހަމައަށް އިލްމު އައުމަށްފަހުގައި މެދުވީ، އެއުރެން ޚިލާފުވެއް ނުވެތެވެ. (އެއީ) އެއުރެންގެ މެދުގައިވާ ދުޝްމަނުވެރިކަމާއި، ހަސަދަވެރިކަމުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ޚިލާފުވީ އުޅުނު ކަންތައްތަކުގައި، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެއުރެންގެ މެދުގައި ނިޔާ ހުކުމްކުރައްވާނެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި (ފާޅުވެގެންވާ) ޝަރީޢަތެއްގެ މަތީގައި ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. ފަހެ، ކަލޭގެފާނު އެކަން ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ނުދަންނަ މީހުންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާނުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަކަށް الله ގެ ހަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރިންނީ އެއުރެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރި އެހީތެރިންނެވެ. އަދި الله އީ ތަޤުވާވެރިންގެ އެހީތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . أخبر سبحانه أنه أنعم على بنى إسرائيل بنعم الدين والدنيا، وأنهم اختلفوا بعد مجيء العلم بغيا من بعضهم على بعض. ثم جعل محمدا صلى الله عليه وسلم على شريعة شرعها له وأمره باتباعها، ونهاه عن اتباع أهواء الذين لا يعلمون، وقد دخل فى الذين لا يعلمون: كل من خالف شريعته. وأهواؤهم: هو ما يهوونه، وما عليه المشركون من هديهم الظاهر، الذى هو من موجبات دينهم الباطل، وتوابع ذلك، فهم يهوونه، وموافقتهم فيه اتباع لما يهوونه. . .) [69]

[69] اقتضاء الصراط المستقيم: 98/1

ވާނީ: "... الله ތަޢާލާ، ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުންނަށް ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތައް ދެއްވިކަމަށާއި، އަދި އެބައިމީހުން ޚިލާފުވެގަތީ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ޢިލްމު އައުމަށްފަހުގައި -އެބައިމީހުންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ މެދުގައިވާ ދުޝްމަނުވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމަށްޓަކައި- ކަމަށް އެކަލާނގެ ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގެ މަތީގައި ޝަރުޢުކުރެއްވި ޝަރީޢަތްތަކުގެ މަތީގައި އެކަލާނގެ މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ލެއްވިއެވެ. އަދި އެޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި މަންތޮރުނުދަންނަ މީހުން ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް ތަބާވުން އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަދި މަންތޮރުނުދަންނަ މީހުންގެ ތެރެއަށް: އެކަލާނގެ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވި ކޮންމެ މީހަކު ވަންނަހުއްޓެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަކީ: އެބައިމީހުން އެކަކަށްމަކާއި ގަޔާވާ، އެއީ ޚިޔާލީ ކަންކަމެވެ..."

އަހުރެން ބުނަމެވެ: ދެންފަހު ހުރިހާ ކާފިރުބައިތަކުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކަށް ތަބާވުމާއި، އަދި އެބައިމީހުން ރުހުމާ ކަންތައްތަކުގައި ހިތުން ނަހީވެ މަނާވެގެންވާނަމަ -ފަހަ އަމުރުފުޅުގެ ގޮތުން ކާފިރުވުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ބާޠިލު ދީނުގެ އަސާސްތަކަށް ތަބާވުމުގެ ބިރުންޓަކައި ވެސް އެކަލާނގެ ޙިމާޔަތް އެކަށައްޓަކައި ނަހީކުރައްވައެވެ.

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ حُكۡمًا عَرَبِيّٗاۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا وَاقٖ﴾[70]

---

[70] الرعد: 37

މާނައީ: "އެފަދައިން އަރަބި ބަސްވާ ޙުކުމްގެ ގޮތުގައި، ހިމަނަށްކަމާނުގެ އެ ދީނެއްނޫން ބަލައިގެންފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެނާ ހުކުމަކީ އައި އިލާހަށްކުރު، އެއުރުސްގެ އަމިއްލަ އުރުސްކަކަން ކަލޭމެނާ ތަބާވެވޭގޮތުގައި އިސްތިޢުމާލުކުރަމާ، ﷲ ގެ ޝަރީޢަތުން ނަޒްރުކުރުން ދިނަލަށްވެ، އަދި (އާޚިރަތުން) ޤައުމާތަކުރުގެ ދިނަލަށްވެ ކަލޭމެނާނަކަން ނުވެތެވެ."

ފަހު އުކުޅުންގެ ހަބުރުދުއްވަފައުވެހީ: އަރަބި ބުޅުދުއްގެ ތަޤުލީދު އުކުޅުންގެ ފޮތް ބަލައިގެއްލިކަމަށެވެ. ދިން އުއަންފަހު ކާފިރުންގެ ހަވާނަފްސުގެ އުދުންތަކަން ތަބާވާތީވާއިދު ދިވަރުގަދަވެގެންވާ ވައިދުގެ ބަސްފުރުން އުކުޅުންގެ އުކަލޭމެނާން އިންޒާރުދެއްވިއެވެ.

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمۡ يَعۡدِلُونَ﴾[71]

މާނައީ: "...އަދި އުއުރުންގެ ފިރިޢައުނުކާފިރުގެއަށް، ޝަރީޢަތުކާ ނާދު، ހިމަނަޢަށްކާފިރުގެ އާޚިރަތަށް ތަޤުލީދު، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުން، ހިތް އުޅޭ ތަޤުތަކަށް ކަލޭމެނާން ތަބާވެވޭގޮތުގައި އިނގަނޑަނާތަށް!"

ކާފިރުންގެ ހަވާއަށް ދުރުކަންކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، އަދި އުކަލްތަކަން ތަބާވުންވާކަމާއި، އަދި އުކަލްތަކާ ދީނުގައިވާ އުންމު ބިދުޢަވެގެންވާ ހުރުތު އަހުލުތަކުގެ ތަރައިންވާކަމުގެކަމަން ދަލީލުކުރާ އުކުޅުތަކަށް އުފެދު އާޚިރަތުގެކަށެވެ.

---

[71] الأنعام: 150

ދެވަނަ ކަންތައް:

އެބައިމީހުން އެކަންތަކަކަން އަމުރުކުރާ ކަންތަކުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުމުން.

ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ، ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންވުން ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުން އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ، އިމާންކަމުން ކާފިރުކަމާއި ގެއްލި ހާނާވުމުގެ ތެރެއަށް އެބައިމީހުން ރައްދުކުރާނޭކަމަށް ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ﴾[72]

މާނައީ: "އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކާފިރުވި މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންވާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރަގަހަށް އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެތެވެ. (އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުން ދީނުން ބޭރުކުރާނެތެވެ.) ފަހެ، (އެހިނދު) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރިދާނީ، ގެއްލުންވެރިވެގެންވާ ބަޔަކު ގޮތުގައެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ فَرِيقًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ﴾[73]

_______________v_v_v_

[72] آل‌عمران: 149

[73] آل‌عمران: 100

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔޫދީ ލިބުނު މީހުންގެ ބައެއްކަށް، ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންވާނަމަ، (ތިޔަބައިމީހުންގެ) އީމާންކަމުގެފަހުން، އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންނީ އަލުން ކާފިރުން ކަމުގައި ހެއްދުންކުރާނެތެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا﴾[74]

މާނައީ: "...އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކުރުމުން، އޭނާގެ ހިތް ގާފިލުކުރެއްވީ، އަދި އޭނާގެ އަމިއްލަ އުފާވަން ތަބަޢުވި، އަދި އޭނާގެ ކަންތައް (ނުބައިކަމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިފައިވާ މީހަކަށް، ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿...وَإِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَـٰدِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾[75]

މާނައީ: "...އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖަދަލުކުރުމަށް ޝައިޠާނުން އެއުރެންގެ ވާލީންނަށް ވަސްވާސް ދެނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެއުރެންނަށް ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ މުޝްރިކުންކަން ކަށަވަރެވެ."

---

[74] الكهف: 28

[75] الأنعام: 121

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿وَإِن تُطِعۡ أَكۡثَرَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ هُمۡ إِلَّا يَخۡرُصُونَ﴾[76]

މާނައީ: "އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެވަޑައިގެންފިނަމަ، އެއުރެން الله ގެ މަގުން ކަލޭގެފާނު މަގުފުރެއްދަވައިލާނެތެވެ. އެއުރެން ހިޔާލަކަށް ނޫނީ ތަބަޢުވެއެއް ނުވެއެވެ. އަދި ޚިޔާލަކާ ބަހުރުވަ ކުރުމަކަށް މެނުވީ، އެއުރެން ނުވެއެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

﴿وَلَوۡ شِئۡنَا لَبَعَثۡنَا فِي كُلِّ قَرۡيَةٖ نَّذِيرٗا ۝ فَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدۡهُم بِهِۦ جِهَادٗا كَبِيرٗا﴾[77]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، ކޮންމެ ރަށަކަށް އިންޒާރުދޭނެ ބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުހެވެ. ފަހެ، ކާފިރުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެ ޤުރުއާނުން ބޮޑުވެގެންވާ ޖިހާދަކުން ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނާ ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ!"

---

76 الأنعام: 116

77 الفرقان: 51-52

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއް ވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلۡكُفَّارَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱغۡلُظۡ عَلَيۡهِمۡۚ وَمَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمَصِيرُ﴾[78]

މާނައީ: "އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކާފިރުންނާއި، މުނާފިޤުންނާ ދެކޮޅަށް ކަލޭގެފާނު ޖިހާދުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ހަރުކަށިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި (އާޚިރަތުގައިވެސް) އެއުރެން ދިޔުންވާ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި (އެއީ) ހާލަތާ ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިއުމެކެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾[79]

މާނައީ: "އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ކަލޭގެފާނު الله އަށް ތަޤްވާވެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނާއި، މުނާފިޤުންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޢަލީމް ދެނެވޮޑިގެންވާ، ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި ކާފިރުންގެ ބޮޑެތިންނަށް ކިޔަމަންވިމީހުންގެ ޚަބަރުދެއްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَقَالُواْ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعۡنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠﴾[80]

---

78 التوبة: 73

79 الأحزاب: 1

80 الأحزاب: 67

މާނައީ: "އަދި އެއުރެން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ! ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބުންނަށާއި، އަޅުގަނޑުގެ ބޮޑުންނަށް، އަޅުގަނޑު ކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ. ފަހެ، އެއުރެން އަޅުގަނޑު މަގުފުރެއްދީއެވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ﴾[81]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ އިލްމުވެރިންނާއި، އަޅުވެރިންނާއި، މަރްޔަމްގެފާނުގެ ދަރިކަލުން އަލްމަސީޙު (ޢީސާގެފާނު) އައި، الله ފިޔަވައި އިލާހުން ކަމުގައި އެއުރެން ހެދީއެވެ. (ނަމަވެސް) އެއްކައުވަންތަ އިލާހަށް، އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ އެއުރެންނަށް އަމުރުކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ މެނުވީ އިލާހަކު ނުވެއެވެ. އެއުރެން އެ ޝަރީކުކުރާ ތަކެތިން، އެކަލާނގެ ހުސްޖެހިވޮޑިގެންވެއެވެ."

އަދި އެބައިމީހުން ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި ހެދުން ނަބިއްޔާ ﷺ ތަފްސީރުކުރެއްވީ: އެއީ ޙަރާމްކަންތައް ޙަލާލްކުރުމުގައި، އަދި ޙަލާލްކަންތައް ޙަރާމްކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވުންކަމުގައެވެ. އެކަމުގައި އަޙްބާރުންނަށް (އިލްމުވެރިންނަށް)، އަދި ޢާބިދުންނަށް (އަޅުވެރިންނަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެމީހާ، الله ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކެއް ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި ނެގިކަމަށްވާނަމަ، ދީނުގައި الله ހުއްދަކުރެއްވި ކަންތައް ޙަރާމްކުރުމުގައި، އަދި الله ޙަރާމްކުރެއްވި ކަންތައް ހުއްދަކުރުމުގައި ތަބާވެގެންނާއި ކިޔަމަންތެރިވުމުން ރައްބުންކަމުގައި ނެގިމީހާ ފަހެ الله ފިޔަވައި ރައްބުންތަކެއްކަމުގައި އެބައިމީހުން ހިފައިފިއެވެ. އަދި ކާފިރުވެ، މުޝްރިކުންނަށް ވެއްޖެއެވެ.

---

[81] التوبة: 31

ތިންވަނަ ކަންތައް:

އަނިޔާވެރިންނާއި ކާފަރުންނަށް ލޯބިން ދުރުހެލުން.

اللہ ތަޢާލާވަނީ އެކަން ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَا تَرْكَنُوٓاْ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾[82]

މާނައީ: "އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުޑަކޮށްވެސް ނުލެނބޭށެވެ! ފަހެ، (އެ ހިނދުން) ނަރަކައިގެ އަލިފާން ތިޔަބައިމީހުންގައި ޖެހިދާނެތެވެ. އަދި اللہ ފިޔަވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވާނޭ އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު ނެތެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނަޞްރެއްވެސް ނުލިބޭނެތެވެ."

ފަހެ، އަނިޔާވެރިންނަށް ލޯބިން اللہ ތަޢާލާ ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާން އޭގެ ގައިގައި ޖެހޭނެކަމަށާއި، އަދި ނަޞްރު ނުލިބޭނެކަމުގެ ވައީދުގެ ބަސްފުޅު އެކަމުގެ މައްޗަށް އިއްވެވިއެވެ. އަދި ޝިރުކަކީ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ވައްތަރެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައިފައިވާފަދައިންނެވެ:

﴿...إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾[83]

_______________ v _ v _ v _

[82] هود: 113

[83] لقمان: 13

މާނައީ: "...ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނުންގެ ބޭރުވެގެންވާ އަނިޔާވެރިކަމެއްކަން ކަށަވަރެވެ."

އެހެންކަމުން ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ލޯބިއެޅުމީ، ހަދުނީ: އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިދީ އަދި އެބައިމީހުންގެ ބިދުޢަތުތަކުގެ ތެރެއިން ކަމަކަށް ރުހިއްޖެހުމީ، ފަދަ އެމީހަކަށް الله ތަޢާލާ ނަރަކައިގެ އަޒާބުދެއްވާ، އަދި ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި އޭނާ ނިކަމެތިކުރެއްވުން ބައްދަލުވެގެންވެއެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَـٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ٧٤ إِذًا لَّأَذَقْنَـٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا﴾[84]

މާނައީ: "އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވައި، ޘާބިތުކޮށް ނުދެއްވިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނު އެއުރެންނަށް ހިސާބަކަށް ލުނބިވަޖެއިގަތުން ގާތްވީހެވެ. އޭރުން، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތުގެ (ޢުޤޫބާތުގެ) ދެގުނައާއި، އާޚިރަތުގެ (ޢުޤޫބާތުގެ) ދެގުނައިން ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަހަ ދެއްކެވީމުއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާގެ (އަޒާބު) އާ ދެކޮޅަށް، ކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދޭނެ، އެއްވެސްމީހަކު، ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައެއް ނުދަންނަވާނެއެވެ."

---

[84] الإسراء:74-75

ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ ޚަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: ﷲ ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ޘާބިތުކޮށް ނުދެއްވިނަމަ، ހިސާބަކަށް ތަންކުޑަކަށް އެކަލޭގެފާނު ދުޝްމިނުންނަށް ލެނބިވަޑައިގަތީސްކަމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ލެނބިވަޑައިގަތުނަމަ، ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގައި ދެގުނަ އިތުރުކުރުވިގެންވާގޮތުގައި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ބަދަލުދެއްވީސްކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ﷲ ތަޢާލާ އެކަލޭގެފާނު ޘާބިތުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް ލެނބިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދި ކިޔާއްމަ، އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނާއި ބަރާއަތްތެރިވެ ވަޑައިގެން، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އަތް ދުރުކޮށްލެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ނަބިއްޔާ ﷺ -މަޚްލޫޤުންގެތެރެއިން އެންމެމަތިވެރިކަމުގެ- މިހާ ހަރުކަށިކޮށް އެކަލޭގެފާނާއި މުޚާޠަބުވެވިނަމަ ދެންހުރި އެކަލޭގެފާނު ފިޔަވައި އެހެން މީސްތަކުންނަށް (އެފަދައިން ކަންތައްތައްކޮށްފިނަމަ) މިވައިދު ބޮޑުވުން ގާއިމުވާނެކަމެވެ.

ހަތަރުވަނަ ކަށަވަރު:

اللہ ގެ ޢަދުއްވުންނަށް ލޯބިކުރުން ދޫކޮށްލުން.

اللہ ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފައި:

﴿لَّا تَجِدُ قَوۡمًا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ...﴾[85]

މާނައީ: " اللہ އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނަ، اللہ އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ ބަޔަކުކަމުގައިއެއް ތިބާ ނުދެކޭނޭހުއެވެ. އެއުރެންނީ، އެއުރެންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި، ނުވަތަ އަޚުން ކަމުގައި، ނުވަތަ ޤަބީލާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ:

(... فأخبر سبحانه أنه لا يوجد مؤمن يواد كافرا؛ فمن واد الكفار فليس بمؤمن...)[86]

މާނައީ: "...ފަހެ އެކަލާނގެ ޚަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: ކާފަރަކަށް ލޯބިވާ މުއުމިނަކު ނުފެންނާނެކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން ކާފަރުންނަށް ލޯބިވާމީހާ ފަހެ މުއުމިނެއްނޫނެވެ..."

ޚުލާސާ ބުނަމާވެ: އުފަންދޭ ބައްޕައާއި، އަޚާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންވެސް - اللہ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި ދެކޮޅުވެރިވެގެންވާނަމަ- އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިވާމީހާގެ ޔަޤީން اللہ ތަޢާލާ އީމާންކަން ނަފީކުރައްވައިފިނަމަ، ދެންފަހެ އޮންނާނީ މާދުރުވެގެންވާ ކާފަރުވެރިންނަށް ލޯބިކުރާމީހާ މުއުމިނެއްކަމުގައި ނުވުން މާބައްދުރުވެގެންވާކަމެވެ.

_v_v_v_______________

[85] المجادلة: 22

[86] اقتضاء الصراط المستقيم: 551/1

ފަސްވަނަ ކަންތައް:

ބޭރުފުށުގެ އަމަލުތަކުން ކާފިރުންނާ ވައްތަރުވުމަކީ ދޫކޮށްލުން.

(ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ:)

(. . . لأنها تورث نوع مودة ومحبة وموالاة فى الباطن، كما أن المحبة فى الباطن تورث المشابهة فى الظاهر، وهذا أمر يشهد به الحس والتجربة، حتى إن الرجلين إذا كانا من بلد واحد، ثم اجتمعا فى دار غربة، كان بينهما من المودة والائتلاف أمر عظيم، وإن كانا فى مصرهما لم يكونا متعارفين، أو كانا متهاجرين، وذلك لأن الاشتراك فى البلد نوع وصف اختصا به عن بلد الغربة. بل لو اجتمع رجلان فى سفر، أو بلد غريب، وكانت بينهما مشابهة فى العمامة أو الثياب، أو الشعر، أو المركوب ونحو ذلك؛ لكان بينهما من الائتلاف أكثر مما بين غيرهما، وكذلك تجد أرباب الصناعات الدنيوية يألف بعضهم بعضا ما لا يألفون غيرهم، حتى إن ذلك يكون مع المعاداة والمحاربة: إما على الملك، وإما على الدين .وتجد الملوك ونحوهم من الرؤساء، وإن تباعدت ديارهم وممالكهم بينهم مناسبة تورث مشابهة ورعاية من بعضهم لبعض، وهذا كله موجب الطباع ومقتضاه. إلا أن يمنع من ذلك دين أو غرض خاص. إذا كانت المشابهة فى أمور دنيوية، تورث المحبة والموالاة لهم؛ فكيف بالمشابهة فى أمور دينية؟ فإن إفضاءها إلى نوع من الموالاة أكثر وأشد . . .) [87]

_______________ ⌄ _ ⌄ _ ⌄ _

[87] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/549-550

މާނައީ: "...އެއީ އެކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ޚިޔާލުތުގެ ވައްތަރުތަކާއި، އަދި އެތެރެފުށުން މުވާޒާތުކުރުން ވާރުތަކުރާތީއެވެ. އެއީ އެތެރެފުށުގެ ޚިޔާލުން، ބޭރުފުށުން ވައްތަރުވެގެން ވާރުތަކުރާފަދައިންނެވެ. މިއީ ޙިއްސާ އަދި ތަޖުރިބާ އެކަމަށް ހިލޭރަކަށްކުރެވެ. އެގޮތުން، އެއްބަރަކު ދުނިޔަކުވެސް، ދުން ބިރުއްޖެހިކަމުގެ ގޮތުގައި އެދުނިޔެން ޖަމާޢަތް އެއްބަސްވެއްޖެނަމަ، އެދުނިޔެންގެ ދުލުދުގައި ޚާއްޞަބައި ކުރެނާއި ގުޅުން ބޭޒު މިންވަރަކަށްވެއެވެ. އެއީ އެދުނިޔެންގެ ރަނގައި އެދުނިޔެންވިނަމަ އެކަކު އަނެކަކު ދަންނަކަމަށް ނުވިޔަސްމެއެވެ. ނުވަތަ އެދުނިޔެންވީ އެކަކު އަނެކަކާއި ގުޅުންކަނޑާލެއެވެ. އެހެން އެކަމަކީ: އެހެނީ އެއްބަރަކަށް ނިސްބަތްވުމުގައި އެދުނިޔެން ހިއްސާވެގެންވުމީ: ނުދަންނަ ބިރުއްޖެހި ރަށެއްގައި އެކަމުކަން ހާއްޞަކަމަށްދާ ސިފައެއްގެ ވައްތަރުކަވެ. އަދި ޙައްޤަ، ދަތުރުއް މަޤާމުގައި ނުވަތަ ބިރުއްޖެހި ރަށެއްގައި ދިރިހުރެ އެއްބަސްވެ، އަދި އެދުނިޔެންގެ ދުލުދުގައި ޝަރީޢަތުގެ ދުވަސް ނުވަތަ ހުދުނާލާހުރިޔަމުގައި، ނުވަތަ އިސްލާމްދީނުގެ ސަލާމުގެ ޢީދުން ނުވަތަ އެފަދަ ކަމުކަން ދިރިހުރެ ވައްތަރުވެއްޖެހިނަމަ، އެދުނިޔެން ފިޔަވައި އެހެން ބައެއްކާއި ޢެއްސަ އެކުވެރިވެހުންބަދަލުކަމަށްވެސް އެދުނިޔެންގެ ދުނިޔައި އެކަންތައްތަށް މިންވަރު އިތުރުވެގެންވެއެވެ.

ހަމައެފަދައިން ތިބާއަށް ދުނިޔަވި ބިނާއްޖެތަކާއި އުފެއްދުންތަކުގެ ހަރުދަނާވެރިން، އެހެން ބައޭކާއި ގުޅުންބަދަލުކަން އެކުވެރި ވާވަރަކަށްވުރެ ބޮޑަށް، އެބައިމީހުންގެ މުދަލައި މާބޮޑަށް ގުޅުންބަދަލުކުރެއެވެ. އެގޮތުންގޮސް ރަސްކަމުގެ މައްޗަށް ނުވަތަ އެހެންޏާ ދީނުގެ މައްޗަށް (އެބައިމީހުންގެ މުދަލައި) ޖަމާވާތީވެ ހަނގުރާމަވެރިވުން އާންމުކަމެއް އެކުގައިއެވެ.

ހަމައެފަދައިން ރަސޫލާކުންނާއި އަދި އެފަދައިން ޞަޙާބީންގެ ތެރެއިންނާ މީހުންވެސް، އެބައިމީހުންގެ ބިންތަކާއި މިލްކުގެ ދަށުގައިވާ ތަކެތި ކިތަންމެ ދުރުވިއަސް، އެބައިމީހުންގެ މުދަލާއި އެކަކު އަނެކަކާއި ދެމެދު ވައްތަރުވުމާއި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ހާލުބަލާ ޒިޔާރަތްކުރުން ވާރުތަކުރާ ގުޅުއްވާތަން ތިބާއަން ފެންނާނެތެވެ. މިހުރާކަމަކީ ބޮޑީބައްޓާމަށް ވާޖިބުކަން ލާޒިމްކުރާ ކަންކަމެވެ. ދީންވެރިކަން ނުވަތަ ވަރި ހާއްސަ ގަޑިބަޔަކު އެކަންތަކަށް މަނާކުރުމެއްފިއްޔާ ގެންވިއެވެ.

ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުގައި ވައްތަރުވެގަތުމީ އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިވުމާ މުވާލާތުކުރުން ވުރުގަދަކުރާކަމެއްނަމަ، ދީނީ ކަންތައްތަކުގައި ވައްތަރުވެގަތުމަކީ ކިހިނެއްތޯއެވެ!؟ ފަހު މުވާލާތުކުރުމަށް އެބައިމީހުން ގެންދިއުން ލާޒިމްވެފައި ވަރުގަދަވެގެންވެއެވެ..."

މިއީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ބަސްފުޅެވެ.

އަމުރެން ބުނަދެވެ: ބާރުފުރުގެ ޢަމަލުތަކުގައި ކާފިރުންނާއި ވައްތަރުވެގަތުން ނަހީވެފައިކަން ކަރަވަރު: އެހެނީ އެކަންތަކީ އެބައިމީހުންނާއި މުވާލާތްކުރުން އަދި އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިކުރުމަށް މަގުފަހިކުރުވާ ސަބަބެއް އަދި ވަސީލަތެއްކަމުގައިވާތީވާނަމަ: ދުނިޔަ ޤަސްދުކުރުވުން މިކަންތަކަށް އަދި ނަހީކުރުން (މުވާލާތުކުރުން ސިފަ ކާފިރުންނާއި :އެބަހީ) މިކަންތަކަށް އިންތިހާކުރުވިގެންވާ ވާވަރުގަދަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި މަނާކުރުމާއި، އެބައިމީހުންނާއި ބަރާބަރުވެގެންވުމުގެ ޔަޤީންކަން ހާޒިރުވެގެންވެއެވެ. ފަސާދަތަކާ ނުލަބާއަރާ މިއީއެވެ.

ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ވައްތަރުވުމަކުން ނިފާގުކަމުގެ މައްޗަށް އަރިސްކުރުވާ ބައެއް ދަލީލުތައް ބަޔާންކުރުން:

އަބޫ ދާވޫދު، އެކަލޭގެފާނުގެ ސުނަނުގައި އިބްނު ޢުމަރުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ:

«مَن تَشَبَّهَ بِقَومٍ فَهُوَ مِنهُمْ» [88]

މާނައީ: "ކޮންމެ ބަޔަކާއި ވައްތަރުވެއްޖެ މީހަކުވެސް ވާނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވިއެވެ:

(وإسناده جيد، وأقل أحواله أن يقتضي تحريم التشبه بهم، وإن كان ظاهره يقتضي كفر المتشبه بهم كما في قوله: ﴿ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ﴾ وهو نظير ما سنذكره عن عبد الله بن عمرو أنه قال من بنى بأرض المشركين وصنع نيروزهم ومهرجانهم وتشبه بهم حتى يموت حشر معهم يوم القيامة.) [89]

---

[88] رواه أبو داود: 4031

[89] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/270-271

މާނައީ: "...އެބަރިޔާގެ އިސްލާމު ޤައިދު (ނަސަގުތު) ވެގެންވެއެވެ. އެބަރިޔާއިން (ޤަރީޤުރާނާ) އެންމެ ހުޅަމިނަރިޔާއެވެ: ޢަޖަމީންނާއި ވައްތަރުވެގަތުން ހަރާމްވެގެންވާކަން ފާޅުވެގެންދެއެވެ. އަދި ބަރީލީގެ ބޭރުފުރުން ދޫކޮށް މާނަގައި ޢަޖަމީންނާއި ވައްތަރުވެގަތުނަ މީނާ ކާފަރުވެގެންވާކަމަށް ފާޅުވެގެންނަދެވިގެންވެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޢަޖަމީންނާ އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ބަލާނުލާށެވެ، ފަހެ އެމީހުންވެސް ޢަޖަމީންގެ ތެރެއިންނެވެ." މިކަންވެސް، ޙައްޤު الله ބަސް ޙައްޤުގެ ސައީދުން ނަރަދުކުރަން ދެކޮޅުކުރާނޭ ނިވާރަތާއި އެއްފަދަވެގެންނެވެ. އެކަށާގެ ދާނަ ވިދާޅުވިއެވެ:

(مَن بَنَى بأرض المشركين وصَنَعَ نَيْرُوزَهُمْ ومِهرَجانَهُمْ وتَشَبَّهَ بِهِمْ حَتَّى يَمُوتَ وَهُوَ كَذلِكَ حُشِرَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيامَةِ.) [90]

މާނައީ: "މުޝްރިކުންގެ ބިމުގައި (ގެއިމުވެ) ބިނާކޮށް، އަދި އެބައިމީހުން 'ނައިރޫޒު' (ޢީދު) އަދި އެބައިމީހުންގެ މަހްރަޖާނު (މުނާސަބާ ބަރުލާ) ހަދައި، އަދި އޭނާ މަރުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން ޢަޖަމީންނާއި ވައްތަރުވެއްޖެމީހަކު، ޤިޔާމަތްދުވަހު މައްޗަށުކުރައްވާނީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައެވެ.".."

އަދި ނަމާދުގައި އުނަގަނޑުގައި ދުރަސްއެޅުމަކީ ޢާއިޝާ رضي الله عنها ނަހުއްޓުވިކަމާއި އަދި އެކަމަށް މިހެން ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ:

[90] السنن الكبرى للبيهقي: 18863

«لَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ» [91]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި ވައްތަރުނުވާށެވެ."

އަދި ޞައްޙަ އިސްނާދަކުން އަލްބައިހަޤީ ރިވާކުރައްވައެވެ. ޢަޠާއު ބުން ދީނާރު ވިދާޅުވިއެވެ: ޢުމަރު ބުން ޚައްޠާބު ވިދާޅުވިއެވެ:

(لَا تَعَلَّمُوا رَطَانَةَ الْأَعَاجِمِ وَلَا تَدْخُلُوا عَلَى الْمُشْرِكِينَ فِي كَنَائِسِهِمْ يَوْمَ عِيدِهِمْ, فَإِنَّ السَّخْطَةَ تَنْزِلُ عَلَيْهِمْ.) [92]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން ޢަޖަމީންގެ އަނގަބަހުން (ބަސް) ދަސްނުކުރާށެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ އީދު ދުވަހުގައި، އެބައިމީހުންގެ ފައްޅިތަކުގައި އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ނުވަންނާށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ކޯފާ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފައިބައެވެ."

އަދި ޞައްޙަ އިސްނާދަކުން، އަބޫ އުސާމާގެ އަރިހުން، ޢައުފު އަޢުރާބީގެ އަރިހުން، އަބުލް މުޣީރާގެ އަރިހުން، ޢަބްދު ﷲ ބިން ޢަމްރުގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

«مَنْ بَنَى فِي بِلَادِ الْأَعَاجِمِ فَصَنَعَ نَيْرُوزَهُمْ وَمَهْرَجَانَهُمْ، وَتَشَبَّهَ بِهِمْ حَتَّى يَمُوتَ وَهُوَ كَذَلِكَ، حُشِرَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» [93]

---

91 مصنف ابن أبي شيبة: 4600

92 السنن الكبرى للبيهقي: 18861

93 السنن الكبرى للبيهقي: 18863

މާނައީ: "އަޖަމީންގެ ބިމުގައި (ޤާއިމްވެ) ބިނާކޮށް، އަދި އެބައިމީހުންގެ 'ނައިރޫޒު' (ޢީދު) އަދި އެބައިމީހުންގެ މަހްރަޖާނު (މުނާސަބާ ބޮޑުކާ) ހަދައި، އަދި އޭނާ މަރުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އެގޮތުގައި އެބައިމީހުންނާއި ވައްތަރުވެއްޖެމީހަކު، ޤިޔާމަތްދުވަހު މަޙްޝަރުކުރެވޭނީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައެވެ."

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ)

(. . .فهَذَا عُمَرَ قدْ نَهَى عَنْ تعَلُّمِ لِسَانِهِمْ وعَنْ مُجَرَّدِ دُخُولِ الْكَنِيسَةِ عَلَيْهِمْ يَوْمَ عِيدِهِمْ فَكَيْفَ مَنْ يَفْعَل بَعْضَ أَفعَالِهِمْ؟ أَوْ قصَدَ مَا هُوَ مِن مُقْتَضيَات دِينِهِمْ؟ أَلَيْسَتْ مُوافَقتُهُمْ فِي الْعَمَلِ أَعْظَمُ مِنْ مُوافَقَتِهِمْ فِي اللُّغَةِ؟ أو لَيْسَ عَمَلَ بَعْضِ أَعْمَالِ عِيدِهِمْ أَعْظَمُ مِنْ مُجَرَّدِ الدُّخُولِ عَلَيْهِمْ فِي عِيدِهِمْ وإِذَا كَانَ السُّخْطُ يَنْزِلُ عَلَيْهِمْ يَوْمَ عِيدِهِمْ بِسَبَبِ عَمَلِهِمْ فَمَنْ يُشْرِكُهُمْ فِي الْعَمَلِ أَوْ بَعْضِهِ أَلَيْسَ قَدْ تَعَرَّضَ لِعُقُوبَةِ ذَلِكَ. وأما عبد الله بن عمرو فصرح أنه: " من بنى ببلادهم، وصنع نيروزهم ومهرجانهم وتشبه بهم حتى يموت؛ حشر معهم" وهذا يقتضي أنه جعله كافرا بمشاركتهم في مجموع هذه الأمور، أو جعل ذلك من الكبائر الموجبة للنار، وإن كان الأول ظاهر لفظه، فتكون المشاركة في بعض ذلك معصية؛ لأنه لو لم يكن مؤثرا في استحقاق العقوبة لم يجز جعله جزءا من المقتضي، إذ المباح لا يعاقب عليه، وليس الذم على بعض ذلك مشروطا ببعض؛ لأن أبعاض ما ذكره يقتضي الذم مفردا. . .)[94]

____

[94] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/515-516

މާނައީ: "...މިތަންގައި، އުމަރު رضي الله عنه އޮވަނީ އަހުލުބައިތުންގެ ބަސް ދަސްކުރުމުންވެސް ނަހީކުރައްވާފައެވެ. އަދި އަހުލުބައިތުންގެ އީދު ދުވަހުގައި، އަހުލުބައިތުންގެ ގާތަށް ފައްސިޔަކަން ހަމައެކަނި ވަޒީފާއިންވެސް މަނާކުރައްވާފައެވެ. ދެންފަހެ އަހުލުބައިތުންގެ ބައެއް އަމަލުތަކުން އަމަލުކުރުން، ނުވަތަ އަހުލުބައިތުންގެ ދިފާއުގައި ތަޢުލީމުދޭ ބައެއްކަންތަކެއްކުރުމަށް ފުރުސަތުދޭނުވާނީ ކީއްވެތޯއެވެ!؟ ބަލަގައި އަހުލުބައިތުންނާއި އެއްބަސްވުމަކީވެސް، އަމަލުގައި އަހުލުބައިތުންނާއި އެއްބަސްވުން މަނާކުރުމަށްކަމަށްބުނެވުނީ ކީއްވެތޯއެވެ!؟ އަދި އަހުލުބައިތުންގެ އީދުގައި އަހުލުބައިތުންގެ ބައެއް އަމަލުތަކުން އަމަލުކުރުން، ހަމައެކަނި އަހުލުބައިތުންގެ އީދުގައި އަހުލުބައިތުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގަތުމަށް މަނާކުރުމަށްކަމަށްބުނެވުނީ ކީއްވެތޯއެވެ!؟

އަދި އަހުލުބައިތުންގެ އީދުގައި އަހުލުބައިތުންގެ އަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން އަހުލުބައިތުންގެ މަތިކަން ކޮޅު ބާވައިލެއްވީނަމަ، ދެންފަހެ އަމަލުތަކުގައި ނުވަތަ ބައެއް އަމަލުތަކުގައި އަހުލުބައިތުންނާއި ބައިވެރިވާމީހާ، ފަހެ އެއުޅުބާތަކަން ހުއްޓިގެން ނުންނާނީތޯ!؟

ދެންފަހެ އަޅުގަނޑު ﷲ ބުނު އަމުރު ދަންނަވަން، އެކަށޭގެފުޅު އޮވަނީ ޝިޢާރުކަމެވެ: 'އަހުލުބައިތުގެ ބިދުޢައި (ފާއިދާވާ) ބިނާކަން، އަދި އަހުލުބައިތުގެ އީދާއި މުނާސަބާ ބަރާބަރު ހަދައި، އަދި މަތިވެރިކަން އަހުލުބައިތުންނާއި ވައްތަރުވުމަކަށްޓަކައި މިހާރު، މަޝްހޫރުކުރުވާނީ އަހުލުބައިތުންނާއި އެކުގައިކަމަށް' ވިދާޅުވެފައެވެ. މިބަސްފުޅު ތަޢުލީމުދޭނީ މިހާރާ ކަންތައްތައް ޖަމާއަތުން އޭނާ އަހުލުބައިތުންނާއި ބައިވެރިވުމުގެ ސަބަބުން އޭނާއި ގާތްކުރައްވާކަމަށް އެކަށޭގެފުޅު ހަމަޖެއްސެވިކަމަށެވެ. ނުވަތަ އެކަންތައްކަމަށް ނަހަކައަށް ވަކިން ފާޅުބުނާ ބިދުޢަ ފުރަތަމަގެ ތެރޭގައިވާ ކަމުގެކަމުގައި އެކަންތައް ޚިލާފުވަނީކަމަށެވެ. އަދި ޙަރުފުން ދުއާފުޅުތަކަކީ ފުރަތަމަ ގޮތުގެމަތީގައިވާ ބާޠިލުގައިވެ. އެހެނީން ބައެއް ކަންތަކުގައި އަހުލުބައިތުންނާއި ބައިވެރިވުންވާހިނީ ފުރަތަމަކަމުގައިވެ. އެހެނި އެކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އުފުދާދީ ބަރުދުވަނަން އެކަމުން އަޑުރުންކުރުމަ، ހަމަހުއްޓުމާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްބައިކަމުގައި އެކަންތައް

ހަމަޖެއްސުން ހުއްދަކުރުންވާނެއެވެ. އެހެނީ ހުއްދަކަންތަކަށް ޢުޤޫބާތެއްނުދޭނެއެވެ. އަދި އެއިން ބައެއްކަންތައް ކުއްލިއްޔަކުންވެސް އަނެއް ކަންތަކާއި ޚައިގެން ޝަރުޢީގޮތުންވާގޮތުގެ މަތިންނެއްނޫނެވެ. އެހެނީ އެކަކާގެން ޚިލާފުކުރުމުގެ ކަންތައް ވަކިވަކިންވެސް ކުއްލިއްޔަކޮށް ނުބައިބަސްބުނުން ހާޖިރުކުރުމެވެ...."

އަދި ޢަމްރު ބިން މައިމޫން އަލްއަޢުދީ ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. ޢުމަރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ:

(كَانَ أَهْلُ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يُفِيضُونَ مِنْ جَمْعٍ، حَتَّى تطلع الشمس وكَانُوا يَقُولُونَ: أَشْرِقْ ثَبِيرُ كَيْمَا نُغِيرُ، قال: فخالفهم النبي صلى الله عليه وسلم وأفاض قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ.)[95]

މާނައީ: "ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން އިރު އަރައިގަތުމަށް ފަހުން ނޫނީ (މުޒްދަލިފާ) އެތަނުން ދޫކޮށް ނުދެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ: "އޭ ޘަބީރު (ފަރުބަދަ)އެވެ! އިރުގެ އަލިކަމުން ވަންނާށެވެ! އޭ އަހަރުމެން އަވަހަށް (އުސްބިހާ ކަމިހުމަން) ދިޔުމަށްޓަކައެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވެވަޑައިގެން، އިރުއަރުމުގެ ކުރިން މުޒްދަލިފާ ދޫކޮށްލައްވާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ."

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(...وقد روى في هذا الحديث – فيما أظنه – أنه قال: «خالف هدينا هدى المشركين» وكذلك كانوا يفيضون من عرفات قبل الغروب فخالفهم النبي صلى الله عليه وسلم بالإفاضة بعد الغروب... وعن عبد الله بن عمرو قال: «رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم على ثوبين معصفرين فقال: " إن هذه من ثياب الكفار، فلا تلبسها» رواه مسلم. علل النهي عن لبسها بأنها: من ثياب الكفار...)[96]

---

[95] رواه البخاري: 1684، وأبو داود: 3022

[96] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/359-360

މާނައީ: "...އަދި އަހުރެމެންނަން ހިދާޔަތުގައި މުޝްރިކުންގައި ޚިލާފުވެގެންވެއެވެ:

(خالف هدينا هدى المشركين.) [97]

މާނައީ: "އަހަރުމެންގެ މަގު، މުޝްރިކުންގެ މަގާއި ޚިލާފުވެގެންވެއެވެ."

އެފަދައިންނެވެ، މުޝްރިކުން ޢަރަފާތުން ފައިބައިގެން އަންނަނީ އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދެންފަހު، އިރުއޮއްސުމުގެ ފަހުން ނިކުންނަވާ، ނަބިއްޔާ ﷺ އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމަށްޓަކައިގެންނެވެ..."

އަދި ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަމްރުގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: ވިދާޅުވިއެވެ:

(رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرَيْنِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ مِنْ ثِيَابِ الْكُفَّارِ فَلَا تَلْبَسْهَا») [98]

---

97 ރަސޫލާ ﷺ ޢަރަފާތުގައި ދެއްވި ޚުޠުބާގައި މިވާހަކައަށް ބަޔާންކުރައްވާ ރިވާޔަތެއްވެއެވެ:

(... فهَدَيُنَا مُخَالِفُ لِهَدْيِهِمْ...) (رواه الحاكم في المستدرك: 3097، والسنن الكبرى للبيهقي: 9521)

މާނައީ: "...ފަހެ އަހަރުމެންގެ މަގުވަނީ އެބައިމީހުންގެ (އެބަހީ: މުޝްރިކުންގެ) މަގާއި ޚިލާފުވެގެންނެވެ..."

98 رواه مسلم: 2077

މާނައީ: "އަހުރެން މުޖްތަމިޢު ދުރުވުން[99] ކަލޭގެން ވަނީކޮން ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހީއްޔާ ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ: 'ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކާފަރުންގެ ހުރުމަތްތަކާ ހުރުމެވެ. ތަނާ ދިމާ އަހުރެން ނުފެނިގެންވާނެއެވެ!'

ރިވާކުރެއްވި މުސްލިމެވެ. އަހުރެން ލޯބި ނަހީވުމުގެ ސަލަފުވެރިން އެކަލޭގެފާނު ބަޔާންކުރެއްވި އެއީ ކާފަރުންގެ ހުރުމަތްތަކާ ހުރުމަކާހުރުމުގެ...."

އަދި އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު، އުތުބާ ބިން ފަރްޤަދު ރަضِيَ اللهُ عَنْهُ ގެ ލިޔުމުގައި ސިޓީގައިވެއެވެ:

(...وإياك وزي أهل الشرك...)[100]

މާނައީ: "... އަދި ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ހެދުމާއި ލިބާސް ހިތުގައިވެސް ދުރުވެގަންނާށެވެ..."

އެވާހަކަ ސަހީހައިން (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމު) ގައިވެއެވެ.

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

_________________ v _ v _ v _

[99] މުޖްތަމިޢު ހުރުމަކީ 'އިޖްތިމާޢު' ކިޔާ ބަސްފުޅުން ބަދަލުކޮށްގެން ކުރެވިދާނެ ބަސްތަކެއް ކަމަށް ޢިލްމުވެރިން ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އެއީ ބަސްކުރުކޮށްލެއްވުމަކަށް ވީ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް ހުރިހާ ކޮށްފައި ހުރުމުގެ ވާހަކަ ދައްކަވައިދެއްވާ ސުންނަތުން ބަސްތަކެއް ދެއްވައިދެއްވާ ކަމަކަށް ހުރިހާ މުޝްރިކުންނާ ދުރުގައި ހުރުމެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ބަސްކުރުކޮށް މުސްލިމުންނާއި ގުޅިފައިވާ ހުރިހާ ކަންތައްތަކެއްގައި ތަބާވުމަކީ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އަދި އަސްލު އިޖްތިމާޢީ ގުޅުންތަކުގައި ކުރެއްވިއެވެ. 'އިޖްތިމާޢު' ކަމުގައި ކުރައްވަނީ ހިޔާލާއި ހުރިހާ ކަމުގައި ބަސްކުރުވުމުގެ ހުކުމް ކުރެވޭ ކަމެކެވެ. އަދި ރަސޫލާ ﷺ ބަސްކުރުކޮށްދެއްވި ހުރިހާ އިޖްތިމާޢީ ގުޅުންތައް ކަމަށް ބަޔާންކުރެވޭކަމަށް ވެއެވެ.

[100] رواه مسلم: 2069، والبخاري مختصرا: 5828

(وروى الخلال، عن محمد بن سيرين، أن حذيفة بن اليمان أتى بيتا . . . . فرأى شيئا من زى العجم فخرج وقال: من تشبه بقوم فهو منهم . وقال على بن أبى صالح السواق "كنا فى وليمة، فجاء أحمد بن حنبل، فلما دخل نظر إلى كرسى فى الدار عليه فضة، فخرج فلحقه صاحب الدار، فنفض يده فى وجهه وقال: زى المجوس ! زى المجوس ! " . . .)[101]

މާނައީ: "..އަދި އަލްޚައްލާލު، މުޙައްމަދު ބިން ސީރީންގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. ހުޛައިފާ ގެއަކަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ....އަދި އެގެއަކީ އަޖަމީންގެ ޒީނަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްޗެއް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޤައުމެއްގެ ބަހަނާއި ވައްތަރުވެގަންނަމީހާވަނީ ވެސް އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.'

އަދި ޢަލީ ބިން އަބީ ޞާލިޙް އައްސައްވާޤު ވިދާޅުވިއެވެ: އަހަރުމެން ވަލީމާއެއް (ކައިވެނި ޚުރަޗުއްސަކައި) ތިބީމުއެވެ. ދެން އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލު ވަޑައިގަތެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ވަދެވަޑައިގެންނެވުމުން ގޭގައި ހުރި ގޮނޑިއެއްގައި ރިހިފޮތިން ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު ނިކުންނަވައިފިއެވެ. ދެން ގޭގެ ވެރިޔާ އެކަލޭގެފާނާއި އަރާރަމުކުރިއެވެ. އެހިނދު އޭނާގެ މޫނަށް އެކަލޭގެފާނު އަތްފޮޅުއްވާލަމުން ވިދާޅުވިއެވެ: 'މަޖޫސީންގެ ޒީނަތެވެ! މަޖޫސީންގެ ޒީނަތެވެ!..."

އަދި ޤައިސް ބިން ޙާޒިމު ވިދާޅުވިއެވެ:

(دَخَلَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى امْرَأَةٍ مِنْ أَحْمَسَ يُقَالُ لَهَا زَيْنَبُ، فَرَآهَا لَا تَكَلَّمُ، فَقَالَ: «مَا لَهَا لَا تَكَلَّمُ؟» قَالُوا: حَجَّتْ مُصْمِتَةً، قَالَ لَهَا: «تَكَلَّمِي، فَإِنَّ هَذَا لَا يَحِلُّ، هَذَا مِنْ عَمَلِ الْجَاهِلِيَّةِ»، فَتَكَلَّمَتْ، فَقَالَتْ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: «امْرُؤٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ»، قَالَتْ: أَيُّ الْمُهَاجِرِينَ؟ قَالَ: «مِنْ قُرَيْشٍ»، قَالَتْ: مِنْ أَيِّ قُرَيْشٍ أَنْتَ؟ قَالَ: «إِنَّكِ لَسَئُولٌ، أَنَا أَبُو بَكْرٍ»، قَالَتْ: مَا بَقَاؤُنَا عَلَى هَذَا الْأَمْرِ الصَّالِحِ

---

101 اقتضاء الصراط المستقيم: 1/361-362

الَّذِي جَاءَ اللَّهُ بِهِ بَعْدَ الْجَاهِلِيَّةِ؟ قَالَ: «بَقَاؤُكُمْ عَلَيْهِ مَا اسْتَقَامَتْ بِكُمْ أَئِمَّتُكُمْ»، قَالَتْ: وَمَا الأَئِمَّةُ؟ قَالَ: «أَمَا كَانَ لِقَوْمِكِ رُءُوسٌ وَأَشْرَافٌ، يَأْمُرُونَهُمْ فَيُطِيعُونَهُمْ؟» قَالَتْ: بَلَى، قَالَ: «فَهُمْ أُولَئِكِ عَلَى النَّاسِ»)[102]

މާނައީ: "އަޙްމަސް ޤަބީލާގެ ޒައިނަބުއާ ކިޔާ އަންހެނަކާއި ގާތަށް އަބޫބަކުރުގެފާނު ވަދެވަޑައިގަތެވެ. ދެންފަހު، އެކަނބުލޭގެ ވާހަކަދައްކާނުލާކަން ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަނބުލޭގެ ވާހަކަނުދައްކަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟' އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ: 'އެކަނބުލޭގެ ޙައްޖުކުރީ ހަރުހިމޭނުމުގައެވެ.' އެކަލޭގެފާނު އެކަނބުލޭގެއަށް ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަނބުލޭގެ ވާހަކަދައްކާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. މިކަންތަކީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަމަލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.' ދެން އެކަނބުލޭގެ ވާހަކަދައްކަން ފެށިއެވެ. އަދި ބުނެފިއެވެ: 'ތިޔައީ ކާކުހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ.' ދެންނެވިއެވެ: 'މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިން ކޮންކާކުހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ޤުރައިޝް ވަންހަރައިގެ މީހެކެވެ.' ދެންނެވިއެވެ: 'ޤުރައިޝުންގެ ކޮންކާކުހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަނބުލޭގެ ތިޔައީ ސުވާލުކުރަނިވި މީހެކެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އަހަރެންނީ އަބޫބަކުރެވެ.' އެކަނބުލޭގެ ދެންނެވިއެވެ: 'ޖާހިލިއްޔަތުގެ ފަހުން الله އަހަރުމެންގެ ގާތަށް ގެނެސްދެއްވި މިހެޔޮވެގެންވާ ކަންތަކުގެ މަތީގައި އަހަރުމެން ދެމިތިބޭނީ ކޮންއިރަކަށްހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެކަންތަކުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް (ހައްޤުގައި) ސީދާވެތިބޭހާ ދުވަހަކުއެވެ.' އެކަނބުލޭގެ ދެންނެވިއެވެ: 'ވެރިންނަކީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަނބުލޭގެ ޤައުމަށް ބޮޑެތިންނާއި ޝަރަފުވެރި މީހުން ތިބެގެންނުވޭތޯ؟ އެއުރެން އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރުމުން އެބައިމީހުން ކިޔަމަންވެއެވެ.' ދެންނެވިއެވެ: 'އާނއެކެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެބައިމީހުންނީ (އެބަހީ: ވެރިންނަކީ) އެބައިމީހުންނެވެ.'"
ރިވާކުރެއްވީ ބުޚާރީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޞަޙީޙުގައެވެ.

_______________ v _ v _ v _

102 رواه البخاري: 3834

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(فأخبر أبو بكر: أن الصمت المطلق لا يحل، وعقب ذلك بقوله: هذا من عمل الجاهلية، قاصدا بذلك عيب هذا العمل، وذمه وتعقيب الحكم بالوصف: دليل على أن الوصف علة فدل على أن كونه من عمل الجاهلية وصف يوجب النهى عنه، والمنع منه. . .) [103]

މާނައީ: "ދެން އަބޫބަކުރުގެފާނު ހަބަރުދެއްވާފައި އެވަނީ: މުޠުލަޤުކޮށް (އަބަދުމެ ކަމަކާނުލާ) ހަމަހުރުން ހުއްދަވެގެންނުވާކަމެވެ. އަދި އެއާއި ވިއްދައިގެން ވިދާޅުވި: އެކަމަކީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަމަލެއްކަމަށެވެ. އެއީ އެވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވާ، އެޢަމަލެއް ޢައިބުކުރައްވާ ކުށްވެރިކުރައްވަން ޙުކުމްކުރެއްވުމާއެކު. އަދި ޞިފަކުރެއްވުމާއި ވިއްދައިގެން ސިފަކުރެއްވުމަކީ: އެސިފައަކީ އެކަމުގެ އިއްލަތަކަމަށް (ސަބަބަކަމަށް) ދަލީލުކޮށްދޭކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައް ދަލީލުކުރަނީ އެއަމަލަކީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަމަލުގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެއްކަމުގައިވުމީ އެކަންތައް ނަހީކޮށް މަނާކުރުން ވާޖިބުވާކަމެއްކަމެވެ..."

(އަދިވެސް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(. . .أنه كتب إلى المسلمين المقيمين ببلاد فارس: " إياكم وزى أهل الشرك وهذا نهى منه للمسلمين عن كل ما كان من زى المشركين. . . .وفى كتابه إلى عتبة بن فرقد:"إياكم والتنعم، وزى أهل الشرك، ولبوس الحرير." . . . . وروى الإمام أحمد فى المسند أن عمر كان بالجابية - فذكر فتح بيت المقدس - قال حماد بن سلمة: فحدثنى أبو سنان عن عبيد بن آدم قال: " سمعت عمر بن الخطاب رضى الله عنه، يقول لكعب: أين ترى أن أصلى، فقال: إن أخذت عنى صليت خلف الصخرة، فكانت القدس كلها بين يديك، فقال: عمر ضاهيت اليهودية، لا، ولكن أصلى حيث صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فتقدم إلى القبلة فصلى، ثم جاء فبسط رداءه فكنس الكناسة فى ردائه،

---

[103] اقتضاء الصراط المستقيم: 371/1

وكنس الناس." . . . فعمر رضى الله عنه عاب على كعب مضاهاة اليهودية، أى مشابهتها فى مجرد استقبال الصخرة؛ لما فيه من مشابهة من يعتقدها قبلة باقية، وإن كان المسلم لا يقصد أن يصلى إليها . وقد كان لعمر رضى الله عنه فى هذا الباب من السياسات المحكمة، ما هى مناسبة لسائر سيرته المرضية، فإنه رضى الله عنه هو الذى استحالت ذنوب الإسلام بيده غربا، فلم يفر عبقرى فريه، حتى صدر الناس . بعطن فأعز الإسلام، وأذل الكفر وأهله، وأقام شعار الدين الحنيف، ومنع من كل أمر فيه تذرع إلى نقض عرى الإسلام، مطيعا فى ذلك لله ورسوله، وقافا عند كتاب الله، ممتثلا لسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم، محتذيا حذو صاحبيه، مشاورا فى أموره للسابقين الأولين . . . حتى إن العمدة فى الشروط على أهل الكتاب على شروطه، وحتى منع من استعمال كافر أو ائتمانه على أمر الأمة، وإعزازه بعد إذ أذله الله، حتى روى عنه أنه حرق الكتب العجمية وغيرها . وهو الذى منع أهل البدع من أن ينبغوا، وألزمهم ثوب الصغار . . .) [104]

މާނައީ: "...އަދި ޒާހިރުކަރައިގެ ބިމުގައި ޤާއިމުވެގެންވިބި މުސްލިމުންނަށް، އުމަރު ބޮންޑު ހައްޔާބު ދިރުއްވި ދިރުމުގައިވެއްޖެ:

(. . . وإياك وزِيَّ أَهْلِ الشِرْكِ . . .) [105]

މާނައީ: "ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ޒީއާއިމެދު (އަންނައުން ހެދުމާއިމެދު) ދިރަބައިމީހުން ހިއާނުކޮށް ދުރުވެގަންނާށެވެ."

---

[104] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/377-372

[105] رواه مسلم: 2069، والبخاري مختصرا: 5828

މިއީ މުޝްރިކުންގެ ޚާއްޞަތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެކަލޭގެފާނު މުސްލިމުންނަށް ނަހީކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅެކެވެ....

އަދި އުތުބާ ބިން ފަރުޤަދަށް އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ސިޓީފުޅުގައިވެއެވެ:

(... وإياكم والتنعم، وزي أهل الشرك، ولبوس الحرير...)[106]

މާނައީ: "...އަރާމު ދިރިއުޅުމާއި، ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންގެ ހެދުމާއި، ހަރީރު ހެދުން ލާއިލުމުން ތިޔަބައިމީހުން ދުރުހެލިވެ ދުރުވެގަންނާށެވެ..."...

އިމާމު އަޙްމަދު މުސްނަދުގައި ރިވާކުރައްވައެވެ: އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު އަލްޖާބިޔާގައި ހުންނެވިއެވެ. ދެން ބައިތުލް މަޤްދިސް ފަތަޙަކުރެއްވުމުގެ ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. ޙައްމާދު ބިން ސަލަމާ ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން އަބޫ ސިނާން، ޢުބައިދު ބިން އާދަމުގެ ރިވާއިން ހިކާޔަތްކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(سمعت عمر بن الخطاب يقول لكعب: أين ترى أن أصلي؟ فقال: إن أخذت عني صليت خلف الصخرة، فكانت القدس كلها بين يديك، فقال عمر: ضاهيت اليهودية، لا، ولكن أصلي حيث صلى رسول الله صلى الله عليه وسلم، فتقدم إلى القبلة فصلى، ثم جاء فبسط رداءه فكنس الكناسة في ردائه، وكنس الناس.)[107]

މާނައީ: "އުމަރު ބިން ޚައްޠާބު، ކަޢުބަށް ވިދާޅުވަނިކޮށް އަހުރެން އަޑުއިވީމެވެ: 'އަހުރެން ނަމާދުކުރުމަށް ތިބާއަށް ފެންނަނީ ކޮންތާކުހެއްޔެވެ؟' ދެންނެވިއެވެ: 'އަހުރެންގެ

---

[106] رواه مسلم: 2069، والبخاري مختصرا: 5828

[107] رواه أحمد: 261

ކިބައިން ނަގާނަމަ، ކަލޭގެފާނު ބޫޅު ހިފައިގެ ފުރަގަހުގައި ނަމާދުކުރައްވާނެވެ. އެއިރުން ފުދުނުސް އެއްކަލް އޮންނާނީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައެވެ.' އަރިހުދު އުމަރު رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ: 'މިބާ ހަރޫރީންނާއި ވައްތަރުވެއްޖައީމުއެވެ! ނޫނެކެވެ! ހަމަކަށް ނަމާދުކުރާހުރީ الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ނަމާދުކުރެއްވި ތަންގައިއެވެ.' ދެން އަލީގެފާނު ޚިޔާރައި ދިމާލަށް ކުރިއަށް ވަޑައިގަންނަވާ، ނަމާދުކުރެއްވިއެވެ. ދެން ވަޑައިގެން އަލީގެފާނުގެ ރިޔާސަތު ހުޅުރައްވާ، އިރުޝާދުކުރެއްވުން ކުރިއަށްގެންދެވިއެވެ. އަދި މިސްކަތުންވެސް ކުރިކުރިއެވެ."....

ފަހު ހަރޫރީންނާއި ވައްތަރުވުމުގެ މައްސަލަ އުމަރު رضي الله عنه ކައުބަސް ބައިތު ކިޔުއްވިއެވެ. އެއީ: ހަމައެކަނި 'ބަލްހުރާ' (ބޫޅު ހިފައިގެން) ކުރިމަތިލުމުގައި އިބައިމުހުންނާއި ވައްތަރުވާކަމަށް ޖެހޭކަމެވެ. އެއީ އިބައިމުހުން ބޭނުންކުރާ ގޮތުގެ ބަދަލުގައި ދެވަނަ ގޮތެއް: ކުރިމަތިލުމުގައި ވައްތަރުވާ މިންވަރާ ގުޅުނީ ވައްތަރުވުމެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ކުރިމަތިލުމުގައި ހުރި ސުންނަތްތަކާ ޚިލާފުވާ ބިދުޢަތް ފެތުރުމަށް މަގުފަހިވާކަމެވެ.

މިއީވެސް އުމަރު رضي الله عنه އަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ސިޔާސަތުތަކެއްވެއެވެ. އެއީ ތުރުކީގެ ބިމުތަކާ ގުޅުވާލެވޭ ވެރިކަންތަކުގެ ސިޔާސަތުތަކަށް އިސްނެގުމެވެ. އަލީގެފާނުގެ ފަހުގެ ދަނޑުގައި ހުންނަވާ ހަމައަށް އިސްލާމީ ދުވަސްކޮށް ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި ވިސްނުންތެރިކަމާ ހިނގާ (އަލީއާއިގުޅުން) ދާދިއްސުރުގައެވެ. މިސްކިތްތަކުން އަލީގެ ވިއްސާއި ހަވާސިލުވުމުން ދެންދެނެވެ. ދެން އަލީގެފާނު އިސްލާމީ ދީނަށް ބިދުޢަތްތަކުން ވިސްނުންތަކެއް، އަދި ޚަރަދުކުރާ އުޅުން އަޅުވެރިކަން ނިކަމެތިކުރުމާ، އަދި ސިޔާސީ ޤާނޫނު ދީނުގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިސްލާމީ ދީނުގެ އުފަންވެރި ގައުމުތަކުގެ ދިރުމަށް މަގުފަހިކުރާ ދަރިވަރުންކަމާ ކަންތަކަށް އަލީގެފާނު މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އަލީގެ الله އާއި އަލީއާސްގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ގޮތުގައެވެ. އަލީގެފާނަކީ

الله ގެ ޙަރާމްކުރި (ދުޢާއާއިގެ ނަމާދުފަދައް ގަބުރުތަކަށާ މަޤާމުތަކަށް ބަރަކާތުލިބުމުގެ ޚާއްޞަ) ޒިޔާރަތްތަކުންނަކީ، އަދި الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތަށް ޢަމަލުކުރަށާ، އެކަށީގެން ފާހަގަކޮށް (އެބަބަލުކުރެވޭ ފާހަގަ) ޚިޔާލުގެ ބަހަގަމެ ދިޔައީ، އެކަށީގެން ތެދު ޙަޤީގަތަކީ (އިސްލާމްދީނަކީ) ކަމުގަ ބަލައިގެން ބަބަލުކުރެވޭ ދަޢުވަތުކުރާއިރު ބަބަލުކުރާ... އެދެވޭ (ދީނުގެ ބަސްބޭފުޅަކީ) އަޅުކަމުގެ ގަބުރުތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަހުން ސާބިތުކޮށްދެނީ ސުންނަތަށް ވަރަށް ބޮޑަށް އެކަށީގެން ކުރެވޭ ޢަމަލުތަކަށް ގަބުލުކުރެވޭ. އަދި އެގޮތުން، ގަބުރުގެ ޢަމަލުކުރުމުގެ ގަބުރުގެ ބަރަކާތް ލިބިގަތުމަށް ނަމަވެސް ޢަމަލުތަކަށް ބަބަލުކުރުން އެކަށީގެން ހުށަހެޅުމެވެ. އަދި الله ބަރަކަތް ދެއްވުމަށް ދަޢުވަތު، އެކަށީގެން ބަރަކާތް ލިބުމެވެ. އަދި އެގޮތުން، އެކަށީގެން ބަލަހަ ޚިޔާލު ހުށަހަޅާ ގަބުރުތައް ބަލައިގަތުމެވެ. އަދި ބަރަކަތުގެ އަޅުކަމަށް ފާހަގަކޮށް ތަޢައްޞުބު ދަޢުވާކުރުމާ، އަދި ދަޢުވަތުގެ ހުކުމް އެކަށީގެން ގަބުރުގެ ބަލަހަ ގުޅިގެން ބަބަލުކުރުމުގެ އެކަށީގެން ފާހަގަކުރެވޭ..."

(އަދި ދުޢާކުރުން) އަޅުކަމުގެ ސަބަބުތަކުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް، އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ޝަރީޢަތް ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. ދީނަށް އެކަށީގެން ބުނެފައި ސާބިތުވެއެވެ: '(ދުޢާކަށް ފަހަގަކުރެވޭ ބަރަކާތް) ޙަލާލް ކަމަށްވާތީއެވެ؟' ވިދާޅުވިއެވެ: "ދީނުގެ ބައެއް ފަހަރު ގުޅުންހުރިކަމެވެ. އަދި ދުޝްމަނުންގެ ސުންނަތުން (ޔަހޫދީން، ނަޞާރާ) ސުންނަތަށް ނުހަމަވެއެވެ."[108]

ފަހެ އެކަށީގެން ބަރަކާތް ލިބުމާ 'ދުޝްމަނުންގެ ސުންނަތުން ސުންނަތަށް ތަޤުލީދުކުރުމެވެ' ދަބަރުކަތްލިބުނީ ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

_______________ v _ v _ v _

108 اقتضاء الصراط المستقيم: 385/1، بمجموع فيه عشر أجزاء حديثية: 280

އަދި އަބޫ ދާވޫދު، އަނަސްގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ކުއްޖަކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަންނެވެ. އަދި އެކުއްޖާގެ ބޮލުގެ އިސްތަށިގަނޑު ގަތާފަރިއޮށް ދެފަރަށް ނުވަތަ ދެކަންފުށި (ޤަރުނި) ދިގުކޮށްލައި އޮތެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ:

«احْلِقُوا هَذَيْنِ - أَوْ قُصُّوهُمَا - فَإِنَّ هَذَا زِيُّ الْيَهُودِ»[109]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުން މިތައް ބާލާށެވެ. ނުވަތަ ކޮށާށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ޔަހޫދީންގެ ޒީއެވެ."

އެބާރީ ނަހީކުރެއްވުމުގެ ގަދަބާރުކަން ބަޔާންކުރައްވައިދޭ: އެއީ ޖާހިލިއްޔާގެ ޢީދުތަކުގައިވެސް. އަދި ނަޞާރާގެ ބަސްފުޅުގައި ޢިއްޔަތުން ބަޔާންވެސް އެއިއްޔާތް ނުކުރިޔަސްވާނެކަމުގެ ނުވަތަ އެއިއްޔާތް ނަޞާރާގެ ޢީދުތަކުގައިވެސް ބައިވެރިވުމަށް ނުވާނެކަމަށެވެ. އެވާހަކަ ނަޤުލުކުރައްވާ ޝައިޚުލް އިސްލާމެވެ.[110]

އަދިވެސް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: 'އެތަންގައި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޢީދުތަކުން ޢީދެއްފާހަގަކުރެވޭތޯ؟' މިބަސްފުޅާއިމެދު ވިދާޅުވިއެވެ:

(.. وهذا نهى شديد عن أن يُفعل شىء من أعياد الجاهلية على أى وجه كان. وأعياد الكفار: من الكتابيين والأميين، فى دين الإسلام، من جنس واحد، كما أن كفر الطائفتين سواء فى

---

[109] رواه أبو داود: 4197

[110] اقتضاء الصراط المستقيم: 289/1

التحريم، وإن كان بعضه أشد تحريما من بعض... وإذا كان الشارع قد حسم مادة أعياد أهل الأوثان خشية أن يتدنس المسلم بشيء من أمر الكفار، الذين قد يئس الشيطان أن يقيم أمرهم في جزيرة العرب؛ فالخشية من تدنسه بأوضار الكتابيين الباقين أشد، والنهي عنه أوكد)[111]

މާނައީ: "...މިއީ ޝަރީޢަތްތަކުގެ ޢީދުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމެއް، އެއްވެސް ޤައުމަކަށް ހުރުން ވަކިގޮތަކަށް ނަހީވެގެންވާ ބަސްކުރުވުމެވެ. އަދި އަހުލުކިތާބީން (ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން) އަދި އުއްމިއްޔޫން (ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ އަރަބިން މުޝްރިކުން)ގެ ޢީދުތަކެއްވެސް އިސްލާމްދީނުގައިވެސް އެއްޗިއްސެއްކަމުގައިއެވެ. އެއީ ޙަރާމްވުމުގައި އެދިޖެހުމުގެ ކާފަރުކަންވެސް ހަމަހަމަވެގެންވާ ފަދައިންނެވެ. އޭގެ ބައެއް ކަންތައް އަނެއްކަންތަކަށްވުރެ ޙަރާމްކަން ގަދަވެގެންވިޔަސްމެއެވެ....އަދި ޙަރަބި ޝަރީޢަތްގައި އެބައެއްގެ ބުދުފޫޖާކަން ޗާއްވުކުރުމަށް ޝަރީޢަތާ އެއްމިދުކަމެއް ފާފަޔާއި ކާފަރުންގެ ކަންތަކުން އެއްވެސް ކަމެއްގައި މުސްލިމުވެރިޔާ ތިބި ހަޖެހުމުގެ ބިރުން، ޝަރުޢުވެރިޔާ ފަރާތުން ބުދުފޫޖާގެ އަހުލުވެރިން ޢީދުތަކުގެ އަސްލު އެއްކޮށް ކަނޑައްތިއްވާނަމަ، ދީނުގައި (ޙަރަބި ޝަރީޢަތްގައި) ބާކީވެގެންވާ އަހުލުކިތާބީންގެ ނަޞްރާނީން ދީނާ ހަމަވުމުގެ ބިރު އަދި މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަން ނަހީވެގެންވުން މާބޮޑުގަދަވެގެންވެއެވެ..."

އެހެންގޮތަކުން ވިދާޅުވެއެވެ:

(...بل قد بالغ صلى الله عليه وسلم في أمر أمته بمخالفتهم في كثير من المباحات، وصفات الطاعات؛ لئلا يكون ذلك ذريعة إلى موافقتهم في غير ذلك من أمورهم، ولتكون المخالفة في ذلك

[111] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/498-499

حاجزا ومانعا عن سائر أمورهم، فإنه كلما كثرت المخالفة بينك وبين أصحاب الجحيم، كان أبعد لك عن أعمال أهل الجحيم. فليس بعد حرصه على أمته ونصحه لهم غاية - بأبي هو وأمي - وكل ذلك من فضل الله عليه وعلى الناس، ولكن أكثر الناس لا يعلمون. . .)[112]

މާނައީ: "...އަދި ހުއްދަވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި، އަދި ކާފަރުންނާ ތަފާތުވާގޮތް ބަދަލުކަމެއްގެ (ހުރިހާ ކަންތަކެއްގެ) ބާވަތަކުގައިވެސް އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ އެކަށޭގޮތުގެ އެންގެވުން އަމުރުކުރައްވާފައި ވަރަށް މައްސަލަ އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ އެންމެހާ ކަންތައްތަކުގައި އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމަކީ ދުރުވާއްޖެކަމުގައި އެކަށީގެން ވެގެންނުވާކަމެވެ. އަދި އެއީ އެކަށީގެތަކުގައި އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމަކީ، އެބައިމީހުންގެ އަޚްލާޤީ ކަންތަކާއި (އެއްބަސްވުމަކީ ވެއްޖެކަމުގެ) ހުރިހާ ކަންތަކުގައި މަނާކުރުމެވެ. އެއީ ފަހަރެއްގެ ބައިގައިވެސް، ރަސޫލާ ﷺ (އަރަޖާލާކުގެ) އަޚްލާޤީ ކަންތައްތަކުގައިވެސް ދުރުވެގެންވާ ޚިލާފުވުމެވެ. މިކަމުގެ ބާރުގަދަކަމާއި ބައްލަވާ ޢަމަލުކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމެވެ.

ދެން އެކަށީގެންވާ އުއްމަތަށް (ހިތްވަރު ދިނުމާއި، ނަސޭހަތްތެރިވުމަށް މަސައްކަތްކުރަން) ތަރުތީބުވެވަޑައިގަތުމާއި، އަދި އުއްމަތަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމަށް ވަޑައިގަތުމުގައި ނިމުމެއްނުވެއެވެ. އަދި އެހެނިހެން ކަމެއްވެސް އެކަށީގެންވާ މަސައްކަތް ރަސޫލާގެ، އަދި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ ފަޟްލުވަންތަކަމުންނެވެ. އެހެނަސް މީސްތަކުންނަށް ޢިލްމުނުވެއެވެ. އެކަން ނޭނގެއެވެ..."

_______________ v _ v _ v _

[112] اقتضاء الصراط المستقيم: 500/1

އަޛާނުން ބުނަމެވެ: ކާފަރުންނާއި ޚިލާފުވުމަށް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم، އެކަށައަޅުއްވާން އުއްމަތަށް އެހާވަރުގަދައަށް އަމުރުކުރެއްވުންވީކަން ކަށަވަރީ: ބާރުފުޅުގެ އެދުމުން އެބައިމީހުންނާއި ވައްތަރުވުން އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވެ މުޚާލަފާކުރުމަށް ގެންގޮސްފާނެކަމުގެ ބިރަންޖެހިކައިކަމަށްވާނަމަ، ދެންފަހު ސީދާ އިންޒާރުކުރުވުގެންނާ މިކަންތަކަށް ވެއްޓިފައިވާ އިސްލާމްކަމަށް ދަޢުވާކުރާ ގިނަބަޔަކުގެ ކަންތައްވަނީ ކާފިރުންނަށްވުރެއެވެ!؟ އެއާއިއެކުވެސް އެބައިމީހުން ހިކުރަނީ އެކަންތައްކުރަނީ ރަނގަޅެއްކަމުގައެވެ.

އަދި އަޛާ ދޫކުރު އެކަށައެޅުމުގެ ސުވާލުގައި، އަދި އެހެނިހެން ބާކަޑުންވެސް ހުށައިޅުގެ އަރިހުން ދަވާކުރެއްވިއެވެ. އަހަރުމެންނަށް އަޛާ ބިސްރު، އަޛާ ދުމަހިރު ބޮން އަނަސްގެ ރިވާއަތް، އަންޞާރުންގެ ތެރެއިންވާ އެކަށައަޅުއްވުންގެ ބޭފުޅު ދެއްވައިން ޒަބުރުގެއްވާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(اهتمَّ النبيُّ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّمَ للصَّلاةِ كيفَ يجمعُ النَّاسَ لها. . . . فذُكِرَ لهُ شبُّورُ اليهودِ - فلمْ يُعجبْهُ ذلكَ، وقالَ: «هوَ مِنْ أمرِ اليهودِ» قالَ: فذُكِرَ لهُ النَّاقوسُ، فقالَ: «هوَ مِنْ أمرِ النَّصارى»)[113]

މާނައީ: "ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم މިސްކިތުން ނަމާދަށް ޖަމާޢަތްކުރައްވާނީ ކިހިނެއްތޯ ވިސްނާވަޑައިގަތުމުން ބޭފުޅަކު ދަންނަވައިފިއެވެ...ދެން ޔަހޫދީންގެ ދުންމާރިގެ ވާހަކަ އެބޭފުޅުން އެކަށައަޅުއްވަން ދަންނަވައިފިއެވެ. ދެން އެކަށައަޅުއްވަން ހިތްހަމަނުޖެހުނީއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެއީ ޔަހޫދީންގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ." ވިދާޅުވިއެވެ: ދެން (ނަޞާރާއިންގެ) ރަނގަބީލުގެ ވާހަކަ އެކަށައަޅުއްވަން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެއީ ނަޞާރާއިންގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ." މިހަދީޘެވެ.

_______________ v _ v _ v _

[113] رواه أبو داود: 498

ޤާމޫސްގައި އައިސްފައިވެއެވެ: 'ޝައްބޫރު' ވަނީ 'ޤަރްނުން' ގެ ވަޒަނަށެވެ. އެއީ ޔަހޫދިން ފުކަޅަވާ ބުންގާރިއެކެވެ.

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(. . .والغرض هنا: أن النبى صلى الله عليه وسلم لما كره بوق اليهود المنفوخ بالفم، وناقوس النصارى المضروب باليد، علل هذا بأنه من أمر اليهود، وعلل هذا بأنه من أمر النصارى؛ لأن ذكر الوصف عقيب الحكم، يدل على أنه علة له، وهذا يقتضى نهيه عن كل ما هو من أمر اليهود والنصارى. . . . وهذا يقتضى كراهة هذا النوع من الأصوات مطلقا فى غير الصلاة أيضا؛ لأنه من أمر اليهود والنصارى، فإن النصارى يضربون بالنواقيس فى أوقات متعددة غير أوقات عباداتهم. وإنما شعار الدين الحنيف: الأذان المتضمن للإعلان بذكر الله، الذى به تفتح أبواب السماء، فتهرب الشياطين، وتنزل الرحمة. وقد ابتلى كثير من هذه الأمة، من الملوك وغيرهم، بهذا الشعار اليهودى والنصرانى. . . . وهذه المشابهة لليهود والنصارى، وللأعاجم من الروم والفرس، لما غلبت على ملوك المشرق هى وأمثالها، مما خالفوا به هدى المسلمين، ودخلوا فيما كرهه الله ورسوله؛ سُلِّط عليهم الترك الكافرون الموعود بقتالهم. . . .حتى فعلوا فى العباد والبلاد ما لم يجر فى دولة الإسلام مثله، وذلك تصديق قوله صلى الله عليه وسلم: «لتركبن سنن من كان قبلكم». . .)[114]

---

[114] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/356-358

ވަޒީފާތަކީ: އަނިޔައިން ދުރުހެލުވާ ރަށްޓެހިންގެ ދުންޔާވީކަން، އަދި އަތުންޖެހޭނެ ނަޞާރާއިންގެ ރަނގަޅުކަން އުޅަދާނަކަން ﷺ ނުބުރުންތަކުރިހޭތު، މިކަމަކީ ރަށްޓެހިންގެ ކަމެއްކަމެއްކަމަށް، އަދި މިކަމަކީ ނަޞާރާއިންގެ ކަމެއްކަމަށް އުޅަދާނަކަން ސަބަބު ބާރުނުކުރެއްވިއެވެ. އުޅަނީ ޢުޅުމަކާއި ވިއްދައިގެން ސިފަފައެއް ދެކުޅުކުރެވޭ، އެއީ އުޅުކަމް އުޅުން އަޅުގެ ސަބަބުކަމަށް ދަރިޔުކުރާކަމުކަވެ. މިކަން ހާޒިރުކުރަނީ ރައްޔިތުންނާއި ނަޞާރާއިންގެ (ހާއްސަ) ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ވާކަންތައް ނަހީވެގެންވުމެވެ.

އަދި ނަޞާރާގައި ރޫނަސް މުޖުތަމަޢުކަން މިޔައްތަރުގެ އަޑުތަކަން ނުރުހިގެންވާކަން ދޫކޮށްލުމެވެ. އުޅަނީ އެއީ ރައްޔިތުންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ކަންކަމެވެ. އުޅަނީ ނަޞާރާއިން، އުޅުމަކީ އަޅުކަންތަކުގެ ވަޒީފާތައް ފިޔަވައި އުޅުން އުތަކުން ވަޒީފާތަކެއްގައިވެސް ރަނގަޅުތަށް ޖެހެއެވެ.

އަދި ހަނދު (ޝަރުޢުން އުޅުނުބާވެގެންވާ އިސްލާމް) ދީނުގެ ޝިޔާރަކީ: الله ތަޢާލާގެ ދީނުގެ އިއްޔާރުކުރުން އުޅުއްވިގެންވާ ބަލައި ގޮވުމެވެ. އެއީ އުޅުމުގެ ސަބަބުން އުޅުގެ ދީނުގައި ހުރިވިގެންދާ، އަދި ޝަރީޢަތުން ފެތުމަ ރައްކާވާ، އަދި ރައްދުކުރެ ބާވައިތުއްވުން ކަންތައްވެ.

މިރީތި އަދި ނަޞާރާގެ ޝިޔާރުގެ ބާރުގައި މިއުއްމަތުގެ އުޅުއް ބަދަލު - ރަސްކަމުންނާއި އުޅުނިހިންގުންވުމެ- ތަރިގެންވުމެވެ.

އަދި އުކަންތައްކަން މުސްލިމުންގެ މަގާއި އުޅުއްވިފުން ހިނގާފައިވަނީ، އަދި الله އާއި އުކާލުގެ ރަސޫލާ ނުޒުއްސުލި ކަންތަކުގެ ތެރެއަށް އުޅުއްވިފުން މިވަރުގައި ކަންތައް ކުރުގައިވާ: މިރީތިންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، ޔަހޫދީންނާއި ހާރިޖީ އުޅުމިންނާއި

ވައްތަރުވެގަތުން: މިކަންތައްކާއި އަދި މިފަދަ ކަންތައް އިރުމަތީގެ ވެރިންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުން، އެބައިމީހުންނާއި ދުނިޔޭގައި ހަމަވަރުގަދަކަމުގެ ވަރުވާގެންނާ ކާފަރު ތުރުކީންތައް އެބައިމީހުންގެ ދައުލަތް އަސްގަދަކަން އަޅައިގަތީވެ. އެއީ އިސްލާމީ ދައުލަތުގައި އެފަދަ ކަންތައްތައް ހިނގައިފައިވާފަދަ ކަންތައްތައް އެބައިމީހުން އަލްޢަބްބާސީންނާއި ބިންތަކުގައި ހިނގައިދިޔަކަން ފެންނަނީވެ. އެކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން އެކަށޭގޮތުން ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ މިބަސްފުޅު ތެދުކުރާ ކަށަވަރުގައިވެ:

(لتركبن سنن من كان قبلكم...)[115]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައިވި މީސްތަކުންގެ ސުންނަތްތައް (ގޮތްތަކާއި އުސޫލްތައް) ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑަކޮޅުވެސް އަޅައިގަންނާނެތެވެ..."

'އަލްއިޤްތިޟާއު' ފޮތުން ގެނައި ވާހަކަތައް މިހިސާބުން ނިމުނީއެވެ.

މުސްލިމުންގެ މެދުގައި ހިލާފުވުމުގެ މައްސަލަ އުފެދުނުގެ ތެރެއިން، ޝިރުކު އިސްލާމް ދީނުގެ ތެރެއަށް ވަދެ ފެތުރުނު (މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް) ބާރުވެރިކަމުގައި އަމަލުކުރުން ދިމާވެފައިވަނީ، މިޒަމާނުގެ ތަކުރާރުވާ ކަންތައްތައް ހިނގައިދިޔައީވެ. އެގޮތުން އިސްލާމްކަމުން ނިސްބަތްވެގެންވާ ބައެއް، ﷲ ގެ ޝަރީޢަތްކުރެއްވި ޙުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި ހަރާމްކުރެއްވި ކަންތައްތައް ހަލާލުކުރުމާއި އަދި އެބަޔަކަށް ދުނިޔަވީ ބާރު ލިބުމުން، އިސްލާމީންގެ ޝަރީޢަތަށް ބޯލަނބާ ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ މައްސަލަ ފެނިގެންދާނެއެވެ.

_______________ v _ v _ v _

115 رواه البخاري: 7320، ومسلم: 2669

ދެންފަހެ ބޮޑުވެގެންވާ އިލްމާނިއްޔަތާއި، ކަންތައްތައް އިސްލާމްދީނުގެ މައްޗަށް ހިނގިއެވެ. އެގޮތުންގޮސް އުބައިދުން ތަޢުލީމް ނިޒާމްތަކުން، އަދި މުދުރުސްތަކުން މުސްލިމުވެރިޔާ ދީނާ ދިމާ އިހުސާނުތެރިވެއެވެ. އަދި ނުރުޖޫޢު މިނިކުން އަދި ބަދަލުކުރިމުރުކުން އުބައިދުން ހަރުމާ ނުހުރެއެވެ. ދެންފަހެ އުބައިދުން ދީނުތައް ފަސާދަކުރު، ބިނުތައް ޒާތުބުދުގެ، ހަރުތަކުން އިހުސާނުތެރިވެއެވެ. އެކަންތައްވީ ޝަރީޢަތުން ހިސާބުބަހާލާ އިދާރާގެ ހިލުމަތްވެންތަކުމުންނެވެ. އެއީ އަނިޔާއާއި އުޅުދުމަންވާ ދުޝްބަތުއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެމީރުކަމުން އުފެދި الله ގެ ޙަޤީޤަތުންނެވެ. އަދި ވަލީދުކަނި އެކާފިރުގެއަށެވެ.

އެކަންތައްކަމުކާ الله ތައާލާގެ ހަރުމަތުން، ހައްދު ފިޔަވައިނުލާނެއެވެ. އަދި ހަސްތާގެ ދީން ފުރިހަމަކުރުމަށް މެނުވީ الله ނުރުހުންވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ:

{يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔواْ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ٣٢ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ﴾[116]

މާނައީ: "އެއުރެން އެދެނީ، الله ގެ ނޫރުފުޅު (އިސްލާމްދީން) އެއުރެންގެ އަނގަތަކުން ނިއްވާލުމަށެވެ. ނަމަވެސް، ކާފިރުން ކަރާހިއްކޮށް ނުރުހުނަސް، الله އެކަލާނގެ ނޫރުފުޅު ފުރިހަމަކުރުމަށް މެނުވީ، އެކަލާނގެ އިންކާރުކުރައްވައެވެ. އެކަލާނގެއީ، ތެދުމަގާއި، ހައްގު ދީނާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެއީ) މުޝްރިކުން ނުރުހުނު ކަމުގައިވިޔަސް، އެންމެހާ ދީންތަކުގެ މައްޗަށް އެ ދީން ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ."

---

[116] التوبة:32-33

ދެންފަހެ الله ، އީމާންކަމުގެ އަހުލުވެރިން ޖާރިބުކުރައްވާ ސާބިތުކުރައްވާ، އަދި އުނދުރުގެ ވައްކަން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި އުނދަގޫތަކުން ނިމިއްޖެނަމަ، އަދި ފަސާދައާއި ކާފިރުކަމުގެ އަހުލުވެރިން ބަލާއާ ދިމާކުރުވީ، އަދި ބާކީވެ އޮތް ޒަމާނުގައި ދަތިކަމާއި ބާރުވެރިކަންވެސް އެބައިމީހުންނަށް ދިނިއުމުން، الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުންގެ ވައްކަން އިސްލާމްކުރާ އީމާންކަމުގެ އިތުރު ފާރުކުރައްވައެވެ. ދެންފަހެ، ކާފިރުވެރިން ހަލާކުވެގެންދާނެއެވެ އެބައިމީހުން ވީހާ ކުރިއަރާފައިވިޔަސް. އަދި އެންމެ ދުރުވެގެންވާ ބަނޑަކަން އެބައިމީހުން ފައްސާލައެވެ. އިބްނުލް ޤައްޔިމް ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . والله ناصر دينه وكتابه ∴ ورسوله في سائر الأزمان

لكن بمحنة حزبه من حربه ∴ ذا حكمة مذ كانت الفئتان . . .)[117]

މާނައީ: "އަދި ހުރިހާ ޒަމާނެއްގައި الله އެކަލާނގެ ދީނަށާއި، އެކަލާނގެ ފޮތަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނަސްރުދެއްވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ހަނގުރާމައިން އެކަލާނގެ ޖަމާޢަތް އިމްތިޙާންކުރައްވައިގެންނެވެ. ދެޖަމާޢަތް (ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުން) ވީހަނދުއްސުރެ އެކަލާނގެ ޙިކުމަތުގައި އޮތީއެވެ."

އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ:

(والحق منصور وممتحن فلا ∴ تعجب فهذي سنة الرحمن

وبذاك يظهر حزبه من حربه ∴ ولأجل ذاك الناس طائفتان)[118]

_______________ v _ v _ v _

[117] الكافية الشافية: 111/1

[118] الكافية الشافية: 17/1

މާނައީ: "އަދި ހައްޤުވަނީ ނަސްޚުކުރިހިޔެން އަދި އިމްތިޔާޒުކުރުއްވިގެންނެވެ. އެހެންކަމުން ތިބާ ހަޖައިބުނުވާށެވެ. މިއީ ޝަރުޢާންވަނަ އިޖުމާޢެއް ސުންނަތެކެވެ. އަދި ހަމަ ކާފިރުންގެ ޢާދަކާއި ހެދުމާ ތަފާތުވުން މުސްލިމުންނަށް ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުން ތަޝައްބަހުކުރުން ބާކީކުރުން ހެދުމެއްގައި ލާޒިމުވެއެވެ."

އަދި ޚިލާފަތުގެ ޚަލީފާއިން ހެދުމާ ތަފާތުވުމަށް ޝަރުޢީ ބަޔާން ކުރައްވައިފައިވެއެވެ:

(. . .وذلك يقتضي: إجماع المسلمين على التمييز عن الكفار ظاهرا، وترك التشبه بهم ولقد كان أمراء الهدى، مثل العمرين وغيرهما، يبالغون في تحقيق ذلك بما يتم به المقصود . . .)[119]

މާނައީ: "...އަދި އެކަންތައް ތަޤާޟާކުރަނީ: ބާހިރުފުށުން ކާފިރުންނާ ތަފާތުވުމަށް މުސްލިމުންގެ ޢިޖުމާޢާއި، އަދި އެމީހުންނާއި ވައްތަރުވުން ދޫކޮށްލުމެވެ. އަދި ހިދާޔަތުގެ އަމީރުން (ދެ ޢުމަރުމެން ފަދަ) އާއި އަދި އެހެނިހެން ބޭކަލުން ހިމެނޭ ގޮތުން، މަޤްޞަދު ޙާޞިލުވާ ގޮތަށް އެކަން ޙަޤީޤީކުރުމުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް މަސައްކަތް ކުރައްވާ ބޭކަލުން ވެވަޑައިގެންނެވެ..."

އަޅުގަނޑު ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްލާނަމެވެ. ޢުމަރު رضي الله عنه ގެ ޢަހްދުނާމާއެވެ:

---

[119] اقتضاء الصراط المستقيم: 365/1

(أن لا تكاتبوا أهل الذمة، فتجرى بينكم وبينهم المودة، ولا تكنوهم، وأذلوهم ولا تظلموهم...)[120]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންނާއި ޛިއްމީންނާއި ދެމެދު މުކާތަބާ ނުކުރުންކަމުގައެވެ. އެއިރުން ތިޔަބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުންނާއި ދެމެދު ލޯބިވުން ހިނގާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ކުންޏާއިން ނުކިޔާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލާށެވެ. އެކަމަކު އެބައިމީހުންނަށް އަނިޔާވެރި ނުވާށެވެ..."

އެއަށްފަހު (އިބްނު ތައިމިއްޔާ) ވިދާޅުވިއެވެ:

(ومن جملة الشروط ما يعود بإخفاء منكرات دينهم، وترك إظهارها... ومنها: ما يعود بإخفاء شعار دينهم... فاتفق عمر رضى الله عنه، والمسلمون معه وسائر العلماء بعدهم ومن وفقه الله تعالى من ولاة الأمور على منعهم من أن يظهروا فى دار الإسلام شيئا مما يختصون به، مبالغة فى أن لا يظهروا فى دار الإسلام خصائص المشركين، فكيف إذا عملها المسلمون وأظهروها... ومنها: ما يعود بترك إكرامهم وإلزامهم الصغار الذى شرعه الله تعالى... ومن المعلوم: أن تعظيم أعيادهم، ونحوها، بالموافقة، فيها نوع من إكرامهم فإنهم يفرحون بذلك، ويسرون به، كما يغتمون بإهمال أمر دينهم الباطل...)[121]

_______________ v_v_v_

[120] تاريخ أصبهان: 31/2

[121] اقتضاء الصراط المستقيم: 367/1

މާނައީ: "...އަދި ޝަރީޢަތުގެ ބިނާގަލި: އެބައިމީހުންގެ ދީނުގެ މުސްލިމުކަމާއެއް ފުރިހަމަކަމާއި އަދި އެކަންތައް ކުރުމަށް ދޫކޮށްލުމަށް ނުކުމެ ޝަރީޢަތުގައިވާ...އަދި އޭގެ ތެރޭގައި: އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގެ ޝިރުކު ވަކިކޮށްދިނުމަށް ނުކުމެ ޝަރީޢަތުގައިވާ....ކަމާ ޢުމަރު رضي الله عنه އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި މުސްލިމުންނާއި، އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ކުރީގައިވީ ހިތާ އިސްލާމީ ވެރިންނާއި، އަދި ވެރިންގެ ބޮޑެތި الله ޖައްލަ ވަޢައްޒަ ބައްޔިތްކުރައްވާ ބައިގަ، މިއަންނަން، އެބައިމީހުން (އެބަހީ: އިސްލާމީ ބިލާދުގައި އުޅޭ ކާފަރުން) އިސްލާމީ ބިލާދުގައި އެބައިމީހުންނަށް ހުރިބަވެރިކަމާ އެއްވެސްކަމެއް ކާފިރުންނަށް މަސައްކަތްކުރުމުގެ މަގުފަހިނުކުރުމެވެ. އެއީ ކަރުކު އިސްލާމްގައި މުޝްރިކުންގެ ހުރިބަކަންތައް އެބައިމީހުން ކާފިރުން ކުރަން ވަރަށް ބޮޑު (އަހުލުޛިއްމީކަންތަ އަދުރުކުރުމުގެ ޝަރުޠުތަކެވެ). ދެންފަހެ، ހިތި މުސްލިމުން އެބައިމީހުންނަކީ، އަދި ސިފަ މުސްލިމުން އެބައިމީހުން ކާފިރުންނަށްވުރެ ކަންބޮޑުވާ ކަންތައްތައް ހަރަކާތްތެރިވާނެވެ!؟...

އަދި އޭގެ ބޮޑުކަމީ: އެބައިމީހުންނަށް އިޖްތިހާދުކުރަން ކަމަކުން ދުރުކުރުމާ، އަދި الله ބާރީ ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ނަކަލުކުރުމުގައި ކުޅަދާނަ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޙާލުކުރުމަށް ދުރުކޮށް ޝަރުޢުކޮށްވެ....

އަދި އެހެންމީހުންގެ: އެބައިމީހުންގެ އިޒުބާރީ އެފަދަ ކަންބޮޑު އެއްބަސްވުން އެކަންބޮޑު މަތިވެރިކަން މާލިކުކުރުމޭ: އެކަންބޮޑުގައި އެބައިމީހުންނަށް އިޖްތިހާދުކުރަން ކަމަކުންގެ ވައްދައިވާ ކަމެއްކަމެވެ. އެހެން އެބައިމީހުން އެކަންބޮޑުގެ ސަފަބުން އެޔާކަމް، އެކަމުން އޮޅުވާލެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބާރުފު ތެރޭގެ ކަންބޮޑު އިހާނެކުރުމުން އެބައިމީހުން ހިމާޔަތް ލިބިގަތުމަށް ފުރުސަތުދީފައިވާތީއެވެ..."

އަރިވުން ޝައިޚުލް އިސްލާމް ވިދާޅުވެއެވެ:

(...وقال سبحانه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ .ومعلوم أن الكفار فرقوا دينهم، وكانوا شيعا كما قال سبحانه: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ ....وقد قال تعالى لنبيه عليه الصلاة والسلام: ﴿لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾ وذلك يقتضى تبرؤه منهم فى جميع الأشياء. ومن تابع غيره فى بعض أموره فهو منه فى ذلك الأمر؛ لأن قول القائل: أنا من هذا، وهذا منى - أى أنا من نوعه، وهو من نوعى - لأن الشخصين لا يتحدان إلا بالنوع، كما فى قوله تعالى: ﴿بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ وقوله عليه الصلاة والسلام لعلى: «أنت منى وأنا منك» فقول القائل: لست من هذا فى شىء، أى لست مشاركا له فى شىء، بل أنا متبرئ من جميع أموره. للرسول بقدر موافقته لهم، فإن الشخصين المختلفين من كل وجه فى دينهما، كلما شابهت أحدهما؛ خالفت الآخر. وإذا كان الله قد برأ الله رسوله صلى الله عليه وسلم من جميع أمورهم؛ فمن كان متبعا للرسول صلى الله عليه وسلم حقيقة كان متبرئا كتبرئه، ومن كان موافقا لهم كان مخالفا للرسول بقدر موافقته لهم، فإن الشخصين المختلفين من كل وجه فى دينهما، كلما شابهت أحدهما؛ خالفت الآخر...) [122]

---

[122] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/175-177

މާނައީ: "... الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمۡ وَكَانُواْ شِيَعٗا لَّسۡتَ مِنۡهُمۡ فِي شَيۡءٍۚ إِنَّمَآ أَمۡرُهُمۡ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُواْ يَفۡعَلُونَ﴾[123]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންގެ ދީން ބައިބައިކޮށް، ބައިތަކެއް ކަމުގައިވީ މީހުންގެ ތެރެއިން، އެއްވެސް ކަމެއްގައި، ކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ. އެއުރެންގެ ކަންތައް އޮންނާނީ ހަމައެކަނި الله ގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. ދެން އެއުރެން ކޮށްއުޅުނު ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކައިން، އެކަލާނގެ، އެއުރެންނަށް ޚަބަރު އަންގަވާނެއެވެ."

އަދި އުނގެނުވާލެއްވުމުގައި: ކާފަރުން އެބައިމީހުން ދީން ބައިބައިކޮށް، އަދި ބައިގަނޑުތަކަކަށްވެގެންދިޔަކަމެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވާފައިވަނިއެވެ:

﴿وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَٱخۡتَلَفُواْ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُۚ...﴾[124]

މާނައީ: "ފާޅުވެގެންވާ ހެކިތައް އެއުރެންނަށް އައުމަށްފަހު، ވަކިވަކިވެ ޚިލާފުވި މީހުން ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ!..."....

އަދި الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި މުޚާޠަބުކުރައްވާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:
'އެއުރެންގެ އެއްވެސް ކަމެއްގައި ކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.'

---

[123] الأنعام: 159

[124] آل عمران: 105

އެކަންތައް ތާޢީދުކުރަނީ ހުރިހާކަމެއްގައި އެކަށޭގެފަދަ އެބައިމީހުންނާއި ބަރީއަވެވަޑައިގަތުމެވެ.

އަދި މީހަކުގެ ބައެއް ކަންތައްތަކުގައި އެމީހަކަށް ތަބާވާމީހާ، ފަހެ އެކަންތައްތަކުގައި އޭނާވަނީ އޭނާގެ ކިބައިންނެވެ. އެހެނީ މީނާގެ ބުނުއްވުމުގައިވާ: 'އަހުރެންވަނީ މީނާގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި މީނާވަނީ އަހުރެންގެ ކިބައިންނެވެ.' އެބަހީ: އަހުރެންވަނީ އޭނާގެ ވައްތަރުންނެވެ. އަދި އޭނާވަނީ އަހުރެންގެ ވައްތަރުގައެވެ. އެހެނީ ވައްތަރުގެ ގޯތުންނުވި ދުމިހަމަ އެއްގޮތްވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: 'އެއުރެންގެ އެއްބައިކަކުވެސް އަނެއްބަޔަކު މެދުވެރިންނެވެ.' އަދި އެކަލޭގެފާނު ޢަލީގެފާނަށް ވިދާޅުވެއްވިއެވެ:

«أَنْتَ مِنِّي وَأَنَا مِنْكَ»[125]

މާނައީ: "ތިބާވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ ތިބާގެ ކިބައިންނެވެ."

އަދި މިހަކުގެ ބުނުއްވުމުގައިވާ: 'އެއްވެސް ކަމެއްގައި އަހުރެން މީނާގެ ކިބައިންނުވެއެވެ.' އެބަހީ: އެއްވެސް ކަމެއްގައި އަހުރެން މީނާއާއި ބައިވެރިނުވާނަމެވެ. އަދި ކިބައިމާ، މީނާގެ ހުރިހާކަމަކުން އަހުރެންވެސް ބަރީއަވެގަންނަމެވެ.

އެބައިމީހުންގެ ހުރިހާކަމަކުން الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ބަރީއަވެވަޑައިގަތްތެއްވިއިރު، ދަންނަވަން ރަސޫލާ ﷺ އަށް ނަޞޭހަތްތެރިވުމަކީ ތަބާވާމީހަކަށްވެސްވާނީ އެކަށޭގެފަދަ ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިފަދައިން ބަރީއަވެގަންނަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވެގެންވާމިންވަރަށް، އޭނާ އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވި މިންވަރަކުން

______________ v _ v _ v _

125 رواه البخاري: 2699

ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އާއި ޚިލާފުވެގެންނެވެ. އެހެނީ ހުރިހާ ގޮތަކުން އެދުރުވީރުއްގެ ދީނުގައި އެކަކު އަނެކަކާއި ޚިލާފުވެގެންވާ ދުވަހަކު، އެކަކު އަނެކަކާއި ވައްތަރުވާ ކޮންމެކަމެއްގައި އަނެއްކަމަކާއި ޚިލާފުވެގެންވެއެވެ..."

اللّٰه ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ...﴾[126]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އާއި) އެހީތެރިއެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ! އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔެއްގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހަދައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، ހަމަކަށަވަރުން، އޭ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ قَوۡمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مَّا هُم مِّنكُمۡ وَلَا مِنۡهُمۡ...﴾[127]

މާނައީ: " اللّٰه އެއުރެންގެ މައްޗަށް ކޯފާލައްވާފައިވާ ބަޔަކު އެކުވެރި ރަޙްމަތްތެރިން ކަމުގައި ހެދީމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިންނާ ބައެއްނޫނެވެ. އަދި އެއުރެންގެ ތެރެއިންވެސް ހިމެނޭ ބައެއްނޫނެވެ..."

_______________ v_v_v_

126 المائدة: 51

127 المجادلة: 14

ހަޤީޤީންނާއި އުޅުވެރިވާ އެހީތެރިވާ މުއުމިނުންނަށް އެއާޔަތުން އެކަލާނގެ ޢަދުލުގެ ބަސްވަޙީކުރައްވައެވެ.

އެއީ މިބަސްފުޅުން ފެނިގެން ސާބިތުވާ ނިމުންތަކެވެ.

﴿لَّا تَجِدُ قَوۡمٗا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ...﴾[128]

މާނައީ: " الله އާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނަކީ الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިދޭ ބައެއްކަމުގައި ތިބާ ނުދެކޭނެއެވެ...."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ...﴾[129]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އީމާންވެ ހިޖުރަކޮށް އެއުރެންގެ މުދަލާއި، ނަފްސުތަކުން الله ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކޮށް އެއުރެން މީހުންނާއި، (އެއުރެންނަށް) ހިޔާވަހިކޮށްދީ، ނަޞްރުދިންމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންގެ އެއްބަޔަކީ، އަނެއްބަޔަކުގެ އެހީތެރިންނެވެ..."
އެއާޔަތުން ސާބިތުވާ ނިމުންތަކެވެ.

_______________ v _ v _ v _

128 المجادلة: 22

129 الأنفال: 73

ފަހެ، الله ތަޢާލާ އެވަނީ މުހާޖިރުންނާއި އަންސާރުންނާއި ދެމެދު، އަދި އެބޭކަލުންނަށް ފަހުގައި އީމާންވެ ހިޖުރަކޮށް ޤިޔާމަތާއި ހަމައަށް ޖިހާދުކުރި މީހުންނާއި ދެމެދު މުވާލާތު އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އަދި މުހާޖިރީ: الله ނަހީކުރައްވާ ކާފިރުން ހިޖުރަކޮށް ދޫކޮށްލާ މީހާއެވެ. އަދި ޖިހާދުކުރުންވަނީ ޤިޔާމަތްދުވަހާއި ހަމައަށް ދެމިގެންނެވެ. އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ۝ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ﴾[130]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެހީތެރިޔާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަދި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އެއުރެންނީ ރުކޫޢުގައިވެސް ނަމާދު ޤާއިމްކުރާ، އަދި ޒަކާތްދޭ މީހުންނެވެ. الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އީމާންވެގެންވާ މީހުން އެއީ، އެހީތެރިންކަމުގައި ބަލައިގަނެފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ގަދަވެރިން ބަޔަކީ ހަމަ الله ގެ ޖަމާޢަތެވެ." މިދެއާޔަތެވެ.

(އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(. . . ونظائر هذا فى غير موضع من القرآن: يأمر سبحانه بموالاة المؤمنين حقا – الذين هم حزبه وجنده – ويخبر أن هؤلاء لا يوالون الكافرين ولا يوادونهم. والموالاة والموادة: وإن كانت متعلقة بالقلب، لكن المخالفة فى الظاهر أعون على مقاطعة الكافرين ومباينتهم. ومشاركتهم فى الظاهر: إن لم تكن ذريعة أو سببا قريبا أو بعيدا إلى نوع ما من الموالاة والموادة، فليس فيها مصلحة المقاطعة والمباينة، مع أنها تدعو إلى نوع ما من المواصلة – كما توجبه الطبيعة وتدل عليه العادة – ولهذا كان السلف رضى الله عنهم يستدلون بهذه الآيات على ترك الاستعانة بهم فى الولايات. فروى الإمام أحمد بإسناد

130 المائدة: 55-56

صحيح، عن أبي موسى رضي الله عنه قال: " قلت لعمر رضي الله عنه: إن لي كاتبا نصرانيا قال: ما لك؟ قاتلك الله، أما سمعت الله يقول: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ﴾ ألا اتخذت حنيفا؟ قال: قلت: يا أمير المؤمنين، لي كتابته وله دينه. قال: لا أكرمهم إذ أهانهم الله، ولا أعزهم إذ أذلهم الله، ولا أدنيهم إذ أقصاهم الله " ولما دل عليه معنى الكتاب: وجاءت سنة رسول الله صلى الله عليه وسلم، وسنة خلفائه الراشدين، التي أجمع الفقهاء عليها بمخالفتهم وترك التشبه بهم.

ففي الصحيحين عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن اليهود والنصارى لا يصبغون فخالفوهم» أمر بمخالفتهم؛ وذلك يقتضي أن يكون جنس مخالفتهم أمرا مقصودا للشارع؛ لأنه: إن كان الأمر بجنس المخالفة حصل المقصود، وإن كان الأمر بالمخالفة في تغيير الشعر فقط، فهو لأجل ما فيه من المخالفة فالمخالفة: إما علة مفردة أو علة أخرى، أو بعض علة، وعلى التقديرات تكون مأمورا بها مطلوبة من الشارع . . .)[131]

ޤުރްއާނުގައި އެއްބަސްވުން ދީނަ ސުންނަތުގައި މިފަދަ ގޮތް އާދަމްބަރުވެއެވެ. الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ހަދާޔަތް އަދި ރަސޫލާކުރައްވަފައިވާ ބައްޓަން ދުއްވިނުންނާއި ދެކޮޅުހެދުމަކީ، އަދި ހިތްވަރުން ދޭހަވާ ލަފުޒުންނާއި ގުޅޭގޮތް އެހީތެރިވާކަމެވެ، އަދި ހެދުންކުރުމާއި ސަބަބަކަށްވީ ދެކޮޅުހެދުމާއި އެއްގޮތް ހިތާއި ދުނިޔަވީހަކަތް، ޢަމަލުން ހަމަވީ ލަފުޒުންނާއި ގުޅުމާއި އަދި އެހީތެރިވާނެ ވަކިވުމަކީ އެހީތެރިވާކަމެވެ.

‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾‾

131 اقتضاء الصراط المستقيم: 1/183-186

އަދި ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާއި ބައިވެރިވުމީ -މުވާލާތްކުރުމާއި ލޯބިކުރުމުގެ ވައްތަރަކަށްވާ ދަރަޖައެއްކަމުގައި ނުވަތަ ކާފިރުވެގެންވާ ދުރުވެގެންވާ ސަބަބަށްކަމުގައި ނުވާނަމަވެސް- ގުޅުންކަނޑާލާ ވަކިވެގަތުމުގައި އެކުލެވިގެންވާގޮތަށް މަސްލަހަތު އެކަށްތަކުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ ޠަބީޢަތު ވާޖިބުކުރާފަދައިން އަދި ޢާދަކާދަ ދަރީޖުކުރާފަދައިން އެކަމުގައި (އެބަހީ: ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާއި ބައިވެރިވުމުގައި) ގުޅުންބަދަހިކުރުމުގެ ވައްތަރަކަށް ގާތްވުމާއި އެކަމުގައިވެއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި ޒިޔާރަތްތަކުގައި (ފިރިކާލުމާއި މަސްއޫލުވި މަޤާމުތަކުގައި) އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެހީތެރިކަން ހޯދުން ދޫކޮށްލުމަށް މިއާޔަތްތަކުން ސަބަބުން ދަލީލުދައްކަވައެވެ.

އޮތުން އިމާމް އަޙްމަދު ޞަޙީޙް ސަނަދަކުން އަބޫ މޫސާ رضي الله عنه ގެ ޙަދީޘުން ރިވާކުރައްވާފައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ:

(قلت لعمر رضي الله عنه: إن لي كاتبا نصرانيا قال: ما لك؟ قاتلك الله، أما سمعت الله يقول: ﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ﴾ ألا اتخذت حنيفا؟ قال: قلت: يا أمير المؤمنين، لي كتابته وله دينه. قال: لا أكرمهم إذ أهانهم الله، ولا أعزهم إذ أذلهم الله، ولا أدنيهم إذ أقصاهم الله.)[132]

---

132 އިމާމް އަޙްމަދުގެ މުސްނަދަކުން މިރިވާޔަތެއް ނުފެނުނެވެ. އެކަމަކު އަލްބައިހަޤީ އައްސުނަނުލް ކުބްރާގައި އަދި އިބްނު އަބީޙާތިމް މިރިވާޔަތް ގެންނަވާފައިވެއެވެ. السنن الكبرى للبيهقي: 20409، تفسير ابن أبي حاتم: 6510

މާނައީ: "އަހުރެން އުމަރު رضي الله عنه އަށް ދެންނެވީމެވެ: 'އަހުރެންނަށް ނަޞްރާނީ ކާތިބަކު ލިބިގެންވެއެވެ.' އެހިނދު އުމަރުގެފާނު އަހުރެންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ: 'الله ތިބާ ހަލާކުކުރައްވާށިއެވެ! ތިބާއަށްވީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ!؟' الله ތަޢާލާ މިހެން ވަޙީކުރެއްވިއަޔެ ތިބާ ނާހަމުހެއްޔެވެ؟ "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެހީތެރިއެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ބައެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ އެކުވެރިންނެވެ.." ތިބާ ބަހާރެއް (ތަފްސީރުގެ އަރުތަވިރި މުސްލިމުން) ނުފެނުމަކުވެ!' ވިދާޅުވިއެވެ: އަހުރެން ދެންނެވީމެވެ: 'އޭ އަމީރުލް މުއުމިނީނެވެ! އަހުރެންނަށްވަނީ އޭނާގެ ލިޔުމެވެ. އަދި އޭނާގެ ދީންވަނީ އޭނާއަށެވެ.' ވިދާޅުވިއެވެ: 'الله އެބައިމީހުން އިހާނަތްތެރިކުރައްވާފައިވާއިރު އަހުރެން އެބައިމީހުންނަށް ޢިއްޒަތްތެރިކަން ކޮށްނުދޭނަމެވެ. އަދި الله އެބައިމީހުން ނިކަމެތިކުރައްވާފައިވާއިރު އަހުރެން އެބައިމީހުން ގާތްކޮށްނުދޭނަމެވެ. އަދި الله އެބައިމީހުން ދުރުކުރައްވާފައިވާއިރު އަހުރެން އެބައިމީހުން ކައިރިކޮށްނުދޭނަމެވެ."

ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘްތަކާ އާޔަތްތަކުން الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތް، އަދި ޚުލަފާއުރާޝިދީން އެކަމަކަށް އިޖްމާޢުވެގެންވާ އެކަށީގެންވާ ބަޔާނަކުން ލިބިގެންވާ ފަދައިން ސުންނަތުގައިވެސް: އެބައިމީހުންނާއި ހެދުމުގައިވެސް، އަދި އެބައިމީހުންނާއި ވައްތަރުވުމުން ދުރުހެލިވުމަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.

އެގޮތުން ޢަބްދުއްލާހިބްނު ޢުމަރު رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އަންގަވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައިފައެވެ:

«إِنَّ اليَهُودَ، وَالنَّصَارَى لَا يَصْبُغُونَ، فَخَالِفُوهُمْ»[133]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން (ނުވަތަ އިސްތަރީގައި) ކުލަނުޖަހައްސައެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވާށެވެ."

އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމަށް އެކަށޭގޮތުން އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެކަން ޙާޞިލުކުރަނީ އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުން އޭގެ ޒާތުގައިވެސް ޝަރުޢުގައި ގަބޫލުކުރެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވުމެވެ. އެހެނީ އޭގެ ޒާތުގައި ޚިލާފުވުމަކީ އަމުރުވާނަމަ ގަބޫލުކުރެވޭ ކަންތައް އެކަމުން ޙާޞިލުވާނެއެވެ. އަދި އިސްތަރީގެ ނުވަކަން ބަދަލުކުރުމުގައި ޚިލާފުވުމަކީ އެކަން އަމުރުވާނަމަ، އެކަންތައް އެވެސް އެކަމުގައިވާ އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމުގެ ސަބަބަކަށްކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން އެބައިމީހުންނާއި ޚިލާފުވުމީ މުޅިއަކު ވަކި އިރާދަކުރެވޭކަމެވެ. ނުވަތަ އޭގެ އެހެން އިރާދަކުރެވޭކަމެވެ. ނުވަތަ އޭގެ އިރާދަކުރުމެއް އެއްބަސްވެ. އަދި (ހުރިހާ) ގޮތަކުން ބިދިޔަސަވެސް އެކަންތަކެއްގައިވާ ޝަރުޢުގައި އަމުރުވެވި ގަބޫލުކުރެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ..."

(އަދިވެސް ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:)

(﴿ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ ﴾ قال الضحاك: " عيد المشركين " رواه أبو الشيخ بإسناده.

وبإسناده عنه: "كلام الشرك" . . . . وبإسناده، عن عمرو بن مرة: لا يمالئون أهل الشرك على شركهم ولا يخالطونهم." وبإسناده عن عطاء بن يسار قال: قال عمر: " إياكم ورطانة الأعاجم، وأن تدخلوا

---

133 رواه البخاري: 3462، ومسلم: 2103

على المشركين يوم عيدهم فى كنائسه. وقول هؤلاء التابعين: " إنه أعياد الكفار " ليس مخالفا لقول بعضهم: " إنه الشرك "، أو صنم كان فى الجاهلية، ولقول بعضهم: إنه مجالس الخنا، وقول بعضهم: إنه الغناء؛ لأن عادة السلف فى تفسيرهم هكذا: يذكر الرجل نوعا من أنواع المسمى لحاجة المستمع إليه، أو لينبه به على الجنس.... ووجه تفسير التابعين المذكورين: أن الزور هو المحَسَّن المموه، حتى يظهر بخلاف ما هو عليه فى الحقيقة.... ولهذا فسره السلف تارة بما يظهر حسنه لشبهة، أو لشهوة.... فالشرك ونحوه: يظهر حسنه للشبهة، والغناء ونحوه: يظهر حسنه للشهوة. وأما أعياد المشركين: فجمعت الشبهة والشهوة، وهى باطل إذ لا منفعة فيها فى الدين، وما فيها من اللذة العاجلة: فعاقبتها إلى ألم، فصارت زورا، وحضورها: شهودها، وإذا كان الله قد مدح ترك شهودها، الذى هو مجرد الحضور برؤية أو سماع، فكيف بالموافقة بما يزيد على ذلك، من العمل الذى هو عمل الزور، لا مجرد شهوده؟...)[134]

މާނައީ: " الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފައިވެ:

﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَشۡهَدُونَ ٱلزُّورَ...﴾[135]

މާނައީ: "އަދި ދޮގުތަކުގައި (އައްޒޫރުގައި) ހާޒިރުނުވާ މީހުންނެވެ..."

----

[134] اقتضاء الصراط المستقيم: 1/480-483

[135] الفرقان: 72

އައްޟައްޙާކު ވިދާޅުވިއެވެ: ' (الزور) 'އައްޒޫރު' އަކީ މުޝްރިކުންގެ ޢީދެވެ."

ރިވާކުރެއްވި އަބޫއަށްޝައިޚު އިސްނާދުންނެވެ. އަދިވެސް ޢިކްރިމާގެން ސަނަދު ޞައްޙާ

ޢިކްރިމާގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ. (الزور) 'އައްޒޫރު' އަކީ: ޝިރުކުގެ ވާހަކަތަކެވެ.

އަދިވެސް މުސްނަދުގައި ޢަބްދު ބިން ޙުމައިދުގެ އަރިހުން ރިވާކުރެއްވިއެވެ: 'ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އުޅަދިޔުންގެ ޝިރުކުގެ ދައްކަވަން އެދިތަރިންވެއެވެ. އަދި އުޅަދިޔުންނާއި މަސްޖިދުތަކުން ދަސްވެއެވެ."

އަދި ބައިހަޤީ ބިން ޙަސަނު ވިދާޅުވިކަމަށް ރިވާކުރެއްވިއެވެ: ޢުމަރުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ:

"ޢަޖަމީންގެ ރަޓާނާ (ބަސް) ދަސްކުރުމާއިމެދު ފައްޅިތަކުގައި ޝިރުކުވެރިންގެ

ދެކޮޅުވެގަންނާށެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ޢީދުގައި، އެބައިމީހުންގެ ފައްޅިތަކުގައި އެބައިމީހުންގެ

ގާތަށް ފައްޅިތަކުގެ ވަންނާއިމެދުވެސް ހިނގާރެވެ ދުރުވެގަންނާށެވެ."

(އެބަހުގެ މުރާދަކީ) އެއީ ކާފިރުންގެ ޢީދުތަކުގައި މީސްމީހުން ބައިވެރިވުން

ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު، އެއީ ޝިރުކު ކުރުމަކީ ނުވަތަ ޤުރުއާނުގައިވާ ބާރުއަޅުއްވަމުން

ބައެއް ބައިވެރިވުން ވިދާޅުވި ބަސްފުޅާއި ހިލާފުވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް

ބައިވެރިވުމުގެ ބަސްފުޅުކުރުމުގައިވާ: 'އެއީ ފާޙިޝް ކަންތައްތަކާ މީހުންނާއި އެކުގައި

އިންނުންނުކުރަން' އަދި 'އެއީ ތަފާތުން ކުރަން' (މިބަސްފުޅުތައްވެސް ހިލާފުނުވެއެވެ.)

އެހެން ތަފްސީރު ކުރެއްވުމުގައި ސަލަފުންގެ ބޭރައްޔާ މިއެވެ. އެފަދައިން ނަންދެވޭ

ކަންތައްގެ ވައްތަރުތަކުން އެއްވައްތަރެއް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެއީ އަޑުއަހާމީހާ އެކަމަށް

ހާޒިރުވެވޭނެ ނޫނީ އެފަދައިން ބޭނުމުން އެކަންތައްގެ ޖިންސަށް ސަމާލުކުރުވުމަށެވެ....

އަދި 'އައްޖޫރު' އަކީ: ބަޔާނުކުރުމުގައި އުޅެމުން ވާޖިބާއި ހިލާފުން ފާޅުވެގެންވުމަށްޓަކައި ދަވިއޯދަންކަން އޮޅުވާލުމި ޖިންސީގުޅުންހުރިގޮތާ ކަންތައްކުރުމުގައި ތާޢީރުން ތަރުޞީފު ކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅުގެ މުރާދު ދަންނައެ، އެއީ ޝުބުހަތަކަށްޓަކައި ނުވަތަ ޝަހުވަތުތަކަށްޓަކައި ރިޢާޔަތްކުރުމުގައި ބައެއް ފާޅުފާޅުކަންތައްތަކުރުމުގައި ސަލަފުންގެ ބޮޑެތިން ތަރުޞީފުކުރެއްވި މިހެންވެއެވެ....އެހެނީ ޝަރުޢާއި ހެޔޮ ކަންތައް، ޝުބުހަތުގެ ސަބަބުން ރިޔާއި ރަނގަޅުކަމުގައި ފާޅުފާޅުކަންތައްތައް ކަމާބެހޭގޮތުން، ޝަހުވަތުގެ ސަބަބުން އެއީ ރިޔާއި ރިޔާކާރުކަމުގައި ހަމަޖެހޭގޮތެވެ.

މުޝްރިކުންގެ އިލްމުވެރިން ދަންނައެ، ފަހެ އެކަންތައްތަކާއިމެދު ޝުބުހަތާއި ޝަހުވަތު ޖަހައިލެވިގެންނެވެ. އެއީ ބާޠިލުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ދީނުގައި އެކަމުގައި އެއްވެސް ވަންތައް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުގައިވާ ވާޖިބު ތަޢުޤީބުގެ ނިމިދިޔުންވަނީ ފެންމައްޗަށް ގެނގުޅުއްވާށެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައްކަށް 'ޒުހުދު' ކަމުގައި ފެންނަދިއަށެވެ. އަދި އެކަމަށް ހުކުރުމީ: އެކަންތައްތަކުގައި ހަރުދަމަވުމެވެ. ހަމައެކަނި ތަޤްވާ ފުރުޖަހާ ނުވަތަ އަޒުއަހައިގެންވާ ހަރުދަމަވުން ދުރުކުރުވުމަށް މަސައްކަތް اللّٰه ތަޢާލާ މަތިބަރުވެއްވާފައިވާނަމަ، ދެންފަހެ އެއްސުރެ އިތުރުވެގެންވާ ކަންތައްތަކުރުމުން އެއްބަސްވެންކަމުގައިވާ ބަމަދުކުރުން، އެބަހީ ހަމައެކަނި އެކަމަށް ހިތްވާ ހަރުދަމަވުންކަމުގައިވާ ސިފަ އެކަމުގެ ބަމަދުކުރުންވާނީ ކިހިނެއްކަން ހެއްދެވީ!؟..."

(އަދިވެސް ވިދާޅުވިއެވެ)

(...واعلم أنا لو لم نر موافقتهم قد أفضت إلى هذه القبائح لكان علمنا بما الطباع عليه واستدلالنا بأصول الشريعة يوجب النهي عن هذه الذريعة، فكيف وقد رأينا من المنكرات التي أفضت إليها المشابهة ما قد يوجب الخروج من الإسلام بالكلية؟ . وسر هذا الوجه: أن المشابهة تفضي إلى كفر، أو معصية غالبا، أو تفضي إليهما في الجملة. . .وما أفضى إلى ذلك كان محرما. . .) [136]

މާނައީ: "...ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމުން ހަމައެކަނި އެކަންތައް ދުތުވެރިކުރާވާ މިހިރަ ހުތުރު ކަންތައް ފެނުނީ އަހަރުމެންނަށް ނުނިގުނުނަމަވެސް، އަހަރުމެންގެ ޢަމަލުކުރުން (އެބަހީ: އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުން) އިލްމުވެރިކަމާއި ބައިވެރިވުން ދޫކޮށްދިނުން) ވާހިނދު ޖަބުރުއަތް އެބައިމީހުންނާއި ކަންތައްތަކުން ޢަމަލުކުރުން ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ދަލީލުތަކާ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސްތަކާ، މިދެއްޔާ ނަހީކުރުން ވާޖިބުކުރެއެވެ. ދެންފަހު -އެބައިމީހުންނާއި ވައްތަރުވުމުގެ ސަބަބުން ދުރުވެރިވި- އިސްލާމްދީނުން އެއްކޮށް ބޭރުކުރުން ވާޖިބުކުރާފަދަ މުންކަރާތްތަކެއް އަހަރުމެންނަށް ފެނިގެންވާނަމަ ކަންތައްވާނީ ކިހާފަދަ ކަމަކަށްތޯއެވެ!؟ މިކަމުގެ ސިއްރަކީ: (ކާފަރުންނާއި) ވައްތަރުވުން ގިނަފަހަރު ގެންދާނީ ކާފަރުކަމަށް ނުވަތަ ފާފަވެރިކަމަށެވެ. ނުވަތަ ޖުމުލަގޮތުން އެދެކަންތަކަށެވެ...އަދި އެކަންތަކަށް ގެންދާކަމެއް ވާހިނދު ހަރާމްވެގެންނެވެ..."

---

136 اقتضاء الصراط المستقيم: 541/1

މިއީ މުޝްރިކުންނާއި ކާފިރުންނާއި ވައްތަރުވެގަތުން ނަހީވެގެން އައިސްފައިވާ ދަލީލުތަކުން ބައްލަވާ. އެހެންއެކަމަކު އެކަމަށްޓަކައި ވާހަކަތައް ގެނެވުން ސިއްރާއިގުދު ސަމާލުވެ ދެންނެވުމަށްފަހު ރަހަކަން ﷲ ރަޙްމަތްކުރައްވާށިއެވެ. އެއީ: ބާރުގަދަ އުޅުންތަކުން ވައްތަރުވެގަތުން ނަހީކުރެއްވުނުކަންކަމަކީ: އެހެނީ އެއީ އެބަރުދަރުން މުވާލާތުކަން ޙާޞިލުކުރުމުގެ ވައްތަރުތަކެއް ފާހަގަކުރެވޭ މިކަމުގައި ފާޅުވީއެވެ. އަދި ހަމައެހެންމެ، އެކަންތައް ކާފިރުކަމުގެ ނިޝާނަ އުޅުމުކަންކަމުގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކުރެއްވުމުގެ ސަބަބަކީ މިއީއެވެ. ފަހެ ތިމާއަށް އެކަންތައް އެނގިއްޖެނަމަ، އަދި މިސްކީނުންގެ ތެރޭގައި ބަޔަކު ނުވަތަ ގިނަ މިސްކީނުން އެކަންތައްކަމުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިގެންވާ ކަންތައްކުރުމަކީ -އެކަންތައްކަމީ ނަހީކުރެއްވުނު ކަކަވެރި މިކަންތައްކަމުގެ ތެރޭގައި ވެއްޓިގަތުމަކީ ބިރުގެންކަމުގަތަކީ މުޝްރިކުންނާއި ކާފިރުންނާއި އެކުވެރިވުމުގެ އެކުލެވިފައިވާ ބާވަތް- މިބާވަތުގެ ބާރަކަށްވެގެންނަމަ، ފަހެ އެބައިމީހުން ވެއްޓިގެންދިޔައީ ސިޔާ ދީނުގެ ތެރެއިން ދުރުވެގެންނާ ކަންތައްކަމުގެ ތެރޭގައި ވެއްޓިގެންކަމާއި، އަދި ހަމަކަމުގެ ފަސާދަކުރުމުގެ ތެރޭގައި އެބައިމީހުން ވެއްޓިގެންދިޔަކަން ބިރުގެން ބާރަކަށްވެގެންނޫނެވެ.

ސިފަވެގެންވާ ތެރެއިން މަގުދައްކަވައިދޭނީ ﷲ އެވެ.

ފަޞްލު

ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله ގެ ދަރިދަރިކޮޅުންނަށް ބައެއް މުސްލިމުން ހުށަހެޅި މައްސަލަތަކަށް އެބޭކަލުން ދެއްވާފައިވާ ޖަވާބުތައް ބަޔާންކުރުން:

އޭގެ ޝުބުހަތަކީ: 'މިދިޔަން ވަގު އަދި މިދިޔަދުވަސް ތޮއްބިވި މިހާރެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަހަރ މުޝްރިކުންނަށް ބަދުއާކޮށްދިނުމެއް ނުވެއެވެ. ނުވަތަ އަހަރ މުޝްރިކުންނަށް ބަދުއާކޮށްދިނުވެ، އެހެނަސް އެމީހުން ކާފިރުން ނުކުރެއެވެ. ނުވަތަ 'ތިމަންނާ މިއީ މުސްލިމުންކަ' އެހެނަސް لا إله إلا الله ގެ އަހުލުވެރިން ކާފިރުކުރުމަށް ތިމަންނާއަށް ކުރެވޭނަކަށް ނުހޭލުމެއްނުންވާ (ނުކުރެވޭނެ)' ބުނާ މީހެކެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެކަށީމަތީގެ ވާނަ ނޭނގުން ކުރުމަކީ ޖިހާދުކުރުމެވެ. އަދި މިދިޔަން ވަގު މިދިޔަން ތޮއްބާކުރު މީހެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަހަރ ބުނަނީ ތިމަންނާ (الله ގެ ދީނުގައި އަޅުކަންކުރުމުގައި އަނެއްބައިން ކުރުކުރުނަމަ ބަރާބަރުވާނެތީ) ގެއްލުމެއް ނުބެހޭނީކަމެވެ. އަޅުކަމުގައި އެއްކަލާ ހަދިގޮތް އަދި ގެއްލުމެއްކަމް ނުދެކޭ ތިމަންނަށް އަޅުކަންކުރުން އެކަޑައެޅުން އަޅުކަމުގައި ނުބެހޭނަމަވެ' އެވެ. (މިމީހުންގެ ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟)'

ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: ފަހެ ތިބާއިރު ދަނެގަތް، އެއަށް ބަލާކުރުން، އެތަނުގައި ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްކަން، އަދި ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ހަވާލުކުރެއްވި ކަންތައް ތެދުކުރުން، އެކަކާއި ވާނީ އަލްޤުރްއާނާ ނަބީގެރައްވި ކަންތަކަށް ކިޔަމަންވެ، އަދި އެކަކާއި ޝިރުކާއި އެކަކާ ގެންގުޅޭ ކަންތައް ދޫކޮށް ދުރުވުން މިހާ މުސްލިމަކަށް ނުވާނެއެވެ.

ތަފްސީރު: 'އަހުރެން މުޝްރިކުންނާއި ބަރާއަތްތެރިންވާނަމަވެ' ބުނާ މީހާ، ނުވަތަ އޭނާ އުޅުމުންނާއި ބަރާއަތްތެރިވެ އެހެނަސް އުޅުމުން ކާފިރުންކުރާނަމަވެ، ނުވަތަ ކުފުރާއި ޝިރުކުކަން އަދި اللّٰه ގެ ދީނަށް ބަރާއަތްތެރިވިޔަސް 'لا إله إلا الله' ގެ އަހުލުވެރިންނާއި ތިމަންނާ ނުބައިހަމަވާ'، ނުވަތަ 'ޒުހްދުވާނާއި އަހުރެން ނުބައިހަމަވާ' ބުނާ މީހާ، ފަދަ މީހާ މުޝްރިކަކަށް ނުވާނެއްޗެވެ. އަދި ކިޔައްވަ، އޭނާ ވާހަކި اللّٰه ތަޢާލާ އެބަޔަކާއިމެދު މިހެން ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިހެންގެ ތެރެއިންނެވެ:

﴿...وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ١٥٠ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ حَقًّاۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾[137]

މާނައީ: "...ތިމަންމެން އެއްބަޔަކަށް އީމާންވާމުއެ އަދި އަނެއްބަޔަކަށް ކާފަރުވަމުއެ ބުނެ، އެބައިމީހުން މަގެއް ހިފުމަށް އެދޭމީހުން، (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންނަކީ، ކަނޑައެޅިގެން އަސްލުގައި ތެދު ކާފަރުންނެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހު ކާފަރުންނަށްޓަކައި ނިކަމެތިކުރުވާ އަޒާބު ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ."

ފަދަ اللّٰه ތަޢާލާވަނީ މުޝްރިކުންނާއި ބަރާއަތްތެރިވެ، ތެދުވެރިކަމާއިއެކީ އުޅުމުންނާއި ވަކިވެގަން، އަދި އުޅުމުން ކާފަރުކުރުން ވާޖިބުކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ ވަހީކުރައްވައެވެ:

---

137 النساء:150-151

﴿لَّا تَجِدُ قَوۡمٗا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ...﴾[138]

މާނައީ: " الله އަށާއި، އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދެކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ ބައެއްކަމުގައިވާތީ ތިބާ ނުދެކޭނެއެވެ. އެމީހުންނީ، އެއުރެންގެ މައިންބަފައިން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި، ނުވަތަ އަޚުން ކަމުގައި، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ..."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿...وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ...﴾[139]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އުޅުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިމާ (ރަހުމަތްތެރިން!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

އަދިވެސް އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمۡ أَوۡلِيَآءَ تُلۡقُونَ إِلَيۡهِم بِٱلۡمَوَدَّةِ وَقَدۡ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلۡحَقِّ يُخۡرِجُونَ ٱلرَّسُولَ...﴾[140]

---

[138] المجادلة: 22

[139] المائدة: 51

[140] الممتحنة: 1

ވާނައީ: "ހޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަދުއްވުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންނަކީ، އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން، އެއުރެންނަށް ލޯބިވާއި، އެކުވެރިކަން ހުށަހަޅަމުއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށްއައި ޙައްޤު ދީނަށް އެއުރެންވަނީ ކާފަރުވެފައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި الله އަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާ ކަމަށްޓަކައި، އެއުރެން ރަސޫލާއާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރަށުން ބޭރުކޮށްލައެވެ...." މިއާޔަތްތަކެވެ. والله أعلم.[141]

މިއީ ޝައިޚު ޙުސައިން ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބުއާއި އެކަކޭގެޖާނުގެ އަހަރެ ދިޔައިން ނަޒުރުވެގެންވާ ޖަވާބެކެވެ.

141 الدرر السنية: 10/139-140

- އަދި އެހެން ޖަވާބެއްގައިވެއެވެ: 'އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުމާއި ރަހުމަތްތެރިވެ ދެކޮޅުވެރިވުމުގައި ޝިރުކުކުރުންގެ ބަޔަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެކަންތައްތަކަކީ لا إله إلا الله ގެ މާނާގެ ތެދުއިންކާރުކުރެއްތޯ؟ ނުވަތަ އެއީ އެކަލިމަގެ ޝަރުޠުތަކުގެ ކަމުގައިތޯއެވެ؟'

ޖަވާބު: އެކަމުގައި ބުނެވިދާނީ - والله أعلم - މުޝްރިކުންނާއި ރަހުމަތްތެރިވުމާއި، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެ ލޯބިކުރުން ދުރުކުރުން الله ތަޢާލާ މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެކަމަކީ، އަދި މުއުމިނުންނާ ލޯބިވާން މުވާލާތްކުރުން ވާޖިބުކުރެއްވިކަމާއި، އަދި އެކަންތައްތަކީ ލާއިލާހަ އިއްލަﷲގެ ޝަރުޠުތަކެއްގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމުގެ ތެރޭގައިވެއެވެ، އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި ދޭތެރެ މުއުމިނުން -އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބައްޔިންކަމުގައި، ނުވަތަ ދަރިންކަމުގައި، ނުވަތަ އަހުލުވެރިންކަމުގައި، ނުވަތަ ގާތްތިމާގެ މީހުންކަމުގައިވިޔަސް- އެބައިމީހުންނާ ލޯބިވާ މީހުންގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ އީމާންކަން ނަފީކުރައްވާވާކަމާއި، މިކަންކަން ދަލީލުތަކުން މުސްލިމުންނަށް ފެނިގެންދެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެކަންތައްތަކީ ކަލިމަގައިގެ މާނައިގެ ތެދުއިންކާރާ ކަމެއްތޯ ނުވަތަ އެކަލިމަ ތެދުއިންކާރާ ކަމެއްތޯ ބެލުން ވަނީނަމަ، الله ތަޢާލާ އަޅުކަމުން ތިމާ ބެލުމުގެ ތެދުއިންކާރު ނުބައިކޮށްލުމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އަޅުކަމުން ތިމާ ބެލުމުގެ ނަތީޖާއަކީ: الله ތަޢާލާ އެކަންތައް ފަރުޟުކުރެއްވި ވާޖިބުކުރުމެވެ، އަދި އެއަށް ޢަމަލުކުރުން ވާޖިބުކުރެއްވިކަން ދަންނަވަމެވެ. ފަހެ މިއީ އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ފަރުޟު ވާޖިބުކަންތަކެވެ. ދަންނާށެވެ! އެކަންތައްތަކީ އެކަލިމައިގެ މާނައިގެ ތެދުއިން ހިމެނޭ ކަމެއް ނުވަތަ އެކަލިމަ ތެދުއިންކާރާ ކަންތަކުގެ ތެދުއިންކާރު ކަމެއް އެކުލެވޭ މިސާލެއް ނޫނެވެ. އަދި އިސްލާމްވެ. ދަންނާށެވެ! އެކަންތައް ނޭނގޭނެ މިހާރު ދެންނެވީ،

ފަހެ الله ތަޢާލާ އެކަންތައް ދެނެގަތުމުގެ ތަކުލީފު ނުދެއްސަވައެވެ. ހާއްސަކޮށް އެކަމުގައި ޖަހުލުކޮށް އަރައިރުންވުމުގެ ސަބަބުން ނުބައިކަމާއި ޒާލިމުވުމުގެމަގާއި، އަދި އިމާންކަމުގެ ވާޖިބުތަކެއް އަދާކުރުން الله އަންގަވައި ޖާހިލުކޮށް މުޝްރިކުންނާއި ދުކޮޅުވެރިވެ އަދާވާތްތެރިވެ، އަދި މުސްލިމުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވެދިނި މުއުމިނުންގެ މެދުގައި ބައިބައިވުން އެފެދުމަށް ވެއްޖެކަމެއްކަމުގައި އެކަންތައް ވާނަމައެވެ. ފަހެ އެކަންތައްތަކާއިމެދު ހަނދުހުރު، ބަސްދުބުންނުވާ ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭކަމަކަށެވެ. އަހުރުންނަށް ފުރުސަތެއް މިލާއެވެ. އެއީ (ހާޖިމެއްކަމުގައި ނުވަތަ ކަލިމައިގެ މާނައިގެ ތެރޭގައިވާ ކަމެއްކަމުގައި ބަސްމާއި ދެބަސްގައިވާ) ފަރަތު މާނައިގެ ގޮތުން ކައިރިވެގެންވުމާއިއެކުގައެވެ. والله أعلم.[142]

މިއީ ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ގުޅުންކަނޑާލުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމުގެ މައްސަލަ ދަލީލުކުރާ ބައެއް ދަލީލުތަކެވެ. **މިއީ ފުރަތަމަ މައްސަލައެވެ.**

- ދަންނަވާ ދެވަނަ މައްސަލައަކީ: އެކަންތަކާއި ކުރުމުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުމީހާ ދީނުން ބޭރުވެގެންވާ މުރުތައްދުއްކަމުގައި ވެގެންދާނޭ ކަންތަކެވެ:

ފުރަތަމައީ: الله **ތަޢާލާއާއި ޝަރީކު ކުރުމެވެ.** އެއީ އެކަލާނގެ އުފެއްދެވި މަޚްލޫޤު އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިކޮށް އެއްހަމަކުރުން، الله އަށް ދުޢާކުރާ ފަދައިން އެފަރާތަކަށް ދުޢާކުރުން، އަދި الله އަށް ބިރުވެތިވާފަދައިން އެފަރާތަކަށް ބިރުވެތިވުން، ނުވަތަ الله އަށް ވަކީލުކުރާފަދައިން އެފަރާތަކަށް ވަކީލުކުރުން، ނުވަތަ الله އަށް ކުރާ އަޅުކަންތަކުން ކަމެއް އެފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމެވެ.

---
142 الدرر السنية: 166/10

ފަހު އެއިން ކަމެއްކޮށްފިނަމަ އެމީހަކު ކާފަރުވެ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެއްޖެއެވެ. އޭނާ ދުވާލު އެއްކޮށް ނުރުހިޔާ، އަދި ކާފަރުވެ އެއްކޮށް ކާފަރުކަމުގެ ޙާލަތުގައި ހުރިއެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާ ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَإِذَا مَسَّ ٱلۡإِنسَٰنَ ضُرّٞ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيۡهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعۡمَةٗ مِّنۡهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدۡعُوٓاْ إِلَيۡهِ مِن قَبۡلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادٗا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦۚ قُلۡ تَمَتَّعۡ بِكُفۡرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ﴾[143]

މާނައީ: "އިންސާނާއަށް އުނދަގޫކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ (އެކަމެއް ފިލުއްވާލުމަށް) އޭނާގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ ދުޢާކުރެއެވެ. ދެން، އޭނާއަށް ނިޢުމަތެއް ދެއްވައިފިނަމަ، އޭނާ ކުރިން ދުޢާކުރި ފަރާތް (އެބަހީ: الله) ހަނދާން ނެތިގެންދެއެވެ. އަދި الله އަށް ޝަރީކުންތަކެއް ލައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މަގުން (މީހުން) ފުރެއްދުމަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭގެ ކާފަރުކަމާއެކު ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް ފައިދާނަގާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ކަލޭވީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ."

އަދި ވިދާޅުވެއެވެ:

﴿وَمَن يَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرۡهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓۚ إِنَّهُۥ لَا يُفۡلِحُ ٱلۡكَٰفِرُونَ﴾[144]

---

[143] الزمر: 8

[144] المؤمنون: 117

މާނައީ: " الله އާއެކު އެހެން އިލާހަކަށް އަޅުކަންކޮށްފައިވާ މީހަކު، އެކަލާނގެ މައްޗަށް އެމީހަކަށް (ޝިރުކު) އެއްވެސް ޢަމަލެއް ނުލެވޭނެވެ. ފަހެ، އެމީހެއްގެ ހިސާބު ބޮއްޑުވެން ވާކަންކަމަވާތީ، އެމީހާގެ ވެރިކަންކަލާނގެ ޙަށްޓަރުވެގެންދެވެ. ހަމަކަނަވަރުން، ކާފިރުން ކާމިޔާބުނުވާނެހުއްޖެވެ."

ހަމަ އެންމެހާ، الله ތަޢާލާއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި މަސްއޫލިއްޔަތު ބައިވެރިކޮށް ޝަރީކުކޮށްފިމާ ކާފިރުވެ އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވެ، ހުރިހާ ހަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެކަމަށް ތަޢާލާ އާޔަތްތަކުވެ. އެއީ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅުފަދައިންނެވެ:

﴿...وَلَوۡ أَشۡرَكُواْ لَحَبِطَ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ﴾[145]

މާނައީ: "...ހަމަ އެބޭކަލުންވެސް ޝަރީކުކުރައްވިނަމަ، އެބޭކަލުން ކޮށްއުޅުއްވި ހަމަލުތައް ބާޠިލުވީސްކަން ކަނަވަރެވެ."

ދެވަނައީ: މުޝްރިކުންގެ ދީނަށް އެއްބަސްވެ ކިޔަމަންވާކަން ފާޅުކުރުމެވެ.

އެކަލާގެ ތަޢާލާ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرۡتَدُّواْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلۡهُدَى ٱلشَّيۡطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمۡ وَأَمۡلَىٰ لَهُمۡ ٢٥ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ لِلَّذِينَ كَرِهُواْ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمۡ فِي بَعۡضِ ٱلۡأَمۡرِۖ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ إِسۡرَارَهُمۡ ٢٦ فَكَيۡفَ إِذَا تَوَفَّتۡهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَضۡرِبُونَ وُجُوهَهُمۡ وَأَدۡبَٰرَهُمۡ ٢٧ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُواْ مَآ أَسۡخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُواْ رِضۡوَٰنَهُۥ فَأَحۡبَطَ أَعۡمَٰلَهُمۡ﴾[146]

_______________ v _ v _ v _

145 الأنعام: 88

146 محمد: 25-28

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތެދުމަގު އެނގި ބަޔާންވުމަށްފަހު، އެއުރެންގެ ފުރަގަހަށް އެނބުރިދިޔަ މީހުންނަށް ޝައިޠާނާ އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްކިއެވެ. އަދި އަޖަލުތައް ދިގުވާނެކަމުގެ އުއްމީދު އެއުރެންނަށް ދެއިދިނެވެ. އެއީ، الله ބާވައިލެއްވި ފޮތަށް ނުރުހުންވި މީހުންނަށް، އެއުރެން ބުނިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ބައެއްކަންތަކުގައި ތިމަންމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވާނަމެވެ. އަދި އެއުރެން ސިއްރުކޮށްފައިވާ ގޮތް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއުރެންގެ މޫނުތަކާއި، ބުރިކަށިތަކުގައި ތަޅައިގަނެމުން މަލާއިކަތުން އެއުރެންގެ ފުރާނަ ނަގާހިނދު، އެއުރެންގެ ހާލުވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެއީ، الله ކޯފާވެރިވާންވާމަގަށް އެއުރެން ތަބާވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުއްސެވުމަށް އެއުރެން ނުރުހުންވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ، އެކަލާނގެ އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކުރެއްވިއެވެ."

އަދި ޝައިޚު ޢަބްދު الله ބިން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ ދަރިކަލުން، އަލްފަޤީހު ސުލައިމާން ބިން ޢަބްދު الله ، މިމައްސަލަގައި الله ގެ ޤުރުއާނާއި الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘުން ދިރާސާތަކުގައި ބަޔާންވެފައި ދަލީލުތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. މުޝްރިކުންނާ، މަޤްބޫލުކުރުމަކީ ނުލާ މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވެ ކިޔަމަންތެރިވުން ހަމަކޮށްދިނުމާ، ދީނާ އެކަމުގެ ސަބަބުން އިސްލާމްދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވެގެންދާނެކަމަށް އެތަށް ދަލީލުތަކުން އެކަށޭގޮތުން ދެއްކެވިއެވެ. އެއީ ދީނާ لا إله إلا الله އަށް ގެނެސް، އަދި އިސްލާމްކަމުގެ ފަސްތަކުން އަރާކުރަނިވަމާސްދޭއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުން ދީނާއަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

ބަލަމާ މިދައުލަތުގެ އިމާމު ޝައިޚުލް އިސްލާމް (މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު)، ޢައްސަމަދު ސޫރަތުގެ ފަހުކުރުގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު ވާހަކަދައްކަވަމުން ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . الثانية: أن المسلم إذا أطاع من أشار عليه فى الظاهر كفر، ولو كان باطنه يعتقد الإيمان؛ فإنهم لم يريدوا من النبى صلى الله عليه وسلم تغيير عقيدته؛ ففيه بيان لما يكثر وقوعه ممن ينتسب إلى الإسلام، فى إظهار الموافقة للمشركين خوفا منهم، ويظن أنه لا يكفر إذا كان قبله كارها له. . .) [147]

މާނައީ: "...ދެވަނައީ: އިޝާރާތްކުރުވުން ފަރާތްތަކަށް (ކާފިރުންނަށް) މުސްލިމްމީހާ ބޭރުފުށުން ކިޔަމަންވެއްޖެނަމަ އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ އެތެރެފުށުން އީމާންކަން އިޢުތިޤާދުކުރިނަމަވެސްމެއެވެ. އެހެނީ އެބައިމީހުން ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކިބައިން ބޭނުންވީ (އެކަލޭގެފާނު އެތެރެއިން ގެންގުޅުއްވާ) ޢަޤީދާ ބަދަލުކުރެއްވުމަކަށް ނޫނެވެ.

އިސްލާމްދީނަށް ނިސްބަތްވެގެންވާ ބަޔަކުގެ ކިބައިން ހިނގުން ގިނަވެފައިވާކަމެއްކަމުގައިވާ: މުޝްރިކުންނަށް ބިރުން އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވެ އެއްގޮތްވާކަން ފާޅުކޮށް، އަދި އޭނާގެ ހިތުން އެކަމަށް ނުރުހިގެންވާނަމަ އޭނާ ކާފިރުނުވާނޭކަމަށް ހީކޮށް އެފަދައިން ކަންކުރުމުގެ ބަޔާން މިކަމުގައިވެއެވެ..."

އިތުރަށް ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . الثالثة: أن الذى يكفر به المسلم، ليس هو عقيدة القلب خاصة، فإن هذا الذى ذكرهم الله لم يريدوا منه صلى الله عليه وسلم تغيير العقيدة كما تقدم، بل إذا أطاع المسلم من أشار عليه بموافقتهم لأجل ماله، أو بلده، أو أهله، مع كونه يعرف كفرهم، ويبغضهم، فهذا كافر، إلا من أكره. . .) [148]

_______________ v _ v _ v _

147 الدرر السنية: 13/383-384

148 الدرر السنية: 13/384-385

މާނައީ: "...ތިންވަނައީ: އެކަންތައްކުރެވޭ ސަބަބުން މުޝްރިކުންނާ ކާފިރުންނާ ކަންތަކަކީ ޚާއްޞަކޮށް ހިތުގެ ޢަޤީދާ އެކަންޏެއްނޫނެވެ. އެހެނީ الله ޚިޔާލުކުރައްވާފަދައި މިބައިމީހުން، އެކާފިރުންގެ އަރިހުން އެކަލޭގެފާނު ޤަބޫލުކުރައްވާ ޢަޤީދާ ބަދަލުކުރެއްވުމަކަށް ބޭނުމެއްނުވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމް ބަޔާންވެފައިވަނީއެވެ. އަދި ކިޔެއްތަ، އެކަލާނގެ އިޝާރާތްކުރައްވާފައިވާ އެވާ މީހުންނަކީ (އެބަހީ: ކާފިރުންނަކީ) އެމީހުންގެ މުދަލަކަށްޓަކައި، ނުވަތަ ބިމަކަށްޓަކައި، ނުވަތަ އަހުލުވެރިންނަށްޓަކައި، އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުކަން އޭނާއަށް އެނގިގެންވާ ހާލު، އެބައިމީހުންދެކެ ރުޅިއަރާފަދަވިޔަސް އެބައިމީހުންނަށް އެއްބަސްވުމުން ކިޔަމަންވެއްޖެ މީހާ ވެސް ކާފިރެކެވެ. ޤަބޫލުނުކުރިޔަސް މިހެނު ވާނީއެވެ..."

އެހެންގޮސް ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . ولكن رحمه الله تعالى من تنبه لسر الكلام، وهو المعنى الذي نزلت فيه هذه الآيات، من كون المسلم يوافقهم في شيء من دينهم الظاهر، مع كون القلب بخلاف ذلك؛ فإن هذا هو الذي أرادوا من النبي صلى الله عليه وسلم. فافهمه فهما حسنا، لعلك تعرف من دين إبراهيم عليه السلام الذي بادر أباه وقومه بالعداوة عنده.) [149]

މާނައީ: "...އެހެންކަމަކު މިފަދަކަމެއްގައި އުޅެނިވެރިންނާ ސިއްރު ނަގައިގަތުމަށް މިހަކަން الله ރަބްދަތްކަށްވާހިއްޗެވެ! އެއީ އެމާނަކާއިމެދުގައި މިއާޚަތްތަކަށް ބާވައިލެއްވިގެންވާ މާނައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބޭރުފުށުން ފެނިގެންވާ ދީނުގެ ކަމަކަށް، ހިތުން އެކަމާއި ޚިލާފުވާ ހާލު މުސްލިމުމީހާ އެކަމުގައި އެބައިމީހުންނާ އެއްބަސްވުމެވެ. ފަހެ

[149] الدرر السنية: 386/13

އެބައިމީހުން (އެބަހީ: މައްކާގެ މުޝްރިކުން) ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ އަރިހުން
ބަދަލުގައި ބަހާނަވާނޭފަދަ ކަލާމެއް ދެއްކެވުމަށް އެދުނެވެ. ދެން
މިކަމަކީ ތިބާ ފުރުމަތުން ރިވެތިވެގެންވާ ފަދަ މިއީއެވެ. ބަހުންނުވިކަމަކިފައެވެ
ތިބާއަށް ކަލާމް ދީނުން ގެ عليه السلام އިބްރާހީމް އެއީ ދެންކަމަށްކަމެވެ.
އެކަކަށް ޝަރީކުކުރުމަކީ ބޮޑު ކުފުރެކެވެ. އެކަލާނގެއާ އެއްވަރަށް އެހެން
ބައެއްގެ ފުރަތަމަ ތަރުހީބު ކަލާނގެއާއިއެކު ހަމަވާ ސިފަތައް ދެއްވުމެވެ..."

ސުރަތުލް ކަހުފުގެ ތަފްސީރުގައި ޝައިޚު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .التاسعة: المسألة العظيمة المشكلة على أكثر الناس، أنه إذا وافقهم بلسانه، مع كونه مؤمنا حقا، كارها لموافقتهم، فقد كذب في قوله لا إله إلا الله، واتخذ إلهين اثنين؛ وما أكثر الجهل بهذه، والتي قبلها ! العاشرة: أن ذلك لو يصدر منهم، أعني: موافقة الحاكم فيما أراد من ظاهرهم، مع كراهتهم لذلك، فهو قوله: ﴿ شططا ﴾ والشطط: الكفر. . .) [150]

މާނައީ: "...ނުވަވަނައީ: މިސްކިތުންގެ ގިނައިން މީހުން ބަލައިގަނެ ނުކުރެވޭ ބޮޑުވެގެންވާ މައްސަލައެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމަކީ ނުރުހިގެންވާ ޙާލު، (އެބަހީ ދުރުން) ޙައްޤު މުއުމިނެއްކަމުގައިވާ ޙާލުގައި ބަހުން އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވެއްޖެނަމަ، ދެން لا إله إلا الله ކިޔުމުގައި އޭނާ ދޮގުވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ ދެއިލާހުން ނަގައިފިއެވެ. މިކަމާއި، އަދި މީގެ ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު މައްސަލައާމެދުގައި ޖާހިލުވުން ބޮޑުކަމާއެވެ! ދިހަވަނައީ: އެބައިމީހުން އެކަންތައް -އެބަހީ: އެބައިމީހުންގެ ބޭރުފުށުން ޙާކިމު ބޭނުންވާ ކަންތަކަށް އެއްބަސްވުން- އެބައިމީހުން އެކަންތަކަށް ނުރުހޭ ޙާލު އެކަންތައް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ފާޅުވެއްޖެނަމަ، އެއީ އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ 'شططا' އެވެ. އަދި ޝަޠަޠަށް ކުފުރެވެ..."

_______________ v _ v _ v _

[150] الدرر السنية: 317/13

އަދި ދަންނާށެވެ! މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވެ ކިޔަމަންވާކަން ފާޅުކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެކެވެ. ތިންވަނަ މައްސަލާގައި އެވާހަކަތައް އަންނާނެއެވެ. إن شاء الله.

މުސްލިމުން އެކަންތަކުގެ ސަބަބުން މުރުތައްދުވާ ތިންވަނަކަމަކީ: މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތްކުރުމެވެ.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މި ބަސްފުޅެވެ:

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾[151]

މާނައީ: "އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެކުވެރި އައުލިޔާއުންކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކީ އަނެއްބައެއްގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ."

އަދި މިބަސްފުޅެވެ:

﴿لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ...﴾[152]

_______________v_v_v_

[151] المائدة: 51

[152] آل عمران: 28

މާނައީ: "މުއުމިނުން، މުއުމިނުން ޔަހޫދީއި ކާފަރުން އެއީ، އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހަދަހުށިކަމުވެ! އެކަންތައް (އޭގެތެރެ) ކުރާމީހާ (ތަންނާނުވެ!) ފަހެ، اللہ ގެ ވާދީވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއްގައި އެމީހަކު ނުވެތެވެ..."

ފަހެ ފުރަތަމަ އާޔަތުގައި އެކަލާނގެ ދީނުކުރުކަމެއްވާފައި އޮވަނީ: ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނާއި މުވާލާތުކުރިމާ ވަނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންކަމަށެވެ. އާޔަތުގެ ބޭރުފުށުން ދޭހަވަނީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުވެރިވެ ޗިބޯކްނުފުރިމާވަނީ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފަރެއްކަމަށެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ އަމާނާގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ.

އަދި މިއާޔަތުގައިވެސް:

﴿...وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ...﴾[153]

މާނައީ: "...ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއުރެން އެކުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިފިމީހާ (ތަންނާނުވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ..."

ޢަބްދު اللہ ބިން ޢުތުބާ ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅު އިސްވެހިނގައްޖެއެވެ:

(لِيَتَّقِ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ يَهُودِيًّا أَوْ نَصْرَانِيًّا وَهُوَ لَا يَشْعُرُ.)[154]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންކުޅަ މީހަކަށް އިޙްސާސްވެސް ނުވާހާލު، ޔަހޫދީއެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަޞާރާއެއްކަމުގައިވުމާ ބިރުވެތިވާށެވެ."

---

[153] المائدة: 51

[154] تفسير ابن أبي حاتم: 6511

އަދި މިއާޔަތުގައިވެއެވެ: ﴿..فَلَيۡسَ مِنَ ٱللَّهِ فِي شَيۡءٍ...﴾[155]

މާނައީ: "...ފަހެ، الله ގެ ވާގިވެރިކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއްގައި އޭނާއަކު ނުވެއެވެ..."

އިބްނު ޖަރީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .يعني بذلك فقد برئ من الله، وبرئ الله منه بارتداده عن دينه. . .) [156]

މާނައީ: "...އެބަހީ: އޭނާ الله ގެ ހަޟްރަތުން ބަރީއަވެއްޖެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާވެސް އޭނާގެ ކިބައިން ބަރީއަވެއްޖެއެވެ. އެއީ އޭނާ ދީނުން ބޭރުވެ މުރުތައްދުވުމުންނެވެ..."

ދެންފަހެ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅު:

﴿...إِلَّآ أَن تَتَّقُواْ مِنۡهُمۡ تُقَىٰةٗۗ...﴾[157]

މާނައީ: "...އެމީހުންގެ ކިބައިން އަނިޔާ ނުރައްކަލަކުން ބަޗައިލުން ސަލާމަތްވުން މަޖުބޫރުވެއްޖެ ހާލަތްގައި ދެންނެވެ..."

މިއާޔަތް އަންނަނިވި އާޔަތްތަކައިންނެވެ:

{...إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَٰنِ...﴾[158]

---

155 آل عمران: 28

156 تفسير الطبري: 315/5

157 آل عمران: 28

158 النحل: 106

މާނައީ: "...އީމާންކަމަށް ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު މަޖުބޫރުކުރެވިއްޖެ މީހަކު ފިޔަވައެވެ..."

އެކަށީގެންވާ ބަޔާން އަދި އަންނާނެއެވެ. إن شاء الله.

ހަތަރުވަނަ ކަންތައް: އިންކާރުކުރުމެއްނެތި މުޝްރިކުންގެ ކައިރީގައި އެބައިމީހުން ޝިރުކު ކުރާ މަޖްލިސްތަކުގައި އިށީނދެގެން ތިބުމެވެ.

ކީރިތި الله ވިދާޅުވަނީ މިބަސްފުޅުގައެވެ:

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي ٱلْكِتَـٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْكَـٰفِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾[159]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ފޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ، އަދި އާޔަތްތަކަށް މަލާމާތްކުރާ އަޑު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިވޭހިނދު، އެއުރެން އެހެން ވާހަކައެއް ތެރެއަށް ފަށައިފުމަށް ދާންދެން، އެއުރެންނާއެކު އިށީނދެގެން، ތިޔަބައިމީހުން ނުތިބޭށެވެ! އެހެން ތިޔަބައިމީހުން ތިބެފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީވެސް އެއުރެންފަދަ ބަޔެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله މުނާފިޤުންނާއި ކާފަރުންގެ އެންމެން ނަރަކައަށް އެއްކުރައްވާނެއެވެ."

159 النساء: 140

އާލުއްޝައިޚުގެ ޖަވާބުތަކުގެ ތެރޭގައިވެއެވެ: މިއާދަތާއިމެދު 'އުހިނދުން ތިޔަބައިމީހުންވެސްވާނީ އެބައިމީހުން ފަދައިންނެވެ' އަދި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ހަދީޘްފުޅުގައިވާ: 'މުޝްރިކުންނާއި ޚިލާފުވޭ، އަދި އޭނާއާއި އުކުޅައި ދިރިއުޅުމުގައި ފަދަ އޭނާވެސް އުމުރަކު ފަދައިންނެވެ.' މިހަދީޘްގައިމެދު ސުވާލުވެވުނުން ވިދާޅުވިއެވެ:

ޖަވާބު: އެއާދަތުގެ މާނަވެސް ބޭރުފުށުން ފެނުވާގޮތުގެ މައްޗަށެވެ. އެއީ: الله ގެ އާދަތްތަކަށް ހިލާފުވުމާ، އަދި ފުރައްސާރަކުރުވާ އަޑު މީހާއަށް އިވޭ، ދީން الله ގެ އާދަތްތަކަށް ފުރައްސާރަކުރަމުންދާ ހިލާފުވުމުގެ ގޮތުގައި މަޖުބޫރުކުރުވުމުގެ ތެރޭގައި އަދި އުބައިމީހުންނަށް އިންކާރުކުރުމުގެތެރޭ، އަދި އުބައިމީހުން އެހެން ވަގުތަށް ދަރުކާރުމަށްދެއްކުން އުބައިމީހުން ދުށުން ތެރުމަތުގެތެރޭ އިހްސާނުގައި މިހާރުވެސް ފަދަ އުބައިމީހުންގެ ހިލާފަށް ކުރަމުންދާއިރެވެ. އެއީ އޭނާ އުބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައް ނުކުރުމަށްވެސްވެއެވެ. އެހެން އުކަންތަކުގައި، ހިލާފުކުރުން ކުރުން އުކުޅުމުގެ ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި ހިލާފުކުރުން ކުރުމީ ހިލާފުވުމެވެ.

ފަދައަކަށް ކުރާ މިހާރު، އެފަދަކަށް މިހާފަދައިންކަމަށް، މިއާދަތާއި މިފަދަ އެހެން އާދަތަކުން އިސްލާމީ ދަރިކަލުންފައިވެއެވެ. ދީނުގެ އޭނާގެ ހުކުން އުކަންތަކަށް ނުކުރާކަމަށް ދައުވާކުރަމުންނެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތްކަމަށްވާތީވެ. އެހެން ފޮނުވުމުގެ ބިދުޢަތްކަމުގެ ކުރުމެވެ. އޭނާ ހިލާފުކުރުން ހުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާގެ ހިލާފުއްކަމުގައިވެއެވެ.

މިކަމަށްޓަކައި، ނަބިއްޔާ ﷺ އަވަހާރަވުމަށްފަހުގައި މުރުތައްދުވުން ހިނގި ހިނދު، އަދި ބަޔަކުމީހުން އެކަށްތަކަށް އެބައިމީހުން ނުހުރިގެންވާކަމަށް ތަރައްދުދުވެރިވި ހިނދު، ޞަޙާބީން އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެކަށީގެން ޒަކާތު ނުދެއްކުމެވެ. އަދި ޢުމަރު، އެބައިމީހުން އިންކާރުކުރި މުރުތައްދުންނާމެދު އެބައިމީހުން ކަނޑައެޅުމެވެ. އޭނާގެ ދުވަސް އިސްލާމްކުރި މީހުން ދެކެވެ.

އެފަދައިން ޙަދީޘްގައިވާ ފަދައިން: "މުޝްރިކުންނާއި ޖިހާދުކުރާށެވެ، އަދި އެބައިމީހުން އުނގެނި ދިރިއުޅުއްވާ ފަދަ އިސްލާމްވެގެން އުޅުއްވުމަށް ފަދައިން ފަރާތެވެ." މިއުޑޫތިފާގެ ޖިހާދު ރަގަޅު މާނައެވެ. އޭރު އިސްލާމްކުރާ ދުވަސް ދުވާލު މިޔަ، ދީން އޭގެ އުކާސްތަކަށް ދެކެވޭ މުޝްރިކުން ދެކެއް ފަރާތް ކުރުމަށް ދަޢްވަތުދީގެން މުޝްރިކުންނާއި ޖިހާދުކުރުމެވެ -އެއީ މުޝްރިކުން އޭނާއީ އެކަށީގެން ބޮޑުކަމާ ދީނައްކަރުގައި ދެކެވިގެންވާ ޙައްޤުތަކެވެ- ފަދަ ދީނާފަދި އެކަށީގެން ގެދޮރުއްކަރުގައިވެ. އެއީ އޭނާ އިސްލާމްކުރި ފަރާތްތަކެއްވެ. އެއީ އޭނާގެ ދީން ހުވަފެނު، އަދި މުޝްރިކުންނާއި މުޤާބަލުވި ދުނިޔޭގައި ފެނިގެންވެ. މިއެވެ.[160]

---

[160] الدرر السنية: 163/8

އަހުރެން ބުނަމުވެ: ހާލިދުގެ ފުރުން، މުއްމިނާއި މުނާފިޤުންނާ ބަހި ބަސްތަކުގެ އަދި އަންނަހުއްޖެވެ. އެބަސްތަކުގައިވެއެވެ: އޭ މުއްމިނުންނޭވެ! ކަލޭ އިއްޔެ އެކަކަށްވެސް ދޭތެރޭގައި ހުރި ކަންތައް މިއަދު ދޫކޮށްލައިފިމުއެވެ! މިކަހާރެއް (މުސައިލަމާ) ހާއިލުދު ކަލޭ ކުރި، އަދި އޭނާއާއިލުދު ކަލޭ ހަނުހުރިހުރިމީ އޭނާއަށް އިޖާބަދުވެލެވެ.' އެވާހަކަ ނިލުންދުންނެވެ.[161]

ހަބީބު الله ބިނު ޙަލްމުގެ ބަސްފުޅު އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ: "މުޝްރިކުންގެ ބިލާދަށް ބިނާކޮށް (ދިރިއުޅެ)، އަދި އެބައިމީހުން 'ނަމަސްކުރޭ' (ކިޔާ) އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަށުވެރިޔާން (މުނާފަސާ ޙަޤޫޤު) ހަދައި، އަދި އޭނާ މަރުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އެބައިމީހުންނާއި ވެއްޖެރުވެއްޖިމަހަކާ، ޤިޔާމަތްދުވަހު މަޙްޝަރުކުރެވޭހިނީ އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައެވެ."

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވައިފިއެވެ:

﴿...وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ١٠٦ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾[162]

މާނައީ: "...އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންނުވާހާސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސް ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާނެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަށް الله ގެ ޣަޟަބުވެރިވުން ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ޢަޛާބު، އެއުރެންނަށް ވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން، އާޚިރަތުގެ މައްޗަށް، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތް އިސްކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުވި ޤައުމުގެ މީހުން، الله ތެދުމަގަށް ނުވައްދަވާނެތެވެ."

_______________ v _ v _ v _

[161] މުޞައްނަފު މިވާހަކަ ގެންނަ ތަނުގައިވާ ތަރުޖަމާ ބަޔާނުކޮށްފައެވެ.

[162] النحل: 106-107

ފަސްވަނަ ކަންތައް: الله އަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ދީނަށް، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފުރައްސާރަކުރުން.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿...قُلْ أَبِٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ٦٥ لَا تَعْتَذِرُوا۟ قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَآئِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةًۢ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ﴾[163]

މާނައީ: "...ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ މަލާމާތްކޮށް އުޅުނީ، الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވުމަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެކަން ކަށަވަރެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަފޫކުރެއްވިޔަސް، އަނެއްބައެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަދާބު ދެއްވާހުށީމެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ކުށްވެރި ބައެއް ކަމުގައި ވިކަމަށްޓަކައެވެ."

163 التوبة: 65-66

ދަންނާށެވެ! ފުރައްސާރަކުރުންވަނީ ދެވައްތަރަކަށެވެ:

ފުރަތަމައީ: ސާފު ބަޔާނާ ފުރައްސާރަކުރުމެވެ: އެއީ އެބަޔަކާއިމެދު މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު މިސާލަކުން ފަދައިންނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން ބުނި ފަދައިންނެވެ:

(. . .مَا رَأَيْنَا مِثْلَ قُرَّائِنَا هَؤُلَاءِ أَرْغَبَ بُطُونًا وَلَا أَكْذَبَ أَلْسِنَةً وَلَا أَجْبَنَ عِنْدَ اللِّقَاءِ. . .)[164]

މާނައީ: "...އަހަރުމެންގެ މިޤާރީވެރިންނާ، ބަނޑަށް ދަހިވެތި (އެބަހީ: ކައިބޮއި ބަނޑުފުރުމަށް ވަރުގަދަ)، ދުލަށް ދޮގުވެރި، ހަނގުރާމައިގައި ބިރުގަންނަވެރިން މިއާ ފަދަ ބަޔެއް ނުދެކެމެވެ..."

އެހެންނަމަވެސް ފުރައްސާރަކުރާމީހުންގެ އުޒުރު ބަޔާންކޮށްދެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ބައެއް މީހުން ބުނާފަދައިންނެވެ: 'ކަލޭމެންގެ މިދީނަކީ ފުސްވަރަ ދީނެކެވެ.' އަދި އަނެކަކު ބުނެއްޖެއެވެ: 'ކަލޭމެންގެ ދީނަކީ ކާދި، މާރުދީނެކެވެ.' އަދި އެހާކަންމަތިކަން އަޅުގަނޑުވެސް ނުބައިކަންތަކެއް ހަމަކުރާ ބަތަލު އެންގެވުން ފަސްއެޅުމަށް ބުނާ ބަސްކަމުގައިވާ: 'ދިލު' (ގޮތުގެ) ގެ އަހުރުވެރިން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އަމުއްސުއްޔާ' އެއީ (ދިލު) ގެ ފަހަތަށް ނުރުން ގެނެސް (ދިން) ކިޔުމުގެ ބަދަލުގައި (މަޤާމުތަމްކީން) ކޮށް ދައިގެން (ދިލު) ކިޔައިގެންނެވެ. އަދި އިތުރުކޮށް މީހުން ފުރިއްޖެނަމަ އަނެކަކު ބުނާފަދައިންނެވެ: 'މިތިބަ ޤަބީލާއިން' ތަކު ސަލަން ކޮޅުގެން އެފަދައިން ބުނުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެފަދަ ބަސްތަކެވެ. އެއީ އުނދަގޫކަން ގެނުވި އެހެނިހެ ބަޔެއް ނުދެނެވޭ، އެބަހަކާއިމެދު މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުން މީހުން ބުނި ބަޔަކު މަރާކުރުނީ ގޮތެއްގެ ފަރާތަށް ބަސްތަކެވެ.

_______________ v _ v _ v _

164 تفسير الطبري: 543/11، وتفسير ابن أبي حاتم: 1829/6

ދެވަނަ ވަޢްދަކީ: ސަލާމަތްވުމުގެ ވަޢްދެވެ. އެއީ އަތިރިމަތިން ބޭނުން ކަނޑެރެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ދީނާއި ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ކީރިތިވަނީ، އަދި ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރުން ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރުމުން ދުރުން ވަޙްދަށް ޖެއްސުމާއި، ދޭ ނަމާދާއި، ރޯދަ ނިޔާކުރުމާއި، އަދި އެނޫން މިފަދަ ކަންތައްތަކާ އިސްތިހުޒާއުކުރުމާއި ކުޅިވެރިކަމަށް ހަދާކަށެވެ.

ހަވަނަ ކަންތައް: ﷲ އަށާއި، އެކަލާނގެ ދީނާއި ދީނުގެ ވަލީވެރިކަމާއި، އަދި ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރުން ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރުމާ ދެކޮޅުހެދުމާއި ނުރުހުމާއި ކުޅިވެރިކަން ފާޅުކުރުން.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ ﷲ ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ﴾[165]

މާނައީ: "އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި ކިޔައިދެއްވާނަމަ، ކާފަރުވި މީހުންގެ މޫނުމަތިން ދެކޮޅުވެރިކަމާއި، ނުރުހުމުގެ އަލާމާތްތައް ތިބާއަށް ފެންނާނެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭ މީހުންގެ މައްޗަށް ދަނޑިޖަހާލަން އެމީހުން އަރައިގަންނަކަށް ކައިރިވެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، އެކަންތަކަށްވުރެ ގޯސް ނުބައިކަމެއް ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިބާއަށް ހަބަރުދެއްވަން ދެއްވާތޯއެވެ؟ އެއީ ނަރަކައެވެ. ކާފިރުވި މީހުންނަށް ﷲ ވަޢީ، އެ ނަރަކަ ވަޢުދު ކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެއީ ހާދަ ނުބައިވެގެންވާ ނިމުމިއްޔެކެވެ."

[165] الحج: 72

ފަހެ އާޚިރަތުގެ ޢަޛާބާއި ނިޢުމަތްތަކާއި މިބާވަތުގެ މީހުންގެ ކާފިރުކަން الله ބަޔާންކުރައްވައި
ބަޔާންކުރައްވިއެވެ.

ހަތްވަނަ ކަންތައް: الله ތަޢާލާގެ ރަސޫލާގެ ދީނުގައިވާ ބާވައިލެއްވުން ނުރާއި ދެކޮޅަށް (ސުންނަތަށް) ނުރުހުންވުން.

ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ﴾[166]

މާނައީ: "އެއީ އެމީހުން، الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް (ޤުރުއާން) ނުރުހުންވީ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްލެއްވިއެވެ."

އަށްވަނަ ކަންތައް: ކާފިރުންގެ އާޚިރަތުގެ ބަރަކާތަށް ދުނިޔޭގައި ކުރިއެރުމާމެދު ހިތްހަމަޖެހުން.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ﴾[167]

މާނައީ: "ކާފިރުވީމީހުން މެނުވީ، الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޖަދަލުކުރާކަށް ނުވެއެވެ. ފަހެ، އެމީހުން ބިންތަކުގައި އުޅެދުވެހުން ކުރިއެރުމާމެދު (އޭ ނަބިއްޔާ: އެމީހުން ވިޔަފާރިކުރުމަށް ދަތުރުކުރުމާއި އެނޫން) ކަލޭގެފާނު ހެއްލިވެއްޖެ ހާލަތެއް ނުވާނެއެވެ."

---

[166] محمد: 9

[167] غافر: 4

ނުވަތަ ކަންތައް: الله ގެ ޒާތުން ކަމަކަށް - އެންމެ އާދަތަކަން ނުވަތަ އާދަތްތައްގެ އެއްބަދަހަކަންވިޔަސް - އިންކާރުކުރުން ނުވަތަ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެންނެވި ތަކެތީން އެއްޗެއްކަން އިންކާރުކުރުން.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيۡنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤۡمِنُ بِبَعۡضٍ وَنَكۡفُرُ بِبَعۡضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيۡنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ١٥٠ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ حَقًّاۚ وَأَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾[168]

މާނައީ: "ޔަގީނަކަށްވެސް، الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް ކާފިރުވާ މީހުންނާއި، الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާ ދެމެދު (އީމާންވުމުގައި) ތަފާތުކުރަން އެދޭމީހުންނާއި، ތިމަންމެން އެއްބަޔަކަށް އީމާންވަމުއެ އަދި އަނެއްބަޔަކަށް ކާފިރުވަމުއެ ވެސް، އެބުނެމުން މަގެއް ހިފުމަށް އެދޭމީހުން، (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންނަކީ، ކަނޑައެޅިގެން އަސްލުގެ ކާފިރުން މީހި ކާފިރުންނެވެ. ކާފިރުންނަށް އިހާނެތި ޢަޒާބު، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ."

މިއީ މިގެ ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު އާދަޔަކުރުމުގެ ހާލަތްތަކުގެ އާދަތަކެވެ.

---

[168] النساء: 150-151

ދިހަވަނަ ކަންތައް: الله ގެ ދީން އުނގެނުމަށް ފުރަގަސްދީ އަދި އެކަމާއިމެދު ޣާފިލުވެގަތުން.

ކީރިތި الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގައިވެ:

﴿...وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَمَّآ أُنذِرُواْ مُعۡرِضُونَ﴾[169]

މާނައީ: "...އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަކީ އެއުރެންނަށް އިންޒާރުދެވުނު ކަންތައްތަކުން ފުރަގަސްދީގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ."

އެގާރަވަނަ ކަންތައް: ދީން ޤާއިމުކުރުމާއި ދީނުގެ މައްޗަށް ޖަމާވެ އެކަމުގައި ބައިބައިވުމަށް ނުރުހުންވުން.

އެކަމުގެ ކީރިތި الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގައިވެ:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ وَمَا وَصَّيۡنَا بِهِۦٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓۖ أَنۡ أَقِيمُواْ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُواْ فِيهِۚ كَبُرَ عَلَى ٱلۡمُشۡرِكِينَ مَا تَدۡعُوهُمۡ إِلَيۡهِۚ ٱللَّهُ يَجۡتَبِيٓ إِلَيۡهِ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِيٓ إِلَيۡهِ مَن يُنِيبُ﴾[170]

މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި، އެކަލާނގެ ޝަރުޢުކުރެއްވި ދީނަކީ، އެކަލާނގެ ނޫޙުގެފާނަށް ވަސިއްޔަތްކުރެއްވި ދީނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވި ދީނެވެ. އަދި އިބްރާހީމްގެފާނާއި، މޫސާގެފާނާއި، އީސާގެފާނަށް ވަސިއްޔަތްކުރެއްވި

_ v _ v _ v _______________

[169] الأحقاف: 3

[170] الشورى: 13

ދީނުވެ. (އެ ވަސްވާސްތަކަކީ) ތިޔަބައިމީހުން ދީން ދޫކޮށްލުމާނުލާށެވެ! އަދި އޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ބައިބައިންވާނުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަކަށް ތިޔަގޮވައިލާ ކަންތައް، މުޝްރިކުންގެ މައްސަލަ ބޭނުންކަމަކަށްވެއެވެ. الله އެކަލާނގެ އިލާހުކަމުގައި އަޅުކަން ޝަރީކުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ބައްލަވާ، ކުރިމަތިވެވޭހެން ދުނިޔެ ދައްކަވަތެވެ."

ފަހެ އެކަލާނގެ ބައްލަވައިދެއްވާ އެވަރު މުޝްރިކުންގެ ދީން ދޫކޮށްލުމަށް ނުކުތުމަކީ ކުފެވެ. އަދި الله އާއި ޝަރީކުކުރުން ހިމާރު ކަލޭގެކަން ބައްލަވައިދެއްވެ.

ބާރުވަނަ ކަންތައް: ސިޙުރުހަދާގޮތް. ސިޙުރު ހެދުމަކީ ކުފުރާގެއެވެ، ސިޙުރު ހަދައިދިނުމާއި، ސިޙުރު ދަސްކޮށްދިނުމަކީ ކުފުރުވެގެން ކަނޑައެޅިގެންވެ.

އެކަލާނގެ ދަރިކަލަ الله ތަޢާލާގެ ޙަބަސްބުނުމެވެ:

﴿...وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ...﴾[171]

މާނައީ: "...ތިޔަމީހުންގެން ވާކަން ކަނަވަރު (އިލާހީކަންވުރި މީހަކާއި ބައްލަވާގެ ޗާޕުން ގުދުވިތި ކުރައްވާފައިވާ) އިލްމީބާރެއް ކަމުގައޭ، ފަހެ (އެ ދަސްކޮށްދީގެން) ނާފުރު ނުވާށެވެ (ނަޞޭޙަތް ދެއްވުމަށް ފަހުގައި) މުޅި، އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ދެ މަލާއިކަތުން އެއްގޮތަކަށް ނުދެއްވައެވެ..."

[171] البقرة:102

ތޭރަވަނަ ކަންތައް: އަލުން ދިރުއްވުމަށް އިންކާރު ކުރުން.

އެކަމުގެ ދަލީލަކީ الله ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅެވެ:

﴿وَإِن تَعۡجَبۡ فَعَجَبٌ قَوۡلُهُمۡ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدٍۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡأَغۡلَٰلُ فِيٓ أَعۡنَاقِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾[172]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ކަމަކާމެދު އަޖައިބުވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ، އެއުރެން އެބުނާ ބަހުގެ މައްޗަށް އަޖައިބުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ތިމަންމެން (މަރުވެ) ވެއްޓަށްވެއްޖެނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން އަލުން އުފެދިގެންދާނެހެއްޔެވެ؟ އެއުރެންނަކީ، އެއުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއަށް ކާފަރުވި މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންނަކީ އެއުރެންގެ ކަނދުރާތަކުގައި، ކަށްތަޅުއެޅިގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއުރެންނަކީ، ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެއުރެން އެތަނުގައި ދެމިތިބޭހުންނެވެ."

---

172 الرعد: 5

ސާބިތުވަނީ ކަންތައް: الله ގެ ޝަރީޢަތާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތް ދޫކޮށް އެހެން އެއްޗަކުން ހުކުމްކުރުން.

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(...كما كان أهل الجاهلية يحكمون به من الضلالات والجهالات....وكما يحكم به التتار من السياسات الملكية المأخوذة عن ملكهم جنكز خان الذى وضع لهم الياسق، وهو عبارة عن كتاب مجموع من أحكام قد اقتبسها من شرائع شتى:....فصارت فى بينه شرعا متبعا يقدمونه على الحكم بكتاب الله وسنة رسول الله صلى الله عليه وسلم، فمن فعل ذلك منهم فهو كافر يجب قتاله حتى يرجع إلى حكم الله ورسوله، فلا يحكم سواه فى قليل ولا كثير. قال الله تعالى: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ﴾ أى: يبتغون ويريدون، وعن حكم الله يعدلون. ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾...)[173]

މާނައީ: "އެއީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ އަހުލުވެރިން އެކަންތައްތަކުން ހުކުމްކުރާ، މަގުފުރެދުންތަކާއި ޖާހިލުކަންތައްތަކުގެ ކަންކަމުގެ....އަދި ހަމަ އެފަދައިން، ތަތަރުންނަށް 'އަލްޔާސިޤް' ހަމަޖެއްސައިދިން އެމީހުންގެ ރަސްގެފާނު ޖަންގިޒް ހާން ކިޔައިން ނަގަފައިވާ ސިޔާސަތުތަކުން ތަތަރުން ހުކުމްކުރާ ފަދައިންނެވެ. (އަލްޔާސިޤު) އަކީ ޝަރީޢަތްތަކުން ނަގައިގެން ޖަމާކުރެވުނު ހުކުމްތަކުގެ ފޮތެކެވެ....ދެންފަހުން އޭނާގެ ދަރިންގެތެރޭގައި ތަބާވެވޭ ޝަރީޢަތަކަށް އެފޮތްވެގެން ދިޔައެވެ. الله ގެ ފޮތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ

---

173 تفسير ابن كثير: 131/3

ސުންނަތަށް ޙުކުމްކުރުމުގެ މައްޗަށް އެމީހުން އެތަކެތި އިސްކަން ކުރިއަށް ނުލައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެފަދައިން ކަންކޮށްފި މީހަކީ ކާފަރެކެވެ. އެމީހަކާއި ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އޭނާ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމްތަކަށް އެނބުރި އަރައިސް، ކިޔަނުގު މަދުކަމެއްގައި ވިޔަސް އަދި ގިނަކަމެއްގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙުކުމްތަކަށް ނޫން ޙުކުމެއް ނުކޮށްފުމަށް ދާންދެނެވެ. الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْماً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾[174]

މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެން އެދެނީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމްހެއްޔެވެ؟ ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކަށް الله އަށްވުރެ ޙުކުމްކުރެއްވުމުގައި މޮޅީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ؟"

އެބަހީ: އެބައިމީހުން އެދެނީ އަދި ބޭނުންވަނީ (ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމެވެ.) އަދި އެބައިމީހުން އެނބުރިގެން ފުރަގަސްދެނީ الله ގެ ޙުކުމްތަކުންނެވެ..."

އަޅުގަނޑު ބުނަމެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި ރަށްފުށުރާއްޖޭގެ މީހުންނާއި އަދި އެމީހުންފަދަ މީހުން ޙުކުމްގެދަށުން އަންނަ އެމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ އާދަކާދަތަކާއި، އަދި ޝަރީޢަތްތަކާގެ ނަމުން ނަންދީ އެމީހުންގެ އިސްވެރިޔަ މީހުން އުފައްދާފައިވާ ޤާނޫނުތައް ޙިމާޔަތްކުރާ ތަޢުލީމްކަން ޙުކުމްކުރުމުގެ ހިތްހަރުކަމެވެ. الله ގެ ޝަރީޢަތާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގެ މައްޗަށް އެމީހުން އެތަކެތި ކުރިއަށް ނުލާ އިސްކަންދެއެވެ. އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފި މީހަކީ ފަހެ ކާފަރެކެވެ. އޭނާއާއި ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމްތަކަށް އޭނާ އެނބުރި ކުޑުބަވްއަޖައުމަން ދާންދެނެވެ.

v _ v _ v _

[174] المائدة: 50

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ:

(... وَلَا رَيْبَ أَنَّ مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ وُجُوبَ الْحُكْمِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ فَهُوَ كَافِرٌ، فَمَنِ اسْتَحَلَّ أَنْ يَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا يَرَاهُ هُوَ عَدْلًا مِنْ غَيْرِ اتِّبَاعٍ لِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُوَ كَافِرٌ؛ فَإِنَّهُ مَا مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا وَهِيَ تَأْمُرُ بِالْحُكْمِ بِالْعَدْلِ، وَقَدْ يَكُونُ الْعَدْلُ فِي دِينِهَا مَا رَآهُ أَكَابِرُهُمْ، بَلْ كَثِيرٌ مِنَ الْمُنْتَسِبِينَ إِلَى الْإِسْلَامِ يَحْكُمُونَ بِعَادَاتِهِمُ الَّتِي لَمْ يُنْزِلْهَا اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، كَسَوَالِفِ الْبَادِيَةِ، وَكَأَوَامِرِ الْمُطَاعِينَ فِيهِمْ، وَيَرَوْنَ أَنَّ هَذَا هُوَ الَّذِي يَنْبَغِي الْحُكْمُ بِهِ دُونَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ. وَهَذَا هُوَ الْكُفْرُ، فَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ أَسْلَمُوا، وَلَكِنْ مَعَ هَذَا لَا يَحْكُمُونَ إِلَّا بِالْعَادَاتِ الْجَارِيَةِ لَهُمُ الَّتِي يَأْمُرُ بِهَا الْمُطَاعُونَ، فَهَؤُلَاءِ إِذَا عَرَفُوا أَنَّهُ لَا يَجُوزُ الْحُكْمُ إِلَّا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَلَمْ يَلْتَزِمُوا ذَلِكَ، بَلِ اسْتَحَلُّوا أَنْ يَحْكُمُوا بِخِلَافِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَهُمْ كُفَّارٌ، وَإِلَّا كَانُوا جُهَّالًا، كَمَنْ تَقَدَّمَ أَمْرُهُمْ...) [175]

މާނައީ: "...އަދި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި الله ބާވައިލެއްވިގޮތަށް ޙުކުމްކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމަށް ނުޢުތިޤާދުކުރާ މީހަކީ ކާފަރެކެވެ. ފަހެ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ތަބާނުވެ އޭނާ އަމިއްލައަށް ޢަދުލުކަމުގައި ފެންނަ ގޮތަށް މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި ޙުކުމްކުރުން ހުއްދަކޮށްފި މީހަކީ ވެސް ކާފަރެކެވެ. އެހެނީ ޢަދުލުވެރިކަމުގައި ޙުކުމްކުރުމަށް އަމުރުކުރާ އުއްމަތެއް ފެނުމީ ނުވެއެވެ. އަދި ފަހަރެއްގައި އެއުއްމަތުގެ ދީނުގައި ޢަދުލަކީ އެއުއްމަތުގެ ބޮޑެތި މީސްމީހުން ދެކޭގޮތް ކަމުގައިވެސް ވެދާނެއެވެ. އަދި ގިނައަށް، އިސްލާމްދީނާއި ނިސްބަތްވާ އެތައްބައެއް ބަޔަކު ޙުކުމްކުރަނީ الله ތަޢާލާ ބާވައިލައްވާފައި ނުވާ

―――――――――――――――――――――― v _ v _ v _

175 منهاج السنة النبوية: 130/5

އެމީހުންގެ ޙާލަތަކަށެވެ. އެއީ ކަންތުރުގެ ކުރީގެޙާލަތަކީ އަދި ރަސޫލުންނާއި މީހުންގެ އަމުރުތަކާއިފަރާއިދުންނެވެ. އަދި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް ފިޔަވައި އެއްޗެއްކުރުން ބުރަވުރުކޮށް ބޭހާ އެއްޗަކީ މިއީ ކަމުގައި އުމުރުން ދެކެއެވެ. ފަހެ ކުފުރަކީ މިއީއެވެ. ފަހެ މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން ވަރަށް ގިނަމުން ވެސް އިސްލާމްގެ ގަވާއިދުތަކަށެވެ. އެކަމަކު މިއާއި އެކުވެސް އުމުރުގެ ތެރޭގައި ހިނގަމުންދާ އުމުރުގެ ރަސޫލުންނާއި ޝަރީޢަތް އަމުރުކުރާ ޙާލަތުގެޙަކަން ނުހުރި އުމުރުން ޙުކުމް ނުކުރެއެވެ. ފަހެ اللّٰه ތަޢާލާ ބާވައިލެއްވި ގަވާއިދާ ޚިލާފަށް ޙުކުމް ކުރުމަކީ ޙުކުމްކުރުން ޑޮލަރާއި ޑޮލަރު ސަރުކާރުގެ އަދި ދީނުތަކުން ހޯދައިގެން ގައުމުތަކުގައި ހިނގާފައިވާ ޤާނޫނުތައް އުމުރުން ހިފާ އެކަމަށް ރުޖޫޢަވުމެވެ. އަދި ރަސޫލާގެ، اللّٰه ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތާ ހިލާފަށް ޙުކުމްކުރުން އުމުރުން ޤާނޫނުތަކާއި ފަހެ އުމުރުންނަށް ކާފިރުންނެވެ. އެހެންނޫން އެބައިމީހުންނާ ކުރާ އިސްލާމް ބާރަށް އެބަދަލުން ފަރާތަށް ވެރިކަން ކުރެއްވުމަށެވެ..."

(އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ފަތާވާ) މިންހާޖުއްސުންނާ އައްނަބަވިއްޔާ އިން އެކަށަގެންވާ ބަސްތަކެއް ނަގާލެއެވެ. އެކަށަގެންވާ އެބަސްތަކުގެ ތެރެއިން ޙުކުމްކުރުމުގެ اللّٰه ތަޢާލާގެ މިބަސްފުޅުގެ ދަލީލުވެއެވެ.

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ﴾[176]

މާނައީ: "...އަދި اللّٰه ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުން ދަންނާށެވެ، ފަހެ އެބައިމީހުންނީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ."

اللّٰه ތަޢާލާ އެކަށަގެންވާނެ ތަރުޖަމާލައްވާ ތެރޭ ކުރައްވާނިއްމެވެ.

---

[176] المائدة: 44

މިއީ އެކަމަށް ޤުރުއާން ދަލީލުކޮށްދީފައިވާ ބައެއް ތަންތަނެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ތަންތަން އަށެއް ތަންތަން ގެނައުމުގެ ބަދަލުގައި ފުދިގެންވާކަމަށް، ނުވަތަ އޭގެ ދަރަން ވަދެގެންވާކަމަށް ބުނުމުންކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެހެނަސް މިފަދައިން އެކަންތައް ބަޔާންކުރުމުން އިތުރަށް ސާފުވެގެންވެއެވެ.

ދެންފަހެ އެކަމުގައި އައިސްފައިވާ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްފުޅުތައް ދަންނަށް، އެބަސްފުޅުތައް ވަރަށްވެސް ގިނަވެގެންވެއެވެ. 'އަލްއިޤްނާޢު' ފޮތުގެ މުޤައްލިފު އިސްލާމްކަމުން ފެށުގައި ކާފިރުވާ މުރުތައްދުގެ ޙުކުމުގެ ބާބުގައި އެތަކެއް ކަންތައް ދިކުރުކުރައްވައިވެއެވެ. އެކަންތަކުން އަރުވަން ވަރަށް މަދު ކަންތަކެއް ފުރާބޭކަން ބަޔާންކޮށްދީއެވެ.

އެފޮތުން އޭގެ ތެރޭގައި: އެކަލާގެ ރަސޫލުގެ ބަސްފުޅުކަމުގައިވާ:

(. . . أو كان مبغضا لرسوله أو لما جاء به كفر اتفاقا . . .)[177]

މާނައީ: "ނުވަތަ ﷲ ގެ ރަސޫލާދެކެ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދިން ތަކެއްޗަށް ރުޅިއަރައިގެންވާނަމަ އިއްތިފާޤުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފިރުވެއްޖެއެވެ..."

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި މިބަސްފުޅުވެއެވެ:

(. . . أَوْ جَعَلَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ وَسَائِطَ يَتَوَكَّلُ عَلَيْهِمْ وَيَدْعُوهُمْ وَيَسْأَلُهُمْ إِجْمَاعًا . . .)[178]

މާނައީ: "ނުވަތަ ﷲ އާއި އޭނާއާއި ދެމެދު މެދުވެރިންތަކެއް ހަމަޖައްސާ - އެމީހުންތަކަށް ވަކީލުކޮށް އެމީހުންތަކުގެ ކިބައިން ކަންކަމުގައި ހާލުގައި- އިޖުމާޢުވެގެންވާ ގޮތުގައި ކާފިރުވެއްޖެއެވެ..."

________________ V _ V _ V _

177 الإقناع في فقه الإمام أحمد: 297/4

178 الإقناع في فقه الإمام أحمد: 297/4

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

(أَوْ وُجِدَ مِنْهُ امْتِهَانٌ لِلْقُرْآنِ...)[179]

މާނައީ: "...ނުވަތަ ޤުރްއާނަށް އިހާނެތިކޮށް ހިތުން ޢަމަލުކޮށްފިނަމައެވެ..." -އެބަހީ: އެކަމުގެ ސަބަބުން އޭނާ ކާފިރުވާނެއެވެ.-

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

(...أو سخر بوعد الله أو بوعيده...)[180]

މާނައީ: "ނުވަތަ الله ގެ ވަޢުދުފުޅު ނުވަތަ އަޛާބުގެ ވަޢީދުގެ ބަސްފުޅަށް ފުރައްސާރަކޮށްފިނަމައެވެ..." -އެބަހީ: ކާފިރުވާނެއެވެ.-

އަދިވެސްވެއެވެ:

(...أو لم يكفر من دان بغير الإسلام... أو شك في كفرهم...)[181]

މާނައީ: "ނުވަތަ އިސްލާމްދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް ގަބޫލުކޮށްގެން އުޅޭމީހުން ކާފިރުނުކުރާނަމަ ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިނަމައެވެ.." -އެބަހީ: އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވާނެއެވެ.-

____

[179] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 297/4

[180] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 298/4

[181] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 298/4

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

(. . . وقال الشيخ: من استحل الحشيشة كفر بلا نزاع . . .) [182]

މާނައީ: "...ޝައިޚު ވިދާޅުވިއެވެ: ޙަޝީޝާ ހުއްދަކޮށްފިމީހާ އެއްވެސް ޚިލާފެއްނެތި ގޮތުގައި ކާފަރުވެއްޖެއެވެ..."

އަހުރެން ބުނަމެވެ: މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތުކުރުމާއި، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެހީތެރިވުމަކީ ވޭތުވެދިޔަ އިމާމުންގެ އިޖްމާޢުން ހުއްދަކޮށްފިމީހާ، ފަހެ މިހާގެ ކާފަރުކަން އޭނާގެ ކާފަރުކަމަށްވުރެ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އެކަމުގެ ޙަރާމްކަންވަނީ، ޙަޝީޝާގެ ހަރާމްކަމަށްވުރެ މާބޮޑުވެފައި ވަރަގަދަވެގެންނެވެ.

އަދިވެސް އެކަށީގެން ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . ومن سب الصحابة أو أحدا منهم واقترن بسبه دعوى أن عليا إله أو نبي وأن جبريل غلط – فلا شك في كفر هذا بل لا شك في كفر من توقف في تكفيره . . .) [183]

މާނައީ: "...ޞަޙާބީންނަށް ނުވަތަ އެއިން އެކަކު ބޭކަލަކަށް ބަދުބަސްބުނެފިމީހާ، އަދި އޭގެ ބަދުބަސްބުނުމާއިއެކުގައި ޢަލީގެފާނަކީ އިލާހެއްކަމުގައި ނުވަތަ ނަބިއްޔެއްކަމުގައި ދައުވާކޮށް ނުވަތަ ޖިބްރީލުގެފާނު (ޢަލައިހިއްސަލާމު) ވަޙީ ގެނައުމުގައި ކުށްހެދިކަމަށް ދައުވާކުރުން ޖެހިއްޖެނަމަ، ފަހެ މިހާ ކާފަރުވެގެންވާކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ހަމައެހެން، މިހާ ކާފަރުކުރުން ފަސްޖެހި ހުއްޓުން އަޅައިފިމީހާގެ ކާފަރުކަމުގައިވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ..."

_______________ v _ v _ v _

182 الإقناع في فقه الإمام أحمد: 299/4

183 الإقناع في فقه الإمام أحمد: 299/4

އަދިވެސްވެއެވެ:

(...أو أن له تأويلات باطنة تسقط الأعمال المشروعة ونحو ذلك...ولا خلاف في كفر هؤلاء...)[184]

މާނައީ: "...ނުވަތަ ޝަރުޢުވެގެންވާ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުކޮށްލާނޭ ވަންހަނާވެގެންވާ ބާޠިނީ ތައުވީލުކޮށް މާނަކުރުންތަކެއް ހުރިކަމަށްބުނެފިނަމަ...އަދި އެފަދަ އެހެންކަންތަކެއްކަމަށްވާނަމަ ދައުވާކޮށްފިނަމަ، ފަހެ މިބައިމީހުން ކާފިރުވެގެންވާކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޚިލާފެއްނުވެއެވެ..."

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

(...أو زعم أنهم ارتدوا بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم إلا نفرا قليلا لا يبلغون بضعة عشر وأنهم فسقوا فلا ريب أيضا في كفر قائل ذلك بل من شك في كفره فهو كافر...)[185]

މާނައީ: "...ނުވަތަ ވިއްސަކަން ބާކީވެހުންނަނީވެސް ނުފޯރާ މަދު ޢަދަދެއްގެ ޞަޙާބީންތަކެއް ފިޔަވާ، ސަޙާބީން، الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަވަހާރަވުމަށްފަހު މުރުތައްދުވީކަމަށް، އަދި އެޞަޙާބީން ފާސިޤުވީކަމަށް ދައުވާކޮށްފިނަމަ، ފަހެ އެފަދައިން ބުނާމީހާވެސް ކާފިރުވެގެންވާކަމާއިމެދު ޝައްކެއްނުވެއެވެ. އަދި ކިއްޔަ، އޭނާގެ ކާފިރުކަމާއިމެދު ޝައްކުކޮށްފިމީހާވެސް ފަހެ ކާފިރެކެވެ.."

_ V _ V _ V _______________

[184] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 299/4

[185] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 300/4

ޒުލާބާކާކަށް އުޅަނބަވެއް ނުފެނިއެވެ. އަދި 'އައްބާސިދުމު މަސްތޫލާ' ޒާބަރި އެވާހަލަތްވެއް
ނިސްބަތް ކުރެއްވިއެވެ.

އަދިވެސްވެއެވެ:

(. . .ومن أنكر أن يكون أبو بكر صاحب رسول الله صلى الله عليه وسلم فقد كفر لقوله
تعالى: ﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ﴾ . . .)[186]

މާނައީ: "...އައްބަކުރުގެ ފާސިދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ އެކުވެރި ސާހިބުކަމަށް
އިންކާރުކޮށްފިމީހާވެސް ވަނީ ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. އޭނާ އެކަލާނގެ މިބަސްފުޅަކަށްޓަކައެވެ:

﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِۦ...﴾[187]

މާނައީ: "...އޭނާ އެކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިޔާއަށް ވިދާޅުވި ހިނދުވެ..."

އަޅުގަނޑު ބުނަމެވެ: އާދަމުކުން ދަރިފިރުކުރަކަމަކަށް އިންކާރުކޮށް ދުކަޔަހު މިހާ
ކާފަރުވާނަމަ، އަދި އައްޔަހަނަ ޝަހާދަތުގެ ދުކަފިމައިން، އަދި އިސްލާމްކަމަށް
ނިސްބަތްވެގެންވާމަކުން މަންފާއެއް ނުކުރާނަމަ، ދުންޔަ ތިރީސް އާދަމް ނުވަތަ ސާލިސް
އުވައް އާދަމްގެ ދަރިފިކުރާ ކަންތަކަށް އިންކާރުކޮށްފިމީހާއަކުދުގައި ހިކުރުވާނީ
ކިހިނަކުންހެއްޔެވެ!؟ ޝަހާދަތުގެ ދުކަފިމައިން، އަދި އިސްލާމްކަމަށް އޭނާ ދަޢުވާކުރުމުން
މަންފާ ނުކުރާނޭ ކާފަރުއްކަމުގައި އޭނާ ނުވާނޭހެއްޔެވެ!؟ الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! އެހެންނެވެ.
الله ގަންދީ ބުނަމެވެ! އެހެންނެއްކަމަކީ ޔައްދު ދުންގަށް ޔައްޒަން ތަބައްވުމުން
ދުރުކުރާ ދުކަންތައްކަމުގައިވާ: ހިތްތަކުގެ ރިއްދީ ބަންދުކުރުވުމާއި ހަވާނަފްސުގެ އެދުންތަކުން
އަޅުވުން الله ގެ ޔަސްރަތިން ރައްކާތެރިކަމަށް އެދެމެވެ.

_______________ v _ v _ v _

[186] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 300/4

[187] التوبة: 40

އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައިވެއެވެ:

(...أو جحد حل الخبز واللحم والماء...)[188]

މާނައީ: "ނުވަތަ: ރޮށި ނޫނީ އެއްގަމުމަސް ނޫނީ ފެން ހުއްދަވެގެންވާކަމަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމައެވެ..." -އެބަހީ: އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވާނެއެވެ.-

އަދިވެސްވެއެވެ:

(...أو أحل الزنا ونحوه...)[189]

މާނައީ: "ނުވަތަ ޒިނާއާއި އެފަދަ ކަމެއް ހުއްދަކޮށްފިއްޔާއެވެ..." -އެބަހީ: އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވާނެއެވެ.-

އަހުރެން ބުނަމެވެ: ކާފިރުންނަން ފެނިބި ބަރޫސާވެ، އަދި މުޝްރިކުންނަން ޤަބޫލުކުރުން ހުއްދަކޮށްފިމާ، ފަހު ޒިނާ ހުއްދަކުރި މީހާގެ ކާފިރުކަމުގައި އެބަސް ގުނަހަކަށް މީނާގެ ކާފިރުކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

މިބާބުގައި އައިސްފައިވާ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކެއް ގިނަ ޢަދަދު ނުކުތާވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެއިން ބައެއް ބޭފުޅުން މިކަންތަކަށްވުރެ މާތިއްވެގެންވާ ކަންތަކެއްވެސް ދިކުރުކުރިއެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކަށް އަތަހަގެންނަ މިހާ އިސްތިޙްލާލުކުރުން ބޮޑުވާ ދުރަށްއެއްގޮތަށްވާކަމަށް އެބޭފުޅުން ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތަކުން ތަޢުބާވުމަށް ...

---

[188] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 300/4

[189] الإقناع في فقه الإمام أحمد: 300/4

ބުނެވޭނެއެވެ. ދެން އޭނާ ތައުބާނުވެއްޖެނަމަ މުރުތައްދެއްގެ ގޮތުގައި އޭނާ ޤަތުލުކޮށްލެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާ ނުކިޔެވޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ނަމާދެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންނާއި އެކުގައި އޭނާ ފަސްދާނުވެސް ނުވަޅުލެވޭނެއެވެ. އެހުރިހާ ކަންތަކާއި އެކުގައި އޭނާ لا إله إلا الله ކިޔާ، އިސްލާމްދީނުގެ ޤަސްދުކުރުން އަދާކުރަމުންދިޔަސްމެއެވެ. އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންގެ ބަސްތަކަން ކުޑަވެސް ނަޒަރެއް ހިންގާ ބާރަކަތައިވާ މީހަކު، މިއިން ބަޔަކު ކަންތައް އޭނާއަށް ކޮންމެވެސް ތޯރާވާނެއެވެ.

ދެންފަހެ މިޒަމާނުގައި، އިސްލާމްކަމުން ނިސްބަތްވެގެންވާ، އަދި ކިޔެއްމަ، އިލްމަވަން ނިސްބަތްވެގެންވާ އެބައް ބަދަލުގެ ރިބައިންވެސް ޤާބުވަރުންދާ މިދިޔަ ކަންތައް ދަންނަށް، ވަރަށް މިކަންތަކީ ބުރަކަހަލަތަށް ބިންގަނޑާ ކަންތަކާ ހުރިހާ ބަޔަކަށް ކާފިރުވާތަކަން އިލްމުވެރިން ދިފާޢުކުރައްވާތަކައިވާ އެބަހަށް ކަންތައްތަކުގެ ހާޟިރުގެ ހުކުމުވެގެންވާ ކަންތައްތަކެވެ. ޗަރިކުކަން ތާޢުލުވެވެ، އިލްމު ވަންހަނާވެ، ހަވާލުކޮށްދޭ އަދުނަމަށް ގަދަވެގެންނުވާނަމަ، އޭގެ ގިނަ ކަންތަކާއިމެދު ސަލާމަތުކުރުވަން މިހާރު ބޭނުމެއްނުވާނެއެވެ.

ފަސްލު

މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވާކަން ފާޅުކުރުމަށް މީހާއަށް އެކަންތަކަކުން އުޛުރު ދޭ ކަންތައް.

ދުންވަރު ތިންވަނަ މައްސަލަ ދަންނަވަން: އެއީ މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވުން، އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާކަމަށް ފާޅުކުރުމުގައި މީހާއަށް އެކަންތަކަކުން އުޛުރުދޭ ކަންތައް:

ދަންނާށެވެ! މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވާކަން ފާޅުކުރުމަށް ތިން ހާލަތެއްވެއެވެ:

ފުރަތަމަ ހާލަތަކީ: ބޭރުފުށުންނާއި އެތެރެފުށުން އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމެވެ. އެގޮތުން އޭނާގެ ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނަށް ބޯލަނބާ، އަދި އޭނާގެ އެތެރެފުށުން އެބައިމީހުންނަށް ރުހިވެ، އެބައިމީހުންނަށް ލޯބިކުރުމެވެ. މިއީވެސް އިސްލާމްކަމުން ބޭރުވެގެންދާ ކާފަރުކަމެވެ. އެއީ އެކަމުގެ މައްޗަށް އޭނާއަށް މަޖުބޫރުވެގެންވިއަސް ނުވަތަ މަޖުބޫރުވެގެން ނުވިޔަސްމެއެވެ. އަދި އޭނާއީ الله ތަޢާލާ އެބަހާއިގެން މީހުން ވަޢީދުގައިވި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންނާ މިފަދައެވެ:

﴿...وَلَـٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾[190]

---

[190] النحل:106

މާނައީ: "...އަދި އެހެނެއްނަމަވެސް (އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންވިޔަސް) ކާފިރުކަމަށް ހިތްހަމަޖެހިގެން ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، އެއުރެންނަށް ﷲ ގެ ކޯފާވެރިކަމާއި ކޯފާވެރިވުންހުންނާނެއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު، އެއުރެންނަށް ހުންނާނެއެވެ."

ދެވަނަ ބާވަތަކީ: ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާއި ހިތްހަމަ ހާލު، އެތެރެފުށުން އޭނާ އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވެ އެބައިމީހުންނަށް ޚިލާފުއެވެ. މިއީ ނިފާޤުގެ ކާފިރުކަމެވެ. އެހެނެއްނަމަވެސް ބޭރުފުށުން އޭނާ އިސްލާމްދީނަށް ދަމަހައްޓައިފިނަމަ، އޭނާގެ މުދަލާއި ލޭ ރައްކާތެރިވެގެންވެއެވެ. އަދި މުނާފިޤުން ކަމަކީ އެއީއެވެ.

ތިންވަނަ ބާވަތަކީ: އެތެރެފުށުން އެބައިމީހުންނާއި ހިތްހަމަވެ، ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާއި އެއްބަސްވުމެވެ. މިކަމުގައިވެސް ދެބައިވަރެއް ވެއެވެ:

ފުރަތަމަ: އޭނާ އެފަދައިން ކަންތައްކުރަނީ އޭނާ އެބައިމީހުންގެ ބާރުގެދަށުގައިވެ، އެބައިމީހުން އޭނާގެ ގައިގައި ތަޅާ ނުވަތަ އޭނާ ހައްޔަރުކޮށް ބަންދުކޮށްލައިފިނަމަ، ނުވަތަ ޤަތުލުކުރުމަށް އިންޒާރުދީފިއެވެ. އެހާލަތުގައި އޭނާ އެބައިމީހުންނާ ބުނެއެވެ: 'ކަލޭ އަހަރުމެންނާއި އެއްބަސްވެ އަދި އަހަރުމެންނާ ބައްޓަންވާށެވެ. ނޫނީ އަހަރުމެން ކަލޭ މަރާލާނަމެވެ.' ހަމަކަށަވަރުން މިހާލަތުގައި ބޭރުފުށުން އެބައިމީހުންނާ އެއްބަސްވުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހިތް އީމާންކަމުގައި ހަމަޖެހިގެންވާނަމައެވެ. އެއީ ބައްލަވާށެވެ ކާފިރުންގެ ބަންދުކުރެވުނު ހާލަތެކެވެ. އެއީ ﷲ ތަޢާލާ ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުގައި ހިމެނިގެންވެއެވެ:

﴿...إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ...﴾[191]

މާނައީ: "...އީމާންކަމުން ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ހާލު މަޖުބޫރުކުރެވިއްޖެ މީހަކު ފިޔަވައި..."

އަދި މިބަސްފުޅުގައިވާ ފަދައިންނެވެ:

﴿...إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً...﴾[192]

މާނައީ: "...އެއުރެންގެ ނިބައިން އަންނަ ނުރައްކަލަކުން ތިޔާބައިމީހުން ސަލާމަތްވުން މަޖުބޫރުވެއްޖެ ހާލަތްގައި ފިޔަވައި..."

ފަހެ މިދެއާޔަތް އެބުނުމަން ދަލީލުކޮށްދެނީއެވެ. އެއީ ހާލު އިކްރާހު ސާބިތުވުމުގެ ހާލަތު މަޖުބޫރުކުރެއްވުމުން ހިތުން ކަމެއް އެކަމަކު އިސްތިރާމްކުރެއްވި ފަދައިންނެވެ.

ދެވަނަ ވަޤުތު: އެބުރުވެރިން އެބައިމީހުންނާއި ހިމާޔަތްލައި، ބޮޑުކުރުން އާއި އެބައިމީހުން އެކުލަވާލެވެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުކަމުގައި އާއި ހިމާ ކުރުއެވެ. އެހެންނަކަސް އެކަންކުރުމަކީ މުސްލިމުންނަށް ކުރަމުދާ ކަމެއް: ދީނާ ދެކޮޅަށް ހިފަހައްޓާ ކަމެއް ހިމާޔަތްކުރުމަކީ، ހިފަހައްޓާ ދީނާ ދެކޮޅުވެރިން އެބައިމީހުން ހިމާޔަތްކުރުމަކީ، ހިފަހައްޓާ މުސްލިމުންގެ ދިފާޢުގައި ގެންނަ ބޮޑުކަމެއްވެއެވެ. ސަލާމަތްވުމަށް މިފަދަގޮތުގައި އެކަމުގައި ހުއްޓުވާލުން ކުރުވައިއެވެ. އަދި އެބުރުވެރިން އެބައިމީހުން ނުރައްކާތެރިކަމަކީ އެކަމުގައި ހާމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމުގައި الله ތަޢާލާ، އެބައިމީހުން ދިޔުން ވަރަށްބޮޑު މިހެންގެ ތަފާސީލެވެ:

v _ v _ v _

[191] النحل: 106

[192] آل عمران: 28

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ﴾[193]

މާނައީ: "އެއީ ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން، އާޚިރަތުގެ މައްޗަށް، ދުނިޔަވީ ޙަޔާތް އިސްކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުވިމީހުންނަކަށް، الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެތެވެ."

ޝަޚް އެކަލާނގެ ހަބަރުދެއްވާފައިވަނީ: އެބައިމީހުން ކާފިރުވުމަށް ސަބަބުވެރިކަމީ ބައްޔާއިމުދާ ތާރީޚާއިފީ ނުވަތަ ބައްދުދެކި ތުރުއަކަންނާއިވައްދެނީއެވެ. އަދި ބާރުލިބިދެވޭ ތުރުވާއިއްވާސްފުނެވެ. އެހެންއްކަމަކީ އެއީ: ދުނިޔާގެ އުފާވެ ނަސީބުޖަހާކަން ނަސީބުތަކާއި އެކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށްވުރެން، ދީން ދީނުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުން އެކަންތައް އިސްކުރިއެވެ. މިއީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްފުޅުގެ މާނައެވެ.

ދެންފަހެ، މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން ގިނަބައެއް އެކަންތައް އެއީ ޢުޛުރެއްކަމުގައި ދަޢުވާކުރާ ކަންތައް ދަންނަނީ، އެކަންތައްވަނީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރޭގައި ތެރެއިންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެކަމުގައި ބަޔަކު ތެރެއިންނާ ކަމަކުން ޝަރީޢަތުގެ އިކްރާހު އެހެތިރިން އާދޭ ތެރެއިން މިހާރު ބިރުގަންނަވާފައިވާ ފިތުނާ، އެކަންތައްކުގެ ސަބަބުން މުޝްރިކުންނަން އާދާ އެއްބަސްވާކަމާއި، އެބައިމީހުންނަން ބޭރުނބާކަން ހަމަކުރުން އާދައަން ހެއްދެވޭނެކަމަށް އާދާ ހިކުރެއެވެ. އަދި އާދޭތެރެއިން އެހެން މިހާރު، ޝަރީޢާތާ އާދައަން ދުނިޔަވީ ތަރިވެރިކަމެއް ޖަހަމެބިރުކޮށްދިނުމަށް، އެކަމަށްޓަކައި މުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވުން އާދައަން ހެއްދެވޭނެކަމަށް އާދާ ހުއްޓުވުރެވެ. އަދި އާދައަކީ މަޖުބޫރުވެވޭނެކަމީ ހެއްކަމަށް ގޮސްފިނަމަ ޢުޛުރެއް ނުވާނެއެވެ.

______________________ v _ v _ v _

[193] النحل:106-107

އިލްމުވެރިންގެ މަޤްބޫލުވުމުގެ ސިފަ ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . .تأمّلت المذهب فوجدت الإكراه يختلف باختلاف المكره عليه فليس الإكراه المعتبر في كلمة الكفر كالإكراه المعتبر في الهبة ونحوها فإنّ أحمد قد نصّ في غير موضع على أنّ الإكراه على الكفر لا يكون إلّا بتعذيب من ضرب أو قيد ولا يكون الكلام إكراها . وقد نصّ على أنّ المرأة لو وهبت زوجها صداقها أو مسكنها فلها أن ترجع بناء على أنها لا تهب له إلّا إذا خافت أن يطلقها أو يسيء عشرتها فجعل خوف الطلاق أو سوء العشرة إكراها في الهبة ولفظه في موضع آخر: لأنه أكرهها ومثل هذا لا يكون إكراها على الكفر فإنّ الأسير إذا خشي من الكفار أن لا يزوجوه وأن يحولوا بينه وبين امرأته لم يبح له التكلّم بكلمة الكفر. . .) [194]

މާނައީ: "...އަހަރެން މަޛްހަބާއިމެދު ވިސްނާ ފިކުރުކޮށްލީމެވެ. ދެންފަހު އަހަރެންނަށް ފެނުނީ މަޖުބޫރުކުރުވުން، މަޖުބޫރުކުރުވާ ކަންތައްތަކާ ބަލާފައި ތަފާތުވެގެންދާކަމެވެ. އެގޮތުން ކުފުރުގެ ބަހެއް ބުނުމަށް ކުރުވާ މުޖުބޫރަކީ (ބަލައިގަންނާ ބާރަކަށްނުވި) މަޖުބޫރުކުރުވުން، ހިބާ ދިނުމާއި އެފަދަ ކަމަކަށްކުރުވާ މުޖުބޫރަކީ (ބަލައިގަންނާ) މަޖުބޫރުކުރުވުންތަކައިން ނުވެއެވެ. އެގޮތުން އެއްތަނަށްވުރެ ގިނަތަންތަނުގައި (އިމާމް) އަޙްމަދުވަނީ، ތަޢައިގެން ނުވާތީ ބަންދުކޮށް ހައްޔަރުކޮށްގެން ޢަޛާބުދިނުމުން ފިޔަވައި ކާފަރުވުމަށް މަޖުބޫރުވުން ނުވާނޭކަމަށް ނައްޞުކުރައްވާ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އަދި (ޢަމަލުކުރުމެއް ތެރޭ އަނިޔާކުރުމެއްނުވި ހަމައެކަނި) ދެއްކި ވާހަކައިން (ކާފަރުކަމުގައި) މަޖުބޫރުކުރުވުންކަމުގައި ނުވާނޭކަމަށެވެ.

_______________ v _ v _ v _

194 الفتاوى الكبرى: 490/5

އެގޮތުން އަންހެނާ އާނާގެ ފިރިމީހާއަށް އެއަންހެނާގެ ބަސް ނުވަތަ އަންހެނާގެ ގެ ހިބަކޮށް ހަދިޔާކޮށްދިނަމަ، (އެހިބަކޮށް ދިނުމަށްފަހު) އަނބުރާ ރުޖޫޢަވުން އެއަންހެނާއަށްވާކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެއީ އެއަންހެނާ ވަރިކޮށްފާނެކަމަށް ނުވަތަ އެއަންހެނާއާއި އެކު ދިރިއުޅުން ނުބައިކޮށްފާނެކަމުގެ ބިރަށް ގެންވީ އަންހެނާ އެތަކަމި ހިބައިން ނުދޭނެކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށެވެ. ފަހެ ވަރިކުރުމަށް ބިރުގަތުން ނުވަތަ ދިރިއުޅުން ނުބައިކޮށްފާނެކަމަށް ބިރުގަތުމީ ހިބައިން ދިނުމުގައި (ހިބައިންދިޔަފައި އަނބުރާ އެހިބަ އަނބުރުމުގައި) މަޤުބޫލުކުރެވޭކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު އެވަނީ ޙައްޤުވެފައެވެ. އަދި އެހެން ތަނެއްގައި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެފައިވާ ޙަދީޘްގައިވެސް: 'އެހެނީ ޢާދާ އެއަންހެނާއަށް އެކަމަށް މަޖުބޫރުކުރިއެވެ' މިހެންނެވެ. ކާފަރުކަމަށް މަޖުބޫރުކުރެވުމެއްކަމުގައި މިފަދަ ކަންތައް ނުވާނެއެވެ. އެގޮތުން ފަހެ، އަސީރު ކުރުވިގެންވާ މީހާ، އޭނާ ކައިވެނިކުރި ނުދޫނުވާކަމަށް ނުވަތަ އޭނާގެ އަނބިމީހާއި ދުރުވެ ހުރަސްއަޅާފައިވާކަމަށް ގާތަކުރުނުދާ ބިރުގަތުމަސް، ކުފުރުގެ ބަސްބުނުން އާދާއަން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ..." މިއެވެ.

މިފާހަކަތަކުގެ ދަލީލުބަޔާނި: ކުފުރުގެ ބަސްބުނުމަށް މަޖުބޫރުކުރުވުން، ދިފާޢު ދަތިކައިގެން ގޮތްވި ނުވާނެކަމެވެ. އެއީ ބަޔައިގެން ނުވަތަ ހަނގުރާމަކުރުގެންނެވެ. އަދި (ހަމައެކަނި އިންޒާރުދިނީ) ބުނާ ވާހަކަތައް މަޖުބޫރުކުރުވުމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެފަދައިންނެވެ، އޭނާއާއި އަނބިމީހާއާއި ދެމެދު ގާތްކަން ހުރަސްއަޅާފައިވާކަމަށް ބިރުގަތުންވެސް އެކަމުގައި މަޖުބޫރުކުރުވުމުގައި ނުވާނެއެވެ.

ދެންފަހެ ތިބާއަށް އެކަންތައް އެހިދެއްޖެނަމަ، އަދި މިސްކީނުކަންގެ ބޭބެއިން ގިނަބަޔަކު އެކަންކަމެއްގެ ސަބަބުން ފެއްޓިގެންވާ ކަންތައް ތިބާއަށް އެހިދެއްޖެނަމަ، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅު ތިބާއަށް ބަޔާންވެގެންދާނެއެވެ:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»[195]

މާނައީ: "އިސްލާމްދީން ފެށިގެން އައީ ބީރައްޓެހި އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެދީން ފެށުނުފަދައިން އަނބުރާ ބީރައްޓެހި އެއްޗެއްކަމުގައިވުމަށް ރުޖޫޢުވާނެއެވެ. ފަހެ ބީރައްޓެހިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރުހުއްޓެވެ."

ހަމަކަށަވަރުން އެދީން މިވަނީ ބީރައްޓެހި އެއްޗަކަށް އެނބުރި ބަދަލުވެފައެވެ. އަދި އެއަށްވުރެވެސް ބީރައްޓެހިވެގެންވަނީ އެކަންތައް ހަޤީޤަތް ތައުޙީދާ މިހާރެވެ. ތަވްފީޤުދެއްވާނީ الله ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ.

[195] رواه مسلم: 145

ފަސްލު

ދީން ފޫހިކުރުމުގެ މައްސަލަ.

ދެންފަހެ ހަތަރުވަނަ މައްސަލައަކީ: ދީން ފޫހިކުރުމުގެ މައްސަލައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބަޔަކު، ޝަރާއިޢުގެ ދުރަކިމަދިޔާ، އަދި ނަމާދުތައް ކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެ، އަދި މީސްކިއްތަކަށް ދިނުން މަނާނުކުރެވިފައިވަނަ ހާސާގެ ދީން ފޫހިކުރުމަށްޓަކައި ހިނގަފައެވެ. އެއީ އެކަށީގެންވާ ވާހަކައެކެވެ. މީސްތަކުން ތެރޭގައި ފެތުރިފައިވާ ކަމުގެ ބަދަލުގައި، ނަފަހެ މުތަވައްލިހުގެ މަނަކަމަތިގައި ފިޔަވަޅުއަޅާނެ ގޮތްގޮތް ހަމަޖައްސާލެވެ. ހުރިހާ ކަމެއްގައި ބޮޑުކަމުގެ އުނދަގޫލަމުން ގޮސްފައިވާ އެކަމުގައި އިބަރަތް ހާސިލުވެއެވެ. އަދި ބޭނުންތަކާ ގުޅިގެން ފަހުގެކޮޅު ކުރިއަށްދާނެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހާލަތުތަކުން ވަރަށްބޮޑުކަމާއި ބަހުރުވައެކެވެ. ހާލަތާ ކަންތަކުގެ ނިސްބަތުން ހާލަތުތަކުގައިވެސް ގިނަބަޔަކުވެއެވެ. އޭގެ ބަޔަކު ކަންތައް ދިސްވާ ހިނގައްޖެއެވެ. ކުރުގެ ބައިގަނޑުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ބައިގަނޑެއްވެސް، ހާލަތުކަމުގެ ވަރުބަދަލުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް ވަރުބަދަލު އެބައިމީހުންގެ ކައިރީގައި މަސައްކަތްކުރަނީއެވެ. އަދި ކޮންމެ ޖަމާޢަތެއްގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރަނީ ކުރުގެ ވަރުބަދަލުތަކުގެ ނިޒާމުވެގެން، އެކަމާ އެބައިގަނޑާއި ހަމަވާތީވެ ބަދަލުވެގެންވާތީ ޚިޔާލުތަކުން ފޫހިކުރުމަށް ދެންދެން މީސްތަކުންނާ އެކަށޭނެ ދީން ފޫހިކުރުމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެގޮތުން އެބާރެއް ހާލަތާ ޝަރުޢުކުރެއްވުން ކުރުމުގައިވާނަމަ، އެބާރުގެ ގޮތުގައި ދީން ފޫހިކުރުންވާނީ: ތަޢުލީމު ޚިޔާލުތަކުން ފޫހިކުރުން، އަދި ޝަރުޢު ނަޒަރުން އެކަލާނގެ އިސްރާފު ދީނުގެ ކަންކަމެވެ. އަދި އެބާރެއް ހާލަތާ، ރިސާލަތުން އިސްލާހުކުރުމުގެ ކުރުގެއިރުވާނަމަ އެބާރުގެ ގޮތުގައި

ދީން ފާޅުކުރުން ވާހުރީ: މުޙައްމަދު ﷺ އީ الله ގެ ރަސޫލާކަމަށް ބަޔާންކޮށް ދެން، އެކަލޭގެފާނުން ތަބާވުމަށް ގޮވާލައިގެންނެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފަރުވީ ނަމާދު ދުރުކޮށްލައިގެން ކުރުގައިވާނަމަ، އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ދީން ފާޅުކުރުންވާހުރި ސަރަޙައްދުކޮށް، އަދި ސަރަޙައްދުކުރުމަށް އަމުރުކުރުމުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ކާފަރުވި މުޝްރިކުންނާއި މުވާޙިދުކޮށް އަދި އެބައިމީހުންގެ ޢިބާދަތްތެރިކަމުގެ ދަރަޖަ ވަކިވެސްކަމުގައިވާނަމަ، އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ދީން ފާޅުކުރުންވާހުރީ: އެނގޭގޮތަށް ޢަޤީދާތެރިވާކަން ބަޔާންކޮށް، އަދި އެނގޭގޮތަށް މުޝްރިކުންގެ ޢިބާދަތް ބާޠިލުވެގެންނެވެ.

ދެވަނަކޮށް ބުނާނަމަ: އެމީހާއި އެކުގައި ދިރިއުޅޭ ކާފަރުންގެ ޢިބާދަތް ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް ބަދުބަސްކޮށް ހާމަކޮށް، އަދި އެކަލޭގެ ސަޙާބުން އާއި ކާފަރުންނަކީ ގެއިލުންތެރި ކަނޑަނާ އަތްލާފޮތިވެގެންވާކަން ހާމަކޮށް އަދި އެކަމުން ބާޠިލުވެގެންވާކަން ހާމަކޮށްދިނުމަކީ މުސްލިމް އެމީހުންގެ ދީން ހާމަކޮށް މިއެއްކަމުގައި ނުވާހުއްޓެވެ. މިކަމަށް ބަލާއިރު މުޝްރިކުން، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބޮޑުބޮޑު ބަހަށް ދެންނެވޭ:

(...عَاب دِيِنَنا، وَسَفّه أَحْلَامنَا، وَشتم آلِهَتنَا...)[196]

މާނައީ: "...އެކަލޭގެފާނު އަހަރުމެންގެ ދީނަށް ފާޑުކިޔާ، އަހަރުމެންގެ ބުއްދިތައް މޮޔަކަމަށް ހަދާ، އަހަރުމެންގެ އިލާހުންތަކަށް އެއްޗިހި ގޮވައިފިއެވެ..."

---

196 سيرة ابن هشام: 1/298

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ١٠٤ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١٠٥ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾[197]

މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ދީނާއިމެދު ޝައްކެއްގައި ވާނަމަވެސް، الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް، ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަމެއް ނުކުރައްވާހުށީމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވަނީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ، ތިޔަބައިމީހުން މަރުގެންނަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރައްވައިގެންވަނީ މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. އަދި ބާޠިލުމަގުން އެއްކިބާވެ، ޙައްޤުގެ މަގަށް ތަބާވެގެންވާ ޙާލު، ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުދުވެ (އިސްލާމް) ދީނަށް ޤާއިމުކޮށް ކުރިމަތިލުއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައި ނުގަންނަވާހުށިކަމެވެ! އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނަށް މަންފާއެއް ނުދެވޭ، އަދި ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ތަކެއްޗަކަށް، ކަލޭގެފާނު ދުޢާ ނުކުރައްވާށެވެ! ފަހެ، ކަލޭގެފާނު އެކަންކުރައްވައިފިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން، އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ."

---

197 يونس:104-106

الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ވަޙީކުރެއްވި: "އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވޭ، އެއާޔަތްތަކަށް ނިމުންދެން އެހުރި ވާހަކަތައް އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވުމަށް އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ: ތިމަންކަލޭގެފާނު އުދީނުއްގެ ގަޑިއަކު މުޅިންނޮވެ ދިރިއުޅުނު ތިޔަބައިމީހުން ޝަރްކުކުރިނަމަވެސް، ޔަދަ ތިޔަބައިމީހުން އެދީނުއްގެ ގަޑިއަކު ތިމަތިބީ ދިނުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ބޭއަވެދޭނަމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުކަންކުރުމުގައިވާ މުސްތަޤްބަލުގައި އެކުގައިވާ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަރި ޢަމަލު ތިމަންކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކުވެރި ވާމެރިންކަމުގައިވާ މުޝްރިކުންނާއި އެކުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނުވުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ފަރި ޢަމަލު ނަހީކުރެއްވިއެވެ.

الله ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ۝ لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ﴾[198]

މާނައީ: "ކާފިރުން ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ ކާފަރުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށް، ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަމެއް ނުކުރަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަކަށް ބަދަލު ކަމުގައިވެސް ތިޔަބައިމީހުން ނުވަމުއެވެ."

މިސޫރަތް ނިމުނީއެވެ.

الله ތަޢާލާ، އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ އަށް އަމުރުކުރެއްވީ ކާފަރުންނަށް މިހެން ބުނެލާށެވެ: 'ތިޔަބައިމީހުން އެދީނުއްގެ ގަޑިއަކު ތިމަތިބީ ދިނުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ބޭއަވެދޭނަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދީނުއްގެ ގަޑިއަކު މުޅިންނޮވެ ދިނުން

---

198 الكافرون: 1-3

ބިދުޢަތުވެރިންވެސް ބަރީއަވެގެންނެވެ.! އޭގެ މުރާދަކީ: އަހަރެމެންވެސް ކާފަރުކުރުމުގެ މަތީގައިކަމާއި، އަދި އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި އަހަރެމެންނާއި އަހަރެމެންގެ ދީނުގެ ދިމާއިން ބަރީއަވެގެންކަމަށް ޞަރީޙަކޮށް އަހަރެމެންނަށް ބުނުމެވެ.

އެހެންކަމުން ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ތަބާވާމީހާ، އެފަދައިން ބުނުން އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންތައްކުރާނެގޮތް ދީން އޭނާގެ ޚާލިޞްކުރުމަށް [illegible] އެބޭކަލުމެންނަށް ދުއްޝަމަނާވެރިވުމާއި، ބަރާއަތްވުން ހިތުގެ [illegible] ނަބިއްޔާ ﷺ އެބޭކަލުމެންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. މުޝްރިކުންނާއިމެދު (އެބަހީ: މުޝްރިކުންގެ ދީނަށް [illegible] އުޅެއްޖެއްޔާ) ހަރުކަށިކަމުން އަހަރެމެންނަށް [illegible] ދިޔައިގެންވާނަމަ، ބީރައްޓެހި ރަށަކަށް ހިޖުރަކުރުމަށް އެކަލާނގެ އެބޭކަލުމެންނަށް އަމުރު ކުރެއްވިއެވެ.

އަދި ސީރަތުގައިވެއެވެ: [illegible] އަހުލުވެރިން [illegible]، [illegible] [illegible] އަހަރެމެންގެ [illegible] [illegible] [illegible] ’[illegible]‘ އަށް [illegible]، އެކަލާނގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވިދާޅުވިއެވެ: ’[illegible] [illegible] ބިދުޢަތުވެރިންނާއި [illegible] [illegible] [illegible]!‘ ދެން [illegible] އަހަރެމެން، ’[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ދެން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: ’[illegible] [illegible]! الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (އެބަހީ: [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] الله [illegible] [illegible] [illegible]:

﴿...وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ...﴾[199]

މާނައީ: "...އަދި ފާފަވެރި އެއްވެސް ނަފްސެއް، އެހެން ނަފްސެއްގެ ފާފައެއް ނުއުފުލާނެތެވެ..."

އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ: "އޭ މުއްޖާޢާއެވެ! ކަލޭ އެޗޭބެއްގެ މަތީގައި އިއްޔުރުޅި ގޮތް، މިއަދުވަނީ ދޫކޮށްލާފައެވެ. ޙަމާމާގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ އިއްޒަތްތެރި މީހާކަމުގައި ކަލޭވެފައި، އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އަންނަކަން ފާރަވެއިވާހިނދުވެސް މިކަމްދާރުގެ ކަންތައްކާއި ކަލޭ ޖެހި، އަދި އެކަންތަކުގެ ހަރުހުރުކަންވެސް، އޭނާއަށްވެވޭ ދިފާރުއްކަމުގައި، އަދި އޭނާ އެގޮތަށް ކަންތަކަށް ޖެހުނުކަމުގައިވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭވެސް އުދުރު ފާޅުކޮށް، އަދި (އޭނާއާއި ދުލޯގަނޑ) ވާހަކަދައްކާ މީހުންނާއި އެކުގައި ވާހަކަދައްކަނިވާމަށެވެ! އެހެނީ ފަހެ ދުވާލާމެނި ޖަހާދަހަ އިންސާނުންނާ ވާހަކަދައްކާތޫނެވެ. އަދި އަޙުރަޝްކުރިކުރިވާސްޓޫނި ވާހަކަދައްކާތޫނެވެ. ދެންފަހެ 'އަހުރެންގެ ގައުމުދޮކު ބިރުވަންނަނިހީ' ކަލޭ ބަޔަކީނަމަ، ފަހެ ކަލޭ އަހުރެންގެ ގާތަށް ޤަބީލާދޫނުވާގެން އަހިނަމަވެ! ނުވަތަ (އެވާހަކަ އަންގާ) އަހުރެންގެ ގާތަށް މިހާރު ފޮނުވިނަމައެވެ!'

ދެން އޭނާ ބުނެފައެވެ: 'އޭ އިބްނު ހުއްދާފައެވެ! މިހުރިހާކަމަކަށް މާފުދެއްވުމަށް ތިބާއަށް ފެންނަނީނަމައެވެ!' ވިދާޅުވިއެވެ: 'ކަލޭގެ ޙައްޤުގައި އަހުރެން ޢަފޫކޮށްފީމެވެ. އެކަމަކު ކަލޭ ދޫކޮށްލާއިރުގައި އަހުރެންގެ ހިތުގައި ދަތިކަމެއް އޮތްއެވެ.' މިއެވެ.[200]

_______________ v _ v _ v _

[199] الإسراء: 15

[200] މިވާހަކައިގެ އަސްލު އަންނަނިވި މަސްދަރުތަކުގައި އެބަ ޙަވާލާދީފައިވާކަން ރިވާވާގެންފައެވެ. الطبقات الكبرى: 550/5، الردة للواقدي: 1/119. ދެން މުޙައްމަދު އަދި ޝާޢިރު މުޙައްމަދު ބިން ޙަބީބު ވަޢްޒާބު

ހިޖްރައިގެ މައްސަލާގައި ވާހަކަދެއްކުމުގައި ޝައިޚު (މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު)ގެ ދަރިދަރިކަލުންގެ ބަސްފުޅު އަދި އަންނަހުއްޖެވެ: (އުރީ) ކުފުރުގެ ބިދުޢައްގައި ދިރުވުވައި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތުގައި އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރުމަށް އޭނާއަށް ކުޑަރަނަވަގެންވަނަމަ، އަދި އެބައިމީހުން އެކަންތަކުގެ މަޖިލީގައި ހިތި ކަންތައްތަކުން ބިރުއަޅުވަމުން ކުޑަރަނަވަގެންވަނަމަ، އަދި އޭނާ އެބައިމީހުންނަށް ކާފިރުވެގެންވާކަމާއި އެހާމެހެރިވެގެންވަނަމަ ފާޅުކުރަނީ އެހެނިހެން ކަމެއްގައި ނުވަތަ އެބައިމީހުން އޭނާގެ ދީނުން ފުށުނަގައިދިނުމަށް ބަލާކަށްނުވާނަމަ ކަލާ ދިމާ ކާފިރުވެގެންވަނީ ހުކުމުން ނުކުތުމަށްވެ...މިވާހަކަ ނިމުނީނެވެ.

އުވާހަކައިގެ މަޤްޞަދަކީ: އޭނާ އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައިވާ ކާފިރުކަމުގެ އަރުކާނުތަކާ ދެމިހުރުމަށް އޭނާ ބަލާނެއެވެ، އަދި އެބައިމީހުންނަށް ކާފިރުންކަމަށް ޝަހާދަތްދޭން ބޭނުން، އަދި އޭނާއި އެބައިމީހުންގެ އަޤީދާތަކުގައިކަން ބުނުމަކަށް ދެމުމަކަން އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރިކަމަށް ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކަށް ހާޖަތެއްނުވާނަމަ، ދީން ފާޅުނުކުރާ ހާޖަތެއްވެގެން ނުވާނެއެވެ.

ކުށްވެރިކަމަށް އަހުލުއްރިއްދަތް ހިފަހައްޓަވައި ނުފައްމާ މުރުތައްދުން ޑަބަރޫ ކޮސްތާ ވަނިކޮށްވެ. ކުރީ ޙަލީފާއިން ހަމަ ސުވާލުދީލަނީ. الاكتفاء بما تضمنته مغازي الرسول والثلاثة الخلفاء: 120/2 އަދި 'މުސައިލިމާ ހަކުރަނީ ކައްޒާބު ކަމަށްވަނީ، އަދި މުސައިލިމާ ރަސޫލުކަމެއް' ވާ ބަސްފުޅު އަހުލުއްރިއްދަ މީހުންނަށްވެ. އެކަމަކު މުސައިލިމާ އެކަހެރިވެ ކުރިއަށްގެންގޮސް ތިބިނަމަ، އަދި ބަނޫ ޙަނީފާ އޭނާގެ ޤަބީލާ ތަބާވެގެންތިބީ އަދި ކައުމު ރަސޫލާ ޤަބޫލުކޮށް މިވާހަކަގައި އަހުލުއްރިއްދަތެވެ.

ފަސްލު

ބަލިކަށިވެ ނިކަމެތިވެގެންވާކަމަށް ބުނުމުގެ މައްސަލަ.

ދެންފަހެ ފަސްވަނަ މައްސަލައަކީ: ބަލިކަށިވެ ނިކަމެތިވެގެންވުމުގެ މައްސަލައެވެ. އެގޮތުން މިސްކީނުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު -އަދި ޔައުމަށް، މިޒަމާނުގައި އިޖްލަން ނިސްބަތްވެގެންވާ ގިނަ މީހުންވެސް- 'އިސްތިޟްޢާފު' (ބަލިކަށިވެ ނިކަމެތިވެގެންވުމުގެ) މައްސަލާގެ ވާހަކައި، އަދި އޭގެ ޙުކުމާއިމެދުވެސް ގެސްހަކާލާނަމެވެ. الله ތަޢާލާވަނީ އެކަލާނގެ ފޮތުގައި އެކަންތައް، ޝިފާޔިބަރުވެ ބަޔާންކުރެއްވުމަކުން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا﴾[201]

މާނައީ: "އަދި، الله ގެ މަގުގައްޔާއި، އަދި ފިރިހެނުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ކުޑަކުދިންގެ ތެރެއިން، ނިކަމެތި ވެގެންވާ މީހުން ސަލާމަތްކުރުމުގެ މަގުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެއުރެންނަކީ، (މިފަދައިން) ދުޢާކުރާ މީހުންނެވެ. އަޅަމެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އެރަށުގެ އަހުލުވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މި ރަށުން އަޅަމެން ނެރުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި، އިބަރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ވަލީވެރިއަކު އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި، އިބަރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ނަޞްރުވެރިއަކު އަޅަމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ!"

---

201 النساء: 75

ވެސް، އެބައިމީހުން ޤާއިމުވެގެންތިބީ އެމަޤާމުގައި ހުރުމަށް އަމިއްލައަށް ބޭނުންވެ އިޚްތިޔާރުކޮށްގެންނޫންކަމަށް ދަލީލުކޮށްދޭ އެބައިމީހުންގެ ބުނުން، އެކަލާނގެ އެވަނީ ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން އެބައިމީހުން އެތަނުން ނުކުއްތުމަށް الله ތަޢާލާއަށް އެބައިމީހުން ދުޢާކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައް ދަލީލުކޮށްދެނީ ނިކުތުމަކީ އެބައިމީހުން ދަރިވެތިވެ ބޭނުންވެގެންވާކަމެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންކުރުމަކީ އެބައިމީހުން ކުފުރުވެރިވެގެންވާކަމެވެ.

އަދި އެކަމަށް ދަލީލުކޮށްދެނީ: ޝަރުގެ އަހުލުވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުން ސިފަކުރުމާއި، އެކުވެރި އެހީތެރިންކަމުގައި އެބައިމީހުން ބަލާނުލާ އަދި އެމީހަކީ އެބައިމީހުންގެ އެކުވެރި އެހީތެރިޔަކުކަމުގައި ބަލާނުލާ ވަލީއްޔަކު އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމަށްއެދި އެބައިމީހުންގެ ވެރި ރައްބަށް ދުޢާކުރުމާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ޝިއްދަތްވުމުގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންނަށް ނަޞްރުދިނުމަށް ދެއްވުމަށް އެބައިމީހުން އެދި ދަންނަވާކަމެވެ. އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ:

﴿إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْـدَٰنِ لَا يَسْـتَطِيعُونَ حِيلَـةً وَلَا يَهْتَـدُونَ سَبِيلًا﴾[202]

މާނައީ: "(ހިޖުރަކުރާށް) ހިލަތެއް (ގޮތެއް، ބާރެއްގެ) ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ، އަދި (ހިޖުރައަށް) ދާނެމަގެއް ފެނިފައިނުވާ ނިކަމެތި ފިރިހެނުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ކުޑަކުދިން މެނުވީއެވެ."

_______________ v _ v _ v _

202 النساء:98

ފަހެ މިއާޔަތުގައި، އެކަލާނގެ އެވަނީ އެބައިމީހުން ތިބި ޙާލަތު ސިފަކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ޙީލަތް ހޯދުމަށްވެސް އެބައިމީހުން ކުޅަދާނަވެގެންނުވާކަމެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . لَا يَقْدِرُونَ عَلَى التَّخَلُّصِ مِنْ أَيْدِي الْمُشْرِكِينَ، وَلَوْ قَدَرُوا مَا عَرَفُوا يَسْلُكُونَ الطَّرِيقَ، وَلِهَذَا قَالَ: ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً﴾ قال عكرمة: نهوضا إلى المدينة. ﴿وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا﴾ قَالَ مُجَاهِدٌ وَعِكْرِمَةُ، وَالسُّدِّيُّ: يَعْنِي طَرِيقًا . . .)[203]

މާނައީ: "...މުޝްރިކުންގެ އަތްތެރެއިން ސަލާމަތްވުމަށް އެބައިމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނަވިޔަސް، އެބައިމީހުން ދާނެ މަގު އެބައިމީހުންނަށް އެނގިގެންނުވެއެވެ. މިކަމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ: 'ޙީލަތް ހޯދުމަށް އެބައިމީހުން ކުޅަދާނަވެގެންނުވެތޯ' ޢިކްރިމާ ވިދާޅުވިއެވެ: އެބަހީ: މަދީނާއަށް އަވަސްވެދިއުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވެއެވެ. "އަދި މަގެއްވެސް އެބައިމީހުން ނުދެނެގަނެތޯ' މުޖާހިދާއި ޢިކްރިމާ ވިދާޅުވިއެވެ: 'އެބަހީ: (މަދީނާއަށް) ދާނެ މަގެކެވެ."

ޚުލާޞާއަކީ: ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންނީ: މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ބޭރުވެ ނިކުތުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ މީހުންނެވެ. އަދި އާއިލާއެކު އެބައިމީހުން މިހެން ބަނދުވުމުންނެވެ:

---

203 تفسير ابن كثير: 390/2، تفسير الطبري: 390/7

﴿...رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا مِنۡ هَـٰذِهِ ٱلۡقَرۡيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهۡلُهَا وَٱجۡعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجۡعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا﴾[204]

މާނައީ: "...އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ! އުރެދުމުގެ އަހުލުވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މި ރަށުން އަޅުގަނޑު ނެރުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ވާލިވެރިޔަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ނަސްރުވެރިޔަކު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ!"

އަދި އެއާއިއެކު އެބައިމީހުންނަކީ މަޢު އުނިގެންނުވެއެވެ. ފަހެ މިފަދަ ބާރަށްބޮޑުގައިވާ މީހާއިމެދު ކަންތައްވެސް މިފަދައިންނެވެ:

﴿فَأُوْلَـٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعۡفُوَ عَنۡهُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا﴾[205]

މާނައީ: "އެއުރެންގެ ކިބައިން الله ޢަފޫކުރެއްވުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. ގިނަގިނައިން ޢަފޫ ކުރައްވާ، ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއަކީ الله ތަޢާލާގެންވެއެވެ."

ދީނުގައި މުޝްރިކުންގެ ބިންތަކުން ނިކުތުމަކީ ޢާންމުކޮށް ކުރަމުންގެންދާ ކަމަކަށް، އަދި ޢާންމުގެ ވަތަން ދޫކޮށް ގާތްވިމާގޭ މީހުންނަށް، ނުވަތަ މުދަލަށް، ނުވަތަ އުފާވެވޭ އުފެދި ޢަމަލުތަކުން ޢާންމު ދަރިވެރިކަމުން ލިބޭ ޢާންމުން އުކުންތަކުން ވަނާގެހާރަވާ، ފަހެ އުކުންތަކުން އުފެދުވާއްދި މީހުނަށް الله ތަޢާލާ އުފެދުނަށް ނުވާއްވެއެވެ. އަދި ޢާންމު ޢާންމުގެ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ މީހުންކަމަށް އުކާޒީގެ ނަންދާއްވިއެވެ. ވަޙީކުރައްވައެވެ:

_______________ v _ v _ v _

[204] النساء: 75

[205] النساء: 99

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ قَالُواْ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ قَالُوٓاْ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا﴾[206]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ތިބި ހާލުގައި، މަލާއިކަތުން، އެއުރެންގެ ރޫޙު ހިއްޕަވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އުޅުނީ ކޮންގޮތެއްގައިހޭ''؟ އެއުރެން ދަންނަވާނެތެވެ. ތިމަންމެންނީ، ބިމުގައި ނިކަމެތިކަން ލިބިގެންވީ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެ ބިމުގައި ހިޖުރަކުރުމަށް اللّٰه ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެންނުވޭތޯ''؟ ދެން (ދުނިޔަމަތީގައިވުމުން) އެއުރެން ތިބޭނީ ޖަހަންނަމު ނަރަކައެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމުމުގެތަނެކެވެ."

'ތަފްސީރުލް ޖަލާލައިން' ގައިވެއެވެ:

(... ﴿ظَالِمِي أَنْفُسهمْ﴾ بِالْمُقَامِ مع الكفار وترك الهجرة ...)[207]

މާނައީ: "...'އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާހާލު' އެބަހީ: ހިޖުރަކުރުން ދޫކޮށް ކާފަރުންނާއި އެކުގައި ހުއްޓިގެންވުމުންނެވެ."

---

[206] النساء: 97

[207] تفسير الجلالين: 119/1

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

(...هذه الآية الكريمة عامة في كل من أقام بين ظهراني المشركين وهو قادر على الهجرة، وليس متمكنا من إقامة الدين، فهو ظالم لنفسه مرتكب حراما بالإجماع، وبنص هذه الآية حيث يقول تعالى: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ﴾ أي: بترك الهجرة ﴿قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ﴾ أي: لم مكثتم هاهنا وتركتم الهجرة؟ ﴿قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ أي: لا نقدر على الخروج من البلد، ولا الذهاب في الأرض ﴿قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾.

وقال أبو داود: عن سمرة بن جندب: أما بعد، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "من جامع المشرك وسكن معه فإنه مثله".

وقال السدي: لما أسر العباس وعقيل ونوفل، قال رسول الله صلى الله عليه وسلم للعباس: "افد نفسك وابن أخيك" قال: يا رسول الله، ألم نصل قبلتك، ونشهد شهادتك؟ قال: "يا عباس، إنكم خاصمتم فخصمتم". ثم تلا عليه هذه الآية: ﴿أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ رواه ابن أبي حاتم...) [208]

---

[208] تفسير ابن كثير: 389/2

މާނައީ: "...ހިޖުރަކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ ހާލުގައި، އަދި (އަމްނުގައި) ދީން ގާއިމުކުރުމަށް ކުޅަދާނަވާ ހާލު، މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ގާއިމުވެގެންނުނަ ކޮންމެ މީހަކާއިމެދު މިއާޔަތް ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ. ދެން ޢާއިޝާގެ އަދިއްޔަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ، އިޖުތިމާޢުވެގެންވާ ޖަމާޢަތެއްގައި ބަރާބަރުކަމަކަށް އަރައިގަތުމެއް ނުކުރެވެއެވެ. އެއީ މިއާޔަތުގެ ނަޞްބުންނެވެ. އެހެން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި: "ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ހާލުގައި މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުން މަރުގެންނެވި މީހުން" އެބަހީ: ހިޖުރަކުރުން ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. "އެބައޭކުރެން ދަންނަވައެވެ: ތިޔަބައިމީހުން އުޅުނީ ކޮން ކަމެއްގައި" އެބަހީ: ތިޔަބައިމީހުން ހިޖުރަކުރުން ދޫކޮށް މިތަނުގައި ކުޑަކޮށްގެންތިބީ ކީއްވެގެންތޯ!؟ "އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ: އަހަރުމެންނީ ބިމުގައި ނިކަމެތިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައިއެވެ" އެބަހީ: ބަލުން ނިކުމެވަން އަދި ބިމުގައި ދަތުރުކުރަން ޤުދުރަތުވަތަން އަހަރުމެން ކުޅަދާނަވެގެންނުވަމެވެ. "އެބައޭކުރެން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެ ބިމުގައި ހިޖުރަކުރުމަށް ﷲ ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެންނުވޭތޯއޭ؟" ދެން (ޢިރާޤަށްދިޔުމުން) އުޅުނުން ތިބިނީ ތަނަވަސް ނަގަހަކުރެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމުކަމެވެ."

ސަމުރާ ބިން ޖުންދުބުގެ އަރިހުން މަރްފޫޢުކޮށް، އަބޫ ދާވޫދު ރިވާކުރައްވައެވެ:

«مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ»[209]

މާނައީ: "މުޝްރިކުމީހާއާއި ޖަމާވެ، އަދި އޭނާއާއި އެކުގައި ދިރިއުޅެފިމާ ފަހެ އޭނާވެސް އެމީހަކު ފަދައިންނެވެ."

އައްސުއްދީ ވިދާޅުވެއެވެ: އަލްޢައްބާސްއާއި، ޢުޤައިލްއާއި، ނައުފަލް އަސީރުކުރެވުނުހިނދު الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަލްޢައްބާސްއަށް ބަޔާންކުރައްވައެވެ: "ތިބާގެ ނަފްސަށާއި، އަދި ތިބާގެ އަޚާގެ ދަރިކަލުންގެ މަތިން ފިދާދެއްވާށެވެ." އަލްޢައްބާސް ދެންނެވިއެވެ: "އޭ الله ގެ ރަސޫލާއެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައިގެން އަޅުގަނޑު ނަމާދުނުކުރަމުތޯއެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ޝަހާދަތުން އަޅުގަނޑު ހެކިނުވަމުތޯއެވެ؟!" ބަޔާންކުރައްވައެވެ: "އޭ ޢައްބާސްއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ދެބަސްވެ އަރައިރުންވިއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަނެވުނެވެ." ދެން އެކަލޭގެފާނު މިއާޔަތް ކިޔަވާދެއްވިއެވެ:. "ތިޔަބައިމީހުން، އެ ބިމުގައި ހިޖުރަކުރުމަށް الله ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެންނުވޭތޯ؟ ފަހެ (ޖިހާދަށްދުރުވަރުން) އެއުރެން ދިޔަތަނާ ކިހާ ނުބައި ނަރަކަޔާއެވެ. އޭ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ."...މިއާޔަތެވެ. ރިވާކުރެއްވީ އިބްނު އަބީ ޙާތިމްއެވެ..."[210]

(އިބްނު ކަޘީރުގެ ބަސް) ނިމުނީއެވެ.

---

209 رواه أبو داود: 2787، والمعجم الكبير للطبراني: 7023

210 تفسير ابن أبي حاتم: 5869

މިވާހަކަތަކުގެ މަޤްޞަދަކީ: ބިދުޢަތްތެރިން ނިކަމެތިކުރުމުގެ މަޤްޞަދު ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އަދި

ބިދުޢަތްތެރިން ނިކަމެތިކުރުމުގެ ދީނާ ޕިލާއެއް ގޮތުގައި ކުރާގޮތްތަކާގުޅޭގޮތުން، އަދި މަގެއް

ފިނިގެންނެވި މިހާރަށް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އަދި އެއާއިއެކުގައި އޭނާ ބުނަމުންދިޔައެވެ:

"...އަހަރެމެންގެ ފިރިހަސްކަލާކޮ! އެހަރުގެ އަޅުގަނޑުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ މި ހަރުން

އަހަރެން ނުހުއްޓަވައިދޭންދޯވެ! އަދި، އިބްރަހީމްކަލާނގެ ހަމަޖެހުން ވާޖިބުވަނީ އަހަރެމެންނަށް

ތަށްޓަކައިދޭންދޯވެ! އަދި، އިބްރަހީމްކަލާނގެ ހަމަޖެހުން ނަބީންގެ ވާޖިބުވަނީ އަހަރެމެންނަށް

ތަށްޓަކައިދޭންދޯވެ!"

އަދި އެމީހުން ވަޒީފާތަކުގައި، ނުވަތަ ގޮތްތަކާގެ މީހުންނަށްތަކުގައި، ނުވަތަ މުދަލުން

އުފުލިގަތުމަށް އަދި އެކަށޭނެގޮތުގެ ސަބަބުން އޭނާއާ ބިދުޢަތްތެރިން ނިކަމެތިކުރުމާ މީހުންކަމަށް

ދެއްވާކަމުގެއިން އޭނާގެ ދައުލަތުގައި ގޮތްތެރިކުރުމާ މީހުންކަން ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އަދި الله

ބައްލަވާ ހަމަޖެހުމުގައި، އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ އަމުރުގައި، އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތުގެ

އިލްމު ލިބިގެންވާ އިލްމުވެރިންގެ އަމުރުގައިވެސް އޭނާގެ އުޚުދު ގޮތްތެރިވެގެންނުވެއެވެ.

ފަސްލު

ހިޖުރަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، ހިޖުރަ ދެމިގެންވާކަން.

ފަންސަވީސް ހަވަނަ މައްސަލަ ދަންނަވަނީ، އެއީ ހިޖުރަ ވާޖިބުވެގެންވާކަމާއި، ހިޖުރަކުރުން ދެމިގެންވާކަމެވެ. އެކަމުގެ ދަލީލަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅެވެ:

«لَا تَنْقَطِعُ الْهِجْرَةُ حَتَّى تَنْقَطِعَ التَّوْبَةُ، وَلَا تَنْقَطِعُ التَّوْبَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا»[211]

މާނައީ: "ތައުބާ ކަނޑައެޅިގެންދިޔުމަކާހަމަޔަށް ހިޖުރަކުރުން ކަނޑައެޅިގެންނުދާނެއެވެ. އަދި އިރުއޮއްސޭތަނުން (ހުޅަނގުފަރާތުން) އިރު އަރައިގެންދިޔުމަކާހަމަޔަށް ތައުބާވުން ކަނޑައެޅިގެންނުދާނެއެވެ."

ރިވާކުރެއްވީ އަބޫދާވޫދާއި އަޙްމަދުއެވެ.

އަދި ނަސާއީ، އަޙްމަދު ފަދަ ބޭކަލުން ރިވާކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ: ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިކަމަށް އަނަސް رضي الله عنه ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

«لَا تَسْتَضِيئُوا بِنَارِ الْمُشْرِكِينَ»[212]

މާނައީ: "މުޝްރިކުންގެ ޝިރުކުވެރިންގެ އަލިފާނުން އަލިކަން ނުހޯދާށެވެ."

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ:

[211] رواه أبو داود: 2479، وأحمد: 16906

[212] رواه النسائي: 5209، وأحمد: 11953 وإسناده ضعيف.

(...فمعناه: لَا تُقَارِبُوهُمْ فِي الْمَنَازِلِ بِحَيْثُ تَكُونُونَ مَعَهُمْ فِي بِلَادِهِمْ، بَلْ تَبَاعَدُوا مِنْهُمْ وهَاجِرُوا مِنْ بِلَادِهِمْ؛ ولِهَذَا رَوَى أَبُو دَاوُدَ رَحِمَهُ اللَّهُ لَا تَتَرَاءَى نَارَاهُمَا" وَفِي الْحَدِيثِ الْآخَرِ: "مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ أَوْ سَكَنَ مَعَهُ، فَهُوَ مِثْلُهُ"...)[213]

މާނައީ: "...އެއީ މާނައަކީ: އެބައިމީހުންނާއި އެކުގައި އެބައިމީހުންގެ ރަށްތަކުގައި ދިރިބައިމީހުން ވާފަދަ ގޮތަކަށް، އެބައިމީހުންގެ ގެތަކުގައި ދިރިބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ގާތްނުވާށެވެ. އަދި ހިޖުރަތަ، ދިރިބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާއި ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ރަށްތަކުން ހިޖުރަކުރާށެވެ. މިކަމަށްޓަކައި އަބޫ ދާވޫދު ރިވާކުރެއްވި ރިވާޔަތުގައިވެއެވެ:

«لَا تَرَاءَى نَارَاهُمَا»[214]

މާނައީ: "އެދެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ އަލިފާން (އަލިކަން) ނުފެންނަހުށްޓެވެ."

އަދި އެހެން ޙަދީޘްއެއްގައިވެއެވެ:

«مَنْ جَامَعَ الْمُشْرِكَ وَسَكَنَ مَعَهُ فَإِنَّهُ مِثْلُهُ»[215]

_______________ v _ v _ v _

213 تفسير ابن كثير: 108/1

214 رواه أبو داود: 2645، والترمذي: 1604

215 رواه أبو داود: 2787، والمعجم الكبير للطبراني: 7023

މާނައީ: "މުޝްރިކުންނާއި ޖަމާޢަތް، އަދި އޭނާމެނާއި އުޅުނުގައި ތިރިއްސޭގޮވިމީހާ ފަދަ އޭނާމެނަށް އުމުރަށް ޤަތަލުކުރެވުނެވެ."..."

اللہ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُواْ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ قَالُوٓاْ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُواْ فِيهَا ۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا﴾[216]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ތިބޭ ހާލުގައި، މަލާއިކަތުން، އެއުރެންގެ ރޫޙު ހިއްޕަވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އުޅުނީ ކޮންގޮތެއްގައިހޭ؟ އެއުރެން ދަންނަވާނެތެވެ. ތިމަންމެންނީ، ބިމުގައި ނިކަމެތިކޮށް ޖެހިގެންވި ބައެއް ކަމުގައެވެ. އެބަޔަކުން ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެ ބިމުގައި ހިޖުރަކުރުމަށް اللہ ގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެންނުވޭހޭ؟ ފަހެ (ޤިޔާމަތްދުވަހުން) އެއުރެން ތިބޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމިދިޔުމެކެވެ."

އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވިކަމަށް އިބްނު އަބީ ޙާތިމް ރިވާކުރެއްވިއެވެ:

(كَانَ قَوْمٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ أَسْلَمُوا وَكَانُوا يَسْتَخْفُونَ بِالإِسْلامِ، فَأَخْرَجَهُمُ الْمُشْرِكُونَ مَعَهُمْ يَوْمَ بَدْرٍ، فَأُصِيبَ بَعْضُهُمْ وَقُتِلَ بَعْضٌ، فَقَالَ الْمُسْلِمُونَ: كَانَ أَصْحَابُنَا هَؤُلاءِ مُسْلِمِيْنَ، وَأُكْرِهُوا فَاسْتَغْفِرُوا لَهُمْ، فَنَزَلَتْ: إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ إِلَى آخِرِ الآيَةِ.)[217]

---

[216] النساء: 97

[217] تفسير ابن أبي حاتم: 5864

މާނައީ: "މައްކާގެ އަހުލުވެރިންގެ ބައެއް އިސްލާމްވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންވީ އިސްލާމްކަން ފޮންގަނޑުކޮށް ޚާލުގައިއެވެ. ދެންފަހު ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައި މުޝްރިކުންނާއި އެކުގައި އެބައިމީހުން ނުކުތެވެ. ދެން އޭގެ ތެރެއިން އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ އެތިފަހަރުގައި އެބައިމީހުންނަށް އަހާޖުވެ (ޤަހުރުވެ ޤަތުލުކުރެވިއެވެ.) އެހިނދު މުސްލިމުން ބުންޏެވެ: އަހަރުމެންގެ މިއުޅުވެރިންނަކީ މުސްލިމުންނެވެ! އެބައިމީހުންނަށް މަޖުބޫރުކުރެވިގެންނެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި އިސްތިޣުފާރުކުރިއެވެ. އެހިނދު މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ: "ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ތިބި ޙާލުގައި، މަލާއިކަތުން، އެއުރެންގެ މަރު ހިއްޕަވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެތެވެ..." މިއާޔަތެވެ.

އައްސަޢްދީ ވިދާޅުވިއެވެ:

(نَزَلَتْ فِي نَاسٍ مِنَ الْمُنَافِقِينَ تَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَكَّةَ وَخَرَجُوا مَعَ الْمُشْرِكِينَ يَوْمَ بَدْرٍ فَأُصِيبُوا فِيمَنْ أُصِيبَ.) [218]

މާނައީ: "އެއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިންވާ ބައެއްމީހުންގެ މައްޗަށެވެ. އެބައިމީހުން الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ އާއި ދުރުވެގެން މައްކާގައި ތިބިއެވެ. އަދި ބަދުރުގެ ދުވަހުގައި މުޝްރިކުންނާއި އެކުގައި އެބައިމީހުން ނިކުތެވެ. ދެން ޤަތުލުވިމީހުންނާއި އެކުގައި އެބައިމީހުން ޤަހުރުވެ ޤަތުލުކުރެވިއެވެ."

---

[218] تفسير ابن أبي حاتم: 5866، وتفسير ابن كثير: 389/2

ޛިކުރުކުރެއްވީ އިބްނު ކަޘީރުއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ:

(. . . فهذه الآية الكريمة عامة في كل من أقام بين ظهراني المشركين وهو قادر على الهجرة، وليس متمكنا من إقامة الدين، فهو ظالم لنفسه مرتكب حراما بالإجماع، وبنص هذه الآية. . .)[219]

މާނައީ: "ހިޖުރަކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާ ހާލުގައި، އަދި (އުޅެންގައި) ދީން ޤާއިމްކުރުމަށް ކުޅަދާނަވާ ހާލު، މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ދާއިމްވެގެންހުންނަ ކޮންމެ މީހަކާއިމެދު މިއާޔަތް ޢާއްމުވެގެންވެއެވެ. ފަހެ އޭނާވަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ، އިޖްމާޢުވެގެންވާގޮތުގައި ހަރާމްކަމަކަށް އަރައިގަނެގެންނެވެ. އެއީ މިއާޔަތުގެ ނައްޞުންނެވެ..." ކައިރި ހިސާބުގައި އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ މިފަދަކަ ނިމުނީއެވެ.

އަދި ޝައިޚު (މުހައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު)ގެ ހާލުން ދެއްވާފައިވާ ބައެއް ޖަވާބުތަކުގައިވެއެވެ: އެއީ މިހެން ސުވާލުކުރެވުމުންނެވެ: **ވިޔާފާރިއަށްޓަކައި ބަރުބީ ކާފިރުންގެ ބިމަށް ދަތުރުކުރުން މުސްލިމުންނަށް ހުއްދަވެގެންވާތޯއެވެ?**

ޖަވާބުދެއްވިއެވެ: الله އަށް ހަމްދުހުރިއްޖެވެ. އޭނާގެ ދީން ޤާއިމުކުރުމަށް ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާނަމަ، އަދި މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތްނުކޮށްވާނަމަ، އެފަދައިން ދަތުރުކުރުން ހުއްދަކަން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެހެނީ އަބޫބަކުރު رضي الله عنه އާއި އުސްމާންވެސް ބައެއް ސަޙާބީންވެސް ވިޔާފާރިއަށްޓަކައި މުޝްރިކުންގެ ބިންތަކަށް ދަތުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެކަމަށް އިންކާރެއްނުކުރައްވައެވެ. އެއީ އިމާމް އަޙްމަދު މުސްނަދުގައާއި[220] އަދި އުސޫން ޤަބޫލުން ރިވާކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ.

_______________ v _ v _ v _

[219] تفسير ابن كثير: 389/2

[220] رواه أحمد: 26687

ދެންފަހެ އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރުމަށް، އަދި އެމުޝްރިކުންނާއި އެކުވެރިވެ އެހީތެރިވުން ދޫކޮށްލުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާނަމަ އެބައިމީހުންގެ ރަށްތަކަށް ދަތުރުކުރުން އޭނާއަށް ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ އިޖްމާޢުވެރިން އެކަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އަދި މުޝްރިކުންގެ ބިންތަކަށް ދަތުރުކުރުން ސަޙާބީންގެ އަދިސްގައިވާ ބަރާބަރަށް ސާބިތުވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ الله ތަޢާލާވެސް އިންސާނާގެ މައްޗަށް ބައެއް ރަށްތަކަށް ދަތުރުކުރުން ހުއްދަކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި މުޝްރިކުންނާއި އެކަށީގެންވާ ވިޔަފާރިކުރުމުގެ ސަބަބުން ބާއްވާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންތައް ނަހީކުރެއްވުމެއް ސާބިތުވާ ނަމަވެސް ދެރަކުރުމުގެ ހުކުމް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

އަދި ހަމައެފަދައިން: އެކަމަށްވެސް (އެބަހީ: ދީންފާޅުކޮށް މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތުކުރުމުން ދުރުވެގަތުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންވާނަމަ އެމުޝްރިކުންގެ ރަށްތަކަށް ދަތުރުކުރުން) އެމުޝްރިކުންނާއި އެއްބަސްވެ، އެބައިމީހުންގެ ރަށްތަކުގައި ދިރިއުޅުން ހުއްދަވެގެންވެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ބައެއް ފަރާތްތަކުގެ ބައެއް، މުޝްރިކުންގެ ރަށްތަކުގައި ދިރިއުޅުއްވިކަމަށް އެކަށީގެންވާ ހިސާބުގައިވާ ފަދައިންނެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލައި: ކުފުރުގެ ޝިޢާރުތައް ފާޅުވެގެންވާ ކާފަރުންގެ ބިމެއްގައި ވިޔަފާރިއަށްޓަކައި މަޑުކޮށްގެން ހުރުން އިސްލާމްގައި ހުއްދަވެގެންވާކަމެއްތޯ؟

މިމައްސަލައިގެ ޖަވާބުވެސް ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު މައްސަލައިގެ ޖަވާބުފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަމުގައި (މުސްލިމުންނާއިމެދު ބޯޓުބުރުއްސައި ނުލެވި، ކުފުރުގެ ޝިޢާރުތައް ފާޅުވެގެންވާ) ދާރުލް ބަރުބާއް ނުވަތަ (މުސްލިމުންނާއިމެދު ބޯޓުބުރުވެފައިވާ ކާފަރުންގެ ބިންތަކުގައިވާ) ދާރުލް ބޯޓުބުރުއް ފަރުޟުކުރުމުގެ ނުލެވެ. ފަހެ އުރުރުއްސައި މުސްލިމުމީހާ، އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރުމަށް ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންނުވާ ކޮންމެ ބަޔަކަށް ހަރުކަށިކުރުން، މުސްލިމުމީހާއަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ.

ތިންވަނަ މައްސަލައި: އެއްމަސް ނުވަތަ ދުވަސްވަރު ކައިރިވެވޭނެވާ ކުރު މުއްދަތެއް ދުރު މުއްދަތެއް އެކަމުގައި ފަރަޤުކުރޭހެއްދެވޭ؟

ޖަވާބަކީ: އެކަމުގައި ކައިރި މުއްދަތާއި ދުރު މުއްދަތުގެ ތަފާތެއްނުވެއެވެ. އެތަނެއްގައި އޮތީ ދީން ފާޅުކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެވޭނުވާ، އަދި މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތުކުރުން (އެކުވެރިވެ އެހީތެރިންކަމުގައި ނުހުން) ދޫކޮށްލުމަށް ކުޅަދާނަވެވޭނުވާ އެއްވެސް ތަނެއްގައި، -އޮތްއަށް އެތަނުން ނިކުތުމަށް ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާހާލު- އެތަނުގައި އޮތުމު ދުވަހަކުވެސް ޖާއިޒުވެވޭނެ ހުރުން ހުއްދަވެވޭނެނުވެއެވެ..."މިއެވެ.[221]

އަދި އެހެން ޖަވާބެއްގައިވެއެވެ: 'މިދިނަނަވަދީ، އަދި ދީންދުނިޔެ ލޯބިވެ، އަދި ދީނަށް ވަންނަ މިހެންދުނިޔެވެސް ލޯބިވެ، އަދި ޝަރުޢާއި އޭގެ ރަޙްމަތްވެރިންނާ ރައްޔާ މިހެނެވެ. އެހެނެއްކަމުކު އޮނޭގެ ތަރުގެ މިހެން، އިސްލާމްދީނުގެ ދަރުމަވެރިންނަށް ބަޣާވާތްކެރިވެގެންވާކަން ބަނިރާކޮށް ދޫކޮށް، އަދި އިސްލާމްކަމުގެ ދަރުމަވެރިންނާއި ދޫކޮށް ހަނގުރާމަކުރައްވެވެ. ދީން ވަޒަން ދޫކޮށްލުން މިނާއަށް އުނދަގޫވެގެންވާކަމަށް ބުނު އުޅުރުދައްކައެވެ. އަދި މިއުޅުރުވެއް ދައްކާ، އެބައިމީހުން ދޫކޮށް މިނާ ހިޖުރަކުރުކުރުމެވެ. ފަހު މިނާ މުސްލިމުކަން ވަރުހުއްޓައްވެ؟ ނުވަތަ ވާނީ ކާފަރަކަށްހެއްދެވޭ؟'

ޖަވާބު: ތަޢުރީފު ދުނިޔަޔަށް، އަދި ތަޢުރީފަށް އިމާންވެ ލޯބިކޮށް، އަދި އޭގެ ދަރުމަވެރިންދުނިޔެ ލޯބިވެ، އަދި ޝަރުޢުދުނިޔެ ދުނިޔަޔަށް، ޝަރުޢުކުދުނިޔެ ދުރުއަރާ، އަދި އޭގެ ދަރުމަވެރިންދުނިޔެވެސް ދުރުއަރާ، އެހެނެއްކަމުކު އޮތޭގެ ތަރުގެ ދަރުމަވެރިން ކާފަރުކަމާއި ޝަރުކުގެ މަތީގައިވެ، އަދި އޮތޭ އެތަނުން ހިޖުރަކުރުމާ ނަމަ، ފަހު މުސްލިމާއިއްދުރުގައި ތަރުބީޢުވެއެވެ.

_______________ ـ ٧ ـ ٧ ـ ٧

[221] الدرر السنية: 8/161-162

އެގޫމުން، އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައި އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެ، އަދި އެބައިމީހުން ދިރިއުޅުން އެކަންތަކެއްގެ މަތީގައިވާ ކަންތަކުން ބަލައިފި، އެބައިމީހުންގެ ކަފުރުކަމާއި އަދި އެބައިމީހުންނާއި ބަރާއަތްވެރިވެގެންވާކަން އޭނާ ފާޅުކުރުމަށް، އަދި އޭނާގެ ގޮތުގައި މީހުންނަށްބަލައި، ނުވަތަ އޭނާގެ މުދަލަށްބަލައި، ނުވަތަ އެހެންވެސް ކަމަކާއިހެދި އެބައިމީހުން އޭނާގެ ދީނުން އޭނާ ފިތުނަވެރިކޮށްފާނެކަމަށް، ފަހެ މިޔާ ކާފިރުވެގެންވާކަމަށް ދުނިޔެ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން ހިޖުރަކުރުމަށް އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވާނަމަ، ދެން އޭނާ ހިޖުރަ ނުކޮށް، މުޝްރިކުންގެ ތެރޭގައި ހުރެ އޭނާ މަރުވެއްޖެނަމަ، ފަހެ މިއާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އަޒާބުވެރިންގެ ތެރެއަށް އޭނާ ވަދެގަންނާނެކަމަށް އަރައިގަނެ ބިރުވެރިކޮށްފައިވެއެވެ:

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُم...﴾[222]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ވީއްޔާ ބާލުކުރައި، މަލާއިކަތުން، އެއުރެންގެ ރޫޙު ހިއްޕާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ..."

މިއާޔަތުގައި. ހިޖުރަތް ކުރުމަކީ ކުޅަދާނަވެސް، އަދި މަގެއް ހުރުމަށްވެސް އިނދެގެންނުވާ މިހަކަން ފުރުޞަތު الله ތަޢާލާ ދެއްވުމުގައެވެ.

އެހެންކަމުން އެފަދަ ބަލިމީހެއްގައިވާ މިހެން މިއަދު ވުޖޫދުގައިވެސް މަދުވެގެންވެއެވެ. އަދި ކިއްއަ، ގިނަފަހަރު މުޝްރިކުން، އޭނާ އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުރުމަށް ދޫކޮށްނުލައެވެ. އެހެންނޫނީ އެބައިމީހުން އޭނާ ގަތުލުކޮށްލައެވެ. ނުވަތަ ޖަލުން ނެރުލައެވެ.

---

[222] النساء: 97

ދެންފަހެ ހިޖުރަކުރުން ދޫކޮށްލުމަށް އެދިހަކަން ދުނިޔެއަށްވެ، އަދި އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އިރިނދު، އަދި އޭނާއި އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއްކަމުން އެބައިމީހުންނަށް ގާތްކޮށްދެއްކާ، އަދި އެބައިމީހުން (އެބަހީ: މުޝްރިކުންގެ) ދީން ބައްދުވެގެންވާކަމާއި އަދި އިސްލާމްދީން ބާޠިލުވެގެންވާކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް ގާތްކޮށްދިނުމާ، ފަހެ މިކަމަކީ މުރުތައްދު ކާފަރުކަމެވެ. އެއީ އޭނާގެ ހިތުން ދީން ދެނެގަނެގެންވިޔަސްމެވެސްމެއެވެ. އެހެނީ އޭނާ ހިޖުރަކުރުން މަނާކުރީ އާޚިރަތުގެ މައްކަރަން ދުނިޔޭއަރަން ތޯބިކުރުމެވެ. އަދި މަޖުބޫރުކުރުވުމެއްނެތި ކުފުރު ވާހަކައެއް އޭނާ ދެއްކިއެވެ. އަދި އެކާފަރުންގެ މިބަސްފުޅުގެ ތެރެއިން އޭނާ ވަދެގެންދިޔައެވެ:

﴿...وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا...﴾[223]

މާނައީ: "...އަދި އެހެންއަކަމަކު (އެބަހީ: މަޖުބޫރުވެގެންނޫނަސް) ކާފަރުކަމަށް ހިތްތަނަވަސް ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!)..."

މިއާޔަތްތަކެވެ.[224]

މިއީ ޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބުގެ ދަރިދަރިކަލުންކަމުގައިވާ: ޝައިޚު ހުސައިނާއި، ޝައިޚު ޢަބްދު الله ދެއްވާފައިވާ ޖަވާބެކެވެ.

_ v _ v _ v _______________

[223] النحل: 106

[224] الدرر السنية: 10/140-141

މިދަޢުވަތު ފޯރުވައިވާ ރަށެއްގެ އަހުލުވެރިންނާއިމެދު އެބޭފުޅުންނާއި ސުވާލުކުރެވުނެވެ. އެރަށުގެ ބައެއް މީހުން ބުންޏެވެ: 'މިކަންތަކަކީ ޙަޤީޤަތެވެ.' އެކަމަކު އޭނާ ގުންކަރާތެއް ބަދަލެއް ނުކުރެއެވެ. އަދި ހުއްޓުމަކަށް އަމުރުއްވެސް ނުކުރެއެވެ. އަދި ތަޤުލީދުގެ އަހުލުވެރިން 'ކާބަފައިންގެ ދީނުން އަޅުގަނޑުމެން ބަޔަކަށް' ބުނެފިއްޔާމަ، އޭނާ އެބައިމީހުންނަށް އިންކާރުކުރެއެވެ. އަދި 'މިކަމަކީ ޝިރުކުގެ ކަމެއް' (އެބަހީ: ތައުބީދާއި ޙަރަކާތްތަކެވެ) ބުނާ މީހާއަކުދުމެސްނުކުރެއެވެ. އެކަމަކު ފަދައިން އެހުރިހާކަމެއް ކުރަމުންދާކަން ފެނިގެންނެވެ.

ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ: މިބާވަތުގެ ދީނުކުރުކުރެވުނު ރަށުގެ އަހުލުވެރިން ދަންނައެ، އެއުރެޖަހަކާއި ހިތާފަތާ މިފަދަ ކާފަރުވާތީ ބުއްޖަތު އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ޤާއިމުވެގެންވާނަމަ، ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ބުނުމަކީ ކާފަރުންގެ ބުނުމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ތަރާހަކީ މުސްލިމުންގެ، އެހެންގެ ދީން ފާޅުކުރުމަކީ ކާފަރުވާގެންނުވާ ކަމެއް ނުވަތަ އެހެންގެ މުޢާމަލާތްތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަކީ ޖާއިޒުކަމެއްކަމަށް ބުނާމީހާ. އެއީ الله ތަޢާލާ އެބައިމީހުން ޙުކުމްކުރައްވާފައިވާ މީހުންގެ ތެރޭގައި އެހެން ނުވާނަމައެވެ. ދީނުގެ އެހެން ރިޢާޔަތްކޮށްދިނަމަ ޤަބޫލުކުރުމާއި މުޅި ނަގުމުގައި އެހެންގެ ބުނުމަކީވެސް އެބައިމީހުންގެ ބުނުމެވެ." މިއެވެ.[225]

[225] الدرر السنية: 144/10

މިޤާބިލުކަން ނެތޭ މައްސަލަތަކެއްވެއެވެ:

- އޭގެ ތެރޭގައި: ބަލިކަށިވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އޭނާއީ: ޙީލަތެއް ހޯދުމަށް، އަދި މަގެއް ހޯދުމަށްވެސް ނުކުޅެދިގެންވާ މީހާކަމެވެ. އެކަން ބަޔާންވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

- އޭގެ ތެރޭގައި: މުސްލިމްމީހާ، އޭނާގެ ދީން ފާޅުކުރުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާނަމަ އޭނާގެ މައްޗަށް ހިޖުރަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެކަންވެސް ބަޔާންވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

- އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: ދީން ފާޅުކުރުމުގެ ސިފަ ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އެއީ ކާފަރުން، ކާފަރުވެގެންވާކަން ފާޅުކުރުމާއި، އަދި އެބައިމީހުންނާއި އަދި އެބައިމީހުން އެކަންތަކަށްގެ މަތީގައިވާ ދީނުގެ ކަންތަކަށް ޢަދާވާތްތެރިވެގެންވާކަން ފާޅުކުރުމެވެ. އެކަންވެސް އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

- އަދިވެސް އޭގެ ތެރޭގައި: އޭނާ އެފަދައިން ކަންތައްކޮށްފިނަމަ -އެބަހީ: އެބައިމީހުން ކާފަރުވެގެންވާކަމާއި އަދި އެބައިމީހުންނަށް ޢަދާވާތްތެރިވެގެންވާކަން ސަރީޙަކޮށް ބުނެފިނަމަ- ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އޭނާވުމަން އެބައިމީހުން ދޫކޮށްލާނެއެވެ. އަދި ކުރެވޭ، އެބައިމީހުން ޤަތުލުކޮށްފާނެއެވެ. ނުވަތަ ރަށުން ބޭރުކޮށްލާނެއެވެ.

އަހުރެން ބުނަމެވެ: ހުރިހާ ކާފަރުންނާއިމެދުގައިވެސް الله ތަޢާލާ އެފަދައިން ޚަބަރުދެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمۡ لَنُخۡرِجَنَّكُم مِّنۡ أَرۡضِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۖ فَأَوۡحَىٰٓ إِلَيۡهِمۡ رَبُّهُمۡ لَنُهۡلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٣ وَلَنُسۡكِنَنَّكُمُ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ﴾[226]

މާނައީ: "ކާފިރުވި މީހުން، އެމީހުންގެ ރަސޫލުންނަށް ދެންނެވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެންގެ ބިމުން ތިޔަބޭކަލުން ނެރެދޫކޮށްލާމެވެ. ނުވަތަ ތިޔަބޭކަލުން ތިމަންމެންގެ ދީނަށް އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާހިނދެވެ! ފަހެ، އެބޭކަލުންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ، އެބޭކަލުންނަށް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނިޔާވެރިން ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުންގެ ފަހުގައި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން، ބިމުގައި ވަޒަންވެރި ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އެކަންއޮތީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ޤަމިވެރި) މަޤާމަށް ބިރުވެތިވި، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޢީދަށް ބިރުވެތިވި މީހުންނަށެވެ."

އަދި ޝުޢައިބުގެފާނުގެ ޤައުމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ އެކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿قَالَ ٱلۡمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسۡتَكۡبَرُواْ مِن قَوۡمِهِۦ لَنُخۡرِجَنَّكَ يَٰشُعَيۡبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَكَ مِن قَرۡيَتِنَآ أَوۡ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَاۚ قَالَ أَوَلَوۡ كُنَّا كَٰرِهِينَ﴾[227]

މާނައީ: "އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ކިބުރުވެރިވެގަތް ބޮޑެން ބުންޏެވެ. އޭ ޝުޢައިބުގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވީ މީހުން، ތިމަންމެންގެ ރަށުން ބޭރުކޮށްލައިފާނަމެވެ. ނުވަތަ ތިމަންމެންގެ ދީނަށް ކަލޭގެފާނު އެނބުރި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެން (އެކަމަށް) ނުރުހޭ ހާލުގައި ވީނަމަވެސް ހެއްޔެވެ؟"

_______________ v _ v _ v _

[226] إبراهيم: 13-14

[227] الأعراف: 88

އަދި ކަހަފުގެ އަހުލުވެރިންނާއިމެދު ހަބަރުދެއްވާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُواْ عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدًا﴾[228]

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަބަރުއެނގިއްޖެނަމަ، ގަލުން ތަޅައި، ތިޔަބައިމީހުން މަރައިލާނެތެވެ. ނުވަތަ އެއުރެންގެ ދީނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވެއްދައިލާނެތެވެ. އޭރުން، ތިޔަބައިމީހުން ދުވަހަކުވެސް ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ."

އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގައިވާ: 'އެބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުން ރަޖަމުކުރާނެއެވެ' އެބަހީ: ރަޖަމުކޮށް ގެއްލުވާލާނެއެވެ.

الله އެކަންތަކުގެ ހަބަރުދެއްވާ، އަދި އިސްލާމްދީނުގެ އިމާމުން އިސްތިދުލާލުކުރައްވާފައިވާ މިކަންތަކާ މިޒަމާންތަކުގައި ކަންތައް ހިނގަމުންދާ ގޮތެވެ.

މުޝްރިކުންނާއި މުވާލާތްކޮށް، އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ދަށަށް ވަނުމުގެ ސަބަބުން މުރުތައްދުވެގެންވާ މީހުން، އެބައިމީހުންނާއި އެކަންތަކަށް އެއްބަސްވެ ބައްޔަތު ދޭނީ އެބައިމީހުން ނުރުހެއެވެ. އަދި އިންކާރުކުރާ މީހަކު އެބައިމީހުންނަށް އިންކާރުކޮށްފިނަމަ، ގަދަވެގެންވާ އުނދަގޫކޮށް ދަތިކުރުމުން އެބައިމީހުން އޭނާއަށް ދަތިކޮށް އުނދަގޫކުރެވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޝަރުއިން އޭނާ ނުރައްކާވެއެވެ. އަދި ކިތައްތަ، އެބައިމީހުންނަށް ގޮތެއް ފެނިއްޖެނަމަ ގެއްލުވާލުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ.

والله المستعان.

228 الكهف:20

ފިހުރިސްތު

مركز الميزان